МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького

Дні студентської науки у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького

Львів, 14–15 травня 2025 р.

тези доповідей студентської конференції
факультету управління, економіки та права

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ,
ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv

Days of student science at the Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv

Lviv, May 14–15, 2025

Abstracts Student Conference
Faculty of Management, Economics and Law

LVIV
2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького

Дні студентської науки у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького

Львів, 14–15 травня 2025 р.

тези доповідей студентської конференції
факультету управління, економіки та права

ЛЬВІВ
2025

УДК 005:33:34:336:657:658:339

Дні студентської науки у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького : тези доп. студ. конф. фак-ту управління, економіки та права. Львів, 14–15 травня 2025 р. / [відп. ред. М.П. Лизак; МОН України, ЛНУВМБ імені С.З. Ґжицького]. – Львів : [ЛНУВМБ імені С.З. Ґжицького], 2025. – 501 с.

До збірки включено тези доповідей студентської конференції “Дні студентської науки у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького”. Переважно це роботи студентів-науковців Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Ґжицького у галузі соціальних та поведінкових наук, управління та адміністрування, права, частина тез представлена студентами інших закладів вищої освіти. Розглядається широке коло проблем сучасного менеджменту, фінансів, обліку, аудиту, права, підприємництва, маркетингу та біоекономіки в умовах цифровізації, глобалізації та сталого розвитку.

Тексти подані в авторській редакції. Оргкомітетом зроблена певна коректура з метою уніфікації переліку авторів та їх адрес.

Для науковців, студентів у галузі соціальних та поведінкових наук, управління та адміністрування, права, закладів вищої освіти та установ відповідного профілю.

Затверджено до друку вченою радою факультету управління, економіки та права Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького № 10/2 від 7 травня 2025 року.

Редакційна колегія: Володимир Ковалів, Михайло Лизак

© Факультет управління, економіки та права ЛНУВМБ імені С.З.Ґжицького, 2025

© Автори статей, 2025

ЗМІСТ

Секція 1. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В МЕНЕДЖМЕНТІ ТА СТАЛОМУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ……... 22
1. Марія Антоняк
КОМАНДНА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ФАКТОР УСПІХУ ПІДПРИЄМСТВА……..... 22
2. Руслан Бежик
ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНО – ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ В АГРОПІДПРИЄМСТВАХ…….. 25
3. Діана Більо
ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ…….. 27
4. Діана Більо
ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ…… 30
5. Софія Божейко
ІННОВАЦІЙНІ HR-СТРАТЕГІЇ В УПРАВЛІННІ МУЛЬТИКУЛЬТУРНИМ ПЕРСОНАЛОМ……. 33
6. Софія Божейко
ОРГАНІЗАЦІЙНА ПОВЕДІНКА В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ…….. 36
7. Ірина Верзун
СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ОРГАНІЗАЦІЇ. 39
8. Діана Гузарська
ЯК ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЯТИ КОМАНДАМИ З РІЗНИХ ПОКОЛІНЬ……. 42
9. Роман Думін
СИСТЕМА МОТИВАЦІЇ КАДРІВ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ…….. 45
10. Петро Кожель
КЛАСТЕРНА МОДЕЛЬ ЯК ІНСТИТУЦІЙНА ОСНОВА ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТРАТЕГІЧНОЇ ВІДБУДОВИ……... 48

11. Сергій Крупський
НАПРЯМКИ МОРАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ В ОРГАНІЗАЦІЯХ……... 52
12. Евеліна Кузіна
«ЗЕЛЕНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ» ЯК КОНКУРЕНТНА ПЕРЕВАГА ПІДПРИЄМСТВА…… 55
13. Андрій Кузняк
КРИЗОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА ТА ФАКТОРИ, ЩО СПРИЯЮТЬ ЙОГО ВИНИКНЕННЮ……. 58
14. Тетяна Майхер
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗЕЙ ТА РЕГІОНІВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ... 61
15. Іван Максимович
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ КОМАНДАМИ……... 63
16. Максим Маланюк
ІНТЕГРАЦІЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В КОРПОРАТИВНУ СТРАТЕГІЮ ПІДПРИЄМСТВА……. 66
17. Назарій Мандрик
KPI-ОРІЄНТОВАНА СИСТЕМА МАТЕРІАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ……. 69
18. Яна Мітленко
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ…….. 71
19. Степан Сайчук
СУТНІСТЬ ТА ЗАВДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ…… 74
20. Маркіян Скоропад
КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ДЕРЖАНОМУ УПРАВЛІННІ……. 77
21. Марія Соколова
РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У СТАЛОМУ РОЗВИТКУ ГРОМАД…… 80
22. Христина Тимунь
ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ СТАРТАПІВ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ……. 83

23. Вікторія Тихонюк
ЯК ІТ-РІШЕННЯ ЗМІНЮЮТЬ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ…… 85
24. Оксана Тупиця
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ: ВІД КЛАСИЧНИХ МОДЕЛЕЙ ДО СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ……... 88
25. Назар Хотинський
ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЧАСОМ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ ПРОКРАСТИНАЦІЇ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ…….. 90
26. Анастасія Цюпка
ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК РУШІЙНА СИЛА ІННОВАЦІЙ У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ…… 93
27. Тетяна Якимів
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД…….. 97
Секція 2. СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ…… 100
1. Світлана Білич
КРИПТОВАЛЮТИ В ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ... 100
2. Анастасія Білінська
РОЛЬ НБУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ……. 103
3. Тарас Богдашкін
ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТЗОВ «ГАЗІК ГРУП» М.КАМ'ЯНКА-БУЗЬКА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ……. 105
4. Юлія Боднарчук
ЦИФРОВІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ: РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ…….. 108
5. Денис Винничак
ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ФІНАНСОВОМУ ШАХРАЙСТВУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ…….. 111

6. Роман Гусак
КІБЕРСТРАХУВАННЯ: ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМИ РИЗИКАМИ……. 114
7. Юрій Калин
АКТУАЛЬНІСТЬ СТРАХУВАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ…….. 116
8. Віталій Козанчин
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ ТА АДАПТАЦІЯ ЙОГО В УКРАЇНІ……. 118
9. Тетяна Коцан
ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ……. 121
10. Лілія Максимів
РОЛЬ ПОДАТКІВ ЯК ОСНОВНОГО ДЖЕРЕЛА БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ…… 124
11. Христина Максим'як
РОЗВИТОК МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ…… 126
12. Роман Марків
ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНТЕХСЕРВІСІВ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ ПІД ВПЛИВОМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ……... 129
13. Ігор Мегіс
ВНУТРІШНІЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ……. 132
14. Володимир Мороз
ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ФІНАНСОВУ САМОСТІЙНІСТЬ ГРОМАДИ…… 133
15. Марія Музика
АКТУАЛЬНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ В УКРАЇНІ……. 136
16. Назар Петрик
АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ……... 138

17. Олег Поврозник
ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ…… 140
18. Мар'ян Романчак
УПРАЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ……. 143
19. Анастасія Руська
ІНСТРУМЕНТИ ПРОТИДІЇ ПЛАТІЖНОМУ ШАХРАЙСТВУ……. 145
20. Назарій Самотій
ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК ОСНОВА ЇХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ…….. 149
21. Роман Синичич
КОРЕКЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ТЗОВ «БАЯДЕРА ЛОГІСТИК» М.КИЇВ……. 151
22. Йоланта Сушинська
СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОЧАТКУ ВІЙНИ……. 154
23. Маргарита Штефан
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ……. 156
24. Яна Якимів
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ……. 159
Секція 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ, АУДИТУ І ОПОДАТКУВАННЯ…… 162
1. Юлія Артисюк
АВТОМАТИЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛКУ ЗА ДОПОМОГОЮ СИСТЕМИ IT-ENTERPRISE: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРЕВАГИ…….. 162
2. Михайло Білий
ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ В ЧАСТИНІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ…….. 165

3. Zinovii Burychko
ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN AUDITING:
CHALLENGES AND OPPORTUNITIES…….. 168
4. Зіновій Буричко
ПОДАТКОВИЙ КОМПЛАЄНС ТА УПРАВЛІННЯ
РИЗИКАМИ В ІТ-КОМПАНІЇ…….. 171
5. Катерина Герман, Ольга Криса
ПРИНЦИПИ ОПОДАТКУВАННЯ У ПРАЦЯХ КЛАСИКІВ
ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ…….. 174
6. Вікторія Дем'яник
ОСНОВИ ОБЛІКУ І АУДИТУ ЗАРОБІТНО ПЛАТИ…… 177
7. Христина Дощак
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ
СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ……... 180
8. Іван Копко
ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ
У БУДІВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ……... 183
9. Христина Магеровська
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВЕДЕННІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ: ВПЛИВ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ……... 189
10. Христина Магеровська
УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ:
ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИТРАТ ЗА ДОПОМОГОЮ ERP-
СИСТЕМ……. 192
11. Дмитро Пазюк
ВПРОВАДЖЕННЯ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРУ
ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ…… 195
12. Вікторія Паньків
КОНТРОЛЬ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ЯК
ЕЛЕМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ……. 197
13. Аліна Рихлевич
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЦИФРОВІЗАЦІЇ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ……... 200

14. Яна Романюк
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….. 207
15. Яна Романюк
МІНІМАЛЬНЕ ПОДАТКОВЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДАТКОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ: ОБЛІК, ЕФЕКТИВНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ……. 210
16. Софія Скварчило
НОВІТНІ ЦИФРОВІ РІШЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЙОГО АВТОМАТИЗАЦІЇ……... 213
17. Наталія Сухоставська
ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АУДИТІ……... 216
18. Наталія-Мар'яна Турчак
ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА…… 219
19. Наталія Турчак, Оксана Шийка
ТЕОРІЯ ПОХОДЖЕННЯ ПОДАТКІВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ…… 223
20. Руслан Фрей
РОЗРОБЛЕННЯ ПОЛОЖЕНЬ З ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПОЛІТИКИ В ЧАСТИНІ ОЛІКУ ПОДАТКІВ ТА ПЛАТЕЖІВ…….. 226
21. Олег Худзік, Роман Скварчило
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВЕКСЕЛЬНИХ РОЗРАХУНКІВ… 229
22. Оксана Шийка
ДОЦІЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ПРОГРАМІ M.E.DOC…….. 231
Секція 4. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД……... 234

1. Вероніка Береговська
ПРАВОВІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ …… 234
2. Анастасія Борова
ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ОСОБИСТОГО ГОЛОСУВАННЯ НА ВИБОРАХ……. 237
3. Юлія Бортник, Катерина Пєршина
РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ВІДХОДАМИ…… 240
4. Софія Вергун
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ: ВИКЛИКИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЛЯ ЮРИСТІВ. 243
4. Світлана Воловець
УКРАДЕНЕ ДИТИНСТВО: ПРАВДА ПРО ДЕПОРТАЦІЮ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ……. 246
5. Владислав Гоменюк
ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВА НА ЕВТАНАЗІЮ В УКРАЇНІ…….. 249
6. Богдан Грещук
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ БІОМЕТРИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КРИМІНАЛІСТИЦІ…… 252
7. Марія Деркач
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОЦЕДУРИ ЗВІЛЬНЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЧИ Є ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ВІД АВТОМАТИЧНИХ РІШЕНЬ?..... 255
8. Павло Дігтяренко
ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІМ: БАЛАНС МІЖ КАРОЮ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЄЮ……. 258
9. Уляна Душеїна
ЮРИДИЧНІ ФАКТИ-СТАНИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ…… 261

10. Аделіна Зубченко
ПЕРВИННЕ ТА ВТОРИННЕ ПРАВО ЄС: ЗНАЧЕННЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА……. 264
11. Аделіна Зубченко
ПРИНЦИП РОЗУМНОГО СТРОКУ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ ПРОЦЕДУРІ…….. 267
12. Богдана Кліпарчук
ДОСТУПНІСТЬ ПРАВОСУДДЯ ПІД ЧАС ПЕРЕГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ У КАСАЦІЙНОМУ ПОРЯДКУ……... 269
13. Руслан Коб'ялковський
СПЕЦИФІКА НЕДОТОРКАНОСТІ ПРАВА ВЛАСНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ…… 272
14. Аліна Мельник
ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ АГРЕСІЇ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ…. 275
15. Maryana Mytko
LEGAL REGULATION OF PUBLIC RELATIONS UNDER MARTIAL LAW: UKRAINIAN EXPERIENCE AND INTERNATIONAL STANDARDS…… 278
16. Мар'яна Митко
ПЕТИЦІЯ – ЯК ПРАВОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ ГРОМАДЯН……... 281
17. Софія Михалевич
МАЛОЗНАЧНІ СПРАВИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ…… 284
18. Віталій Муравець, Михайло Бучак
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ: ЧИ МОЖНА ЗМУСИТИ НОСИТИ РОЗУМНІ ПРИСТРОЇ?.... 287
19. Станіслав Сень
СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА Україна…… 290
20. Yana Khmara
PERSONAL DATA PROTECTION IN UKRAINE: CURRENT STATE AND INTERNATIONAL STANDARDS……. 293

21. Яна Хмара
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОЦЕДУРИ ЗВІЛЬНЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ……. 296
22. Ангеліна Ходань
ПРАВА ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЯК ВИЖИТИ МІЖ ЗАКОНОМ І РЕАЛЬНІСТЮ?..... 300
23. Вікторія Шаповал
ВИКЛИКИ ТА НОВАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……... 307
Секція 5. ОСОБЛИВОСТІ ТА ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА БІЗНЕС-ТЕХНОЛОГІЙ……... 310
1. Олександр Бакусько
ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЗАСИСТЕМНИХ СУПЕРМАРКЕТІВ У РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ…….. 310
2. Ростислав Гелета
СУБ'ЄКТИ АГРАРНОГО МІКРОПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ВИКОНУВАНІ НИМИ ФУНКЦІЇ…… 313
3. Артур Горуна
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕБЛЕВОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ…….. 316
4. Дмитро Грицина
РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ…….. 319
5. Андрій Кондюх
РОЛЬ ПІДПРИЄМНИЦТВА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ…… 321
6. Денис Королишин
РОЛЬ БІЗНЕС-ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ УСПІШНИХ ПІДПРИЄМЦІВ…….. 324
7. Андрій Лакоцький
ПІДПРИЄМНИЦЬКІ МАРКЕРИ КЛІНІНГОВОГО БІЗНЕСУ НА ЕТАПІ СТАНОВЛЕННЯ…… 326

8. Соломія Мазуревич
ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ШТРИХ-КОДІВ UPC В РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ…… 329
9. Юлія Місюра
ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ БІЗНЕС-КУЛЬТУРИ В УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ…….. 332
10. Тарас Нестер
ПОТЕНЦІАЛ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ……. 334
11. Юрій Островський
РЕЗУЛЬТАТИ УЧАСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ У МІЖГАЛУЗЕВІЙ КОНКУРЕНЦІЇ……. 337
12. Дмитро Піскун
ПРОБЛЕМИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІТ-БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ……. 340
13. Максим Притула
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ…… 343
14. Євгеній Ріпа
ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ГУРТОВОЇ ТОРГІВЛІ ПРОДОВОЛЬЧИМИ ТОВАРАМИ…….. 346
15. Вікторія Скопик
ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ……. 349
16. Іван Слотвінський
ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ…….. 351
17. Роман Слотвінський
ЦІННІСНА ПРОПОЗИЦІЯ ПІДПРИЄМСТА НА РИНКУ АВТОЗАПЧАСТИН УКРАЇНИ…… 354
18. Ілля Степанов
МОДЕЛІ ІНВЕСТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА…… 357

19.Тетяна Стойка
РОЗВИТОК ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ЕКОНОМІЧНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ВЕКТОРИ……... 360
20. Остап Углев
ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МАЛОГО АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВАУ КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ УКРАЇНИ……. 363
21. Андрій Шеремет
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ…….. 366
22. Ярина-Христина Штойко
СУТНІСТЬ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ…… 369
Секція 6. МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ У НАЦІОНАЛЬНОМУ Й МІЖНАРОДНОМУ КОНТЕКСТІ….. 373
1. Анастасія-Марія Борисович
ЕТИКА І КУЛЬТУРА: ПОДВІЙНА ЛІНІЯ ОБОРОНИ В ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЯХ……... 373
2. Diana Denchuk
BRITISH MARKETING: SIMPLE SECRETS……... 375
3. Діана Денчук
ГЛОБАЛЬНІ БРЕНДИ НА ЛОКАЛЬНИХ РИНКАХ: СТРАТЕГІЯ ГЛОКАЛІЗАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ЕКСПАНСІЇ……... 378
4. Євген Задерей
РОЗРОБКА КОМПЛЕКСНОЇ СТРАТЕГІЇ БРЕНД-МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ПОЗИЦІЙ КОМПАНІЇ НА КОНКУРЕНТНОМУ РИНКУ……. 380
5. Вероніка Кішай
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФЛЮЕНС-МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ…….. 383
6. Євген Костенко
НЕЙРОМАРКЕТИНГ ЯК СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ СПОЖИВЧОЇ ПОВЕДІНКИ…….. 386

7. Марія Ледвій
МАРКЕТИНГ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ……. 388
8. Марія Ледвій
РОЗВИТОК БРЕНДУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД……... 392
9. Яна Лукащук
ПОШИРЕННЯ ЗАСАД ЗЕЛЕНОГО МАРКЕТИНГУ У СФЕРІ ТУРИЗМУ…….. 394
10. Анна Матлак
МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ……... 397
11. Софія Попович
ГРОМАДА ЯК БРЕНД: СТРАТЕГІЯ ПОЗИЦІОНУВАННЯ СТАРОСАМБІРЩИНИ У ЦИФРОВУ ДОБУ……. 400
12. Sofiia Popovych
EMOTIONAL BRANDING: WINNING HEARTS, NOT JUST SALES…….. 403
13. Софія Попович
ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: НАЦІОНАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ……... 406
14. Олександр Порцхол-Огли
ТРАНСФОРМАЦІЯ МАРКЕТИНГОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ……... 408
15. Владислав Скобяк
ІМІДЖ ТА РЕПУТАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНІ АКТИВИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ……... 411
16. Орест Стадник
КЛЮЧОВІ ВИДИ СУЧАСНОГО МАРКЕТИНГУ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПРИКЛАДИ ВИКОРИСТАННЯ…... 414
17. Стадник Орест
ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ІНСТРУМЕНТИ СУЧАСНИХ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ…… 416

18. Андрій Устяк
ІНФЛЮЕНСЕР-МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ БРЕНДІВ……. 418
Секція 7. БІОЕКОНОМІКА ЯК СУЧАСНА МОДЕЛЬ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ……... 423
1. Анастасія Баран
БІОЕКОНОМІКА ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ…….. 423
2. Василь Бурда
ВИРОБНИЦТВО ЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ЗАСАДАХ БІОЕКОНОМІКИ, ЗАСНОВАНОЇ НА ЗНАННЯХ, В УКРАЇНІ…….. 426
3. Ігор Венгер
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ БІЗНЕСУ В БІОЕКОНОМІЦІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ…… 428
4. Анастасія Гіль
НАНОБІОТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА БІОЕКОНОМІКУ……... 430
5. Дмитро Гусак
ІНВЕСТИЦІЙНА ОСНОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ БІОЕКОНОМІКИ……... 432
6. Мар’яна Заяць
ВПЛИВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ…… 435
7. Павло Здебський
РЕЗУЛЬТАТИВНЕ ЗНАЧЕННЯ БІОЕКОНОМІКИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ…….. 439
8. Марта Іваницька
БІОЕКОНОМІКА ЯК ІННОВАЦІЙНА КОНЦЕПЦІЯ СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ…….. 442
9. Ігор Костів
ПІСЛЯВОЄННА ВІДБУДОВА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ БІОЕКОНОМІКИ……... 445

10. Роман Креховецький
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ……. 448
11. Вікторія Кривов'яза
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК БІОЕКОНОМІКИ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ…... 451
12. Денис Кушина
БІОЕКОНОМІКА ВИРОЩУВАННЯ ЗЕРНОВИХ:ДОСВІД ПОЛЬЩІ…….. 453
13. Мар'ян Кушнір, Андрій Коляса
РОЗВИТОК БІОЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ……. 456
14. Михайло Лагоднюк
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТУ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ……. 459
15. Денис Лисак
БІОЕКОНОМІКА ЯК СУЧАСНА МОДЕЛЬ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ…… 462
16. Дмитро Маймескул
ОПТИМІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА…… 465
17. Інна Модна
ЕКОНОМІКА І ПРИРОДА УКРАЇНИ: НАСЛІДКИ ВІЙНИ… 468
18. Марта Небораць
БІОЕКОНОМІКА ЯК ІНОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ЕКОНОМІКИ…….. 471
19. Андрій Пастернак
СВІТОВЕ ВИРОБНИЦТВО МОЛОКА І БІОЕКОНОМІКА…. 473
20. Назар Проць
АКВАКУЛЬТУРА В БІОЕКОНОМІЦІ…… 475
21. Роман Римар
БІОЕКОНОМІКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ…….. 478

22. Ігор Стахів
ДОСЛІДЖЕННЯ БІОЕКОНОМІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ……. 481
23. Соломія Степчук
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ……. 484
24. Ігор Тарасов
БІОЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ВИРОЩУВАННЯ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР…… 487
25. Ростислав Тимоч
ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ГАЛУЗІ БІОЕКОНОМІКИ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ……... 490
26. Михайло Федорів
БІОМАСА В БІОЕКОНОМІЦІ: ПЕРЕВАГИ І ПРОБЛЕМИ…. 493
27. Анна Шкурко
БІОЕКОНОМІКА ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ ГОСПОДАРЮВАННЯ…… 496
28. Богдан Юрчик
БІОЕКОНОМІКА ЯК СУЧАСНА МОДЕЛЬ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ……. 498

Секція 1
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В МЕНЕДЖМЕНТІ ТА СТАЛОМУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

УДК: 658.316.4

КОМАНДНА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ФАКТОР УСПІХУ ПІДПРИЄМСТВА

Марія Антоняк, студентка ІІІ курсу економічного відділення
Науковий керівник: **Надія Роздайбіда,** викладач економічних дисциплін
ВСП «ВФК ЛНУП», м. Рудки, Україна

Ефективна співпраця між членами команди є запорукою успішної роботи будь-яких підприємств.

Командна робота - це діяльність групи людей, яка зосереджена на вирішенні конкретного завдання. Суть командної взаємодії полягає у спільній, скоординованій роботі групи людей, об'єднаних спільною метою, де кожен член команди використовує свої індивідуальні навички, знання та досвід для досягнення цієї мети. [2]

Основними принципами командної роботи є:

1. Спільна мета, яка стає орієнтиром для всіх дій та рішень учасників команди. Усі члени команди повинні чітко розуміти, чого вони прагнуть досягти разом.

2. Взаємозалежність - завдання та обов'язки розподілені таким чином, що внесок кожного є важливим і необхідним для досягнення загального результату. Це створює відчуття відповідальності один перед одним.

3. Взаємодоповнюваність навичок - ефективна команда складається з людей, чиї навички та знання доповнюють одне одного. Це дозволяє команді більш комплексно підходити до вирішення завдань та використовувати різноманітні підходи.

4. Комунікація - відкритий, чесний та ефективний обмін інформацією є критично важливим для командної взаємодії. Це включає активне слухання, чітке висловлювання думок, надання

та отримання зворотного зв'язку. Добра комунікація допомагає уникнути непорозумінь, оперативно вирішувати проблеми та підтримувати злагоджену роботу.

5. Координація - для досягнення спільної мети зусилля членів команди повинні бути скоординовані. Це передбачає чітке визначення ролей та відповідальності, планування дій, узгодження термінів та контроль за виконанням.

6. Довіра та повага - ефективна командна взаємодія будується на взаємній довірі та повазі до думок, ідей та внеску кожного члена команди. Коли люди довіряють один одному, вони більш охоче діляться інформацією, ризикують та підтримують колег.

7. Спільна відповідальність - успіхи та невдачі команди сприймаються як спільний результат. Це сприяє згуртованості та готовності брати на себе відповідальність за досягнення цілей. [3]

Загальна діяльність команди помітно перевищує суму зусиль її поодиноких гравців і сприяє стрімкому наближенню до досягнення єдиної мети. Це називається ефектом синергії. Ключові навички та зусилля кількох людей підсилюють одне одного. Щоб досягти цього ефекту, необхідно правильно підібрати інструменти для побудови колективу, побудувати взаємодію та комунікацію.

Ефективна командна взаємодія забезпечує підвищення продуктивності праці його членів. Коли люди працюють разом, обмінюються знаннями та навичками, вони можуть виконати більше роботи за менший час. Синергія, що виникає в злагодженій команді, дозволяє досягати результатів, які були б неможливі для окремих працівників.

Командна взаємодія створює сприятливе середовище для генерації нових ідей та нестандартних підходів до вирішення проблем. Мозкові штурми та спільне розв'язання проблем стимулюють творчість та сприяють покращенню якості управлінських рішень. Обговорення проблем та ідей у команді з різних точок зору призводить до більш обґрунтованих та

зважених рішень. Колективний інтелект команди часто перевершує індивідуальний.

Ефективна командна взаємодія передбачає відкритий та прозорий обмін інформацією між усіма членами команди. Це допомагає уникнути непорозумінь та швидко реагувати на зміни.

Звісно, сама по собі наявність команди не гарантує успіху. Важливо, щоб ця взаємодія була ефективною, тобто базувалася на чітких цілях, розподілі ролей, взаємній повазі, відкритій комунікації та конструктивному вирішенні конфліктів.

Дієвим інструментом підвищення ефективності командної роботи є застосування методології аджайл(Agile), яка створює комфортні умови для досягнення максимальної цінності як результату роботи всієї команди.

Ця методологія допомагає концентруватися на цілях і потребах клієнтів, спрощувати організаційні процеси, активно застосовувати зворотний зв'язок, аргументовано збільшувати повноваження команд.

При організації командної роботи в сучасних умовах можна використати елементи менеджменту нового типу Management 3.0 Менеджмент 3.0 - це підхід до управління, який розглядає організації як складні системи, де люди є найважливішим активом. Він акцентує увагу на розвитку самоорганізації, мотивації та залученні співробітників, а також на постійному вдосконаленні процесів. [4]

Тому, без сумніву, ефективна командна взаємодія є потужним фактором успіху підприємства, який впливає на всі ключові аспекти його діяльності.

Список використаних джерел:

1. Скібіцька Л.І. Організація праці менеджера https://pidru4niki.com/15281113/menedzhment/organizatsiya_pratsi_menedzhera (дата звернення: 02.05.2025)

2. Що таке командна робота, чому вона така важлива і як впливає на успіх? https://blog.agrokebety.com/shcho-take-komandna-robota (дата звернення: 02.05.2025)

3. Мороз Є 7 факторів успішної роботи команди https://www.adindex.ua/uk/7-faktoriv-uspishnoi-roboty-komandy/(дата звернення: 02.05.2025)

4. Організації на шляху до Agile: Management 3.0 https://brainrain.com.ua/uk/chto-takoe-agile-ua/(дата звернення: 02.05.2025)

УДК 621:65.3

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНО – ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ В АГРОПІДПРИЄМСТВАХ

Руслан Бежик, студент 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник**: Ігор Іваніцький,** к.е.н**.,** доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Соціально-психологічні методи управління персоналом – це способи та прийоми впливу керуючої системи підприємства на керовану систему, які використовують індивідуальну і групову свідомість, психологію, базуються на суспільно-значимих морально-етичних категоріях, цінностях, вихованні та покликані підвищувати трудову активність працівників і створювати відповідні соціально-психологічні умови для їх трудової діяльності.

Роль соціально-психологічних методів у розвитку і удосконаленні виробництва постійно підвищується, їх необхідно спрямовувати на формування поведінки людей шляхом впливу на потреби, ідеали, цілі, інтереси, задатки і нахили.

Соціально-психологічні методи діють як регулятори соціальних, психологічних, ідеологічних та етичних відносин у колективі. Велика кількість психологічних факторів відображається на результатах праці. Вміння їх враховувати допомагає керівнику цілеспрямовано впливати на окремих працівників і формувати колектив з єдиними цілями. Крім того, для результативного управління колективом необхідно знати моральні і психологічні особливості окремих працівників,

соціально-психологічні характеристики окремих груп.

Соціально-психологічні методи за способом своєї дії поділяються на дві групи – соціальні і психологічні. Керуюча дія соціальних методів ґрунтується на врахуванні особливостей взаємодії людей, форм спілкування, існуючих культурних норм і цінностей. Психологічні методи базуються на закономірностях функціонування людської психіки. Отже, за допомогою соціальних методів управління здійснюється управління відносинами в колективах і між колективами, а за допомогою психологічних — управління поведінкою індивіда і міжособовими стосунками у колективі.

Для впливу на об'єкти управління використовують такі засоби і прийоми, які в сукупності становлять соціально-психологічні методи управління:

1) формування і використання певних психічних властивостей особистості;
2) цілеспрямоване використання психічних процесів;
3) управління психічним станом людини;
4) доцільне використання емоційної енергії працівника;
5) формування соціально-політичних і загальнокультурних інтересів і потреб;
6) моральне стимулювання і стягнення;
7) демократизація управління;
8) соціальне планування.

Соціально-психологічні процеси у агропідприємствах регулюються шляхом управління соціальною активністю колективу і індивіда. Але спостерігаються недоліки морального стимулювання їх праці, використання засобів соціальної профілактики, соціального нормування і планування, розвитку критики і самокритики.

Використання соціально-психологічних методів управління зумовлює необхідність проведення певної соціально-психологічної роботи. Для цього використовують спеціальні методи: анкетування, тестування, нагляд, експеримент, психологічне вивчення особистості працівників, метою яких є збір інформації про міжособові та групові стосунки в трудових

колективах, здібності й психологічні риси характеру кожного працівника, групову психологічну сумісність членів колективу, їхні симпатії та антипатії тощо.

В результаті вдосконалення соціально-психологічних методів управління у підприємстві отримають економічний і соціальний ефект, адже збільшується обсяг виробництва і підвищується товарність продукції, забезпечується ритмічна робота трудового колективу, досягається економія живої і уречевленої праці, підвищується якість продукції.

Список використаних джерел:

1. Мазур К.В., Кубай О.Г. Менеджмент аграрного підприємства: Навчальний посібник. Вінниця: «Твори». 2020. 284с.

2. Мельник І. О., Разговорова А. А. Застосування соціально-психологічних методів управління колективом. Modern Economics. 2019. № 18(2019). С. 99-105. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V18(2019)-16.

УДК 331.08 (477)

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ

Діана Більо, студентка 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Лілія Войнича,** к.е.н, доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Дубляни, Україна

Глобалізаційні процеси, що охоплюють усі сфери життя, істотно змінили підходи до управління людськими ресурсами, особливо підкреслюючи значення людини як носія знань і джерела нової вартості в умовах економіки знань. Розвиток національної економіки тепер значною мірою залежить від ефективного управління людськими ресурсами, адже саме люди є основними генераторами доданої вартості та конкурентної переваги для підприємств. Лауреат Нобелівської премії Т.

Шульц у своїх дослідженнях підкреслив, що в економіці США прибуток від людського капіталу перевищує дохід від фізичного капіталу, що підтверджує необхідність посиленого управління людськими ресурсами в умовах сучасних економічних викликів.

Глобальні зміни на макрорівні, спричинені технічним прогресом і автоматизацією, вимагають, щоб підприємства переглянули свої підходи до управління кадрами, акцентуючи увагу на людському капіталі як ключовому активі. Розуміння значущості людини в економічних процесах стало критичним фактором для забезпечення ефективної діяльності підприємств та їх капіталізації. Як зазначив Джек Ма на Всесвітньому економічному форумі 2018 року, автоматизація може замінити чимало функцій, проте креативність і унікальність людини залишаються неповторними, підвищуючи значимість управління людськими ресурсами.

Сучасні підходи до управління персоналом розглядають такі категорії, як «персонал», «людські ресурси», «трудовий потенціал» та «людський капітал», що вказує на еволюцію ролі працівників [1].

В цьому контексті еволюція концепцій управління людськими ресурсами потребує аналізу змін у підходах до роботи з персоналом. Міхов Л. [2] виділяє три ключові концепції: управління кадрами (початок XX ст.), де акцент ставився на функціональній ролі працівника; управління персоналом (50-60-ті роки XX ст.), що виводило людину на передній план трудових відносин; управління людськими ресурсами (80-ті роки XX ст.), яке акцентувало увагу на нематеріальному активі − людському капіталі.

Еволюційний підхід до управління людськими ресурсами, висвітлений у дослідженні Бутенка І., що включає чотири основні етапи: класичні теорії управління (1880–1930 рр.), теорію людських відносин (30-ті – 50-ті роки XX ст.), теорію людських ресурсів з біхевіористичними акцентами (початок 60-х рр. XX ст.), і сучасні концепції стратегічного управління персоналом, що поєднують підходи людського капіталу й стратегічного менеджменту з 80-х років XX століття до

сьогодні. Таке структурування дозволяє підприємствам успішно адаптуватися до новітніх вимог економіки знань, вдосконалюючи управління людськими ресурсами як ключовим елементом розвитку.

У сучасних умовах управління людськими ресурсами набуло нових концептуальних основ, зважаючи на глибокі науково-технічні трансформації, демографічні зміни та зміну поколінь. Виникають нові підходи, що надають управлінню людськими ресурсами більшої гнучкості й адаптивності, зокрема:

-неокласична концепція, яка розглядає раціональну поведінку працівників і організацій в умовах невизначеності та нестабільності ринку;

-еволюційний підхід, що підкреслює здатність до адаптації в умовах динамічних змін, де управління персоналом стає інструментом для швидкої реакції на зовнішні виклики;

-теорії хаосу та синергетики, що сприяють самоорганізації складних організаційних систем і ефективному використанню людського потенціалу;

-еволюція практичних організаційних систем, яка шукає баланс між організаційною гнучкістю та економією масштабів, об'єднуючи однорідні види діяльності та ресурси для посилення результативності.

Комплексне розуміння та управління людськими ресурсами підприємства створює основу для довгострокової стратегії розвитку, в якій враховано як поточний рівень навичок і знань працівників, так і їхній потенціал для подальшого зростання. Такий підхід дозволяє організації зміцнити свої конкурентні позиції, забезпечуючи стабільний розвиток і досягнення стратегічних цілей.

Управління людськими ресурсами є ключовим чинником успіху організації, оскільки людський капітал володіє особливими якостями, які роблять його цінним активом. Ефективне управління людськими ресурсами закладає основу для високопродуктивної робочої системи — організації, в якій технології, організаційна структура, люди та процеси працюють

синергічно для надання конкурентних переваг. У зв'язку зі змінами в технологіях виробництва, транспортування, зв'язку та обробки інформації, управління людськими ресурсами має забезпечити адаптацію організації до нових викликів.

Список використаних джерел:

1. Ніщенко Т. Особливості управління персоналом в аграрному підприємстві. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2014. № 2. С. 189–192 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ VPDAA_2014_2_42.pdf.

2. Пічугіна Т. Управління персоналом: сучасні підходи до визначення сутності поняття. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2011. Вип. 1. С. 533-540 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/esprstp_2011_1_78.pdf.

УДК 005.334:658

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Діана Більо, студентка 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Андрій Верзун,** к.е.н, доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

В процесі господарської діяльності підприємства постійно стикаються з різноманітними ризиками, що зумовлює необхідність створення ефективної системи управління ними. Ризик-менеджмент виступає важливою складовою стратегічного управління, оскільки дозволяє передбачати потенційні загрози, оцінювати їх наслідки та розробляти превентивні заходи для мінімізації впливу небажаних подій.

Ризик - це ймовірність настання події, яка може мати негативні (або позитивні) наслідки для суб'єкта господарювання. Він є невід'ємною складовою будь-якої підприємницької діяльності. В економічній літературі ризик

трактується як результат невизначеності, який супроводжує прийняття рішень в умовах нестабільного зовнішнього та внутрішнього середовища.

На думку Т.М. Борисової, «управління ризиком – це специфічна сфера менеджменту, що передбачає використання різноманітних підходів, процесів, заходів, які покликані забезпечити максимально широкий діапазон охоплення можливих ризиків підприємства, їх оцінку, а також формування, реалізацію та контроль заходів щодо оптимізації рівня ризиків для досягнення цілей підприємства» [1, с. 116].

Підприємства стикаються з різноманітними ризиками, які впливають на їх стабільність і розвиток. Основними серед них є фінансові ризики (кредитний, валютний, інвестиційний, ліквідності), що загрожують платоспроможності та прибутковості. Операційні ризики охоплюють виробничі, технологічні та кадрові чинники, які впливають на ефективність внутрішніх процесів. Маркетингові ризики пов’язані зі змінами попиту, конкуренцією та поведінкою споживачів. Юридичні ризики виникають унаслідок змін у законодавстві чи договірних відносинах. Стратегічні ризики формуються через помилки управлінських рішень і можуть поставити під загрозу довгострокову стабільність підприємства.

У процесі управління ризиками на підприємстві реалізується низка послідовних процедур, які поділяються на кілька етапів. На підготовчому етапі здійснюється попередній збір інформації та визначаються цілі управління ризиками. Далі відбувається ідентифікація ризиків, яка включає виявлення загроз відповідно до обраних методів і документування результатів. Наступним кроком є оцінка ризиків, що передбачає проведення якісного й кількісного аналізу, ранжування ризиків та визначення найбільш значущих з них. Планування нейтралізації ризиків охоплює вибір відповідних методів впливу, складання плану дій на випадок непередбачуваних обставин і застосування обраної стратегії при виникненні ризикової ситуації. Завершальним етапом є моніторинг і контроль ризиків, який включає оцінку ефективності

реалізованих заходів, коригування управлінських рішень та розробку нового плану протидії з урахуванням актуального стану підприємства.

Процес інтеграції ризик-менеджменту в практику діяльності господарюючого суб'єкта передбачає всебічне охоплення усіх рівнів управління підприємством і включає низку взаємопов'язаних етапів. Серед них – розроблення політики управління ризиками, виявлення та систематизація ризиків, створення та реалізація інструментів їх нейтралізації, інтеграція ризик-менеджменту в основні бізнес-процеси, постійне спостереження за ризиками й здійснення контролю. Важливим аспектом цього процесу також є формування корпоративної культури, орієнтованої на усвідомлення та проактивне реагування на ризики.

Формування системи ризик-менеджменту є необхідною умовою ефективного функціонування підприємства в умовах невизначеності та динамічних змін. Теоретичне обґрунтування структури, принципів та методів управління ризиками дозволяє створити основу для побудови дієвої системи, здатної забезпечити фінансову стійкість, мінімізувати загрози та реалізовувати стратегічні цілі підприємства.

Список використаних джерел:

1. Борисова Т.М. Теоретичні аспекти управління ризиком на підприємстві. *Актуальні проблеми економіки.* 2005. № 7. С. 116-121.

УДК 005.96:005.73

ІННОВАЦІЙНІ HR-СТРАТЕГІЇ В УПРАВЛІННІ МУЛЬТИКУЛЬТУРНИМ ПЕРСОНАЛОМ

Софія Божейко, студентка 4-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Михайло Лизак**, PhD, в.о. доцента
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Глобалізація ринків і стрімка цифровізація призводять до того, що майже кожен сучасний колектив стає мультикультурним. Культурні відмінності здатні як прискорювати інновації, так і генерувати комунікативні бар'єри, конфлікти та зниження лояльності персоналу. Ключовою проблемою є пошук таких HR-інструментів, які мінімізують ризики різноманіття та конвертують його у стійку конкурентну перевагу організації й території її функціонування. Intel Corporation уже понад десять років застосовує комплексну систему Diversity & Inclusion, що робить її доцільним еталоном для аналізу та запозичення[3].

Теоретичні виклики та можливості. Аналіз літератури дозволяє виокремити три групи проблем: (1) когнітивні — різні ціннісні орієнтації та стилі прийняття рішень; (2) комунікативні — мовні та невербальні бар'єри; (3) поведінкові — різне ставлення до влади, часу й ієрархії. Водночас мультикультурність формує культурний капітал: мережі соціальних контактів, різноплановий досвід та унікальні знання ринків, що позитивно корелюють із креативністю та швидкістю інновацій. Критичним чинником успіху стає розвиток міжкультурних компетенцій персоналу — емпатії, адаптивного стилю менеджменту й уміння керувати конфліктами[1].

Практика Intel: шість інтегрованих стратегій. Дослідження корпоративних документів та звітів компанії дозволило окреслити такі рішення:

1. Крос-культурні тренінги і «реверс-менторинг», де молоді співробітники навчають лідерів цифрових та соціальних практик, а самі отримують управлінські навички.

2. Гнучкі робочі моделі (remote, hybrid, плаваючі графіки), що враховують часові пояси, сімейні традиції та релігійні свята працівників.

3. Платформа Voice of Employee з анонімними опитуваннями щодо інклюзії та швидким реагуванням HR-служби.

4. Job rotation і короткострокові відрядження (3–6 міс.) для формування «змішаних» команд і швидкого поширення найкращих практик.

5. Інклюзивні KPI: до 15 % бонусу менеджерів прив'язано до прогресу підрозділу за D&I-індикаторами (частка жінок-лідерів, індекс задоволеності різних культурних груп).

6. Регулярний зовнішній культурний аудит із залученням консалтингових агенцій кожні два роки для валідації програм інклюзії.

За внутрішньою аналітикою Intel, реалізація цих ініціатив забезпечила зростання продуктивності мультикультурних команд на 18 % і скорочення плинності кадрів у глобальних офісах на 12 % протягом 2022–2024 рр.[2].

Модель «5 D» для українських компаній. Узагальнюючи досвід Intel, запропоновано п'ятиетапну послідовність дій:

- Diagnose − експрес-аудит культурного профілю;
- Develop − тренінги з міжкультурної чутливості й мовної підготовки;
- Deploy − інтеграція політик інклюзії у рекрутинг, адаптацію, оцінювання;
- Drive − менторські програми та обміни персоналом;
- Data-monitoring − HR-аналітика й зовнішній аудит для корекції стратегії.

Такий підхід синхронізує внутрішню ефективність із цілями сталого розвитку територій і посилює бренд роботодавця.

Культурна різноманітність, за відсутності системних HR-інструментів, трансформується у джерело конфліктів і втрат продуктивності.

Інноваційні стратегії Intel доводять: поєднання тренінгів, гнучкої організації праці, цифрової аналітики та інклюзивної мотивації перетворює мультикультурність на довгострокову конкурентну перевагу.

Запропонована модель «5 D» є універсальним алгоритмом для українських компаній, що прагнуть не лише підвищити результативність, а й сприяти сталому розвитку регіонів їх розміщення.

Список використаних джерел:

1. Масленніков Є. І., Філатова М. О. Управління причинами нерезультативності мультикультурної команди. Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Миколаїв, 2–3 листоп. 2023 р. Миколаїв: МНАУ, 2023. С. 147–150.

2. Intel Corporation. Intel Corporate Responsibility Report 2023–24 [Електронний ресурс]. Santa Clara, 2024. 210 p. URL: https://csrreportbuilder.intel.com/pdfbuilder/pdfs/CSR-2023-24-Full-Report.pdf (дата звернення: 26.04.2025).

3. Dixon-Fyle S., Dolan K., Hunt V., Prince S. Diversity wins: how inclusion matters [Електронний ресурс]. McKinsey & Company, 2020. 44 p. URL: https://www.mckinsey.com/featured-insights/diversity-and-inclusion/diversity-wins-how-inclusion-matters (дата звернення: 26.04.2025).

УДК 005.32

ОРГАНІЗАЦІЙНА ПОВЕДІНКА В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ

Софія Божейко, студентка 4-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Андрій Верзун,** к.е.н, доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У умовах динамічного розвитку організацій суттєвого значення набуває розуміння й ефективне управління організаційною поведінкою. Цей напрям дозволяє керівникам не лише глибше усвідомити мотиваційні чинники працівників, а й створити такі умови, за яких підвищується загальна ефективність діяльності підприємства.

Організаційне поведінка – це вивчення і розуміння поведінки окремих особистостей у організації. Це частина процесу управління, спрямованого на підвищення ефективності організацій через розуміння та контролю поведінки людей. [2]

Організаційну поведінку, на нашу думку, доцільно розглядати, як міждисциплінарна галузь, що поєднує елементи психології, соціології, менеджменту, економіки та спрямовану на вивчення поведінки людей у межах організацій.

Організаційна поведінка охоплює аналіз і моделювання поведінки працівників на індивідуальному, груповому та організаційному рівнях. Головною метою вивчення організаційної поведінки є виявлення чинників, які впливають на ефективність праці, міжособистісні взаємодії, рівень задоволеності працею, лояльність персоналу, готовність до змін тощо.

На практиці організаційна поведінка відіграє важливу роль в управлінні людськими ресурсами, оскільки дозволяє керівникам:

- ✓ будувати ефективну систему мотивації;
- ✓ формувати здоровий психологічний клімат у колективі;
- ✓ знижувати рівень конфліктності;
- ✓ сприяти розвитку лідерських якостей;

✓ запроваджувати зміни без втрат продуктивності.

Серед основних факторів, що впливають на організаційну поведінку, можна виокремити індивідуальні характеристики (цінності, мотивація, емоційний інтелект, тип особистості), групові процеси (динаміка груп, неформальні лідери, групові норми), організаційні чинники (структура управління, культура організації, система винагород, стиль лідерства), а також зовнішнє середовище (соціальні, економічні, політичні впливи). Правильне управління цими чинниками дозволяє сформувати поведінку працівників, що відповідає цілям та стратегії організації.

За замовчуванням ефективний менеджер чи керівник групи несе особисту відповідальність за виконання завдання, роботи іншими людьми. Джерела організаційної поведінки – індивідуальна, групова, організаційна ефективність. Індивідуальна проявляється здібностями, навичками, готовністю навчатися, знаннями, особистісною спрямованістю, ставленням, мотивацією. Групова ефективність визначається структурою, розміром, статусом, згуртованістю групи, лідерством, нормами. Джерелом організаційної ефективності є середовище, стратегія, технологія, культура, процеси. Організаційна поведінка покликана забезпечити успішне функціонування системи організації, оскільки сучасні підприємства зацікавлені в працівниках із високим рівнем мотивації, прагненням до навчання, саморозвитку, удосконалення власних можливостей, розкриття потенціалу [1, с. 156]

Окремої уваги заслуговує взаємозв’язок організаційної поведінки з організаційною культурою. Саме культура формує усталені норми поведінки, комунікаційні моделі, ставлення до праці, інновацій та змін. Організаційна культура виступає каталізатором або гальмом поведінкових трансформацій. Наприклад, у колективах із підтримуючою культурою працівники охоче діляться знаннями, швидше адаптуються до нових вимог і відкриті до змін. У той же час авторитарна чи деструктивна культура може викликати опір інноваціям, знижувати рівень довіри й сприяти професійному вигоранню.

Управління організаційною поведінкою передбачає активне використання таких інструментів, як оцінка персоналу, психологічне тестування, програми розвитку лідерства, внутрішній PR, коучинг і менторинг. Ретельна робота з персоналом дозволяє не лише адаптувати працівників до організаційного середовища, а й розвивати у них навички командної роботи, креативного мислення, гнучкості.

Особливу актуальність дослідження організаційної поведінки набуває в умовах діджиталізації та гібридних форматів праці. У таких умовах традиційні моделі взаємодії змінюються, зростає значення самостійності працівників, цифрової грамотності, навичок самоорганізації. Менеджери мають шукати нові підходи до підтримки залученості, контролю й мотивації працівників, які працюють дистанційно або в гнучкому режимі. У цьому контексті організаційна поведінка стає ключовим чинником збереження корпоративної єдності та результативності команд.

Підсумовуючи, варто наголосити, що організаційна поведінка – це не лише наука про людську поведінку в організації, а й ефективний інструмент стратегічного управління персоналом. Завдяки комплексному підходу до аналізу індивідуальних і групових характеристик, організаційна поведінка дозволяє створювати ефективні системи управління, що відповідають сучасним викликам, сприяють підвищенню продуктивності праці та забезпечують конкурентоспроможність організації в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Кихтюк О. Роль мотиваційних чинників в організаційній поведінці: теоретико-методологічний аналіз. *Психологічні перспективи*, Вип. 33, 2019, С. 152-162

2. Сорока, О., Голубенко, В. (2023). Управління організаційною поведінкою персоналу як чинник стійкості компанії. *Економіка та суспільство*, (57). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-65

УДК 005.441

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ОРГАНІЗАЦІЇ

Ірина Верзун, студентка 1-го курсу магістратури, УФПМ
Науковий керівник: **Лілія Войнича,** к.е.н, доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Безперервні зміни зовнішніх та внутрішніх умов функціонування підприємств потребують організації стратегічного розвитку, важливою складовою якого є формування стратегії та її впровадження, а також ініціювання стратегічного управління.

Аналіз наукової літератури свідчить, що на сьогодні існує певне ототожнення понять «стратегія підприємства» та «стратегічний розвиток підприємства». Тому доцільно почати з визначення сутності поняття «стратегія» та розкриття його гносеології для чіткого окреслення меж між цими поняттями. Наразі існує безліч визначень стратегії, але єдиного й універсального немає. Це призводить до множинності концептуальних і теоретичних основ для визначення та впровадження стратегії.

Систематизація підходів до поняття «стратегія» дозволяє дійти висновку, що стратегія є комплексним планом дій, який визначає напрямок розвитку на основі аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища, цілей, прагнень та амбіцій власників, лідерів і топ-менеджерів з метою адаптації до умов глобального конкурентного середовища економіки знань.

Як правило, стратегія оформлюється у вигляді документа. Варто зазначити, що обрати типову стратегію для підприємства досить складно, оскільки її вибір залежить як від зовнішнього середовища на момент розробки стратегії, так і від конкретної індивідуальної ситуації всередині підприємства. Тому кількість підприємств дорівнює кількості унікальних стратегій.

Проаналізувавши наукові праці та класифікацію стратегій різних вчених, які підприємство може використовувати в умовах

кризи, можна відзначити, що значну частину досліджень займають стратегії з класифікаційною ознакою «стратегія розвитку», яка є складовою стратегічного розвитку. Крім того, слід зазначити, що з кожним роком науковці все більше уваги приділяють конкурентним стратегіям, детальніше вивчаючи та аналізуючи оточення функціонування підприємств, яке наразі є надзвичайно мінливим у глобальному конкурентному середовищі.

Для вибору стратегії необхідно враховувати такі параметри, як життєвий цикл підприємства, його розмір, галузь, вид економічної діяльності, а також цілі та бажання власників чи управлінців. Таким чином, існує широкий спектр стратегій підприємств, у рамках якого кожне підприємство обирає свій напрямок руху. Якби існувала єдина універсальна схема «досягнення успіху», це б виключило концепцію «конкурентних переваг», а отже, і конкуренцію в цілому, що, на нашу думку, є неможливим в сучасних умовах. Відтак, можна зробити висновок, що різноманітність стратегій лише зростатиме завдяки інноваціям та постійно прогресуючому ринку, де керівники повинні постійно вигадувати нові рішення, щоб просувати підприємство вперед і зберігати свої конкурентні переваги.

Серед різноманітних стратегій для стратегічного управління в умовах кризи особливу увагу привертає стратегія розвитку. Однак, для того щоб визначити цю стратегію, важливо спершу розібратися в сутності поняття «розвиток» у контексті управлінських функцій.

З точки зору філософії, розвиток асоціюється з рухом, який у свою чергу означає будь-які зміни в існуючому стані. Категорія розвитку позначає специфічний вид руху — незворотні якісні зміни. Отже, розвиток як філософська та економічна категорія включає такі ключові складові: рух, процес, зміни, перетворення, переміщення, а також перехід від одного стану до нового. Серед характерних ознак розвитку можна виділити незворотність, випадковість, непередбачуваність, спрямованість і закономірність. Докладний

аналіз цих компонентів дозволяє дійти висновку, що розвиток являє собою процес якісних та/або кількісних змін внутрішнього та зовнішнього потенціалу підприємства, що відбуваються в революційній або еволюційній формі з метою адаптації до умов динамічного глобального конкурентного середовища економіки знань.

Дослідження різних підходів до визначення термінів «стратегія» та «розвиток» дозволяє стверджувати, що стратегія розвитку є комплексним планом дій, який окреслює процес якісних і/або кількісних змін потенціалу підприємства. Важливо зазначити, що стратегія розвитку є лише одним із видів усіх можливих стратегій. Крім того, під адаптацією ми розуміємо не тільки пасивне пристосування до змінюваних умов, але й активну трансформацію всіх процесів підприємства, що дозволяє йому займати конкурентоспроможні позиції на ринку.

Проте стратегія не є остаточним етапом у стратегічному розвитку підприємства; вона сама по собі не вирішує всіх питань. У теорії управління підприємством можна виділити два основних напрямки: оперативне і стратегічне управління. Оперативне управління спрямоване на прийняття рішень, що впливають на поточну прибутковість, ґрунтуючись на внутрішньому середовищі підприємства та використовуючи коротко- і середньострокове планування.

В умовах кризи стратегічне управління стає необхідним для визначення основних пріоритетів розвитку підприємства, забезпечення виконання поставлених цілей та місії, оцінки досягнутих результатів, а також контролю і корекції траєкторії руху підприємства з урахуванням змін зовнішнього середовища. Без цього підприємству буде складно реагувати на швидкі зміни у зовнішньому середовищі та підтримувати конкурентоспроможність на ринку.

Список використаних джерел:

1. Москаленко В. В., Годлевський М. Д. Моделі та методи стратегічного управління розвитком підприємства :монографія. Харків: Видавництво «Точка», 2018. 208 с.

2. Жихарєва В. В., Савельєва Т. М. Формування стратегії розвитку підприємства в умовах невизначеності. *Економіка і суспільство.* Вип. №9. 2017. С. 423-427.

УДК 005.95/.96

ЯК ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЯТИ КОМАНДАМИ З РІЗНИХ ПОКОЛІНЬ

Діана Гузарська, студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Синюк,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасному робочому середовищі дедалі частіше можна спостерігати ситуацію, коли в одній команді працюють представники кількох різних поколінь. Такий стан речей є новим викликом для менеджменту, адже кожне покоління має власні погляди на роботу, кар'єру, спілкування та взаємодію в колективі. Здатність ефективно керувати багатопоколінними командами набуває особливої актуальності у зв’язку з цифровізацією, змінами ринку праці та глобалізацією. Водночас, успішне поєднання потенціалу кожного покоління відкриває перед організаціями широкі можливості для інновацій, гнучкості та конкурентоспроможності.

Покоління, які наразі представлені на ринку праці, включають бебі-бумерів (народжених у 1946–1964 роках), покоління X (1965–1980), міленіалів або покоління Y (1981–1996), а також покоління Z (з 1997 року). Кожне з них виросло в різних соціальних, економічних та технологічних умовах, що відображається на їхньому ставленні до роботи, авторитету, зворотного зв’язку, гнучкості та особистої відповідальності. Наприклад, бебі-бумери схильні дотримуватися дисципліни, лояльності до роботодавця, вони надають перевагу чітко визначеним обов’язкам і стабільності. Покоління X, виховане у період змін і невизначеності, цінує незалежність, прагне професійного визнання та розраховує більше на себе, ніж на

систему. Міленіали прагнуть до швидкої реалізації, розвитку кар'єри та балансу між особистим і професійним життям. Покоління Z, наймолодше з усіх, вирізняється цифровою компетентністю, мобільністю і високими очікуваннями щодо прозорості, гнучких умов праці та соціальної значущості роботи.

Незважаючи на значний потенціал багатопоколінного середовища, така різноманітність створює низку викликів для менеджменту. Одним із ключових аспектів є проблема ефективної комунікації. Представники різних поколінь по-різному сприймають стиль спілкування: старші віддають перевагу телефонним розмовам або особистим зустрічам, молодші – електронній пошті, месенджерам і відеоконференціям. Відмінності також спостерігаються у ставленні до ієрархії: бебі-бумери та покоління X більше орієнтовані на традиційну систему підпорядкування, тоді як молодші покоління очікують партнерського підходу і можливості відкрито висловлювати думки незалежно від посади [2].

Управління такими командами вимагає застосування низки стратегій, які спрямовані на досягнення синергії та створення позитивного клімату в колективі. Однією з ефективних практик є впровадження адаптивного стилю керівництва, що дозволяє менеджеру змінювати підхід залежно від ситуації та потреб підлеглих. Наприклад, до старших працівників доцільно застосовувати методи, що підкреслюють їхній досвід та внесок, тоді як молодшим надавати більше свободи у виборі засобів досягнення мети. Не менш важливим є створення програм наставництва, які дають змогу працівникам різного віку вчитися один у одного. Така взаємодія сприяє підвищенню рівня довіри, налагодженню комунікації та передаванню організаційної культури [1].

Крім того, вагоме значення має індивідуалізація підходів до мотивації. Якщо для одних пріоритетом є матеріальні стимули та стабільність, то для інших – можливість гнучкого графіка, дистанційної роботи, перспективи особистісного і кар'єрного розвитку. Менеджери мають навчитися поєднувати

ці потреби у єдину систему мотивації, орієнтовану на результат. Сучасні компанії, які реалізують політику інклюзії та різноманіття, демонструють вищу конкурентоспроможність, стійкість до зовнішніх змін та інноваційність. Таким чином, міжпоколінне різноманіття розглядається не як проблема, а як ресурс, який при належному управлінні стає точкою зростання.

Результати численних досліджень свідчать, що організації, які усвідомлено підходять до побудови міжпоколінної взаємодії, досягають кращих показників задоволеності персоналу, зменшення рівня плинності кадрів і покращення корпоративної репутації. Прозора система внутрішньої комунікації, підтримка професійного розвитку, відкритість до ініціатив і визнання досягнень – це чинники, що формують міцну основу довіри і взаєморозуміння між працівниками різного віку [3].

Отже, ефективне управління командами, що складаються з представників різних поколінь, є складною, але вкрай перспективною задачею сучасного менеджменту. Воно вимагає комплексного підходу, стратегічного мислення, комунікаційної компетентності та постійної готовності до змін. Прийняття міжпоколінної різноманітності як цінності, а не як виклику, стає одним із ключових факторів сталого розвитку сучасних організацій.

Список використаних джерел:

1. Waldman E. How to manage a multi-generational team / E. Waldman // Harvard Business Review. 2021. URL: https://hbr.org/2021/08/how-to-manage-a-multi-generational-team (дата звернення 28.04.2025 р).

2. Strategies for Managing a Multigenerational Workforce // Society for Human Resource Management (SHRM). 2024. URL: https://www.shrm.org/topics-tools/tools/express-requests/strategies-for-managing-a-multigenerational-workforce (дата звернення 28.04.2025 р).

3. 7 Tips for Managing a Multigenerational Workforce // Culture Amp. 2023. URL:

https://www.cultureamp.com/blog/managing-multigenerational-workforce (дата звернення 28.04.2025 р).

УДК 330.341.1:352.071

СИСТЕМА МОТИВАЦІЇ КАДРІВ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Роман Думін, здобувач PhD напрямку «Менеджмент»
Науковий керівник: **Андрій Линдюк**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Важливість мотивації працівників у територіальній громаді полягає у її впливі на їхню продуктивність, ефективність та залученість до розвитку громади. Мотивовані працівники демонструють більшу ініціативність, креативність та навички співпраці, що сприяє досягненню цілей громади та вирішенню її проблем. Крім того, мотивація допомагає утримувати талановитих людей, підвищує задоволеність роботою та створює позитивну робочу атмосферу, що сприяє співпраці та розвитку громади в цілому.

У цьому контексті важливо забезпечити високий рівень кадрової підготовки в органах місцевого самоврядування, що сприятиме стабільності соціально-політичної, правової та економічної ситуації в Україні. Важливими чинниками ефективної реалізації цього механізму є професійний і особистісний розвиток шляхом кар'єрного просування, а також належна мотивація працівників органів місцевого самоврядування. Система мотивації працівників органів місцевого самоврядування наразі залишається недосконалою, оскільки не в повній мірі використовує як економічні, так і нематеріальні стимули.

Послідовний розвиток теорій мотивації забезпечив багатий інструментарій для створення ефективних мотиваційних систем у державному секторі. Однак, успішна імплементація цих теорій вимагає індивідуального підходу, який враховує як загальні

принципи управління персоналом, так і специфічні особливості різних рівнів державної влади.

Дослідники в сфері державного управління зазначають, що мотивація є ключовим завданням управлінської діяльності, яке охоплює всі етапи процесу управління та є його основним елементом. Розвиток мотивації є результатом взаємодії об'єктивних умов для діяльності особистості, змісту та спрямованості цієї діяльності, цілеспрямованого виховного впливу і, зрештою, самовдосконалення.

Система мотивації працівників органів місцевого самоврядування – це сукупність заходів, спрямованих на стимулювання їхньої активної участі у досягненні цілей організації через задоволення професійних потреб, визнання заслуг та створення сприятливого робочого середовища, шляхом примусу, винагороди і спонукання [1]:

- Примус – адміністративний метод управління. Систематичний контроль та регулювання діяльності службовців органів місцевого самоврядування (укладання службових контрактів, розробка посадових інструкцій, проведення атестацій та кваліфікаційних іспитів, організація конкурсів на заміщення вакантних посад, встановлення чітких норм службової поведінки).

- Винагорода – економічний метод управління. Комплексна система мотивації працівників місцевого самоврядування: соціальні гарантії та матеріальне заохочення.

- Спонукання – організаційно-управлінський метод управління. Формування системи навчання та підвищення кваліфікації, що включає підготовку, перепідготовку, стажування та самоосвіту.

- Спонукання – соціально-психологічний метод управління. Комплексний підхід до формування сприятливого морально-психологічного клімату через систему заохочень та регулювання міжособистісних відносин.

Ключові компетенції, що використовуються для формування профілю системи мотивації кадрів в органах місцевого самоврядування, в порядку важливості для гарного

виконання роботи та мотивації в трудовому процесі, це: орієнтація на дію; орієнтація на розвиток; обізнаність про ринок; гнучкість/адаптивність; креативність та інновації; міжособистісна чутливість; лідерство; усне спілкування; особиста мотивація; переконливість; здатність планувати та організовувати; здатність аналізувати та вирішувати проблеми; орієнтація на якість; спеціалізовані знання; стратегічне мислення; письмове спілкування; сталий розвиток; здатність шукати інформацію; ідеологічна гнучкість; управління взаємодіями; вплив; впевненість; презентація; проактивна орієнтація; орієнтація на досконаліть. З вищезгаданого широкого розмаїття факторів компетентності модель системи мотивації включає ті 6-12 компетенцій, які класифікуються як найбільш значущі для досліджуваних органів місцевого самоврядування.

Ефективні системи кадрової мотивації відіграють ключову роль у формуванні зрозумілих очікувань, оцінюванні результативності працівників і забезпеченні якісного зворотного зв'язку. Органам місцевого самоврядування слід впроваджувати механізми оцінювання результативності, що узгоджуються з цілями та цінностями організації. Крім цього, системи мотивації мають передбачати інструменти для усунення проблем низької результативності та сприяти розвитку співробітників з метою розкриття їхнього повного потенціалу. [2].

Аналіз вказує на наявність передумов та можливостей для ефективної побудови системи мотивації кадрів в органах місцевого самоврядування через знання мотивів, стимулів та бажань персоналу. Індивідуальний підхід до мотивації працівників місцевого самоврядування є важливим, оскільки він враховує потреби будь-якої особи з метою належного та своєчасного обґрунтування. Також важливо відстежувати зміну кадрових потреб під впливом різних факторів. Встановлення цієї зміни вимагає постійного контакту та комунікації з персоналом, щоб досягти позитивного ефекту від зміни застосованої мотивації.

Список використаних джерел:

1. Бондар, В. Д. Основні мотиви діяльності посадових осіб органів місцевого самоврядування / В. Д. Бондар // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Публічне управління». – 2013. – Вип. 191. – С. 161-169.

2. Ковязін А. В. Кадрова політика в органах державної влади та місцевого самоврядування / А. В. Ковязін ; наук. кер. С. М. Бондаренко // Публічне управління і адміністрування: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : матеріали III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Одеса, 21 травня 2020 року. – Одеса : Одеський національний політехнічний університет, 2020. – С. 41-42.

УДК 330.322 + 330.341.1(477) : 338.45 + 339.9

КЛАСТЕРНА МОДЕЛЬ ЯК ІНСТИТУЦІЙНА ОСНОВА ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТРАТЕГІЧНОЇ ВІДБУДОВИ

Петро Кожель, аспірант 2-го курсу
Науковий керівник: **Лілія Войнича,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Починаючи з 2022 року, внаслідок широкомасштабної військової агресії росії, економіка України зазнала глибоких структурних потрясінь, що проявилися у втраті значної частини активів, руйнуванні виробничої, логістичної та енергетичної інфраструктури, а також у скороченні людського капіталу. Попри те, що активна фаза війни триває, дедалі більше уваги на рівні національної та міжнародної політики приділяється питанням повоєнного відновлення та переходу до тривалого миру. У цьому контексті, підписання 30 квітня 2025 року стратегічної Угоди між урядами України та США щодо

створення Американо-українського інвестиційного фонду відбудови розглядається як інструмент, здатний не лише активізувати економічну співпрацю, але й слугувати сигналом політичної готовності до переходу в фазу реконструкції. Це підсилює загальнонаціональний фокус на відновленні — не лише фізичному, а й інституційному, що має на меті побудову ефективнішої, конкурентоспроможної та інноваційної економіки України. Створення ефективної інституційної платформи для забезпечення довготривалого економічного зростання. Однією з таких платформ є кластерна модель, яка демонструє високу ефективність у консолідації учасників регіональних інноваційних екосистем, інтеграції інвестиційних та інноваційних ресурсів, а також стимулюванні розвитку доданої вартості в межах країни [1; 2].

Кластери — це галузеві та територіальні об’єднання підприємств, дослідницьких інститутів, університетів, стартапів, сервісних організацій тощо, що взаємодіють між собою задля підвищення конкурентоспроможності продукту та регіону загалом. Їхня ключова відмінність від інших об`єднань полягає в фокусі на ланцюжку створення доданої вартості, що охоплює не лише видобуток сировини, а й її обробку, виробництво, інноваційне вдосконалення і збут готової продукції [1; 2].

З огляду на положення розпорядження Кабінету Міністрів України №416-р від 30.04.2025 р., яке містить текст "Угоди між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про створення Американо-українського інвестиційного фонду відбудови" [3], особливої актуальності набуває потреба у формуванні кластерних структур. Фонд відбудови, передбачений цією Угодою, створює джерело довгострокового капіталу, який потенційно може бути спрямований на розвиток не лише первинного видобутку, а насамперед — на підтримку повноцінних виробничо-технологічних циклів. Це передбачає розширення горизонтів інвестування на етапи переробки, впровадження технологій і створення готової продукції з високою доданою вартістю [3].

У цьому контексті кластерна модель повинна забезпечити здатність української економіки:

- інтегрувати локальні підприємства в інноваційні виробничі та дослідницькі проєкти;
- акумулювати інвестиції в середині країни та формувати повноцінні ланцюги створення доданої вартості;
- сприяти розвитку високотехнологічних напрямів застосування ресурсів, зокрема в галузях машинобудування, приладобудування, хімічної промисловості, електроніки тощо;
- підсилювати аграрний сектор через його інституційне оновлення, технологічну модернізацію та залучення до кластерних структур, з урахуванням орієнтації державної аграрної політики на подолання наслідків воєнних дій, адаптацію до стандартів ЄС і подолання експортних бар'єрів для вітчизняної продукції.

Перевага кластерного підходу полягає у здатності ефективно акумулювати та розподіляти інвестиційні ресурси, спрямовувати їх на створення високотехнологічних виробництв, інтенсифікувати зв'язки між виробництвом і наукою, створювати робочі місця з високою доданою вартістю. Таким чином, кластери формують простір, у якому інновації, знання та капітал взаємодіють у скоординований спосіб [1; 4].

У рамках стратегічної відбудови України кластерна модель дозволяє:

• забезпечити прозору координацію інвестиційних потоків;

• створити умови для інноваційного прориву в ключових галузях;

• сформувати конкурентоспроможну економіку з фокусом на внутрішню переробку ресурсів;

• інтегруватися до європейських і глобальних ланцюгів доданої вартості [2; 3].

Використання кластерного підходу також узгоджується зі стратегічними документами уряду України, такими як розпорядження КМУ «Про затвердження Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2027 року» [5] та

аналітичні дослідження Програми розвитку ООН щодо інноваційного інвестування [4], які визначають інституційну модернізацію, розвиток малих та середніх підприємств, формування партнерських моделей між державою, бізнесом і наукою як ключові чинники трансформації економіки.

Аналіз української кластерної екосистеми демонструє наявність зачатків кластеризації, однак вимагає подальшої інституційної підтримки, стимулювання з боку держави та інтеграції до міжнародних кластерних мереж [1]. В умовах дії Американо-українського фонду відбудови кластери можуть стати точками концентрації зовнішніх інвестицій із гарантіями правового захисту та податкових стимулів, що сприятиме активізації підприємницької активності в регіонах.

Підсумовуючи, кластерна модель в Україні має стати не лише інструментом реалізації інноваційно-інвестиційної політики, а й інституційним каркасом для довготривалого зростання, що базується на внутрішній переробці, кооперації та сталому розвитку. Реалізація потенціалу кластерів у поєднанні з міжнародною підтримкою може закласти фундамент нової індустріалізації України, орієнтованої на технологічну автономію та високу додану вартість.

Список використаних джерел:

1. Karpenko A., Karpenko N., Reznychenko H. The mechanism of development of cluster formations in Ukraine as a specific form of business community // Journal of Economics and Management. 2023. №1. С. 42–49.

2. Ukrainian Cluster Ecosystem Analysis. Interreg Europe. 2025. URL: https://www.interregeurope.eu/sites/default/files/2025-02/Ukrainian%20Cluster%20Ecosystem%20Analysis.pdf

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України №416-р від 30.04.2025 р. Про схвалення проєкту Угоди з Урядом США. Додаток: Угода між Урядом України та Урядом США про створення Американо-українського інвестиційного фонду відбудови.

4. Програма розвитку ООН в Україні. Інноваційні інвестиції для відновлення України. 2023. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-01/undp_ua_innovative_investment_-_ua.pdf

5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 р. № 821-р «Про схвалення Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2027 року». URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skvalennia-stratehii-rozvytku-promyslovoho-kompleksu-ukrainy-na-period-do-2027-roku-821r

УДК 331.3

НАПРЯМКИ МОРАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ В ОРГАНІЗАЦІЯХ

Сергій Крупський, здобувач спеціальності 073 «Менеджмент», кафедри менеджменту, маркетингу та публічного адміністрування
Науковий керівник: **Засєкіна Тетяна,** викладач
ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая», м. Київ

На сучасній стадії розвитку соціально-економічних відносин кардинально змінюється оцінка ролі мотивації в ефективності підприємств. Якщо на ранньому етапі розвитку економічної науки до працівника ставились як до ресурсу то сьогодні як до потенціалу з виключну важливістю лояльності персоналу щодо фірми. Причинами цього, не в останню чергу, є зміна поколінь на фоні швидкого технологічного прогресу та усвідомлення потенційного працівника себе як запоруки успіху організації. Відтак вимоги та очікування персоналу до роботодавця зростають. І очевидним для практиків менеджменту стає факт того, що лише одної заробітної плати для працівника вже не досить аби гарантувати його стабільну продуктивність та відданість організації. Для сучасного ефективного працівника все меншої ваги в резюме набуває наявність тривалого досвіду в одній організації натомість зросла

важливість практичних навиків, що стимулює його часто змінювати місце праці. Разом з цим зростає і потреба в розвитку методів залучення відповідних кандидатів на робочі місця.

Системі мотивації персоналу підприємств присвячували свої дослідження чимало класиків економічної науки та менеджменту зокрема. Серед них відомі Маслоу, Макклеланд, Герцберг розподіляли мотиваційні стимули людей на базові та соціально-психологічні. Постулює думка, що в економічно розвинутих країн блок базових потреб працівника є сьогодні забезпеченим на рівні "по замочуванню". Разом з тим соціальні та психологічні потреби людини в самовираженні визнанні, в саморозвитку тощо сьогодні вважаються притаманними та вагомими не лише окремим амбіційним індивідам, що претендують на лідерські посади, але і рядовим працівникам. Обмеженість економічних можливостей мотивування працівників породжують суперечність між інтересами фірми та працівника, котру і мають подолати морально-психологічні методи впливу [2]. Це змушує шукати індивідуальний підхід до управління мотивацією персоналу. І водночас йти назустріч працівникам в їх прагненні розвитку, встановленні балансу між працею та відпочинком, забезпеченні умов для дозвілля працівників. Основними напрямками розвитку системи морального стимулювання працівників в підприємстві можуть бути прямі та опосередковані.

Прямі методи морального стимулювання працівника полягають у прямій взаємодії з ним. Це може бути взаємодія з керівництвом, трудовим колективом або ж з клієнтами чи іншими стейк-холдерами організації, та отриманий емоційний результат. Натомість опосередковані напрямки методів морального заохочення полягають в непрямому впливі на очікування працівника, його уявлення про репутацію фірми, престиж обраної посади, і його власний прогноз щодо кар'єрного розвитку та забезпечення балансу особистісних та професійних потреб. Можна виділити такі бажані методи морального стимулювання персоналу:

- формування колективу як соціальної спільноти, команди;

- включення в систему залучення трудових ресурсів індивідуального підходу
- розвиток корпоративної культури [1]
- надання можливостей для розвитку кар'єр та забезпечення реалізації кар'єрних очікувань;
- розвиток методів відзначення працівників за особливі результати роботи;
- налагодження доброзичливого соціального-психологічного мікроклімату;
- налагодження умов для дозвілля працівників (організація корпоративних святкувань, відвідування культурних заходів трудовим колективом, облаштування зон відпочинку на підприємстві, дизайнерські рішення в естетиці робочих приміщень, фірмові подарунки) [3]
- можливість впливу працівника на формування його робочого графіку чи віддаленої роботи;
- гарантування реалізації права на лікарняні відпустки по хворобі, догляду за дитиною, реалізації права на тривалістю не менше передбачених законодавством;
- розвиток бренду для підвищення престижності працевлаштування в організації;
- консультації з психологами для виявлення та задоволення мотивів працівників задля розвитку їх лояльності
- запобігання професійному моральному вигоранню через залучення професіоналів з психології та комунікацій, а також через горизонтальний розвиток кар'єри
- розвиток соціальної відповідальності організації;
- обмеження сфери застосування примусових методів стимулювання (штрафи, догани тощо).

Список використаних джерел:

1. Зось-Кіор М. В., Скидан С. В. Особливості мотивації персоналу в умовах нестабільного бізнес-середовища. Економічний форум. 2020. № 1(3). С. 143–148.

2. Іваницька С. Б., Клітна М. Р. Методологічні основи стимулювання праці персоналу підприємства. *Ефективна економіка № 11, 2013* URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2478 (Дата звернення 05.04.2025 р.)

3. Різновиди мотивації персоналу URL: kadrovik.isu.net.ua/news/557718-riznovydy-motyvatsiyi-personalu

УДК 005.96:504

«ЗЕЛЕНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ» ЯК КОНКУРЕНТНА ПЕРЕВАГА ПІДПРИЄМСТВА

Евеліна Кузіна, студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Синюк,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Дубляни, Україна

Сучасні тенденції розвитку бізнесу дедалі більше фокусуються не лише на досягненні економічних показників, а й на дотриманні принципів сталого розвитку. У зв'язку з екологічними викликами, посиленням уваги з боку споживачів до екологічної відповідальності та зростанням вимог з боку регуляторних органів, підприємства вимушені переглядати свої підходи до організації виробничих процесів. Однією з ефективних відповідей на ці виклики є впровадження концепції зеленого менеджменту.

Зелений менеджмент – це система управління, яка передбачає врахування екологічного фактору при прийнятті рішень, плануванні та реалізації бізнес-діяльності. Цей підхід базується на принципах ресурсоефективності, енергоощадності, мінімізації шкідливих викидів та відходів, екологічної інноваційності та соціальної відповідальності. Ідеологія зеленого управління охоплює як внутрішнє середовище підприємства (організацію роботи, корпоративну культуру, використання ресурсів), так і зовнішнє – роботу з партнерами, громадами та клієнтами [1, с. 117].

Однією з ключових переваг зеленого менеджменту є можливість формування стійкої конкурентної позиції підприємства на ринку. По-перше, екологічні практики часто дозволяють оптимізувати витрати, особливо у довгостроковій перспективі. Наприклад, впровадження систем повторного використання води, модернізація виробничих ліній, використання відновлюваних джерел енергії зменшує операційні витрати і знижує залежність від коливань цін на традиційні енергоресурси. По-друге, компанії, які активно демонструють екологічну відповідальність, отримують переваги у вигляді підвищеного попиту серед екологічно свідомих споживачів, лояльності клієнтів, доступу до зеленого фінансування та можливості участі у міжнародних тендерах і партнерствах.

Ще один важливий аспект – формування позитивного іміджу підприємства. У суспільстві, де споживач дедалі більше керується не лише ціною, але й цінностями, екологічна стратегія компанії стає фактором вибору. Еко-брендинг, сертифікація за міжнародними стандартами (ISO 14001, EMAS), участь у добровільних ініціативах (наприклад, Глобальний договір ООН) зміцнюють репутацію, підвищують довіру та полегшують вихід на зовнішні ринки [2, с. 135].

Окрім цього, дотримання принципів зеленого менеджменту дозволяє ефективно реагувати на зміни законодавчого середовища. Уряди багатьох країн поступово запроваджують більш жорсткі екологічні стандарти, вимоги до звітності, податкові стимули за впровадження екологічних інновацій. Таким чином, проактивна екологічна політика підприємства є формою управління ризиками, що зменшує ймовірність штрафних санкцій та дозволяє заздалегідь адаптуватися до майбутніх регуляторних змін.

На рівні внутрішньої організації, зелений менеджмент сприяє підвищенню мотивації персоналу, розвитку екологічної культури та залученню кваліфікованих кадрів. Працівники охочіше асоціюють себе з компанією, яка поділяє сучасні гуманістичні цінності, сприяє їх професійному розвитку,

створює безпечне та відповідальне середовище. Впровадження внутрішніх екологічних ініціатив, як-от роздільний збір сміття, енергозбереження, безпаперовий офіс, стає елементом корпоративної ідентичності.

Водночас важливо зазначити, що реалізація принципів зеленого менеджменту потребує системного підходу. Недостатньо здійснювати точкові ініціативи – необхідна інтеграція екологічної політики у загальну стратегію підприємства. Для цього доцільно проводити екологічний аудит, впроваджувати системи екологічного менеджменту (СЕМ), здійснювати моніторинг та оцінку екологічних показників, забезпечувати прозору звітність [3, с. 299].

Сучасна парадигма бізнесу поступово змінюється: на перший план виходить необхідність балансування між економічною ефективністю та соціально-екологічною відповідальністю. Ті підприємства, які першими адаптуються до нових умов і зможуть інтегрувати зелений менеджмент в основні бізнес-процеси, отримають значну перевагу в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Дем'яненко К. А. Сутність екологічного менеджменту та конкурентоспроможності підприємств // Економічний аналіз. 2015. Т. 19, № 3. С. 114–121. URL: https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1041 (дата звернення 28.04.2025 р).

2. Івахненко О. В., Хааг В. Х. Формування концепції та складових зеленої конкурентоспроможності підприємств // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2021. № 3. С. 133–140. URL: https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/3_2021/19.pdf (дата звернення 28.04.2025 р).

3. Михайлов А., Михайлова Л., Стоянець Н., Будник Д. Ю. Конкурентоспроможність підприємств: передумови екологізації // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2020. № 3. С. 297–301. URL: https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/3_2020/33.pdf (дата звернення 28.04.2025 р).

УДК: 330.131.7:330.101.542

КРИЗОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА ТА ФАКТОРИ, ЩО СПРИЯЮТЬ ЙОГО ВИНИКНЕННЮ

Андрій Кузняк, студент 4-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Наталія Михалюк,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Природна еволюція підприємства супроводжується змінами у його діяльності, виробничих процесах, номенклатурі продукції, кадровому складі тощо. Будь-яке підприємство, що здійснює комерційну діяльність, вступає у взаємозв'язки з різними контрагентами - іншими підприємствами, постачальниками, клієнтами, банківськими установами, податковими органами тощо.

Кризовий стан розглядається як загострення суперечностей у межах соціально-економічної системи (в даному випадку - підприємства), що ставить під загрозу її подальше функціонування в зовнішньому середовищі. Воно має певний потенціал розвитку й проходить через власні етапи життєвого циклу, які не завжди узгоджуються з загальноекономічними тенденціями.

Причини виникнення кризових ситуацій на підприємстві можуть бути різноманітними. Тому важливо вміти своєчасно розпізнавати їх ознаки, аналізувати джерела виникнення та своєчасно застосовувати інструменти адміністративного управління. Під факторами кризи розуміють події чи тенденції, що сигналізують про її наближення. До таких факторів належать, зокрема, зниження якості продукції, порушення технологічної дисципліни, моральне та фізичне зношення обладнання, а також значна кредитна заборгованість.

Серед основних причин, що можуть призвести до кризи, варто відзначити прорахунки у фінансово-економічній діяльності, загальний несприятливий економічний клімат, недостатній рівень професійної підготовки персоналу та недоліки в системі планування. У контексті кризових явищ для

підприємства важливими є не лише їхні причини, але й наслідки. Під наслідками кризи слід розуміти підсумковий вплив кризи на стан підприємства. Ці наслідки можуть бути як негативними, так і позитивними - наприклад, сприяти оновленню або трансформації. Криза також може мати каскадний характер, коли одна проблема провокує наступну, що може призвести до затяжної та глибшої кризової ситуації. Однак ефективне адміністративне управління здатне зменшити вплив таких наслідків або навіть повністю їх нейтралізувати.

Сила та характер наслідків залежать не лише від самої природи кризи, але й від якості антикризового управління. Управлінські дії можуть як пом'якшити кризу, так і поглибити її. Ефективність управління визначається поставленими цілями, рівнем професіоналізму управлінців, глибиною розуміння ситуації, мотивацією та відповідальністю.

Результати досліджень свідчать, що кризи відрізняються між собою не тільки за походженням і наслідками, а й за своєю природою. Запропоновано класифікацію кризових ситуацій залежно від характеру управлінських заходів і методів їх подолання.

Кризи на підприємстві можна класифікувати за масштабом на системні та часткові. Системні кризи охоплюють увесь організаційний механізм підприємства як цілісної соціально-економічної структури та вирізняються значними масштабами і складністю проблем. Натомість часткові кризи стосуються лише окремих підрозділів або напрямів діяльності підприємства, і їх, як правило, легше ідентифікувати як окремі проблеми чи групи пов'язаних між собою труднощів.

Некеровані кризи - це такі, що не піддаються впливу управлінських рішень або дій. Їхній розвиток відбувається за власною логікою, незалежно від зусиль керівництва, і часто призводить до серйозних, іноді незворотних наслідків. Якщо такі процеси домінують, існує висока ймовірність повного припинення діяльності підприємства.

Залежно від глибини впливу наслідків, кризи поділяють на легкі та глибокі. Легкі кризи, як правило, мають прогнозований

характер, розвиваються поступово та не створюють суттєвих ускладнень для управління. Завдяки цьому їх можна своєчасно виявити та ефективно контролювати.

Розвиток глибоких криз відбувається нерівномірно та супроводжується складними процесами, що посилюють внутрішні суперечності та проблеми, часто призводячи до деструкції окремих елементів соціально-економічної системи підприємства.

Внутрішні кризи зумовлюються особливостями організаційної структури, економічними та технологічними труднощами, а також станом психологічного клімату в колективі підприємства.

Організаційні кризи пов'язані з розподілом функцій, координацією діяльності, встановленням регламентів роботи окремих підрозділів і зазвичай проявляються у формі ділових конфліктів, порушень порядку, зниження рівня відповідальності та ускладнення процесів управління. Такі кризові ситуації часто виникають у періоди швидкого розширення підприємства, зміни умов його функціонування або через помилки, допущені під час реструктуризації. Зазвичай подібні кризи піддаються ефективному управлінню та не потребують значних ресурсів для їх подолання.

Список використаних джерел:

1. Гудзь О. Є. Формування стратегії Адміністративного управління підприємств. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2019. No 2. С. 4-10.

2. Гринько Т. В. Стратегія як інструмент Адміністративного управління на підприємстві. *Економіст*. 2013. № 8. С. 51-53.

3. Шевчук В. В. Використання превентивного Адміністративного управління для стабілізації ринкової позиції підприємства. Бізнес Інформ. 2015. № 5. С. 264-268.

УДК 339.137.2

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗЕЙ ТА РЕГІОНІВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Тетяна Майхер, здобувачка вищої освіти 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Олеся Бінерт,** к. е. н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Сучасна національна економіка вимагає систематичного підходу до забезпечення конкурентоспроможності різних галузей та регіонів. Ця теза розглядає ключові аспекти, що впливають на конкурентоспроможність, включаючи інновації, регіональний розвиток, підтримку малих та середніх підприємств, а також необхідність ефективної співпраці між різними секторами та регіонами.

Стратегії інноваційного розвитку - інноваційний розвиток включає в себе впровадження нових ідей, технологій та підходів, що стає ключовим фактором конкурентоспроможності. Країни та регіони, які активно інвестують у дослідження та розвиток, стають центрами інновацій та привертають інвестиції. Розробка інноваційних кластерів, де підприємства, університети та дослідницькі установи співпрацюють для створення нових технологій, сприяє створенню екосистеми, яка сприяє конкурентоспроможності.

Роль регіонального розвитку - регіональний розвиток є ключовим фактором у забезпеченні сталого економічного зростання. Стале розподілення економічних можливостей і ресурсів між регіонами допомагає уникнути дисбалансів та забезпечити сталу економічну активність у всіх частинах країни. Створення регіональних інноваційних центрів, розвиток інфраструктури та надання сприяння для місцевих підприємств сприяє вирівнюванню економічних можливостей.

Щодо підтримки малих та середніх підприємств, як каталізатора економічного зростання: малі та середні підприємства виконують важливу роль у стимулюванні економічного зростання, творенні нових робочих місць та

розвитку інновацій. Підтримка цього сектору включає в себе фінансову допомогу, навчання та консультування для підприємців, а також створення сприятливого правового середовища для їхньої діяльності. Підтримка малих та середніх підприємств допомагає створювати конкурентноздатніше та диверсифіковане економічне середовище [1].

Співпраця та партнерство для синергії - ефективна співпраця між галузями та регіонами відкриває нові можливості та створює синергії, що підсилюють конкурентні переваги. Розвиток кластерів, де компанії об'єднують свої зусилля для досягнення спільних цілей, сприяє вирішенню складних завдань та розвитку нових ідей. Обмін досвідом, технологіями та ресурсами через партнерства може забезпечити більш ефективну взаємодію всіх сторін [2].

Отож, вище перелічені положення розкривають ключові аспекти, які важливі для забезпечення конкурентоспроможності галузей та регіонів у національній економіці. Детальніше вивчення цих аспектів може включати аналіз конкретних програм, стратегій та прикладів успішних країн чи регіонів.

Список використаних джерел:

1. Audretsch, D. B., & Keilbach, M. The theory of knowledge spillover entrepreneurship. Journal of Management Studies, 44(7). 2017. Pp.1242-1254.

2. Florida, R. The rise of the creative class: And how it's transforming work, leisure, community and everyday life. Basic books. Saxenian. 2022.

УДК 005.32:005.96:339.9

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ КОМАНДАМИ

Іван Максимович, студент 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Тетяна Станько,** к.е.н., в.о. доцента
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У XXI столітті стрімка глобалізація, диджиталізація бізнесу та розвиток віддаленої зайнятості створили умови для активного функціонування міжнародних команд. Такі команди, члени яких представляють різні національні, соціокультурні та професійні спільноти, дедалі частіше стають ключовим елементом сучасних організацій, зокрема транснаціональних корпорацій, ІТ-компаній, консалтингових фірм та науково-дослідних установ. Разом із перевагами, зумовленими багатоманітністю досвіду, мов та підходів до вирішення проблем, міжнародні команди стикаються з низкою труднощів, головною з яких є управління культурною різнорідністю. Особливої актуальності це питання набуває у контексті необхідності забезпечення злагодженої співпраці в умовах віддаленої роботи, міждержавних проєктів та гнучких організаційних структур.

Культура в контексті менеджменту трактується як сукупність норм, цінностей, переконань і моделей поведінки, характерних для певної соціальної групи. У міжнародних командах ці відмінності можуть стосуватися комунікативного стилю, уявлень про лідерство, ставлення до часу, форм прийняття рішень та ролі індивіда в організації. Ігнорування таких особливостей може призвести до непорозумінь, зниження ефективності командної роботи та виникнення конфліктів.

Управління міжнародною командою потребує від керівника не лише володіння універсальними управлінськими навичками, а й високого рівня міжкультурної компетентності, що включає здатність розуміти і враховувати культурні

відмінності, адаптувати управлінські підходи та ефективно комунікувати з представниками різних культур [2].

Першочергове значення має організація комунікацій. У низькоконтекстних культурах важливо забезпечити чіткість, лаконічність і логічність повідомлень, тоді як у висококонтекстних – враховувати невербальні сигнали, контекст ситуації, уникати прямої критики. Використання міжнародно визнаних стандартів ділового листування, регулярні онлайн-зустрічі та чітке розмежування каналів комунікації сприяють зменшенню ризику непорозумінь. Другим важливим аспектом є стиль лідерства. У США та Англії домінує демократичний стиль управління з широкими можливостями ініціативності з боку підлеглих, тоді як у Південно-Східній Азії – авторитарний стиль із високим рівнем підпорядкованості. У цьому контексті ефективним є ситуаційне лідерство, яке передбачає адаптацію стилю управління залежно від складу команди, характеру завдання та культурного середовища. Окрему увагу слід приділити мотивації працівників. У західних культурах більше значення має індивідуальна винагорода та визнання особистого внеску, а в колективістських культурах (наприклад, в Індії чи Південній Кореї) – командний результат, гармонія в групі, уникнення конфліктів. Менеджер має враховувати ці особливості при формуванні систем винагород, зворотного зв’язку та оцінювання результативності [3].

Конфліктологія у міжнародному середовищі також має свою специфіку. У культурах із високим уникненням невизначеності конфлікти намагаються вирішувати непрямими способами. В інших культурах прийнятна відкритість у висловленні незгоди. Для забезпечення ефективної взаємодії рекомендується впроваджувати процедури медіації, створювати безпечне середовище для обговорення суперечливих питань та підтримувати прозору комунікацію. Управління міжнародною командою має базуватись на принципах гнучкості, інклюзивності та постійного розвитку.

До основних стратегій, які забезпечують успішну взаємодію в умовах крос-культурного середовища, належать:

1. Проведення міжкультурного тренінгу для працівників і керівників. Такі навчання підвищують рівень обізнаності щодо культурних особливостей колег та сприяють формуванню емпатії.
2. Формування єдиного кодексу поведінки та комунікації, який враховує культурні розбіжності, але визначає спільні правила співпраці.
3. Інклюзивне лідерство, за якого менеджер не лише визнає відмінності, а й цілеспрямовано використовує культурне різноманіття як ресурс для інновацій.
4. Забезпечення зворотного зв'язку та підтримки – регулярні оцінювання командної динаміки, адаптація стилів управління до змін у складі команди.
5. Врахування часових зон, релігійних та національних свят, що є критичним фактором для гармонійної організації роботи [1].

Крос-культурні особливості управління міжнародними командами є важливим аспектом сучасної управлінської практики, що безпосередньо впливає на ефективність, продуктивність і стабільність організацій. Успішне керівництво в багатокультурному середовищі передбачає не лише знання універсальних принципів менеджменту, але й здатність до культурної адаптації, відкритості, рефлексії та постійного навчання. Менеджери, які володіють міжкультурною компетентністю, здатні не лише уникати ризиків, а й формувати високоефективні команди, в яких культурне різноманіття перетворюється на конкурентну перевагу.

Список використаних джерел:

1. Дунська А. Р., Харченко І. А. Методи управління міжнародними проєктами в компаніях. *Economic Synergy.* 2023. Вип. 4 (10). С. 70-86.

2. Калініченко О., Мосійчук І., Пойта І. Управління проєктами у глобальному контексті: культурні аспекти та адаптація. *Світова економіка та міжнародні відносини.* 2023. URL: http://eprints.zu.edu.ua/37797/1/Мосійчук.pdf (дата звернення: 25.04.2025).

3. Яковенко О. І. Управління проектами та ризиками: навч. посіб. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М. 2019. 196 с.

УДК 005.21:005.35:504

ІНТЕГРАЦІЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В КОРПОРАТИВНУ СТРАТЕГІЮ ПІДПРИЄМСТВА

Максим Маланюк, студент 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Тетяна Станько,** к.е.н., в.о. доцента
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Сучасний бізнес дедалі частіше стикається з викликами, що виходять за межі традиційного розуміння економічної ефективності. Екологічні кризи, соціальні проблеми, етичні питання та зростаючі очікування з боку суспільства вимагають від компаній нових стратегічних підходів. У цьому контексті принципи сталого розвитку набувають ключового значення. Сталий розвиток передбачає гармонійне поєднання економічної доцільності, екологічної відповідальності та соціальної справедливості. Інтеграція цих принципів у корпоративну стратегію підприємства стає не просто елементом іміджу чи модною тенденцією, а необхідною умовою для довготривалого успіху, інноваційності та відповідального управління.

Інтеграція принципів сталого розвитку в корпоративну стратегію – це багатовимірний процес, що охоплює зміну підходів до прийняття управлінських рішень, формування цінностей компанії, впровадження нових інструментів планування та моніторингу, а також побудову відносин з усіма зацікавленими сторонами.

Початково концепція сталого розвитку була сформульована в контексті глобальної екологічної безпеки, однак з часом її значення суттєво розширилось. У корпоративному управлінні сталий розвиток означає досягнення довгострокового економічного зростання без шкоди для навколишнього середовища та суспільства. Це передбачає раціональне

використання природних ресурсів, етичне ставлення до працівників, справедливу оплату праці, прозорість у відносинах з клієнтами, партнерами та інвесторами. Зокрема, концепція ESG (Environmental, Social, Governance) стала практичним інструментом для втілення принципів сталого розвитку в корпоративній сфері. Вона дозволяє підприємствам оцінювати та планувати свою діяльність з урахуванням екологічних, соціальних та управлінських критеріїв. Стратегія компанії, орієнтована на сталий розвиток, охоплює значно більше, ніж просто фінансові показники [2].

Інтеграція принципів сталого розвитку у корпоративну стратегію відбувається поступово і зазвичай охоплює кілька етапів:

1. Оцінка поточного стану – аналіз впливу підприємства на довкілля, соціальні аспекти діяльності, внутрішня корпоративна культура та система управління.

2. Формулювання стратегічних цілей – розробка цілей і завдань з урахуванням сталості, зокрема – зниження викидів CO_2, перехід на енергоефективні технології, підвищення соціальної залученості.

3. Інституціоналізація сталості – створення або модернізація організаційної структури підприємства (наприклад, введення посади менеджера зі сталого розвитку).

4. Впровадження практик – адаптація виробничих процесів, ланцюгів постачання, систем управління якістю, корпоративного навчання.

5. Моніторинг та звітність – розробка індикаторів сталого розвитку, регулярне звітування (наприклад, у формі нефінансової або ESG-звітності).

Інтеграція принципів сталого розвитку у корпоративну стратегію дає підприємствам низку суттєвих переваг:

– доступ до капіталу – дедалі більше інвесторів орієнтуються на ESG-показники при ухваленні рішень;

– покращення репутації – сталий бізнес користується більшою довірою з боку клієнтів, партнерів і суспільства;

– інноваційність – пошук екологічно дружніх та соціально відповідальних рішень сприяє розвитку інновацій;

– ефективність – раціональне використання ресурсів, зменшення відходів, оптимізація логістики знижують витрати;

– зниження ризиків: передбачення екологічних, соціальних чи нормативних ризиків дозволяє уникнути штрафів, протестів, судових позовів [1].

Попри значні переваги, інтеграція принципів сталого розвитку потребує подолання низки труднощів, серед них:

– високі початкові витрати на екологічну модернізацію або розробку нових політик;

– опір змінам з боку персоналу або управлінської ланки, які звикли до традиційної логіки прибутку;

– недостатній рівень знань у сфері ESG або екологічного менеджменту;

– невизначеність регуляторного середовища, особливо в країнах, де політика сталого розвитку перебуває на початковому етапі.

Подолання цих бар'єрів можна досягти завдяки впровадженню навчальних програм, залученню експертів, створенню пілотних проєктів, розвитку партнерства з неурядовими організаціями та активної участі в галузевих ініціативах. Інтеграція принципів сталого розвитку в корпоративну стратегію підприємства є важливим і перспективним напрямом трансформації сучасного бізнесу. Вона дозволяє підприємствам не лише відповідати на глобальні виклики, але й досягати нових рівнів ефективності, інноваційності та довіри з боку суспільства. Такий підхід формує основу для довготривалого зростання та розвитку підприємства в умовах складного й динамічного середовища.

Список використаних джерел:

1. Кирчата І. М., Шершенюк О. М. Розробка стратегії розвитку підприємництва на засадах ESG-орієнтирів. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць*

Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. Харків: ХНАДУ. 2023. № 1 (30). С. 194-203.

2. Райко Д., Маслак О., Маслак М. Стратегія стійкого розвитку: проблеми та шляхи вирішення. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. 2021. №3. С. 131-134.

УДК 331.101.3:005.96

KPI-ОРІЄНТОВАНА СИСТЕМА МАТЕРІАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ

Назарій Мандрик, студент 4-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Михайло Лизак**, PhD, в.о. доцента
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Підприємства теплокомуненерго залишаються ядром міської інфраструктури, а продуктивність їх працівників безпосередньо відбивається на тарифах і якості послуг. На сьогодні в КП «КИЇВТЕПЛОЕНЕРГО» заробіток формують здебільшого фіксовані оклади та премія «за показники» у 20 % від окладу. Такий підхід гарантує соціальну стабільність, проте майже не враховує реальну віддачу окремих фахівців, тому мотиваційний ефект поступово втрачається. У роботі обґрунтовано, що перехід до KPI-моделі — тобто чіткого зв’язку винагороди зі зрозумілими індикаторами — може стати дієвим кроком для підвищення ефективності без значного зростання фонду оплати праці.

Теоретично матеріальна мотивація базується на поєднанні стабільної та змінної частин винагороди. Стабільна задовольняє базові потреби, а змінна активує прагнення досягнень і зростання. Ключовими умовами успіху є прозорість алгоритмів нарахування, своєчасність виплати та відчутний «коефіцієнт справедливості».

Аналіз внутрішньої звітності «КИЇВТЕПЛОЕНЕРГО» показав: 67 % фонду заробітної плати припадає на оклади, ще

приблизно третина — на регламентні надбавки «за складність» і «професійну майстерність», причому ці доплати встановлюються переважно за стажем, а не за досягненнями. У результаті досвідчені працівники не бачать прямого зв’язку між особистими зусиллями та грошовою віддачею, а молоді спеціалісти часто не відчувають, за що саме можуть бути винагороджені.

Пропонована KPI-система пропонує зберегти оклад на рівні 60 % загального доходу, тоді як решту варто розподіляти між індивідуальним і колективним бонусами. Для майстрів аварійно-відновлювальної служби, з якої доцільно розпочати пілотний проєкт, до індивідуальних показників можуть увійти час ліквідації пошкоджень, кількість позапланових простоїв та якість відновленої ділянки. Колективний компонент пропонується прив’язати до зниження втрат тепломереж і дотримання планового графіка ремонтів. Бонуси мають нараховуватися щомісяця, одразу після підбиття підсумків, аби співробітник чітко відчував причинно-наслідковий зв’язок між результатом і грошима [1].

Упровадження системи передбачає трьохетапний алгоритм. Спершу — пілот у невеликому підрозділі з відкритими дашбордами та навчанням керівників читати аналітику. Далі — поетапне масштабування на тепломережі й електростанції із щоквартальним коригуванням показників. І нарешті — щорічний незалежний аудит, покликаний запобігти формальному «натягуванню» результатів та зберегти довіру колективу [2].

Попереднє моделювання свідчить, що вже протягом першого року після повномасштабного запуску продуктивність праці може зрости на 12-15 %, тоді як плинність кадрів знизиться з нинішніх 5 % до приблизно 3 %. Це дає змогу спрямувати частину зекономлених коштів на розширення соціального пакета — медичне страхування й короткострокові курси підвищення кваліфікації — і тим самим закріпити мотиваційний ефект [3].

Надмірна частка фіксованих окладів та універсальних премій зводить нанівець мотиваційний потенціал матеріального стимулювання. Перехід до KPI-підходу не тільки підсилює справедливість і прозорість винагород, а й створює платформу для сталого розвитку підприємства та громади, якій воно надає послуги. Етапність запуску, відкритість алгоритмів і регулярний аудит мають стати запорукою довіри персоналу й фінансової керованості нової системи.

Список використаних джерел:

1. Міненкова З. В., Сукманов Є. В. Матеріальне стимулювання в організаціях на сучасному етапі. Політика, економіка та інновації. 2017. № 7. С. 5–12.

2. Архипова Н. І., Поморцева І. М., Татаринова Н. А. Алгоритм оцінки якості персоналу на базі показників ефективності KPI. Економічний журнал. 2013. № 3. С. 102–109.

3. Пономарьова Є. А., Локтіонова О. С. Стимулювання як ефективний метод управління персоналом. Управління в умовах глобальних світових трансформацій: економіка, політика, право. 2016. С. 220–222.

УДК: 005.336.4:005.96

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ

Яна Мітленко, студентка 4-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ольга Федик,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасному динамічному світі інновації охоплюють усі сфери діяльності, зокрема й управління персоналом. Постійні технологічні зміни, глобалізація, дистанційна робота та зміна поколінь на ринку праці вимагають від компаній нових підходів до розвитку своїх працівників. Традиційні методи професійного навчання поступово відходять на другий план, натомість зростає інтерес до інноваційних рішень, що поєднують індивідуальний

підхід, гнучкість та цифрові інструменти. Ефективне впровадження таких методів дозволяє не лише підвищити кваліфікацію персоналу, а й значно покращити його залученість, мотивацію та задоволення від роботи.

Однією з головних тенденцій у сфері розвитку персоналу є цифровізація навчання. Сучасні онлайн-платформи, інтерактивні курси, відеолекції та вебінари стають основними інструментами у процесі підвищення кваліфікації. Завдяки цифровим технологіям працівники отримують доступ до навчання в будь-який зручний для них час і місце. Це особливо актуально в умовах дистанційної або гібридної роботи, коли важко організувати класичні тренінги або очні семінари. Крім того, цифрові рішення дозволяють автоматизувати процеси оцінки знань, виявляти слабкі місця та пропонувати персоналізовані маршрути навчання.

Велику роль у розвитку персоналу сьогодні відіграють коучинг і менторинг. Ці методи базуються на індивідуальній роботі з працівником, спрямованій на розвиток його потенціалу. Коучинг допомагає людині усвідомити власні цілі, знайти шляхи їх досягнення та розвивати необхідні компетенції. Менторинг, у свою чергу, передбачає підтримку з боку досвідченого колеги, що передає знання, навички та корпоративну культуру. Такий підхід не лише стимулює професійне зростання, а й зміцнює внутрішні зв’язки в команді, сприяє формуванню позитивного мікроклімату.

Ще одним інноваційним підходом є гейміфікація процесу навчання. Застосування елементів гри в освітньому середовищі дозволяє зробити процес засвоєння нової інформації більш захоплюючим та ефективним. Працівники отримують мотивацію через систему балів, винагород, досягнень і змагань, що позитивно впливає на рівень залученості. Гейміфікація сприяє активному навчанню, розвитку командної роботи, а також формуванню навичок вирішення нестандартних завдань[2].

Не менш важливим є використання штучного інтелекту та аналітики даних у сфері розвитку персоналу. Завдяки AI-

системам можна аналізувати ефективність навчальних програм, прогнозувати потреби в навчанні на підставі кар'єрної динаміки працівників, а також формувати індивідуальні рекомендації щодо розвитку. Це дозволяє максимально точно адаптувати освітній контент до потреб конкретної особи, що підвищує результативність навчального процесу.

Інноваційні методи також включають впровадження коротких модулів навчання, які дозволяють швидко отримувати нові знання або вдосконалювати навички. Такий формат зручний для зайнятих працівників, адже не потребує великого проміжку часу, але дозволяє поступово і системно розвиватися[1].

Таким чином, інноваційні методи розвитку персоналу є відповіддю на сучасні виклики бізнес-середовища. Вони сприяють не лише підвищенню професійного рівня працівників, а й створенню мотиваційного середовища, в якому цінують особистісний розвиток і прагнення до самореалізації. Інтеграція новітніх технологій, індивідуального підходу та гнучких форматів навчання дозволяє компаніям залишатися конкурентоспроможними, залучати талановитих фахівців та забезпечувати їхній довгостроковий розвиток.

Список використаних джерел:

1. Кучеренко С.К., Кот І.П. Сучасне управління професійним розвитком персоналу підприємства. *Молодий вчений*. 2019. № 11 (75). С. 521-525.

2. Шелюжак І.Г., Тодорюк С.І., Кифяк В.І. Інноваційні методи розвитку персоналу. *Бізнес Інформ*. 2020. №3. С. 437-444.

УДК: 330.131.7:330.102

СУТНІСТЬ ТА ЗАВДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Степан Сайчук, студент 4-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Наталія Михалюк,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Антикризове управління – це цілісна система дій, спрямована на запобігання і подолання негативних явищ, що загрожують стабільній діяльності підприємства. Його основна мета – розробка та реалізація стратегічно орієнтованих заходів, які дають змогу зберегти стабільність і посилити ринкові позиції. Частина дослідників вважає, що антикризові заходи слід вживати лише на стадії критичного фінансового стану, однак на практиці ефективніше передбачити й попередити проблеми, ніж відновлювати підприємство з глибокої кризи.

В українських реаліях необхідність антикризового управління обумовлена нестабільністю зовнішнього середовища. У таких умовах роль адміністративного управління набуває особливого значення. Його функції визначають предмет управління, а також результати, яких слід досягти на різних етапах антикризової роботи. Успішне антикризове управління передбачає своєчасну діагностику проблем, ухвалення обґрунтованих управлінських рішень та активне впровадження змін.

Ключову роль в антикризовій системі виконує фінансовий менеджмент. Він охоплює стратегічне і тактичне управління грошовими потоками та фінансовими ресурсами, аналіз прибутковості, ліквідності, управління зобов'язаннями і капіталом. Від ефективності фінансових рішень залежить платоспроможність підприємства та його стійкість на ринку. Комплекс фінансових інструментів має включати планування бюджету, звіти про фінансову діяльність, а також фінансові стандарти, що слугують основою для ухвалення рішень.

Антикризове фінансове управління передбачає аналіз фінансового стану, прогнозування результатів антикризових заходів, оптимізацію структури капіталу та активне управління оборотними засобами. Проте навіть найефективніша фінансова система не забезпечить довготривалого успіху без дієвої маркетингової стратегії.

Численні приклади українських компаній свідчать, що ігнорування ролі маркетингу призводить до втрати конкурентоспроможності. Часто маркетингові служби або відсутні, або функціонують формально, не виконуючи своїх ключових завдань. Спадщина командно-адміністративної системи, де пропозиція формувалася не попитом, а виробничими можливостями підприємства, досі негативно впливає на якість продукції та її позиціювання.

Недостатня увага до потреб споживача, відсутність сервісу, низька якість продукції та неефективні канали збуту спричинили поразку українських виробників у змаганні з імпортом. Як наслідок – недовантаження виробничих потужностей, втрата ринків та довіри покупців.

Поліпшення стану підприємства потребує глибокої трансформації виробничої сфери. Операційні зміни мають поступитися місцем стратегічним зрушенням – створенню нової моделі організації виробництва, орієнтованої на ринок. До основних принципів сучасного виробництва належать: ринкова спрямованість виробничих програм, безперервні клієнтоорієнтовані процеси, інтеграція управління потоками, адаптація до змін попиту.

Успішна виробнича стратегія включає: фокус на напрямах із високим ринковим потенціалом, розробку цілей і завдань виробництва за рівнями управління, формування збалансованого бізнес-портфеля, виведення малорентабельних товарів, удосконалення збутових каналів та орієнтацію на зростання задоволення споживчого попиту.

Та навіть найкращі системи управління та виробництва не зможуть працювати ефективно без людського капіталу. Саме команда здатна забезпечити реалізацію антикризової стратегії.

Поняття справжньої команди, що здатна до саморегуляції та інноваційної діяльності, стало популярним у світовій практиці ще з 1990-х років, хоча для українських компаній воно є доволі новим.

Командна форма організації роботи значно гнучкіша за традиційну. Вона базується на ініціативі, самостійності, спільній відповідальності й високій мотивації. В такому середовищі працівники отримують можливості для професійного зростання, а підприємство – для ефективного розвитку.

В умовах постійних змін українським підприємствам потрібна чітка, логічна та системна стратегія. Вона дозволяє не лише подолати кризу, а й закріпити свої позиції, використати внутрішній потенціал, сформувати конкурентні переваги й вийти на міжнародний ринок. Стратегія повинна містити аналіз проблем, визначення ключових напрямів розвитку, формування плану дій, що дає змогу підприємству адаптуватися та досягати довготривалих результатів.

Список використаних джерел:

1. Козаченко Г. В. Технологізація управлінської діяльності: зміст та призначення. *Економіка і регіон.* 2016. № 3. С. 37–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2016_3_7

2. Михаліцька Н. Я., Верескля М. Р., Михаліцький В. С. Адміністративний менеджмент: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 320 с.

УДК 351:66.033.141

КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ДЕРЖАНОМУ УПРАВЛІННІ

Маркіян Скоропад, здобувач вищої освіти 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Олеся Бінерт**, к. е. н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Комунікативна діяльність – це один із процесів суспільного життя. Вона виступає або як потреба, або як результат розвитку відносин між суб'єктами державного управління і громадянським суспільством у межах побудови взаємовідносин. Спрямована на формування сприйняття громадянами процесів державотворення, на формування певної думки. Комунікативна діяльність виступає одним із критеріїв визначення ефективності діяльності суб'єктів державного управління.[1]

Комунікативна діяльність відрізняється від комунікацій своїм змістом і спрямованістю. Комунікації – це обмін інформацією. Сам такий обмін не має функції впливу. Комунікативна діяльність виступає інструментом соціального обміну. Комунікативну діяльності можна розглядати як динамічну систему, що включена в усі види діяльності суб'єктів державного управління і виступає засобом, що обслуговує її. Її функції полягають у тому, щоб вирішувати й попереджати ситуації невдоволеності діями влади, непорозуміння, конфліктів тощо. Також вона має не тільки суб'єктивні, але й об'єктивні критерії виміру ефективності.

Виокремлення критеріїв вимірювання комунікативної діяльності у державному управлінні співвідноситься з розумінням терміну «ефективність соціальних технологій», оскільки комунікативна діяльність може виступати і як соціальна технологія. Показано, що не існує методів визначення ефективності комунікативної діяльності, які б мали прямі чи конкретні показники. Було доведено, що такий вид діяльності не можна виміряти за допомогою економічних формул, адже немає

прямих економічних показників. Можна виділити критерії у наступних напрямах діяльності суб'єктів державного управління: забезпечення прозорості діяльності; рівня відповідальності; взаємовідносин суб'єктів державного управління та громадянського суспільства.[3]

Пропонується оцінювати ефективність комунікативної діяльності в контексті визначення показника рівня впливу. Останній демонструє ефективність використання тих чи інших комунікативних дій. Ефективність комунікативної діяльності трактується як залежність між очікуваннями громадян і результатами реалізації цих очікувань у практиці, а також оцінювання розбіжностей між очікуваннями ініціаторів комунікацій, їх стереотипами та сприйняттям одержувачів комунікацій. Це, зокрема, розширює можливості визначення рівня довіри до влади і задоволеності її діями.[2]

Комунікативна діяльність в аспекті її практичної реалізації, вміщує: постановку мети на основі потреб і мотивів; розроблення плану; визначення і формулювання установок; побудову моделей і схем дій, що передбачаються; порівняння ходу діяльності та проміжних результатів із поставленою метою; внесення коректив; вимоги щодо такого виду діяльності; методи, техніки, технології; аналіз діяльності (аналіз внутрішніх умов, цілей, мотивів діяльності, вивчення результатів впливу, вивчення засобів діяльності, вивчення результатів діяльності, вивчення зовнішніх умов, вивчення одержувача комунікації); методи проектування комунікативної діяльності. Такий підхід дає можливість запровадити технологію вимірювання ефективності комунікативної діяльності, що ґрунтується на інформаційних процесах організації зворотного зв'язку.

Конкретизація комунікативної діяльності суб'єктів державного управління дає можливість формувати стратегії, програми, навички щодо зовнішніх комунікацій і досягнення завдань. Це в ситуаціях різких змін, криз, політичних змін сприяє стабільності та продовженню діяльності щодо реалізації завдань держави.

Методи комунікативної діяльності суб'єктів державного управління об'єднують наступне: роз'яснення, переконування, формування поведінки, стимулювання, інформування, просування, переговори, вплив, пропаганду. Для використання цих методів визначені певні форми, які в свою чергу наповнюються техніками й технологіями. Була побудована модель комунікативної діяльності у вимірі методів, технік, технологій, яка дає можливість планомірно і вмотивовано підходити до процесів формування впливу на громадянське суспільство при реалізації державної політики.

Запропонована методологія професійної підготовки до формуючої комунікативної діяльності та володіння її методами, техніками, технологіями сприяє формуванню нового стилю управління, зокрема в аспекті побудови взаємовідносин з громадянським суспільством. Зміни в розумінні теоретико-методологічних підходів до комунікативної діяльності дають можливість вирішувати управлінські завдання в більш короткий термін, з попередженням конфліктних ситуацій, зі спрямованістю на стабілізацію суспільства.[1]

Проектна форма організації комунікативної діяльності сприяє організації такої діяльності на новому рівні. Методологія такого виду діяльності має викликати певні структурні зміни: перший рівень – адміністрування; другий – проектування, що включає тимчасові й сталі проектні групи. Масштаби цих проектів мають враховувати мікроплощину (вплив на регіональному рівні) і макроплощину (вплив на державному рівні). Основним чинником у проектуванні комунікативної діяльності стає її адаптивність до ситуації, зміни умов, філософії держави, державного управління, змін структури, реорганізацій, реформ тощо.

Підсумовуючи усе вище сказане, слід зазначити, що комунікативна діяльність відіграє дуже важливу роль в державному управлінні.

Список використаних джерел:

1. Дєгтяр О. А. Інформаційно-комунікативна діяльність в державному управлінні як інструмент інтенсифікації соціального партнерства. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2013. с. 9-15

2. Федорів Т. В. Комунікативна компетентність і параметри. Теорія та практика державного управління. 2022. с. 399-405.

3. Дрешпак В. М. Структура та функції комунікативної підсистеми державного управління. Аспекти публічного управління. 2013. с. 22-27.

УДК 338.242

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У СТАЛОМУ РОЗВИТКУ ГРОМАД

Марія Соколова, студентка 2-го курсу ФЕПТ
Науковий керівник: **Василь Борис**
Відокремлений структурний підрозділ «Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування», м.Стрий, Україна

Соціальне підприємництво — використання стартапів та інших засобів підприємництва для розробки, фінансування та реалізації рішень соціальних, культурних або екологічних проблем. В цьому аспекті соціальне підприємництво зближується з третім сектором. Концепція соціального підприємництва може бути застосована до широкого спектру організацій, різних за розміром, що мають різні цілі.[1]

Саме мета створення бізнесу є основною відмінністю класичного підприємства від соціального. У першому випадку підприємство створюється з метою збагачення, у другому – для вирішення соціальних завдань.

Для бізнесу соціальна діяльність є побічною, тобто спеціальний фонд був створений після того, як накопичилися надлишки прибутку. Для соціального підприємництва це не

побічна діяльність, а основна. Так, якщо бізнес систематично віддає 10 % доходу на соцпотреби, це не означає, що він є соціальним. У цій ситуації краще казати про податкове вирахування в межах діяльності з корпоративної соціальної відповідальності.

На сьогоднішній день в Україні, на жаль, ця діяльність ще нелегалізована. Це означає, що вона юридично не визнана у правовому полі. Не дивлячись на це, соціальне підприємництво існує та досить успішно функціонує як в інших країнах, так і в Україні.[2]

Розібравшись, що таке соціальне підприємництво, можна виділити важливі характеристики та принципи, на яких базується такий бізнес:

У центрі соціальної підприємницької діяльності лежить бажання розв'язувати конкретні проблеми суспільства.

Соціальні підприємства генерують прибуток як звичайні компанії, проте значна його частина реінвестується у соціальні проєкти або спрямовується на покращення умов праці для працівників, надання соціальних послуг тощо.

Соціальне підприємництво часто пов'язане з інноваційними підходами, які виходять за межі традиційних рішень.

Такі підприємства часто залучають місцеві ресурси та працюють для розвитку громади.

Соціальні підприємства активно інформують про свої досягнення, фінансові результати та соціальний вплив.

Варто зазначити, що найважливіше в соціальному підприємстві – це люди, які приймають рішення про ведення такого бізнесу. Соціальні бізнесмени хочуть зробити життя суспільства кращим, тому своїм прикладом надихають інших, демонструючи, як бізнес може сприяти позитивним соціальним змінам.[3]

Отже, актуальність дослідження сталого розвитку територіальних громад в Україні надзвичайно важлива, оскільки це є ключовим елементом для забезпечення якісного життя мешканців та підвищення їх добробуту. Забезпечення сталого

розвитку передбачає збалансоване використання ресурсів, охорону навколишнього середовища, розвиток ефективної інфраструктури та розвиток соціальних послуг. Крім того, сталий розвиток сприяє зміцненню економіки територіальних громад. Шляхи економічного зростання, що базуються на ефективному використанні ресурсів та інноваціях, допомагають забезпечити сталий розвиток і підвищують конкурентоспроможність регіонів та країни, загалом.[4]

Список використаних джерел:

1. Соціальне підприємництво. Вікіпедія : вільна енциклопедія. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Соціальне_підприємництво (дата звернення: 02.05.2025).
2. Соціальне підприємництво як відповідь суспільства на соціальні потреби. Liga.net. URL: https://biz.ligazakon.net/interview/205014_sotsalne-pdprimnitstvo-yak-vdpovd-susplstva-na-sotsaln-potrebi (дата звернення: 02.05.2025).
3. Соціальне підприємництво в Україні: виклики та можливості. Rates.fm. URL: https://rates.fm/ua-uk/expert-opinion/socialne-pidpriyemnictvo/ (дата звернення: 02.05.2025).
4. Соціальне підприємництво як основа сталого розвитку територіальних громад. ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/publication/380440284_Socialne_pidpriemnictvo_ak_osnova_stalogo_rozvitku_teritorialnih_gromad (дата звернення: 02.05.2025).

УДК: 005.96:334.722

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ СТАРТАПІВ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Христина Тимунь, студентка 1-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ірина Колодій,** PhD, в.о. доцента
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки стартапи стають потужним інструментом розвитку інновацій, адаптації до нових ринкових викликів і підвищення конкурентоспроможності країн у глобальному масштабі. Інноваційний менеджмент у стартапах є тим фактором, який забезпечує швидку адаптацію бізнес- моделей до динамічних змін зовнішнього середовища, враховуючи глобалізаційні процеси, розвиток технологій та вплив нових викликів світового рівня.

Одним із важливих прикладів ефективного використання інноваційного менеджменту є формування стартап екосистем у різних країнах. Зокрема, дослідження інноваційного менеджменту в освіті, проведене в Латвії, показує, що навіть у сфері академічної діяльності можна створити дієві умови для розвитку стартапів. Стартап- екосистема Латвії демонструє, як інтеграція інноваційних методів управління дозволяє створювати нові можливості для студентів та молодих підприємців, які орієнтуються на глобальні ринки. [1]

В Україні розвиток стартап-екосистеми особливо актуалізувався в умовах війни. Як показує аналіз, війна значно ускладнила діяльність стартапів, водночас підкресливши важливість державної підтримки та створення сприятливого законодавчого середовища. особливо важливими є такі елементи, як доступ до фінансування, підтримка інноваційних проектів і формування стійкої інституційної інфраструктури.

Умови невизначеності вимагають від стартапів високої гнучкості, інноваційності та здатності швидко адаптувати свої

бізнес- моделі.

Крім того, цифровізація стала важливим фактором для швидкої інтернаціоналізації стартапів. саме завдяки цифровим технологіям українські стартапи змогли вийти на глобальні ринки. Досвід таких компаній доводить, що інтеграція діджитал-підходів у стратегії розвитку стартапів сприяє їхній ранній глобалізації. Швидкість поширення інформації, легкість комунікації та зниження бар'єрів для виходу на міжнародні ринки є результатом ефективного використання цифрових інструментів в інноваційному менеджменті. [2]

Варто також звернути увагу на інноваційні стратегії управління людськими ресурсами в умовах цифрові за цінові технології змінюють корпоративну культуру і стратегії залучення та розвитку персоналу. Для стартапів це особливо важливо, адже команда є одним із головних активів на ранніх етапах розвитку бізнесу. Застосування цифрових рішень у сфері HR допомагає стартапам швидше адаптуватися до змін, залучати талановитих фахівців та ефективно управляти командою у глобалізованому світі.[3]

Таким чином, інноваційний менеджмент стартапів в умовах глобалізації стикається як із викликами, так і з новими можливостями. Серед основних викликів можна виділити нестабільність зовнішнього середовища, обмежені ресурси, високу конкуренцію та необхідність швидкої адаптації до змін. Водночас глобалізація відкриває перед стартапами нові можливості масштабування, залучення міжнародних інвесторів та виходу на світові ринки. [4]

Висновки досліджень свідчать, що успіх стартапів у сучасних умовах багато в чому залежить від здатності впроваджувати інноваційні рішення у всі сфер діяльності: від створення продукту до організації бізнес-процесів і управління персоналом. Ефективний інноваційний менеджмент дозволяє стартапам не лише вижити в умовах жорсткої конкуренції, але й стати лідерами на глобальному ринку.

Перспективними напрямами подальших досліджень є вивчення механізмів підтримки стартапів з боку держави та

приватного сектору, аналіз впливу цифрових технологій на динаміку стартап-екосистем та розробка стратегій забезпечення сталого розвитку інноваційного підприємництва в умовах глобальних викликів.

Список використаних джерел:

1. Маслак О.І., Яковенко Я.Ю., Шевченко І.С. Інноваційний менеджмент у сфері освіти: стартап- екосистема Латвії. Актуальні питання управління трансформаційними процесами в сучасному суспільстві: проблеми та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 2024. С. 177–179. DOI: 10.30929/2227-3549.2024.177-179.

2. Дума О.І., Качмар Г.Я. Розвиток екосистеми стартапів України в час війни: проблеми та виклики. Проблеми розвитку стартапів в умовах війни: збірник наукових праць. 2024.

3. Литвин І.В., Паук Н.І. Діджиталізація як чинник швидкої інтернаціоналізації стартапів. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2023. Вип. 9.

4. Чорнодід І.С., Василець Н.М., Федотов О.О. Інноваційні стратегії управління людськими ресурсами в умовах цифровізації. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2024.

УДК 004.4:005

ЯК ІТ-РІШЕННЯ ЗМІНЮЮТЬ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Вікторія Тихонюк, студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Синюк,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасних умовах цифрової трансформації підприємства дедалі частіше інтегрують інформаційно-технологічні рішення у всі сфери своєї діяльності. Цей процес охоплює не лише

технічні аспекти автоматизації, а й істотно змінює управлінські підходи, структури, методи прийняття рішень та взаємодію з персоналом і споживачами. IT-рішення сьогодні виступають рушієм організаційного розвитку, оптимізації бізнес-процесів та формування нових бізнес-моделей. Вони забезпечують адаптивність до змін, сприяють розвитку конкурентних переваг і відкривають нові горизонти для зростання.

Управління підприємством в епоху цифрових змін неможливе без впровадження систем класу ERP (Enterprise Resource Planning), які дозволяють централізовано координувати виробництво, фінанси, постачання, управління персоналом та інші ключові процеси. ERP-системи забезпечують єдиний інформаційний простір і дозволяють отримувати аналітичні дані в реальному часі. Це сприяє прийняттю більш обґрунтованих рішень, зменшенню витрат і покращенню ефективності управління ресурсами [3].

Зі зростанням значення клієнтоорієнтованості підприємства активно впроваджують CRM-системи (Customer Relationship Management), які дозволяють системно працювати з базами даних клієнтів, аналізувати їхні потреби, прогнозувати поведінку і адаптувати маркетингові стратегії. В умовах високої конкуренції саме ефективна взаємодія з клієнтами стає одним з основних факторів стабільності бізнесу, а CRM-інструменти надають змогу персоналізувати обслуговування, підвищити задоволеність споживачів та посилити лояльність.

Ще одним важливим напрямом цифрової трансформації управління є впровадження технологій Business Intelligence (BI) та аналітики великих даних. Завдяки ним управлінці можуть аналізувати великі обсяги даних, виявляти закономірності, будувати прогнози та оперативно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища. Аналітика в реальному часі дозволяє коригувати стратегії управління, ухвалювати рішення на основі фактів, а не інтуїції, що суттєво знижує ризики і підвищує адаптивність підприємства до змін.

Особливу роль у трансформації системи управління відіграють хмарні обчислення. Вони надають змогу

масштабувати ресурси відповідно до потреб підприємства, працювати з будь-якої локації, зменшити витрати на IT-інфраструктуру та підвищити доступність даних для різних підрозділів. У поєднанні з технологіями кібербезпеки хмарні рішення гарантують захист комерційної інформації та безперебійність операцій [1, с. 69].

Інтеграція штучного інтелекту (ШІ) у системи управління дозволяє автоматизувати не лише рутинні процеси, а й складні управлінські завдання. Алгоритми машинного навчання здатні аналізувати попередній досвід компанії, враховувати зовнішні фактори і пропонувати оптимальні рішення у сферах логістики, виробництва, закупівель та навіть формування цін. Застосування чат-ботів у сфері обслуговування клієнтів, автоматизоване управління складськими залишками, системи рекомендацій – це лише деякі приклади впливу ШІ на управління підприємством.

Також трансформується модель корпоративної культури. Цифрові технології стимулюють розвиток горизонтальних структур, гнучких команд, самостійності працівників та дистанційної взаємодії. Це вимагає від менеджерів нових компетенцій: цифрової грамотності, здатності до швидкого навчання, відкритості до інновацій. Управління в таких умовах набуває більш партнерського характеру – лідери стають фасилітаторами процесів, координаторами командної роботи, носіями візії та цінностей компанії.

Не менш важливою є роль систем електронного документообігу та цифрового підпису, які значно пришвидшують обіг інформації всередині компанії та між зовнішніми контрагентами. Це сприяє підвищенню юридичної прозорості, зниженню витрат часу та покращенню контролю за документацією. Водночас впровадження цифрових технологій ставить нові вимоги до захисту персональних даних і дотримання правових норм, що вимагає залучення спеціалізованих фахівців у сфері IT-права [2].

Таким чином, IT-рішення не просто змінюють технічну базу підприємств, а трансформують саму логіку управління, змінюють підходи до лідерства, взаємодії в командах, прийняття

рішень, організації процесів і стратегічного планування. Вони є необхідною умовою для збереження конкурентоспроможності, розширення ринкових можливостей та забезпечення довгострокової стійкості організацій у цифрову епоху.

Список використаних джерел:

1. Laudon K. C., Laudon J. P. Management Information Systems: Managing the Digital Firm. 16th ed. New York: Pearson, 2020. 680 p.

2. Gartner. Top Strategic Technology Trends for 2023 [Електронний ресурс]. 2023. URL: https://www.gartner.com/en/information-technology (дата звернення 28.04.2025 р).

3. IDC. The Impact of Digital Transformation on Business Models [Електронний ресурс]. 2022. URL: https://www.idc.com/getdoc.jsp?containerId=US47697921 (дата звернення 28.04.2025 р).

УДК: 005.96:005.21

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ: ВІД КЛАСИЧНИХ МОДЕЛЕЙ ДО СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Оксана Тупиця, студентка 4-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ольга Федик,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Управління персоналом є центральним елементом організаційної діяльності, що безпосередньо впливає на ефективність функціонування будь-якої організації. Зміни в економічному, соціальному та технологічному середовищі диктують нові вимоги до управлінських стратегій і стимулюють розвиток інноваційних методів у сфері HR. Сьогодні управління персоналом виходить за межі традиційних адміністративних функцій і стає ключовим інструментом формування конкурентоспроможної та адаптивної організації. Пошук та

впровадження сучасних методів управління персоналом спрямовані на створення сприятливого середовища для розвитку людського потенціалу.

Класичні методи управління персоналом поділяють на адміністративні, економічні та соціально-психологічні. Адміністративні методи передбачають використання норм, правил, розпоряджень, посадових інструкцій і передбачають вертикальне управління через підпорядкування. Економічні методи базуються на матеріальному стимулюванні працівників, передбачаючи премії, бонуси, надбавки та інші фінансові інструменти. Соціально-психологічні методи пов'язані зі створенням сприятливого психологічного клімату, розвитком командної роботи та врахуванням особистісних потреб працівників [2].

Сучасна практика управління персоналом активно інтегрує нові технології та моделі роботи з людьми. Зокрема, дедалі популярнішими стають децентралізовані структури управління, де працівники отримують більше автономії у прийнятті рішень. Це сприяє підвищенню відповідальності, ініціативності та залученості персоналу. Серед інноваційних методів особливо виділяються такі як управління за цілями, управління талантами, емоційний менеджмент та Agile-підходи. Вони базуються на прозорому комунікуванні, гнучкому плануванні, швидкому зворотному зв'язку та безперервному вдосконаленні.

Одним із важливих інструментів сучасного управління персоналом є використання систем HR-аналітики. Ці системи дозволяють компаніям здійснювати точний аналіз ефективності працівників, виявляти закономірності у поведінці персоналу, прогнозувати плинність кадрів та формувати персоналізовані стратегії розвитку. Такі підходи суттєво підвищують точність прийняття управлінських рішень і допомагають будувати ефективні команди.

Управління персоналом у XXI столітті не можливе без врахування цінностей нового покоління працівників, які прагнуть до самореалізації, балансу між роботою та особистим життям, соціальної відповідальності організації. Це вимагає від

менеджерів глибшого розуміння людських потреб, використання гнучких графіків, дистанційної роботи, програм підтримки психоемоційного здоров'я, а також активної корпоративної культури. Успішне управління персоналом базується не лише на суворій ієрархії, а на принципах партнерства, довіри та взаємоповаги [1].

Отже, сучасні методи управління персоналом – це синтез класичних інструментів і новітніх технологій, орієнтований на людину як головний ресурс організації. Вони дозволяють ефективно розкривати потенціал працівників, підтримувати їхню мотивацію, забезпечувати стабільний розвиток підприємства в умовах змінного ринку. Управління персоналом перестає бути лише функцією і стає мистецтвом створення сильної, адаптивної, інноваційної команди.

Список використаних джерел:

1. Герчанівська С. В., Стемковська І. В. Управління персоналом підприємств в сучасних умовах. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки"*. № 2. Т. 2. 2021. С. 200-211.

2. Криворучко О. М., Водолажська Т. О. Управління персоналом підприємства: навч. посібник. Т-Х. : ХНАДУ. 2016. 200 с.

УДК: 005.96:378.147

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЧАСОМ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ ПРОКРАСТИНАЦІЇ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Назар Хотинський, студент 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ірина Колодій,** PhD, в. о. доцента
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасних умовах зростаючої інформаційної насиченості та частих соціальних змін, проблема ефективного управління

часом набуває особливої актуальності. Серед студентської молоді одним із головних викликів постає прокрастинація – хронічне відкладання важливих справ, яке негативно впливає на успішність, психоемоційний стан та майбутню професійну реалізацію. Особливо загострилася ця проблема в умовах глобальних криз, зокрема пандемії COVID-19 та воєнного стану в Україні, що трансформували формат навчального процесу, підвищили самостійність студентів та водночас послабили традиційні механізми контролю й підтримки [1].

Метою дослідження є виявлення ключових причин прокрастинації у студентському середовищі та аналіз найбільш ефективних стратегій тайм-менеджменту, які можуть сприяти покращенню організації навчального процесу, зниженню рівня стресу та підвищенню академічної результативності.

Дослідження ґрунтується на результатах електронного опитування студентів, що дозволило виявити найбільш поширені відволікаючі чинники, сформувати типову поведінкову модель щодо виконання навчальних завдань та оцінити рівень підтримки дедлайнів у повсякденному житті.

Серед основних причин прокрастинації виокремлено втому як наслідок перевантаження або неефективного розподілу часу, зовнішні відволікаючі фактори (соціальні мережі, робота, хобі), низький рівень навичок самоменеджменту, а також емоційні труднощі, пов’язані з втратою мотивації або відчуттям невизначеності. Важливим є встановлений зв’язок між рівнем самодисципліни студентів і їхньою здатністю своєчасно виконувати завдання, що вказує на критичну роль особистісних якостей у побудові ефективної освітньої траєкторії [2].

Популярними серед студентів інструментами тайм-менеджменту є мобільні додатки, списки завдань та електронні планувальники. Вони приваблюють своєю зручністю, доступністю та можливістю інтегрувати навчальний графік із особистими справами. Однак менш активно використовуються класичні методики, такі як техніка Pomodoro або методи ABCDE, що передбачають глибший аналіз та системне планування. Це свідчить про прагнення студентів до простих і

швидко реалізованих рішень, проте також вказує на потребу розвитку стратегічного мислення в управлінні часом.

Результати опитування підтверджують ключові тенденції: 50% студентів зізналися, що виконують завдання в останній момент, 30% вказали на втому як основний фактор прокрастинації, а 25% назвали роботу або хобі головною причиною відволікання від навчання. Тільки 3% опитаних вважають, що їх нічого не відволікає, і саме вони найчастіше дотримуються дедлайнів. Це свідчить про тісний зв'язок між здатністю до концентрації, самодисципліною та рівнем навчальної успішності [2].

Щодо самооцінки навичок тайм-менеджменту, 43% студентів оцінили свої навички як "задовільні", ще 42% – як "добрі". Проте лише 32% заявили, що використовують тайм-менеджмент щодня. Це підкреслює наявність розриву між обізнаністю про користь управління часом і його фактичним застосуванням.

Висновки дослідження засвідчують, що тайм-менеджмент не є лише технікою планування, а повноцінною системою організації діяльності, яка формує культуру самодисципліни, відповідальності та продуктивності. Незважаючи на те, що частина студентів вважає себе добре організованими, на практиці значна частина навичок управління часом залишається несформованою або застосовується епізодично. Це створює передумови для формування звичок відкладання та зниження якості освітніх результатів [3].

Перспективними напрямами подальших досліджень є вивчення можливостей інтеграції штучного інтелекту в процеси персоналізованого планування часу, створення цифрових освітніх платформ для розвитку тайм-менеджменту, дослідження когнітивно-поведінкових механізмів подолання прокрастинації, а також розробка системних підходів до підтримки студентів з боку університетів через структуровані програми, тренінги й менторську підтримку.

Отже, розвиток навичок тайм-менеджменту є необхідною умовою для формування сучасного конкурентоспроможного

фахівця. Вміння раціонально організовувати власний час сприяє не лише покращенню академічних результатів, але й забезпечує здатність ефективно функціонувати в умовах стресу та швидких змін. Системний підхід до тайм-менеджменту повинен стати не лише елементом освітніх програм, але й частиною повсякденного життя студентів, що сприятиме формуванню культури відповідальності, самостійності та сталого професійного зростання.

Список використаних джерел:

1. Кириченко, І. В.; Шленьова, М. Г. Класичні підходи до тайм-менеджменту в сучасних реаліях. Scientific review, 2022, 1.81: 18-29.

2. Голобородько Т., Денисенко Д. Тайм-менеджмент в умовах дистанційного навчання студентів. *Збірник наукових праць ΛΌГОΣ*. 2020. С. 70–72.

3. Грисенко Н. В. Теоретичні аспекти вивчення феномену студентської прокрастинації у вітчизняній та зарубіжній науці. *Проблеми гуманітарних наук: психологія*. 2023. № 1(7). С. 34–42.

УДК 378:004.9:005.591.6

ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК РУШІЙНА СИЛА ІННОВАЦІЙ У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ

Анастасія Цюпка, студентка 1-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Юрій Дубневич,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Цифрова інформація відіграє все більш важливу роль у сучасній економіці. Вона є основою для багатьох галузей, від електронної комерції до фінансових послуг та виробництва. Здобувачі вищої освіти активно залучені до розвитку та використання цифрової інформації в економіці. Вони розробляють нові програми, створюють веб-сайти, аналізують

дані та беруть участь у різних дослідницьких проектах. Наприклад, вони можуть використовувати великі обсяги даних для прогнозування ринкових трендів, оптимізації логістичних процесів або розробки нових бізнес-моделей. Здобувачі вищої освіти також можуть працювати над проектами з кібербезпеки, захищаючи цифрові активи від шахрайства та кібератак. Завдяки своїм знанням та навичкам, студенти стають ключовими гравцями в цифровій трансформації економіки. Їхній внесок допомагає створювати інноваційні продукти та послуги, покращувати ефективність бізнесу та сприяти економічному зростанню. [1]

Крім того, вони можуть використовувати свої знання для підвищення обізнаності суспільства про важливість цифрової грамотності та етичних аспектів використання цифрової інформації. Участь студентів у розвитку цифрової економіки є не тільки важливим фактором для економічного зростання, але й важливим кроком у підготовці майбутнього покоління фахівців у цій галузі. [2]

Штучний інтелект (ШІ) стає все більш поширеним у різних галузях економіки. Здобувачі вищої освіти вивчають ШІ та його застосування для автоматизації процесів, аналізу даних та створення нових продуктів. Це відкриває перед ними великі перспективи для роботи в компаніях, які використовують передові технології. Їхня участь у розвитку цифрової економіки є не тільки важливим фактором для економічного зростання, але й важливим кроком у підготовці майбутнього покоління фахівців у цій галузі. Ентузіазм та креативність здобувачів вищої освіти є рушійною силою інновацій у цифровому світі. Студенти, використовуючи свої знання програмування, веб-дизайну та інтернет-маркетингу, створюють власні онлайн-магазини. Вони вибирають платформи електронної комерції (наприклад, Shopify, WooCommerce), розробляють дизайн сайту, створюють каталог товарів, налаштовують систему оплати та доставки. Деякі студенти навіть розробляють унікальні та інноваційні платформи для електронноїкомерції.

Вивчають різні маркетингові інструменти та стратегії, включаючи SEO (оптимізацію для пошукових систем), SMM (маркетинг у соціальних мережах), контекстну рекламу та email-маркетинг. Вони навчаються аналізувати цільову аудиторію, створювати рекламні кампанії та відстежувати їх ефективність. Це допомагає їм не тільки продавати товари, але й будувати бренд та лояльність клієнтів. використовують аналітичні інструменти для збору та аналізу даних про поведінку споживачів. Здобувачі вищої освіти також вивчають, як користувачі взаємодіють з веб-сайтом, які товари вони купують, які маркетингові кампанії є найбільш ефективними. Цей аналіз дозволяє їм оптимізувати онлайн-магазин, покращувати користувацький досвід та збільшувати продажі. [3]

Студенти використовують інструменти веб-аналітики (наприклад, Google Analytics) для відстеження ключових показників ефективності (KPI) та прийняття обґрунтованих рішень. Також здобувачі вищої освіти створюють мобільні додатки для управління фінансами, планування подорожей або моніторингу здоров'я, які оптимізують повсякденне життя користувачів; програми для збору та аналізу даних, що допомагають бізнесам розуміти поведінку споживачів, зокрема програми на основі машинного навчання для прогнозування трендів на ринку; платформи для дистанційного навчання, які дозволяють отримувати нові знання та навички, що особливо актуально в умовах обмеженого доступу до традиційних методів навчання; та інструменти для управління проектами, які допомагають командам організовувати роботу, відстежувати прогрес та співпрацювати, особливо корисні для стартапів та малих підприємств.

Вклад здобувачів вищої освіти у цифрову інформацію в економіці включає інновації, що виникають завдяки свіжим ідеям та новим підходам до вирішення проблем; підприємництво, оскільки багато студентів стають підприємцями, запускаючи стартапи, що стимулює економічний розвиток і створює робочі місця; цифрову грамотність, яка підвищується в процесі розробки програм, що є важливим

аспектом у сучасному світі; аналіз даних, що допомагає бізнесам приймати обґрунтовані рішення на основі даних, підвищуючи ефективність; та соціальний вплив, оскільки багато програм мають соціальну спрямованість. [4]

Таким чином, здобувачі вищої освіти активно формують майбутнє цифрової економіки, вносячи значний вклад у її розвиток. Їхній внесок включає інновації, підприємництво, підвищення цифрової грамотності, покращення аналізу даних та створення соціально значущих програм. Студенти не лише використовують цифрові технології, а й активно формують їхнє майбутнє, вносячи значний вклад у розвиток цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. Піжук, О. І. Цифрова трансформація економіки України: обмеження та можливості. 2020.

2. Піжук, О. І. Цифрова трансформація економіки як основа формування її конкурентоспроможності. 2018.

3. Бахчеван, Е. В., та Т. О. Данько. Цифрова трансформація економіки. Моделі розвитку економіки: новітні технології в менеджменті, обліку та фінансах: Зб. наук. праць за матеріалами ВНПК 22. 2019. С. 32-34.

4. Чіков, І. А. Цифрова трансформація економіки: сутність, проблеми, особливості. Підприємництво та інновації, (25). 2022. С. 97-102.

УДК: 351.746:004.738.5:316.334.5

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Тетяна Якимів, студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Тетяна Станько,** к.е.н, в. о. доцента
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Цифрова трансформація як інструмент сталого розвитку територіальних громад є ключовим напрямом сучасного державного управління. Вона передбачає впровадження цифрових технологій у всі сфери життєдіяльності громад, зокрема в систему управління, надання адміністративних, освітніх, медичних, культурних та соціальних послуг. Така інтеграція цифрових інструментів забезпечує не лише підвищення прозорості, відкритості та ефективності функціонування органів місцевого самоврядування, але й створює умови для поглиблення участі громадян у прийнятті управлінських рішень, сприяє зміцненню довіри до влади та розвитку громадянського суспільства на місцевому рівні.

У контексті реалізації принципів сталого розвитку цифрова трансформація відкриває нові горизонти для територіальних громад. Вона дозволяє їм досягати економічної стабільності шляхом автоматизації бізнес-процесів, покращення умов для ведення підприємницької діяльності, зниження адміністративного навантаження на суб’єкти господарювання та стимулювання інновацій. В екологічній площині цифрові технології сприяють впровадженню систем енергомоніторингу, розумного освітлення, управління водними та земельними ресурсами. У соціальному аспекті цифровізація сприяє розширенню доступу до якісних послуг, створенню нових можливостей для самореалізації населення, підвищенню інклюзивності та зменшенню соціальної нерівності шляхом надання однакових стартових умов для мешканців незалежно від їхнього місця проживання. [1]

Особливе значення цифрова трансформація має у сфері публічного управління територіальними громадами, оскільки вона дозволяє не лише оперативно збирати, систематизувати та аналізувати великі обсяги даних для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень, але й формувати сучасні інструменти прозорого управління на основі відкритих даних, електронних сервісів та платформ електронної демократії. Такі платформи дозволяють мешканцям не лише отримувати інформацію про діяльність органів влади, але й брати активну участь у процесах планування розвитку, визначення пріоритетів місцевих бюджетів, контролю за виконанням програм і проєктів. Упровадження інструментів е-урядування, цифрових кабінетів мешканця, цифрових карт громади та інших рішень зміцнює інституційну спроможність громад та робить їх відкритішими до партнерства з приватним сектором, неурядовими організаціями та міжнародними інституціями. [2]

Невід'ємною частиною цифрової трансформації територіальних громад є розвиток цифрової освіти та цифрової грамотності серед населення. Забезпечення доступу до знань про цифрові технології, навичок безпечного користування інтернетом, е-сервісами та цифровими платформами є необхідною умовою для повноцінної участі громадян у цифровому суспільстві. Підвищення цифрової грамотності стимулює зростання цифрової економіки, посилює громадянську активність та сприяє інклюзивності. Для цього важливо проводити інформаційно-просвітницькі кампанії, організовувати тренінги та навчальні курси, підтримувати освітні ініціативи як у формальній, так і в неформальній освіті.

Ще одним важливим аспектом є кібербезпека та захист персональних даних у процесі цифровізації громад. Зі зростанням кількості цифрових сервісів зростають і ризики, пов'язані з витоком інформації, хакерськими атаками та несанкціонованим доступом до даних. Тому територіальні громади повинні розробляти і впроваджувати політики кібербезпеки, створювати внутрішні протоколи захисту інформаційних систем, а також співпрацювати з фахівцями з ІТ-

безпеки. Забезпечення надійності цифрової інфраструктури та захисту даних громадян є запорукою довіри до цифрових інструментів і передумовою їх успішного застосування. [3]

Таким чином, цифрова трансформація виступає не лише як інноваційний чинник модернізації публічного управління, але й як потужний інструмент сталого розвитку територіальних громад. Вона забезпечує всебічну інтеграцію технологічних інновацій у повсякденне життя громадян, сприяє покращенню якості життя, підвищенню рівня соціальної згуртованості, активізації економічної діяльності. У підсумку цифрова трансформація створює стійкі передумови для формування самодостатніх, інноваційно спроможних та конкурентоспроможних громад, які здатні ефективно реагувати на виклики сучасності та забезпечувати гармонійний розвиток у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Токар М. Ю. Актуальність сучасної цифрової комунікації для розвитку територіальних громад в Україні. *Ефективність державного управління.* 2021. № 2(67). С. 92-102.

2. Ващенко В. Цифрова трансформація діяльності Підгороднянської сільської ради. *Цифрова економіка як фактор інновацій та сталого розвитку суспільства: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. 7-8 груд. 2023 р*. 2023. С. 125-126.

3. Боднар С. В., Примуш М. В. Інноваційні підходи до стратегічного розвитку територіальних громад. *Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. 01 листопада 2024 р.* ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. С. 107-109.

Секція 2
СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

УДК: 336.748:004.738.5(477)

КРИПТОВАЛЮТИ В ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Світлана Білич, здобувач освіти 3 -го курсу
Науковий керівник: **Світлана Небельська**, викладач – методист
Відокремлений структурний підрозділ «Чернівецький фаховий коледж Львівського національного університету природокористування», м. Чернівці, Україна

Криптовалюти стали невід'ємною частиною глобального фінансового ринку, і Україна не є винятком. Незважаючи на економічні виклики, наша країна демонструє активну участь у розвитку криптовалютної екосистеми.

За даними Chainalysis (2024) Україна посіла 6-те місце у світі за рівнем адаптації криптоактивів. За різними дослідженнями, в Україні криптовалюти має кілька мільйонів осіб – понад 6–7 млн (близько 15–17% населення). Для порівняння, за оцінкою Triple-A, у світі лише близько 6,8% людей мають криптовалюту , тобто показник в Україні набагато вищий. Українці отримали понад $850 млн прибутків від криптовалют у 2023 році, а у 2022–2024 рр. через них надходили значні кошти на потреби армії. НБУ та уряд відзначають високий інтерес до криптосектору і готують правові зміни, тому тема є надзвичайно актуальною.[2]

Причини популярності криптовалют в Україні:

- обмеження банківської системи та інфляція;
- зростання цифрової економіки;
- активна ІТ-спільнота;
- відкритість до технологічних інновацій.

За даними аналітиків і опитувань, українці найчастіше цікавляться такими криптовалютами: Bitcoin (BTC), Tether (USDT), Ethereum (ETH), Toncoin (TON), Solana (SOL). [1]

Переваги криптовалют – швидкість і зручність розрахунків та фінансова інклюзія. Криптовалюти дають змогу швидко переказувати кошти за кордон навіть під час обмежень банківської системи, що особливо актуально під час війни. Біткоїн і стейблкоїни часто розглядають як захист від гіперінфляції та девальвації гривні: наприклад, учасники ринку зазначають, що на фоні невизначеної інфляції громадяни перетворюють грн на BTC як альтернативу збереженню капіталу.

Попри потенціал, використання криптовалют несе і низку ризиків – висока волатильність курсів криптовалют і правова невизначеність. У 2022 році Україна легалізувала криптовалюти, прийнявши закон "Про віртуальні активи". Це стало першим кроком до інтеграції криптоекономіки у державну фінансову політику. Також існують ризики шахрайства, зломів та відмивання коштів. Поки що в законодавстві відсутні конкретні норми, що ускладнює захист прав споживачів та оподаткування доходів від криптовалют. [3]

У часи економічної нестабільності та зовнішніх загроз фінансова система України зазнає серйозних викликів. Інфляція, обмеження у валютному регулюванні, військові витрати та міграція капіталу посилюють тиск на банківський сектор і державні фінанси. В умовах таких ризиків криптовалюти можуть стати одним із інструментів для стабілізації фінансової системи - за рахунок нових підходів до мобілізації коштів, обігу капіталу та підтримки гнучкості на ринку.

НБУ планує запровадити цифрову гривню («е-гривня») для розрахунків у мережі та розширити «пісочницю» для фінтех-стартапів, що сприятиме інтеграції криптотехнологій у банківську систему. Е-гривня — це цифрова форма національної валюти, емітована Національним банком України. Вона не є криптовалютою, але використовує подібні технології (зокрема

блокчейн або DLT) для забезпечення швидкості, безпеки й прозорості транзакцій. [4]

На відміну від традиційної безготівкової гривні:

- Е-гривня може існувати поза банківською системою, напряму у цифрових гаманцях громадян;
- Вона підконтрольна НБУ, а не комерційним банкам;
- Може використовуватись 24/7 у реальному часі без затримок чи посередників.

У перспективі держава може:

- Використовувати токенізовані облігації для фінансування бюджету;
- Розглянути запуск власної цифрової валюти (е-гривні);
- Створити інфраструктуру для взаємодії держави з криптобіржами та гаманцями.

Отже, криптовалюти — це не лише фінансовий тренд, а й стратегічний інструмент для України. Вони вже довели свою ефективність у зборі коштів, захисті заощаджень та підтримці фінансової гнучкості. Криптовалюти не замінять традиційну фінансову систему України, але можуть стати її важливим доповненням у часи нестабільності. Вони відкривають нові канали для залучення ресурсів, розширюють фінансову інклюзію та можуть посилити довіру до фінансової системи за рахунок прозорості та гнучкості.

За умови розумного регулювання та інтеграції у державну систему криптовалюти можуть зміцнити фінансову стабільність країни та сприяти її технологічному прориву. За умови грамотного регулювання та інтеграції криптовалюти можуть відіграти стратегічну роль у стабілізації економіки України.

Список використаних джерел:

1. OECD (2025). Mapping Ukraine’s Financial Markets and Corporate Governance Framework for a Sustainable Recovery. OECD Publishing.

2. Chainalysis (2024). Global Crypto Adoption Index. Chainalysis Research Report.

3. Cointelegraph (12.12.2024). Ukraine set to legalize crypto by 2025 under strict regulations.

4. Національний банк України (2024). Інформація про проєкт е-гривня (https://bank.gov.ua):contentReference[oaicite:45]{index=45}:contentReference[oaicite:46]{index=46}.

УДК 336.71

РОЛЬ НБУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Анастасія Білінська, студентка 2-го курсу ФЕПТ
Науковий керівник: **Василь Борис**, викладач обліково-економічних дисциплін, магістр обліку і аудиту
ВСП «Стрийський фаховий коледж ЛНУП», м.Стрий, Україна

Національний банк України (НБУ) відіграє центральну роль у забезпеченні фінансової стабільності країни, яка є необхідною умовою для сталого розвитку економіки. Згідно з офіційною інформацією НБУ, його основні функції в цій сфері полягають у:

- Проведенні макропруденційної політики для мінімізації системних ризиків у фінансовій системі.
- Підтримці банків як кредитора останньої інстанції, особливо системно важливих банків.
- Надзорі (оверсайті) за банками, платіжними системами та системами розрахунків.
- Проведенні стрес-тестування банківської системи та найбільших позичальників.
- Співпраці з іншими регуляторами для запобігання кризам, розвитку фінансової системи і ліквідації наслідків кризових явищ [1].

НБУ регулярно оцінює ризики у фінансовому секторі та інформує про них громадськість, застосовуючи прозорі макропруденційні інструменти, такі як вимоги до капіталу та ліквідності банків [1]. Закон України «Про Національний банк

України» (ст. 6) визначає сприяння фінансовій стабільності як один із основних пріоритетів НБУ після підтримання цінової стабільності [2].

У звітах НБУ за 2024 рік підкреслюється, що банківська система України залишається ліквідною, капіталізованою та здатною безперервно обслуговувати економіку навіть в умовах війни, що є важливим фактором фінансової стабільності [3, 4].

Таким чином, НБУ забезпечує фінансову стабільність через системний нагляд, превентивні заходи, підтримку банківської системи та координацію з іншими державними органами [1].

Список використаних джерел:

1. Про фінансову стабільність [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/stability/about?utm_source=perplexity - Дата звернення - 03.04.2025

2. Що таке фінансова стабільність, та як центральні банки можуть її забезпечувати [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://expla.bank.gov.ua/expla/news_0026.html?utm_source=perplexity - Дата звернення - 03.04.2025

3. Звіт про фінансову стабільність [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/stability/report?utm_source=perplexity - Дата звернення - 03.04.2025

4. Актуалізовано пріоритети досліджень Національного банку [Електронний ресурс]: https://news.dtkt.ua/finance/bank-system/98334-aktualizovano-prioriteti-doslidzen-nacionalnogo-banku?utm_source=perplexity - Дата звернення - 03.04.2025

УДК 336.658

ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТЗОВ «ГАЗІК ГРУП» М.КАМ'ЯНКА-БУЗЬКА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Тарас Богдашкін, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ольга Шолудько,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Ефективне управління активами є ключовим чинником успіху будь-якого підприємства. Воно впливає на здатність організації генерувати прибуток, знижувати витрати та забезпечувати стійкість у конкурентному середовищі. На основі проведеного аналізу фінансових показників ТЗОВ «Газік груп» м.Кам'янка-бузька Львівської області за останні роки ми визначили напрямки для оптимізації структури активів та впровадження нових методів управління.

Оптимізація структури активів повинна включати такі заходи: перегляд структури активів; зменшення залежності від запозичених коштів; підвищення ліквідності. Ми рекомендуємо підприємству провести глибокий аналіз поточного розподілу активів, визначивши, які з них приносять найбільшу цінність. Наприклад, необхідно оцінити ефективність використання необоротних активів, які фінансуються власним капіталом, що демонструє позитивну тенденцію.

Для підвищення ефективності діяльності ТзОВ та забезпечення сталого розвитку підприємства пропонується впровадження низки стратегічних заходів, спрямованих на оптимізацію ресурсів та фінансової структури.

Перш за все, варто звернути увагу на оптимізацію запасів. Неможливо на даному етапі впровадити систему управління запасами, яка б дозволила мінімізувати їх обсяг без створення дефіциту для виробництва та продажу. Проте доцільно розробити план поступового введення такої системи, що включатиме аналіз попиту на обладнання (роутери, приставки тощо), прогнозування продажів та встановлення оптимальних

рівнів запасів. Це допоможе зменшити витрати на зберігання та уникнути надлишків, зберігаючи при цьому безперервність постачання.

Ще одним важливим напрямком є управління дебіторською заборгованістю [1]. Для посилення контролю за своєчасним погашенням заборгованості необхідно впровадити жорсткіші заходи моніторингу, включаючи регулярний аналіз термінів оплати клієнтами. Рекомендується запропонувати клієнтам гнучкі варіанти оплати (розстрочка, безготівкові платежі через сервіси EasyPay, iPay, Приват24) та використовувати інструменти стимулювання, такі як знижки за ранню оплату чи бонусні програми. Це сприятиме підвищенню ліквідності компанії та зменшенню фінансових ризиків.

Для забезпечення довгострокового зростання варто планувати інвестиції в основні засоби [2]. Слід розробити стратегію вкладення коштів у нове обладнання та модернізацію існуючого, що дозволить підвищити ефективність виробництва послуг (наприклад, розширення мережі оптоволокна чи оновлення серверів). Такі інвестиції сприятимуть підвищенню якості послуг, залученню нових клієнтів та зміцненню конкурентних позицій на ринку.

Нарешті, необхідно провести аналіз структури фінансування. Водночас важливо проводити регулярний аналіз співвідношення власного капіталу та зобов’язань, щоб уникнути надмірного боргового навантаження.

Впровадження цих рекомендацій дозволить «Газік груп» підвищити операційну ефективність, покращити фінансову стійкість та забезпечити стабільний розвиток у конкурентному середовищі телекомунікаційного ринку.

Впровадження нових методів управління, які ми рекомендуємо дослідженому підприємству ми згрупували таким чином:

1. використовувати IoT-пристрої та програмне забезпечення для моніторингу активів, що дозволить отримувати дані в реальному часі про стан і продуктивність активів, що сприятиме впровадженню підходу до управління.

2. використовувати технології аналізу даних для прогнозування поломок або необхідності технічного обслуговування, що дозволить мінімізувати незаплановані простої та знизити витрати на ремонт.
3. Здійснювати інтеграцію всіх даних про активи в єдину платформу, що забезпечить прозорість і точність управлінських рішень. Це дозволить оптимізувати процеси використання активів та уникнути дублювання функцій між відділами.
4. Підвищувати кваліфікацію співробітників, що сприятиме більш ефективному використанню ресурсів підприємства.

Отже, оптимізація структури активів та впровадження сучасних методів управління є критично важливими для підвищення ефективності діяльності підприємства. Зменшення залежності від запозичених коштів, підвищення ліквідності та використання новітніх технологій дозволять підприємству не лише вирішити поточні проблеми, але й створити основу для сталого розвитку в майбутньому. Успішна реалізація цих рекомендацій забезпечить підприємству конкурентну перевагу і стабільність у динамічному бізнес-середовищі.

Список використаних джерел:

1. Brahina O., Stelmaschuk D. The Economic Essence of the Assets of the Enterprises. Economic journal Odessa polytechnic university. 2024. Т. 4, № 30. С. 16–24. URL: https://doi.org/10.15276/ej.04.2024.2 (дата звернення: 07.04.2025).
2. Tyutyunnyk Y. MODERN APPROACHES TO DETERMINING THE ECONOMIC ESSENCE OF CURRENT ASSETS OF THE ENTERPRISE. Ekonomika ta derzhava. 2021. № 4. С. 157. URL: https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.4.157 (дата звернення: 09.04.2025).

УДК: 338.1

ЦИФРОВІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ: РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Юлія Боднарчук, студентка 1-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Галина Східницька,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасній економіці цифрові фінансові інструменти стали ключовим елементом для підтримки та розвитку малого і середнього бізнесу (МСБ). Вони дозволяють підприємствам підвищити ефективність управління фінансами, знизити витрати та забезпечити стабільний розвиток у конкурентному середовищі [1, С. 46-52].

Цифрові фінансові інструменти включають онлайн-банкінг, мобільні додатки, хмарні бухгалтерські сервіси (Xero, QuickBooks, M.E.Doc, Сота), платформи для електронних платежів (WayForPay, LiqPay), фінансові маркетплейси, криптовалютні сервіси та інші фінтех-рішення. Вони забезпечують зручний доступ до фінансових операцій у режимі реального часу[3].

Ці інструменти надають численні переваги для МСБ. По-перше, вони дозволяють значно зменшити витрати: відсутність необхідності фізичних візитів до банку, мінімізація витрат на послуги бухгалтерів, зниження комісій. По-друге, забезпечується оперативність: доступ до фінансової інформації 24/7 дає змогу приймати бізнес-рішення швидко й ефективно. По-третє, забезпечується прозорість та контроль за грошовими потоками: автоматизоване формування звітності, облік податків, моніторинг витрат та прибутків.

Проте цифровізація не позбавлена ризиків і викликів. Найбільший з них — ризик кібербезпеки. Умови цифрової присутності створюють нові вектори для хакерських атак, витоків даних, фішингу. Для малого бізнесу, який не завжди має ІТ-фахівців, це становить реальну загрозу. Додатково можуть виникати технічні перебої, перебої в роботі сервісів, проблеми з

підключенням до мережі Інтернет або некоректне оновлення програмного забезпечення. Усі ці фактори можуть зупинити фінансові операції або спричинити затримки, що критично для стабільної роботи бізнесу [2, С. 89-91].

Також важливим фактором у впровадженні цифрових фінансових рішень є навчання персоналу. Незважаючи на доступність технологій, ефективність їхнього використання значною мірою залежить від рівня цифрової грамотності співробітників. Проведення тренінгів, курсів, сертифікацій — це не просто додаткові витрати, а інвестиція в конкурентоспроможність бізнесу [4].

Окремо варто згадати розвиток мобільного фінансового сервісу. Платіжні системи, що інтегруються зі смартфонами, надають підприємцям змогу вести розрахунки без необхідності у банківських терміналах чи стаціонарному обладнанні. Це особливо важливо для малого бізнесу, який веде діяльність у динамічному середовищі, наприклад, у сфері торгівлі чи послуг[5].

Ще однією перспективною сферою є розвиток цифрового кредитування. Онлайн-кредитні платформи дозволяють підприємствам отримати фінансування за спрощеними процедурами, з мінімальним пакетом документів і швидким ухваленням рішення. Це відкриває нові можливості для бізнесів, які раніше були обмежені у доступі до традиційного банківського кредитування [6, С. 113-115].

Значну роль у цифровій трансформації відіграє також державна підтримка. В Україні діють програми на зразок «Дія.Бізнес», «єРобота» та інші ініціативи, які сприяють цифровізації МСБ шляхом надання консультацій, грантів, освітніх ресурсів. Активна участь держави створює сприятливе середовище для зростання та інновацій [7; 8]

Таким чином, задля успішної інтеграції цифрових фінансових інструментів, підприємствам доцільно спочатку оцінити власну готовність до цифровізації, провести аудит ресурсів і ризиків. Важливо впроваджувати автоматизацію поетапно — від базових бухгалтерських операцій до більш

складних систем управління. Обов'язковими є інвестиції в кібербезпеку: захищене програмне забезпечення, навчання персоналу, використання двофакторної автентифікації. Постійне спостереження за новими технологічними рішеннями допоможе адаптуватися до ринкових змін.

Список використаних джерел:

1. Головко Л. В. Цифрові фінансові інструменти в умовах цифровізації економіки. *Фінанси України*. 2023. №5. С. 45–52.
2. Малій І. М., Герасимчук В. І. Можливості використання FinTech-рішень для малого бізнесу в Україні *Наукові праці НДФІ*. 2022. №3. С. 89–97.
3. Financial Stability Board. FinTech and Market Structure in Financial Services. 2023. Режим доступу: https://www.fsb.org
4. National Bank of Ukraine. White Paper on Retail Payments in Ukraine. 2024. Режим доступу: https://bank.gov.ua
5. PwC. Digital Banking in Emerging Markets: Disruption and Opportunity. PwC Global Report, 2023. https://pwc.com
6. Власюк О. С. Ризики цифровізації у сфері фінансів та захист малих підприємств. *Економіка і управління*. 2022. № 4. С. 113–118.
7. OECD. Digital Transformation of SMEs. 2023. https://www.oecd.org/digital/sme
8. Міністерство цифрової трансформації України. *Цифрова економіка та бізнес: аналітичний звіт*. Київ. 2024. Режим доступу: https://thedigital.gov.ua

УДК 336:343.72:004.738.5

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ФІНАНСОВОМУ ШАХРАЙСТВУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Денис Винничак, студент 1-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Андрій Колодій**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасному світі цифровізації, глобалізації фінансових ринків та стрімкого розвитку технологій питання фінансової грамотності набуває особливої актуальності. Зростання рівня фінансового шахрайства, зокрема кіберзлочинності, фінансових пірамід, фішингу та інших шахрайських схем, вимагає від населення нових підходів до захисту своїх фінансових ресурсів. У зв'язку з цим фінансова обізнаність розглядається як ключовий чинник, що дозволяє запобігти втратам та ухвалювати обґрунтовані фінансові рішення. Аналіз сучасного стану проблеми свідчить, що недостатній рівень фінансової грамотності населення України є сприятливим середовищем для розповсюдження шахрайських схем [2].

У контексті дослідження, проведеного О. М. Рєзніком, акцентовано увагу на різноманітті сучасних форм фінансового шахрайства, серед яких домінують інтернет-шахрайства, махінації з банківськими картками, соціальна інженерія та фінансові піраміди. Автор підкреслює, що одним із основних факторів вразливості громадян до шахрайських дій є низький рівень критичного мислення при сприйнятті фінансової інформації та обмежені навички аналізу джерел. У цьому контексті особливої ваги набуває розбудова системи фінансової освіти, яка має охоплювати як шкільну, так і позашкільну аудиторії. Застосування кейс-методу, інтерактивних платформ та симуляційних ігор дозволяє формувати практичні навички виявлення ознак шахрайських схем та розвивати здатність протистояти психологічному тиску.

У статті Безділь М.Б., Данилюк М.М. та Дмитришина М.В.

проаналізовано взаємозв'язок між рівнем фінансової обізнаності населення та ймовірністю стати жертвою фінансового шахрайства, що дозволило виявити наявну кореляцію між цими показниками. Автори аргументовано доводять, що чим вищим є рівень фінансової грамотності особи, тим нижчим є ризик стати жертвою фінансових афер. Це пов'язано з тим, що обізнані громадяни здатні швидше розпізнавати підозрілі пропозиції, критично ставитися до рекламних обіцянок високої дохідності та перевіряти достовірність фінансових установ.

З практичного погляду, підвищення фінансової грамотності може реалізовуватись через кілька ключових механізмів. По-перше, це систематичне впровадження модулів фінансової освіти в навчальні програми середніх та вищих навчальних закладів. Тематичні тренінги, семінари та майстер-класи мають орієнтуватися на прикладне розуміння фінансових продуктів, схем кредитування, інвестиційних ризиків, функціонування державних та недержавних фінансових інституцій. По-друге, доцільним є розвиток цифрових платформ, які містять симулятори реальних фінансових ситуацій. Наприклад, мобільні додатки з інтерактивними завданнями, які моделюють взаємодію з банками, оцінку ризиків інвестицій, або ситуації, де користувач має розпізнати шахрайську пропозицію.

Також практичне значення має залучення банківського сектору до просвітницької діяльності. Багато банківських установ вже реалізують навчальні програми, зокрема через онлайн-курси, відеоблоги, поради в мобільних додатках. Інформування клієнтів про типові шахрайські сценарії при операціях з банківськими картками, під час використання інтернет-банкінгу або мобільних платіжних платформ, має бути обов'язковим елементом політики безпеки фінансової установи. Особливу увагу слід звернути на підготовку консультантів і працівників call-центрів банків до ефективного інформування клієнтів про методи захисту персональних даних і запобігання фішинговим атакам.

Крім того, важливо розвивати муніципальні й державні ініціативи. Органи місцевого самоврядування можуть проводити

регулярні інформаційні кампанії для населення через бібліотеки, культурні центри, школи й навіть центри зайнятості. Програми навчання мають бути адаптовані до вікових та освітніх особливостей учасників. Пенсіонери, наприклад, потребують простих і практичних інструкцій щодо захисту банківських рахунків, тоді як молодь має бути підготовлена до аналізу інвестиційних пропозицій, розуміння криптовалют і ризиків цифрових фінансових сервісів.

У підсумку варто зазначити, що фінансова грамотність виконує не лише освітню, а й превентивну функцію в контексті протидії фінансовому шахрайству. Її зростання сприяє формуванню відповідального фінансового поведінкового патерну, зменшенню вразливості до зовнішніх маніпуляцій і шахрайства, а також укріпленню загального фінансового добробуту громадян. З огляду на це доцільним є розроблення загальнонаціональної стратегії підвищення фінансової грамотності, яка б включала систематичну оцінку рівня знань населення, адаптацію навчальних матеріалів до потреб різних соціальних груп, а також залучення експертів, практиків та фінансових установ до процесу просвітницької діяльності. Особливої уваги потребують вразливі верстви населення, оскільки саме вони є основними об’єктами фінансових маніпуляцій та обману.

Список використаних джерел:

1. Безділь М., Данилюк М., Дмитришин М. Формування шляхів підвищення фінансової грамотності молоді. *Економіка та суспільство*, 2025, № 71. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-146

2. Рєзнік О. М., Болгов Г. О. Фінансове шахрайство: сутність та заходи протидії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 502-505.

УДК: 368.029:330

КІБЕРСТРАХУВАННЯ: ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМИ РИЗИКАМИ

Роман Гусак, студент 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Рубай**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасному світі цифрових технологій кіберризики стали однією з найзначніших загроз для бізнесу, урядів та приватних осіб. Кібератаки, витоки даних, фінансове шахрайство та інші кіберінциденти можуть призводити до серйозних фінансових втрат і репутаційних ризиків. У зв'язку з цим кіберстрахування стало важливим сегментом глобального страхового ринку, що забезпечує фінансовий захист від кіберзагроз та допомагає організаціям ефективно управляти ризиками в цифровому середовищі.

Кіберстрахування — це вид страхування, який покриває ризики, пов'язані з кібератаками, витоками даних, зломом інформаційних систем, вимаганням тощо. Глобальний ринок кіберстрахування включає компанії, які надають ці послуги, та організації, які купують поліси для захисту від фінансових втрат у разі кіберінцидентів. Страхування кіберризиків виникло у зв'язку із нагальною потребою мінімізувати втрати від кіберзазгроз відносно недавно, але попит на нього зростає з кожним роком.

На сьогодні не існує єдиного підходу до класифікації кіберризиків, а їхня складність і мінливість ускладнюють актуарну оцінку та формування типових страхових продуктів. Водночас кіберстрахування виконує не лише компенсаторну, а й превентивну функцію, стимулюючи компанії до підвищення рівня кібербезпеки.

На сучасному етапі кіберстрахування демонструє динамічне зростання і поступово стає невід'ємною складовою глобального страхового ринку. Зростаюча кількість кібератак, посилення вимог до кібербезпеки та цифрова трансформація

бізнесу сприяють формуванню стійкого попиту на страхові продукти, орієнтовані на кіберризики.

Попри позитивну динаміку, ринок стикається з низкою викликів: обмеженою статистичною базою, відсутністю уніфікованих підходів до оцінки ризиків, правовою невизначеністю та недостатньою обізнаністю споживачів. У відповідь на ці проблеми активізується розробка спеціалізованих полісів, поглиблюється взаємодія страхових компаній з ІТ-сектором і посилюється регуляторна роль держав.

Кіберстрахування має значний потенціал для подальшого розвитку як важливий інструмент забезпечення цифрової стійкості бізнесу та державних структур. З огляду на зростання кількості та складності кіберзагроз, попит на страхування ІТ-ризиків буде лише зростати. Водночас галузь стикається з рядом викликів, серед яких – обмежена доступність статистичних даних, нестача спеціалізованих фахівців, труднощі з оцінкою збитків та правова невизначеність.

Подолання цих бар'єрів потребує системного підходу, що охоплює не лише страхову сферу, а й регуляторів, бізнес, експертів з кібербезпеки та освітні заклади.

Список використаних джерел:

1. Волосович С., Клапків Л. Детермінанти виникнення та реалізації кіберризиків. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2018. № 3. С. 101-115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2018_3_10.

2. Гудзь О. Розвиток страхування: нові інструменти та методи управління ризиками в цифровій економіці. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2019.№ 3 (29). С. 4-12.

3. Нагайчук Н.Г., Третяк Н.М., Ткаленко О. Страхування в системі управління кіберризиками підприємства в умовах цифрової економіки. Фінансовий простір. 2019. № 1 (33). С. 97-111.

4. Пікус Р.В., Бабенко Ю.Л. Кіберстрахування: нові можливості для страхового ринку України. *Економіка та держава*. 2022. № 2. С.134-140. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2022/25.pdf.

УДК 368(004)

АКТУАЛЬНІСТЬ СТРАХУВАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Юрій Калин, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Грицина**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини і біотехнологій ім. С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Війна в Україні призводить до масштабних руйнувань, пошкоджень майна й інфраструктури, а також загострює економічні проблеми. Фізичні та юридичні особи прагнуть убезпечити себе від фінансових втрат, спричинених непередбачуваними обставинами, зокрема воєнними діями. Війна суттєво вплинула на функціонування страхового сектору, однак саме страхування залишається одним із основних інструментів управління ризиками.

Ринок страхування в Україні продовжує працювати, демонструючи стійкість. Більшість страхових компаній адаптувалися до умов війни, перевівши співробітників у безпечніші регіони, організувавши віддалену роботу та зберігши бази даних. За даними НАСУ, у 2023 році обсяг ринку ризикового страхування був лише на 5% нижчим за довоєнний 2021 рік, а в 2025 році спостерігається поступове зростання. У 2022 році на ринку нон-лайф діяло 132 компанії, з яких 25 (9% ринку) не повідомили про свою діяльність, а 17 (2% ринку) не налагодили виплати. У 2025 році кількість страховиків скоротилася до 120 через консолідацію та нові регуляторні вимоги, але 89% ринку за обсягом діяльності продовжують виконувати зобов’язання та укладати нові договори.

Фінансова спроможність страховиків у воєнний час залежить від їхнього довоєнного капіталу та структури активів. Війна негативно вплинула на всіх учасників ринку: обсяги продажів страхових продуктів скоротилися через економічну нестабільність (інфляція у березні 2025 року – 14,6%), особливо в роздрібному сегменті. Клієнти часто просять відтермінувати платежі або розривають договори. Водночас воєнний стан не

скасовує чинність договорів страхування, а зростання цін на ремонт і медичні послуги ускладнює покриття збитків.

Війна в Україні є форс-мажорною обставиною, яка дозволяє страховикам відтермінувати виконання зобов'язань, але не звільняє від них. Лише якщо бойові дії чи воєнні обмеження фізично чи юридично перешкоджають виконанню договору, страховик може затримати виплату, але мусить здійснити її після припинення форс-мажору. Зростання вартості відшкодувань через інфляцію та дефіцит ресурсів додатково ускладнює ситуацію. На практиці страховики часто виключають із покриття збитки, спричинені бойовими діями (наприклад, від ракет, дронів чи снарядів). Страхування воєнних ризиків існує як окремий продукт, але через високу вартість залишається малодоступним. У 2025 році з'явилися обмежені програми страхування від ушкоджень шахедами чи уламками в безпечніших регіонах (Київська, Львівська області). З 2014 року договори страхування зазвичай не діють у зонах бойових дій та на окупованих територіях, що обмежує захист для значної частини країни.

Окремої уваги заслуговує агрострахування в умовах війни. Аграрний сектор зазнав збитків на понад 4,3 млрд дол. США через окупацію, мінне забруднення, обстріли та знищення інфраструктури. Найбільші втрати пов'язані з пошкодженням земель, незбором врожаю та загибеллю тварин (понад 136 млн дол. США). Обмежений доступ до ферм і експортні бар'єри загрожують продовольчій безпеці, адже Україна забезпечує продовольством близько 400 млн людей щорічно. Для відновлення сектору необхідні: страхування воєнних ризиків (підтримане у 2025 році гарантіями MIGA), ефективний судовий захист і розширення доступу до ринків ЄС. Агрострахування має стати не лише механізмом компенсації, а й джерелом фінансових ресурсів для економічного відновлення та воєнних потреб.

Незважаючи на війну, страховий ринок України функціонує. НБУ підтримує його через новий Закон «Про страхування», який підвищив вимоги до капіталу, та спрощення

процедур, зокрема шляхом цифровізації. Реформа ОСЦПВ у 2025 році збільшила ліміти страхових виплат, але водночас подвоїла ціни полісів. НБУ рекомендує страховикам використовувати електронні документи та дистанційне врегулювання. Загалом договори страхування є чинними незалежно від введення в Україні воєнного стану, зі стандартними форс-мажорними застереженнями.

Список використаних джерел:

1. Фесенко Н. В., Яремченко Л. М. Стан та перспективи функціонування страхового ринку України в умовах глобалізації. *Економіка та держава*. 2019. № 8. С. 28–34. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.8.28.

2. Страхування під час війни. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/14/685760/.

3. Під час дії воєнного стану ринок страхування продовжує працювати – результати опитування. *Національний банк України*. URL:https://bank.gov.ua/ua/news/all/pid-chas-diyi-voyennogo-stanu-rinok-strahuvannya-prodovjuye-pratsyuvati--rezultati-opituvannya.

УДК: 336.11

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ ТА АДАПТАЦІЯ ЙОГО В УКРАЇНІ

Віталій Козанчин, студент 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Галина Східницька,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Дослідження міжнародного досвіду управління публічними фінансами зумовлене стрімким розвитком цифрових технологій, зокрема електронного урядування, автоматизації фінансових операцій, використання блокчейн-технологій та штучного інтелекту для прийняття управлінських рішень. Цифровізація відкриває нові можливості для боротьби з

корупцією, підвищення прозорості та ефективності державних фінансів, що є особливо важливим для країн із високим рівнем державного втручання в економіку.

Україна активно впроваджує цифрові технології у сфері публічних фінансів, керуючись стратегіями та програмами цифрової трансформації. Основні напрямки цифровізації управління публічними фінансами включають:

–Електронний бюджет (E-budget) – впровадження інформаційної системи, яка забезпечує автоматизований процес формування, виконання та моніторингу бюджету.

–Єдина екосистема відкритих фінансових даних – платформа E-data, що дозволяє громадянам відслідковувати державні витрати через портал відкритих даних та Єдиний вебпортал використання публічних коштів.

–Автоматизація податкового адміністрування – впровадження е-кабінету платника податків, електронного документообігу, цифрових чеків та онлайн-реєстраторів розрахункових операцій (РРО).

–Електронні державні закупівлі (Prozorro) – система, що зробила процес держзакупівель відкритим і прозорим, зменшуючи корупційні ризики.

–Розвиток цифрових платіжних платформ – інтеграція технологій безготівкових розрахунків у сфері державних фінансів, що сприяє зменшенню готівкового обороту та підвищенню фіскальної дисципліни.

Розглядаючи міжнародний досвід показує, що зараз 15 країн світу впроваджують національні плани цифровізації. До країн-лідерів цифровізації національної економіки належать: Данія, Китай, Нова Зеландія, Південна Корея та Сінгапур.

Сінгапурський план «Інтернет +» об’єднує цифрові індустрії з традиційними, Канада створює інформаційно-комунікаційний центр у Торонто, а південнокорейський план «Креативна економіка» спрямований на розвиток людського капіталу, підприємництва та поширення результатів розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Данія орієнтується на трансформації державного сектору. У Німеччині приблизно 10%

населення працює в високотехнологічній економіці, а держава займає ключову позицію у фінансуванні високотехнологічних ініціатив.

Зарубіжна практика у сфері цифровізації та трансформації державних (адміністративних) послуг та діяльності органів державної влади оцінюється через міжнародну рейтингову систему Digital Economy and Society Index (DESI), EGDI (E-Government Survey: People's E-Government). Відповідно до рейтингу DESI (Індекс цифрової економіки та суспільства), який порівнює те, як уряди Європи надають цифрові державні послуги. Індекси онлайн-взаємодії між громадянами та державними органами зросли минулого року, за даними ООН.

Данія, Фінляндія та Нідерланди показують відмінні результати за цим показником, де понад 90% користувачів Інтернету (віком 16-74 роки) використовують портали державних послуг для взаємодії з державними органами [1].

Країни ЄС реалізують власні національні плани. Європейський Союз прийняв концепцію «Цифрова Європа» у сфері сучасного технологічного розвитку, на яку Європейська комісія виділила 9,2 мільярда євро у бюджеті на 2021-2027 роки, з метою підвищення конкурентоспроможності ЄС та забезпечення громадян необхідними навичками та інфраструктурою для використання сучасних технологій. «Цифрова Європа» є складовою стратегії розвитку єдиного цифрового ринку, яка має на меті створити 4 мільйони робочих місць і принести 415 мільярдів євро в економіку ЄС щороку, одночасно покращуючи соціальну конкурентоспроможність [2].

На основі міжнародного досвіду Україна може розвивати цифровізацію публічних фінансів за такими напрямами:

–Розширення застосування блокчейну в бюджетному процесі, податковому адмініструванні та державних закупівлях.

–Взаємодія штучного інтелекту (AI) та Big Data для покращення прогнозування доходів та витрат бюджету.

–Автоматизація системи фінансового контролю та аудитів для підвищення ефективності державного нагляду.

–Створення єдиної цифрової екосистеми управління публічними фінансами, яка об'єднає всі державні фінансові сервіси в єдину платформу.

–Підвищення рівня кібербезпеки для захисту фінансової інформації та транзакцій.

Отже, цифровізація управління публічними фінансами є стратегічним пріоритетом для України, що сприятиме підвищенню ефективності, прозорості та стійкості фінансової системи держави.

Список використаних джерел:

1. Яке місце Україна посідає у рейтингах та індексах прозорості. Режим доступу: https://iaa.org.ua/articles/where-ukraine-stands-in-transparency-rankings-and-indices/

2. Відкриті дані в Європі. Режим доступу: https://data.europa.eu/en/publications/open-data-maturity/2023#country-overview

УДК 336.71(477)

ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Тетяна Коцан, студентка 2 курсу, ВСП СФКЛНУП
Науковий керівник: **Тетяна Гавриляк,** к.е.н.
Відокремлений структурний підрозділ «Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування», м. Стрий, Україна

У сучасних умовах, зокрема в період повномасштабної війни та економічної нестабільності, банківська система України відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стійкості держави. Її здатність адаптуватися до нових викликів та підтримувати економіку є визначальним фактором у збереженні макроекономічної стабільності країни.

Банківська система України має дворівневу структуру: перший рівень (Національний банк України (НБУ) –

центральний банк, який здійснює емісійну функцію, формує та реалізує грошово-кредитну політику, забезпечує стабільність національної валюти та фінансової системи загалом), другий рівень (комерційні банки, які надають фінансові послуги юридичним та фізичним особам, включаючи приймання депозитів, надання кредитів, здійснення платіжних операцій тощо).

Основні функції банківської системи включають: мобілізацію та розподіл фінансових ресурсів; забезпечення безперервності платіжного обороту; підтримку інвестиційної діяльності; забезпечення стабільності національної валюти.

У 2024 році банківський сектор України продемонстрував значне зростання прибутковості. Згідно з даними, чистий прибуток українських банків за рік зріс до 103,7 млрд грн, що перевищує показник 2023 року (83 млрд грн) . Це свідчить про ефективну адаптацію банків до складних умов та їх здатність забезпечувати стабільність фінансової системи [1].

Попри виклики, обсяг депозитів в українських банках продовжував зростати. Зокрема, строкові депозити фізичних осіб у гривні стабільно зростали із вересня 2023 року, а рівень доларизації вкладів клієнтів знизився до 31,4% . Це свідчить про зростання довіри населення до національної валюти та банківської системи загалом [4].

У сучасних умовах цифровізація стала ключовим фактором розвитку банківської системи України. Розвиток дистанційного банкінгу та електронних платежів: Банки активно впроваджують онлайн-сервіси, мобільні додатки та інші цифрові інструменти для забезпечення безперервності фінансових послуг. Впровадження е-гривні та підтримка фінтех-ініціатив: Національний банк України працює над впровадженням цифрової валюти – е-гривні, що сприятиме підвищенню ефективності платіжної системи та розвитку фінансових технологій.

Банківська система України демонструє стійкість та здатність адаптуватися до складних умов, забезпечуючи фінансову стабільність держави. Зростання прибутковості,

обсягів депозитів та розвиток цифрових технологій свідчать про позитивні тенденції у секторі. Однак, для подальшого розвитку необхідно ефективно управляти ризиками, адаптуватися до нових економічних умов та активно інтегруватися у міжнародну фінансову систему [].

В умовах повномасштабної війни банківська система України продемонструвала виняткову стійкість, адаптивність та здатність підтримувати фінансову стабільність країни. Попри виклики війни, українські банки зберегли довіру клієнтів і забезпечили безперервність фінансових послуг. Зокрема, у IV кварталі 2022 року банківський сектор продовжував стабільно працювати, навіть під час енергетичного терору з боку росії. Банки відновлювали діяльність у звільнених регіонах та зберігали довіру вкладників. Завдяки ефективній політиці НБУ, підтримці міжнародних партнерів та довірі клієнтів, банки продовжують виконувати свою ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та підтримці економіки країни.

Список використаних джерел:

1.Національний банк України. Огляд банківського сектору, травень 2024 року. https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-traven-2024

2. Національний банк України. Банки в умовах тривалої війни зберегли довіру клієнтів, високу операційну ефективність та прибутковість – огляд банківського сектору [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-v-umovah-trivaloyi-viyni-zberegli-doviru-kliyentiv-visoku-operatsiynu-efektivnist-ta-pributkovist--oglyad-bankivskogo-sektoru. – Назва з екрана

3. VoxUkraine. Банківський сектор під час війни: чи достатньо стабільності? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://voxukraine.org/bankivskyj-sektor-pid-chas-vijny-chy-dostatno-stabilnosti. – Назва з екрана.

4. Асоціація українських банків. Як війна та нові регулювання змінюють банківський сектор України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://aub.org.ua/104/aub-partner-news/14787-yak-viina-ta-novi-rehuliuvannia-zminiuiut-bankivskyi-sektor-ukrainy. – Назва з екрана.

5. Scientia-fructuosa. Журнал Київського національного торговельно-економічного університету. Особливості функціонування банківської системи України в умовах війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/1351. – Назва з екрана.

УДК 336.2

РОЛЬ ПОДАТКІВ ЯК ОСНОВНОГО ДЖЕРЕЛА БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ

Лілія Максимів, студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Любов Синявська**, к. е. н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Дубляни, Україна

Податкова система є фундаментом фінансової стійкості будь-якої держави. Стабільні податкові надходження дозволяють уряду реалізовувати соціально-економічні функції, забезпечувати розвиток суспільства та гарантувати належне функціонування державних інститутів.

Податки відіграють ключову роль у формуванні бюджету держави, адже саме вони є основним джерелом наповнення його дохідної частини. У більшості країн, включаючи Україну, частка податкових надходжень у загальній структурі доходів бюджету становить понад 80%. Це дозволяє державі акумулювати фінансові ресурси для виконання своїх соціально-економічних функцій:

- *утримання державного апарату* — органів влади, судової системи, правоохоронних органів тощо;
- *фінансування соціальних програм* — освіти, охорони здоров'я, пенсійного забезпечення, соціального захисту вразливих верств населення;

- *забезпечення національної безпеки та оборони;*
- *розвитку інфраструктури* — будівництва доріг, комунальних об'єктів, транспорту;
- *підтримки економіки* — через субсидії, державні інвестиції, стимулювання певних галузей.

Стабільність та передбачуваність податкових надходжень є фундаментом для ефективного бюджетного планування. Завдяки добре організованій системі оподаткування держава може формувати реалістичні бюджети, мінімізуючи фіскальні ризики, пов'язані з нестачею доходів або надмірною залежністю від зовнішніх джерел фінансування. Це також дозволяє уряду оперативно реагувати на зміни в економіці шляхом перегляду податкових ставок або введення нових податкових інструментів.

Рівень податкової дисципліни має прямий вплив на ефективність наповнення бюджету. Високі показники ухилення від сплати податків зменшують потенційні надходження, що обмежує можливості держави у фінансуванні важливих суспільних потреб. Тому держава повинна здійснювати ефективний контроль за дотриманням податкового законодавства, водночас створюючи стимули для добровільної та своєчасної сплати податків.

Сучасне адміністрування податків, зокрема через цифровізацію процесів — електронне декларування, автоматичну перевірку звітності, онлайн-моніторинг транзакцій — значно підвищує рівень прозорості та знижує можливості для ухилення. Це сприяє зростанню податкових надходжень і, відповідно, збільшенню обсягів бюджетного фінансування.

Окрім суто фіскального значення, податки також є інструментом макроекономічного регулювання. Через податкову політику держава може стимулювати інвестиції, розвиток певних галузей, зростання зайнятості та загального рівня ділової активності, що у підсумку позитивно позначається на обсягах доходів бюджету. Таким чином, роль податків у формуванні бюджету є системною, багатогранною і критично важливою для стабільного розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

2. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: https://mof.gov.ua

3. Юшко С. Роль податкових надходжень у формуванні доходів бюджету. *Світ фінансів*. 2019. № 3(60). С. 139–149. URL: http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1251/1254

УДК 330.341.1(100+477)

РОЗВИТОК МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ

Христина Максим'як, студентка 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Галина Марків,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Місцеві бюджети відіграють вирішальну роль у формуванні траєкторії розвитку територій, надаючи ресурси для основних послуг, інфраструктури, економічного зростання, екологічної стійкості та добробуту громад. Ефективне управління бюджетом і стратегічний розподіл ресурсів є ключовими для максимізації впливу цих інвестицій і сприяння сталому розвитку.

Важливим для оптимізації місцевих бюджетів в Україні є вивчення досвіду розвинених країн світу. Узагальнюючи особливості потенційного іноземного досвіду та перспектив його адаптації в Україні можна виокремити наступні напрями:

1. Практика прозорого бюджетування. Багато розвинених країн запровадили прозору практику бюджетування, яка передбачає широку участь громадськості, чітке документування джерел доходів і видатків, а також регулярне звітування про виконання бюджету. Це сприяє підзвітності та сприяє

зміцненню довіри між урядом і громадянами. Адаптація такої практики може посилити прозорість і підзвітність управління місцевими бюджетами.

2. Бюджетування на основі результативності. Деякі країни запровадили системи бюджетування на основі результативності, де бюджетні асигнування пов'язані з досягненням конкретних цілей ефективності та результатів. Такий підхід сприяє ефективному використанню ресурсів і забезпечує узгодження бюджетних рішень з пріоритетами місцевих громад. Впровадження бюджету на основі ефективності може допомогти підвищити ефективність місцевих витрат і надання послуг.

3. Диверсифікація доходів. Багато країн покладаються на різні джерела доходів для фінансування місцевих бюджетів, включаючи податки на майно, місцеві збори та платежі, гранти від вищих рівнів влади та домовленості про розподіл доходів. Вивчення різних джерел доходу та адаптація перевірених стратегій диверсифікації доходів може допомогти зменшити залежність від нестабільних джерел доходу та створити більш стабільну фінансову базу для місцевих органів влади.

4. Практика управління боргом. Ефективне управління боргом має вирішальне значення для підтримки фіскальної стійкості на місцевому рівні. Вивчення іноземного досвіду випуску, моніторингу та погашення боргу може допомогти місцевим органам влади розробити ефективну політику та практику управління боргом. Наголошення на раціональних практиках запозичень та аналізі прийнятності боргу може пом'якшити ризики, пов'язані з накопиченням надмірної заборгованості.

5. Міжбюджетні відносини. Країни часто мають складні системи міжбюджетних відносин, які регулюють розподіл фінансових ресурсів між різними рівнями управління. Вивчення іноземного досвіду міжурядових фінансових домовленостей може дати розуміння механізмів розподілу доходів, фіскальних трансфертів і координації фіскальної політики. Адаптація найкращих практик у міжбюджетних відносинах може покращити співпрацю та координацію між різними рівнями

влади.

6. Запровадження технологій. Багато країн використовують технології для оптимізації бюджетних процесів, покращення фінансової звітності та посилення залучення громадян. Залучення іноземного досвіду в цифрових інструментах бюджетування, онлайн-платформах для прозорості бюджету та механізмах електронної участі можуть модернізувати місцеві бюджетні практики та зробити їх більш доступними та інклюзивними.

7. Розбудова потенціалу та інституційне зміцнення. Інвестиції в розвиток потенціалу та інституційне зміцнення є важливими для ефективного управління місцевими бюджетами. Вивчення зарубіжного досвіду програм навчання, ініціатив технічної допомоги та інституційних реформ може допомогти розвинути навички та здібності посадових осіб місцевого самоврядування та зміцнити установи, відповідальні за формування, виконання та нагляд бюджету. Таким чином, адаптація іноземного досвіду у розробці місцевих бюджетів вимагає ретельного розгляду конкретного контексту та проблем, з якими стикається дана країна чи регіон.

Загалом організаційноправове забезпечення місцевих бюджетів в Україні спрямоване на сприяння фіскальній децентралізації, розширення повноважень місцевої влади та забезпечення ефективного управління фінансами на місцевому рівні. Водночас, серед першочергових завдань бюджетної політики провідне місце посідає розробка науково обґрунтованих концепцій формування і розподілу доходів місцевих бюджетів для побудови оптимальної моделі бюджетної системи.

Список використаних джерел:

1. Зарубіжний досвід формування місцевих бюджетів та можливості його застосування в Україні URL: http://oldconf.neasmo.org.ua/node/734

2. Розвиток місцевих бюджетів в умовах війни (на прикладі Львівської області) URL:

http://fp.lnu.edu.ua/index.php/fp/article/view/921\

УДК 004.8:336.71

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНТЕХСЕРВІСІВ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ ПІД ВПЛИВОМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Роман Марків, студент 2-го курсу ННІЗПО
Науковий керівник: **Галина Марків,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м.Дубляни, Україна

Штучний інтелект у сучасних умовах функціонування банківських установ наділяє фінтех-сервіси українських банків неабиякою конкурентною перевагою, використовуючи передові технології для аналізу та оптимізації фінансових процесів. Машинне навчання, зокрема, дозволяє банкам ефективно аналізувати величезний обсяг даних, прогнозувати тенденції розвитку ринку та виявляти потенційні ризики у цій сфері. Світовим і вітчизняним досвідом доведено, що фінтех-сервіси можуть надавати персоналізовані послуги, враховуючи індивідуальні потреби кожного клієнта.

Однією із вдалих реалізацій фінтех-сервісу у банку з використанням штучного інтелекту можна вважати діяльність АТ «Сенс-Банк» (до 1 грудня 2022 р. – «Альфа Банк») – одного з розвиненіших комерційних банків в Україні. За даними Національного банку України, станом на 1 січня 2024 року, АТ «Сенс-Банк» входить в ТОП-10 за розмірами активів і визнаний системно важливим, що свідчить про його стійкість та надійність [1].

Значний крок у перетворенні моделі роботи банку став запуск цифрового застосунку Sense Super App, який відповідає глобальній стратегії. Використовують його для дистанційної ідентифікації клієнтів, що дозволяє попереджати шахрайські схеми та кіберзлочини, а завдяки порівнянню клієнтських характеристик за допомогою штучного інтелекту вдається

кастомізувати канали комунікацій, зменшуючи витрати та збільшуючи конверсію. Ключовою стратегічною метою є досягнення 10% частки ринку та входження в ТОП-5 як найбільшого універсального банку.

Український банк АТ «ПриватБанк» використовує кілька чат-ботів, які операційно працюють у месенджерах Facebook, Viber і Telegram; ці чат-боти дозволяють клієнтам здійснювати переказ коштів з картки на картку, отримувати інформацію про курси валют, здійснювати оформлення кредитів, подавати заявки та брати участь в акціях. Крім того, банк впровадив рішення SIA «Deloitte Latvia», що базується на штучному інтелекті та призначене для точного і своєчасного виявлення потреб клієнтів у кредитуванні [2].

Однією з впроваджених сучасних фінансових технологій, яка використовується для оптимізації операційних процесів у банку, є застосування машинного навчання. Згідно з дослідженням компанії «Gartner», до 2025 р. 75% венчурних капіталістів планують використовувати штучний інтелект для прийняття рішень про інвестиції на ранніх стадіях. Таким чином, підходи до пітчингів або оцінки фінансових показників будуть зменшувати свою важливість в процесі прийняття рішень інвесторами стосовно вкладення коштів у певну компанію [3].

У Monobank також розроблено штучний інтелект, що оцінює ризики для фінансових установ, використовуючи нейронні мережі для обробки зображень та аналізу діалогів [4]. У їхній арсенал також входять наступні методи:

- Градієнтний бустінг - підхід включає послідовне навчання алгоритмів. Спочатку навчається перший алгоритм, який виділяє місця, де він допускає помилки. Потім навчається другий, зосереджуючись на місцях, де помилявся перший, і так далі до досягнення необхідного результату. Метод використовується для передбачення кредитних ризиків.

- Графова аналітика - застосування аналітичних процесів до даних графів, зазвичай великих обсягів інформації. У банку вона використовується для виявлення зв'язків між клієнтами.

- Квантільна регресія - застосовується в статистиці та

економетриці. Використовується для роботи з екстремальними подіями, вводячи зміщення в результат для підвищення точності моделі, а також для визначення фінансової спроможності клієнта банку.

Отже, вплив штучного інтелекту на розвиток фінтех-сервісів важко переоцінити. Інтеграція ШІ в фінансовий сектор значно поліпшує ефективність та точність прийняття рішень, сприяє автоматизації процесів і розширює можливості персоналізації фінансових послуг вітчизняних банківських установ. Однак, на наш погляд, важливо враховувати етичні та безпекові аспекти впровадження штучного інтелекту для забезпечення стійкого та взаємовигідного розвитку фінтех-індустрії у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. АТ «Сенс-Банк». Загальні відомості. Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/supervision/institutions/23494714
2. AI в банківській сфері. URL: https://aiconference.com.ua/uk/news/ii-vbankovskoy-sfere-chat-boti-vibivanie-dolgov-i-borba-s-moshennikami-96949
3. Як штучний інтелект допомагає покращувати банківський сектор.URL: https://psm7.com/uk/technology/kak-ii-pomogaet-uluchshit-bankovskij-sektor.html
4. Команда monobank розробила сервіс, який рахує ризики для фінкомпаній. URL: https://minfin.com.ua/ua/2018/11/08/35557281/

УДК 336.2

ВНУТРІШНІЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Ігор Мегіс, студент 4-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Любов Синявська**, к. е. н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

В умовах обмеженості бюджетних ресурсів та зростання вимог до прозорості публічних фінансів внутрішній фінансовий контроль набуває особливого значення. Він є ключовим інструментом забезпечення цільового, раціонального та ефективного використання бюджетних коштів на всіх рівнях управління. Основною метою внутрішнього фінансового контролю є попередження фінансових порушень, виявлення ризиків неефективного витрачання ресурсів і своєчасне реагування на загрози фінансовій стабільності установи чи органу влади.

Система внутрішнього фінансового контролю охоплює такі компоненти, як планування, моніторинг, оцінка результатів, перевірка дотримання фінансової дисципліни, а також розробка та впровадження коригувальних заходів. Це дозволяє не лише виявляти факти порушень, а й підвищувати загальну якість управління державними ресурсами.

Особливе значення має інтеграція внутрішнього фінансового контролю з системою внутрішнього аудиту. Такий підхід сприяє підвищенню довіри до управлінських рішень, забезпеченню прозорості процесів прийняття рішень і зміцненню фінансової дисципліни у бюджетних установах.

В Україні впровадження ефективного внутрішнього контролю є однією з вимог євроінтеграції та складовою частиною побудови системи управління державними фінансами на засадах належного врядування. Для досягнення високого рівня ефективності цього інструменту необхідне нормативне удосконалення процедур контролю, підвищення професійного

рівня відповідальних осіб, цифровізація процесів і забезпечення незалежності контрольних функцій від впливу політичного керівництва.

Отже, внутрішній фінансовий контроль є не лише механізмом контролю за витратами, а й стратегічним інструментом управління, який забезпечує ефективне використання публічних коштів, знижує ризики нецільового витрачання та зміцнює довіру суспільства до державних інституцій.

Список використаних джерел:

4. Єфименко Т. І. Управління державними фінансами в період воєнного стану та повоєнної відбудови України: науковий супровід трансформацій. *Фінанси України*. 2023. № 1. С. 7–25.

5. Жидовська Н. М., Петришин Л. П. Сучасні підходи до державного фінансового контролю як інструменту забезпечення ефективності використання бюджетних ресурсів. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. URL:https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-13

6. Прутська О. О., Мартинова Л. Б. Управління публічними фінансами під час війни. *Економіка та суспільство.* 2023. № 55. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-57

УДК 352.07:336.1(477)

ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ФІНАНСОВУ САМОСТІЙНІСТЬ ГРОМАДИ

Володимир Мороз, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Агрес**, к.е.н., доцент,
Львівський національний університет ветеринарної медицини і біотехнологій ім. С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Процес децентралізації в Україні суттєво вплинув на фінансову самостійність місцевих громад, зокрема, Рава-Руської громади. В рамках цієї реформи, місцеві органи влади отримали більші можливості для управління власними фінансовими

ресурсами, що посилило їхню автономію та здатність ефективніше використовувати бюджетні кошти.

Перш за все, децентралізація сприяла збільшенню дохідної частини місцевих бюджетів за рахунок передачі нових джерел доходів. Введення місцевих податків та зборів, таких як податок на майно, акцизи, єдиний податок тощо, дозволило Рава-Руській громаді зосереджувати більше фінансових ресурсів на місцевому рівні. Це сприяло зростанню податкової бази громади, а також підвищенню зацікавленості місцевих підприємств у розвитку власного бізнесу.

Крім того, децентралізація дала громаді більшу свободу у розподілі коштів між різними секторами. Завдяки цьому громада отримала можливість самостійно визначати пріоритети фінансування, спрямовуючи ресурси на важливі для мешканців проєкти, такі як модернізація інфраструктури, підтримка соціальної сфери, розвиток освіти та охорони здоров'я.

Однак разом із можливостями децентралізація також наклала на місцеві органи влади більшу відповідальність за формування та реалізацію місцевої бюджетної політики. В умовах обмежених ресурсів важливо ефективно керувати фінансами та визначати стратегічні пріоритети, що можуть забезпечити довгостроковий розвиток громади.

Загалом, децентралізація створила умови для підвищення фінансової самостійності Рава-Руської громади, надавши їй більше інструментів для самостійного планування та управління власними ресурсами, що сприяє зміцненню місцевої економіки та покращенню якості життя населення.

Прикладом впливу децентралізації на фінансову самостійність Рава-Руської громади може слугувати зміна в обсягах місцевих податкових надходжень після впровадження реформи. Одним із ключових податків, що стали основним джерелом доходів місцевих бюджетів, є податок на майно. Після децентралізації цей податок залишився в громаді, і кошти, зібрані з підприємств і населення, тепер використовуються для потреб самої громади.

Наприклад, у 2024 році Рава-Руська міська рада отримала суттєве збільшення надходжень від податку на майно, що дозволило збільшити фінансування місцевої інфраструктури. За рахунок цих коштів було проведено ремонт доріг, модернізацію системи водопостачання та створення нових соціальних об'єктів, таких як дитячі майданчики та громадські простори.

Такий результат є безпосереднім наслідком децентралізації, оскільки громада отримала можливість не тільки збирати більше коштів на місцевому рівні, а й самостійно вирішувати, на які проєкти їх спрямовувати. Це сприяло підвищенню якості життя мешканців та розвитку інфраструктури. До того ж, громада стала більш зацікавленою в розвитку місцевого бізнесу та залученні інвестицій, оскільки кожен новий бізнес збільшує податкову базу, з якої потім фінансуються необхідні проєкти.

Таким чином, приклад зростання надходжень від податку на майно в результаті децентралізації демонструє, як передача податкових ресурсів на місцевий рівень підвищує фінансову самостійність громад та дозволяє їм ефективніше вирішувати свої соціально-економічні потреби.

Список використаних джерел:

1. Возняк Г., Капленко Г., & Коваль В. Децентралізація як основа зміцнення фінансової самодостатності та розвитку територіальних громад. Економіка та суспільство. (42). 2022. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-24.

2. Легеза Ю. О. Децентралізація податків та зборів як гарантія соціально-економічного розвитку територіальної громади. *Правова позиція*, № 4 (41), 2023. С. 100-103.

3. Назарова Т., Багатченко О. Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад у контексті адміністративно-територіальної реформи. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)*. 2024. (1), 77–81.

УДК 336.051

АКТУАЛЬНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ В УКРАЇНІ

Марія Музика, студентка 1-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Грицина**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини і біотехнологій ім. С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Фінансова інклюзія, як процес забезпечення доступу до фінансових послуг для всіх громадян незалежно від їхнього доходу, соціального статусу чи місця проживання, є ключовим елементом економічного розвитку та соціальної стабільності. Країни Європейського Союзу (ЄС) досягли значних результатів у цій сфері завдяки продуманим стратегіям і програмам, спрямованим на залучення всіх верств населення до фінансової системи. Україна, орієнтуючись на європейську інтеграцію, також прагне розвинути фінансову інклюзію. Однак її рівень в Україні залишається нижчим, ніж у країнах ЄС, що робить вивчення європейського досвіду та його адаптацію до українських реалій важливим завданням для підвищення доступності фінансових послуг і сприяння сталому розвитку.

Країни ЄС досягли високого рівня фінансової інклюзії завдяки комплексному підходу, що охоплює підвищення фінансової грамотності, вдосконалення законодавства та впровадження цифрових технологій. Фінансова грамотність сприяє довірі до фінансових інститутів і заохочує активне використання банківських продуктів. Розвинена платіжна інфраструктура та цифрові сервіси, такі як мобільний і онлайн-банкінг, забезпечують ширший доступ до фінансових послуг. У 2025 році країни ЄС продовжують інвестувати в інновації, зокрема в розвиток фінтех-стартапів і відкритий банкінг, що ще більше підвищує інклюзію.

Рівень фінансової інклюзії в ЄС є високим. У країнах Західної Європи, таких як Нідерланди, Швеція та Німеччина, 98–100% населення мають банківські рахунки. У Східній Європі, наприклад у Польщі та Чехії, цей показник становить

близько 85–90%. Ці досягнення є результатом цілеспрямованої політики, яка може слугувати орієнтиром для України. В Україні рівень фінансової інклюзії поступово зростає. За даними НБУ, рівень фінансової грамотності українців становить 12,5 бала з 21, що нижче рекомендованого ОЕСР рівня (14 балів). Найвищі показники мають вікові групи 25–34 роки (12,9 бала) та 35–59 років (12,7 бала), а найнижчі – молодь 18–19 років (10,3 бала) та особи старше 60 років (11,8 бала). За оцінками Світового банку, 73% дорослих українців мають банківські рахунки, що нижче середнього по Європі (85%). Безготівкові платежі використовують 68% населення, що свідчить про зростання популярності цифрових розрахунків. Однак доступ до банківських відділень і банкоматів залишається нерівномірним, особливо в сільській місцевості. Цифрові послуги, такі як мобільний банкінг, активно розвиваються, але їхнє проникнення становить лише 45% серед дорослого населення. Доступ до кредитів мають 38% громадян, а заощадження в банках – 32%, що вказує на обмежену залученість до ширшого спектра фінансових продуктів.

Аналіз рівня фінансової інклюзії в Україні свідчить про значний потенціал для розвитку, але також виявляє низку викликів, зокрема обмежений доступ до фінансових послуг у віддалених регіонах, недостатня фінансова грамотність, соціально-економічні бар'єри та слабка координація державної політики. Досвід ЄС, зокрема програми підвищення фінансової грамотності, розвиток фінтех і державно-приватне партнерство, може бути адаптований до українських умов. Успіх залежить від врахування місцевих особливостей, активної ролі держави, бізнесу й громадських організацій, а також регулярного моніторингу ефективності заходів. Підвищення рівня фінансової інклюзії сприятиме розширенню доступу до фінансових послуг, економічному зростанню та соціальній стабільності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Абрамова І. В. Фінансова інклюзія в Україні: сучасний стан і перспективи. Бізнес Інформ. 2023. №12. С. 210–218.

2. Краус К., Краус Н., Поченчук Г. Цифрові трансформації у фінансовій інклюзії: виклики та можливості. Innovation and Sustainability. 2024. №1. С. 25–34.

3. World Bank. Financial Inclusion Overview 2023. URL: https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion.

4. Національний банк України. Звіт про фінансову грамотність і інклюзію 2024. URL: https://bank.gov.ua/ua/fininclusion.

УДК 346.9:336.74(477)

АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Назар Петрик, студент 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Агрес**, к.е.н., доцент,
Львівський національний університет ветеринарної медицини і біотехнологій ім. С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У контексті стрімкого розвитку цифрових технологій і інтеграції світових фінансових ринків криптовалюти набули значного значення як складова сучасної економічної системи. Для України, як і для багатьох інших держав, визначення правового статусу криптовалют залишається відкритим і надзвичайно актуальним питанням. Відсутність чітко окресленої нормативно-правової бази одночасно створює потенційні можливості для інноваційного розвитку та становить ризики для економічної стабільності, фінансової безпеки й ведення бізнесу.

Згідно із законодавством [2], криптовалюта офіційно визнана нематеріальним активом, що має економічну цінність. Крім того, на законодавчому рівні визначено, що цифрові активи є суб'єктами цивільних правовідносин. Це сприяє формуванню в Україні відповідного нормативно-правового середовища, яке забезпечує легальне функціонування як вітчизняних, так і міжнародних криптовалютних бірж. Також

банківські установи, що діють у межах національної юрисдикції, отримують можливість відкривати рахунки для компаній, що працюють у сфері цифрових активів. Громадяни України матимуть змогу юридично захистити свої інвестиції у віртуальні активи, а держава зобов'язується гарантувати правовий захист прав власників криптовалюти [1].

Доцільно виокремити основні аспекти необхідності регулювання:

- забезпечення фінансової безпеки держави. Криптовалюта, як децентралізований фінансовий інструмент, має потенціал для використання у нелегальних схемах, включаючи відмивання грошей, фінансування тероризму та ухилення від податків. Законодавче врегулювання дозволить встановити механізми контролю за транзакціями та захистити фінансову систему від зловживань;

- захист прав інвесторів та користувачів. Через високу волатильність та нерегульований ринок криптовалюти інвестори стикаються з підвищеними ризиками втрати коштів. Відсутність правового статусу криптоактивів унеможливлює захист інвесторів у разі шахрайських схем або банкрутства бірж. Врегулювання дозволить визначити правові гарантії та зобов'язання суб'єктів ринку.

- стимулювання економічного розвитку. Офіційне визнання криптовалюти сприятиме розвитку цифрової економіки, залученню інвестицій та розвитку фінансових технологій (FinTech). Регулювання створить сприятливі умови для легального функціонування криптобірж, платіжних сервісів та блокчейн-стартапів;

- оподаткування криптовалютних операцій. Відсутність законодавчих норм щодо оподаткування криптовалютних операцій призводить до втрат державного бюджету. Запровадження чітких податкових правил дозволить збільшити надходження до бюджету та створити справедливі умови для підприємницької діяльності у цій сфері.

- відповідність міжнародним стандартам. Європейський Союз та інші міжнародні організації активно розробляють

нормативні акти щодо криптовалют. Україна, як країна, що інтегрується у світову економічну систему, повинна адаптувати своє законодавство до міжнародних стандартів, зокрема до вимог FATF та регламентів ЄС.

Необхідність законодавчого регулювання криптовалюти в Україні є очевидною. Впровадження правової бази сприятиме фінансовій безпеці держави, захисту прав інвесторів, стимулюванню економічного розвитку та забезпеченню відповідності міжнародним стандартам. Для ефективного регулювання необхідно розробити комплексну нормативну базу, що охоплюватиме аспекти ліцензування, оподаткування, захисту прав споживачів та запобігання фінансовим злочинам.

Список використаних джерел:

1. Захарків В. Регулювання ринку криптовалют: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Економіка та суспільство*, (53). 2023. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-57

2. Про віртуальні активи: Закон України від 17 лют. 2022 р. No 2074-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20/ed20220217#Text

УДК 336.02:338.246.027(477)

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Олег Поврозник, студент 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Андрій Колодій**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У період трансформації економіки України, посилення внутрішніх і зовнішніх загроз, ключовою передумовою досягнення економічної стабільності та збереження суверенітету країни виступає ефективна грошово-кредитна політика. Саме вона забезпечує регуляцію грошового обігу, впливає на рівень

інфляції, валютний курс, банківське кредитування та загальний рівень довіри до національної фінансової системи. У цьому контексті особливу актуальність набуває дослідження грошово-кредитної політики як чинника фінансової безпеки держави.

Грошово-кредитна політика є сукупністю заходів, що здійснюються Національним банком України (НБУ) для забезпечення стабільності грошової одиниці, підтримки цінової стабільності, сприяння стабільності банківської системи та зростанню зайнятості. Одним із головних інструментів такої політики виступає облікова ставка, яка визначає вартість кредитних ресурсів і є важливим сигналом для ринку. У періоди економічної турбулентності вона може виступати як стримуючий або стимулювальний інструмент для грошової маси та інвестиційної активності.

Суттєве значення має також контроль за інфляцією. В умовах високої інфляції або гіперінфляції відбувається знецінення грошових доходів населення, скорочення реального попиту, дестабілізація банківської системи. Згідно з аналітичними даними НБУ, основними інфляційними чинниками в Україні у 2022–2024 рр. виступали підвищення цін на енергоносії, логістичні обмеження, воєнні ризики та коливання валютного курсу.

За даними НБУ, облікова ставка у 2022 р. сягнула 25%, що стало антикризовим заходом в умовах повномасштабного вторгнення. Такий рівень ставки залишався стабільним понад рік і був знижений лише у серпні 2023 р. до 22%, а потім – до 15% у квітні 2024 р. Це свідчить про обережне пом'якшення монетарної політики та поступову стабілізацію макроекономічної ситуації. У лютому 2025 р. облікова ставка була знижена до 14,5%, що відображає адаптацію НБУ до уповільнення інфляційного тиску.

Інфляція, яка у 2022 р. перевищувала 26%, у 2023 р. знизилася до 5,1% у річному вимірі, що стало результатом жорсткої грошово-кредитної політики, фіксації валютного курсу та стриманого споживчого попиту. Водночас, валютні резерви України станом на березень 2025 р. перевищили $42 млрд, що є

рекордним показником за останні роки, незважаючи на військові дії та зовнішньоекономічний тиск.

Грошова маса (агрегат М3) зросла на 18% у 2023 р., що пояснюється як зростанням внутрішнього попиту, так і пом'якшенням умов монетарної політики. Разом із цим, банківське кредитування почало поступово відновлюватися: у 2023 р. обсяг гривневих кредитів бізнесу зріс на 12,4%, а населення – на 6,1% [3].

Разом із суто економічними важелями успішність грошово-кредитної політики значною мірою залежить від фінансової культури та обізнаності населення, про що непрямо свідчать дослідження у сфері фінансової грамотності. Так, у роботі колективу авторів [1] підкреслено, що формування фінансової культури громадян – один із ключових елементів забезпечення економічної безпеки, що прямо впливає на стабільність грошового обігу, ефективність інвестицій та кредитування. На їх думку, держава повинна не лише управляти фінансовими потоками через регуляторні механізми, а й формувати відповідальну поведінку громадян на фінансовому ринку.

У цьому контексті важливою є й думка Гудзоватої О. В., яка акцентує увагу на особливій ролі молоді у стабілізації фінансової системи через підвищення її обізнаності щодо роботи монетарних інструментів [2]. Молоді люди повинні не лише вміти користуватися банківськими послугами, але й розуміти логіку рішень НБУ щодо зміни облікової ставки, валютних інтервенцій чи режиму валютного курсоутворення. Таке розуміння забезпечить належну реакцію ринку на монетарні сигнали та посилить ефективність грошово-кредитної політики в цілому.

Таким чином, можна стверджувати, що грошово-кредитна політика є не лише технічним інструментом управління економікою, а й соціально значущим важелем, що вимагає високого рівня довіри, комунікаційної прозорості та фінансової просвіти. Саме поєднання інституційної спроможності НБУ, ефективних монетарних інструментів і фінансової грамотності населення є основою для забезпечення фінансової стійкості

України в умовах криз та трансформацій.

У перспективі важливо удосконалити механізми монетарного регулювання з урахуванням гібридних загроз, впроваджувати нові цифрові інструменти в політиці грошового обігу, а також розвивати системну фінансову освіту. Це дозволить зробити грошово-кредитну політику гнучкішою, прогнозованішою та більш результативною.

Список використаних джерел:

1. Ащеулова О. М., Донець Д. М., Остропольська Є. В. Залучення інвестицій у повоєнну відбудову України: можливості та виклики. *Академічні візії*, 2023, (25). URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/756

2. Гудзовата О. О. Обґрунтування теоретико-методичних засад грошово-кредитної політики в системі фінансової безпеки держави. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 4. С.208-212.

3. Національний банк України. Інфляція та монетарна політика. URL: https://bank.gov.ua

УДК: 330.65

УПРАЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Мар'ян Романчак, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Рубай**, к.е.н, доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

В сучасних умовах фінансовий менеджмент зіткнувся з серйозними викликами, що істотно впливають на стійкість підприємств, фінансових інституцій та економіки загалом. Особливо гостро постало питання залучення зовнішніх фінансових ресурсів, оскільки власних часто виявляється недостатньо для забезпечення безперервної діяльності. У зв'язку

з цим зростає значення адаптації фінансового управління до умов підвищеної невизначеності, а також необхідність оперативного реагування на зміни зовнішнього середовища при ухваленні управлінських рішень. Як зазначає Н. Захарова, в ряді випадків фінансовий менеджмент на сьогодні доцільно розглядати, насамперед, в антикризовому аспекті, що дає можливість забезпечити продовження діяльності підприємства і можливості його подальшого розвитку [1, с. 40].

Важливою складовою загальної системи фінансового менеджменту є ефективне управління фінансовими ресурсами, яке в умовах війни повинно бути спрямоване на мінімізацію фінансових ризиків з метою зниження ймовірності банкрутства, мінімізацію втрат внаслідок дії негативних чинників на фінансову діяльність суб'єктів господарювання, підтримку вартості суб'єктів господарювання, забезпечення зростання прибутку та рентабельності підприємства, підтримку рівня його інвестиційної привабливості, забезпечення формування грошових потоків з внутрішніх джерел [3].

Ефективне управління фінансами в умовах воєнної нестабільності вимагає гнучких та проактивних підходів. Адаптаційна модель стратегічного фінансового менеджменту має бути спрямована на зниження ризиків, забезпечення ліквідності, оптимізацію витрат та пошук альтернативних джерел фінансування.

Серед ключових адаптаційних заходів можна виділити: перепрофілювання або релокацію бізнесу, оптимізацію кадрового складу, посилення заходів безпеки, перебудову логістичних ланцюгів постачання сировини та дистрибуції готової продукції, активне впровадження цифрових технологій, а також перегляд та посилення соціальної відповідальності та фінансової мотивації підприємств.

Ми поділяємо точку зору науковців щодо того, що двома основними цілями фінансового менеджменту є зростання капіталізації та отримання прибутку в довгостроковій перспективі. Перша стратегія спрямована на зростання вартості акцій компанії на ринку для збільшення багатства власників.

Друга стратегія передбачає стабільне отримання достатнього прибутку для виплати дивідендів та реінвестування коштів для підтримки обсягів виробництва на встановленому рівні [2].

Попри екстремальні виклики воєнного стану, вітчизняні підприємства змушені адаптуватися до нових реалій та забезпечувати безперервність своєї діяльності, використовуючи нестандартні підходи. Комплексний підхід до адаптації фінансового управління дозволить підприємствам не лише виживати в умовах воєнної нестабільності, але й створювати передумови для подальшого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Захарова Н. Фінансовий менеджмент та його особливості в умовах воєнного стану. Економічні горизонти. URL: http://eh.udpu.edu.ua/article/view/291788/285226.

2. Коваль Н.О., Ткачук Л.М., Панасенко І.О. Стратегії фінансового менеджменту в умовах непередбачених коливань фінансового ринку. *Економіка і суспільство.* 2024. Вип.62. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-68

3. Румик І., Плетенецька С., Царенок О. Особливості управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах воєнного стану. *Вчені записки Університету «КРОК».* 2023. №4 (72). С.9-19

УДК 004.056.55

ІНСТРУМЕНТИ ПРОТИДІЇ ПЛАТІЖНОМУ ШАХРАЙСТВУ

Анастасія Руська, студентка 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Галина Марків,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Платіжне шахрайство — це крадіжка платіжних даних з метою їх подальшого несанкціонованого використання шахраями.

Шахраї виявляють велику винахідливість у гонитві за легкою наживою. Деякі використовують унікальні витончені схеми, але більшість дотримується традиційних методів обману клієнтів фінансових організацій. Розберемося, які бувають види шахрайства з платежами та як цього уникнути.

Шахрайство з кредитними картками передбачає отримання злочинцями деталей кредитної картки через різні способи, такі як витоки даних, пристрої для зчитування (скіммінг) або фішингові електронні листи. Маючи цю інформацію, шахраї можуть здійснювати несанкціоновані покупки або транзакції, часто залишаючи жертву в невіданні до отримання виписки з кредитної картки. Загальні методи шахрайства з кредитними картками включають:

- Скіммінг: Злочинці використовують пристрої для зчитування інформації з магнітної стрічки кредитної або дебетової картки. Ці пристрої часто непомітно розміщуються на банкоматах або платіжних терміналах, дозволяючи шахраям збирати дані картки та використовувати їх для шахрайських транзакцій.
- Фішинг: Шахраї надсилають обманні електронні листи або повідомлення, які здаються надісланими від легітимних джерел, таких як банки чи онлайн-роздрібні продавці, щоб обманом переконати осіб розкрити деталі своєї кредитної картки. Ці фішингові спроби часто використовують тактику терміновості або страху, щоб примусити отримувача надати свою особисту інформацію.

Щоб запобігти шахрайству з кредитними картками, особи повинні:

- Регулярно перевіряти банківські та кредитні виписки на наявність несанкціонованих або підозрілих дій.
- Використовувати безпечні та надійні методи оплати під час здійснення онлайн-транзакцій. Шукати вебсайти з безпечними платіжними шлюзами та перевіряти, що URL вебсайту починається з "https".
- Впроваджувати багатофакторну аутентифікацію де це можливо, щоб додати додатковий рівень безпеки до облікових

записів. Це може включати використання біометричної аутентифікації, такої як відбитки пальців або розпізнавання облич, окрім пароля.

• Бути обережними щодо несподіваних запитів на особисту або фінансову інформацію, особливо через електронні листи або телефонні дзвінки. Легітимні організації зазвичай не запитують конфіденційну інформацію через ці канали.

Крадіжка особистих даних є ще однією загальною формою шахрайства з платежами, коли шахраї крадуть особисту ідентифікаційну інформацію (PII) для скоєння шахрайських дій. Маючи цю інформацію, злочинці можуть відкривати нові рахунки, подавати заявки на кредити або здійснювати покупки від імені жертви. Крадіжка особистих даних може спричинити значний фінансовий та емоційний стрес для жертви.

Щоб запобігти крадіжці особистих даних, особи повинні:

• Регулярно перевіряти звіти про кредит на наявність підозрілих активностей або несанкціонованих рахунків. Багато сервісів моніторингу кредиту надають сповіщення про потенційне шахрайство.

• Захищати особисту інформацію шляхом шредування документів, що містять конфіденційну інформацію, перед їх утилізацією.

• Використовувати сильні та унікальні паролі для онлайн-акаунтів. Уникати використання легкодоступної інформації, такої як дати народження або загальні слова.

• Використовувати двофакторну аутентифікацію коли це можливо, щоб додати додатковий рівень безпеки. Це може включати отримання коду підтвердження через SMS або використання біометричного фактору, наприклад, відбитків пальців.

Несанкціоновані транзакції відбуваються, коли зловмисники отримують доступ до банківських рахунків або платіжних платформ жертв без їх відома або дозволу. Це може статися через різні канали, такі як фішингові шахрайства, шкідливе програмне забезпечення або компрометацію облікових даних входу. Отримавши доступ, нападники можуть

переказувати кошти, здійснювати покупки або проводити інші фінансові операції від імені жертви.

Щоб запобігти несанкціонованим транзакціям, особи повинні:

- Регулярно моніторити свої банківські рахунки та платіжні платформи на наявність підозрілих дій або несанкціонованих транзакцій. Налаштовувати сповіщення на будь-яку незвичайну активність облікового запису.
- Включати двофакторну аутентифікацію для банків та платіжних платформ, щоб забезпечити другий рівень перевірки для доступу до облікового запису.
- Використовувати сильні, унікальні паролі для усіх рахунків та уникати передачі облікових даних іншим людям.
- Бути обережними під час кліку на посилання або завантаження вкладень з невідомих джерел, оскільки це можуть бути спроби фішингу або містити шкідливе програмне забезпечення.

Отож, приймаючи проактивні заходи для захисту особистої та фінансової інформації, можна знизити ризик стати жертвою шахрайства з платежами та допомогти створити більш безпечне цифрове середовище для всіх.

Список використаних джерел:

1. Запобігання платіжному шахрайству URL: https://corefy.com/uk/payment-fraud-prevention
2. До питання протидії шахрайству з платіжними картками URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/2_2023/21.pdf

УДК 336.14.2

ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК ОСНОВА ЇХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Назарій Самотій, студент 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Любов Синявська**, к. е. н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Дубляни, Україна

Процеси децентралізації в Україні, започатковані у 2014 році, радикально змінили підходи до управління місцевими фінансами. Одним із ключових результатів цієї реформи стало формування фінансово спроможних територіальних громад, здатних самостійно забезпечувати виконання делегованих функцій, розвивати інфраструктуру та підвищувати якість життя населення. Саме фінансова спроможність громад є тим фундаментом, на якому будується їх сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

Фінансова спроможність територіальної громади — це її здатність формувати достатні власні фінансові ресурси, ефективно ними розпоряджатися та забезпечувати фінансування місцевих потреб без надмірної залежності від трансфертів з державного бюджету. Ключовими показниками такої спроможності виступають обсяг власних доходів (податків і зборів), рівень бюджетної збалансованості, частка капітальних видатків у структурі бюджету, наявність ефективної фінансової стратегії тощо.

Попри позитивні зрушення, значна частина громад досі залишається фінансово залежною від міжбюджетних трансфертів. Це обумовлено як нерівномірністю економічного потенціалу регіонів, так і обмеженими можливостями щодо нарощування дохідної бази. Бюджети багатьох ТГ формуються переважно за рахунок податку на доходи фізичних осіб, що робить їх вразливими до змін на ринку праці. Також актуальною проблемою залишається низький рівень залучення інвестицій, відсутність ефективного управління комунальним майном, недостатнє використання місцевих податків і зборів.

Для посилення фінансової спроможності територіальних громад необхідне комплексне поєднання таких заходів:

- удосконалення місцевої податкової політики: оптимізація ставок місцевих податків, розширення податкової бази, боротьба з тіньовою економікою;
- залучення інвестицій через створення сприятливого бізнес-середовища, реалізацію проєктів державно-приватного партнерства, участь у міжнародних грантах;
- формування довгострокових фінансових стратегій розвитку громад з урахуванням специфіки регіону, потенціалу території та інтересів мешканців;
- підвищення ефективності використання бюджетних коштів через цифровізацію, прозоре управління та аудит комунальних підприємств.

Таким чином, фінансова спроможність територіальних громад є не лише індикатором ефективності децентралізації, а й запорукою їх сталого розвитку, що має спиратися на ефективне управління ресурсами, місцеву ініціативу та партнерство з державою та бізнесом.

Список використаних джерел:

1. Кириленко О. Фінансова самодостатність територіальних громад: сутність та умови забезпечення. *Світ фінансів*. 2023. № 4. С. 68–80.

2. Сембер С.В., Чубарь О.Г., Машіко К.С. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансової спроможності та фінансових ресурсів територіальної громади. *Регіональна економіка*. 2015. № 3. С. 81–90.

3. Щур Р., Плець І., Урбанович М. Фінансові інструменти розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. *Науковий вісник Полісся*. 2024. 1 (28), с. 187–207. URL : https://doi. org/10.25140/2410-9576-2024-1(28)-187-207/

УДК 330.37:336

КОРЕКЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ТЗОВ «БАЯДЕРА ЛОГІСТИК» М.КИЇВ

Роман Синичич, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ольга Шолудько,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

В умовах сучасного, мінливого ринку логістичні компанії, як-от "Баядера Логістик", постійно відчувають потребу в адаптації своєї фінансової стратегії. Гнучкість фінансового управління стає ключем до ефективного реагування на зовнішні зміни, такі як економічні коливання чи посилення конкуренції. Внесення коректівів у фінансову стратегію допомагає мінімізувати ризики, підвищити прибутковість і зберегти конкурентоздатність на ринку логістичних послуг.

Фінансово-логістична стратегія об'єднує управління фінансами з логістичними процесами, спрямовуючи діяльність компанії на оптимізацію витрат, раціональне використання ресурсів і створення додаткової цінності. Регулярний аналіз реалізації стратегії – через відстеження доходів, витрат і ключових фінансових показників – дає змогу своєчасно виявляти відхилення та оперативно на них реагувати [1]. Наприклад, зниження рівня рентабельності або зростання витрат є сигналом для перегляду бюджету, інвестиційних планів чи структури капіталу.

Коригування стратегії передбачає глибокий аналіз причин виникнення проблем, розробку альтернативних варіантів дій та впровадження найбільш оптимальних заходів. Це може включати в себе оптимізацію маршрутів доставки, зменшення неефективних витрат, інвестиції в новітні технології або розширення спектра пропонованих послуг. Внутрішні чинники, такі як неефективне використання наявних ресурсів або зміна пріоритетів компанії, також можуть зумовити необхідність перерозподілу фінансових потоків або перегляд поставлених цілей.

Важливо розуміти, що внесення змін до фінансової стратегії є ознакою професіоналізму та здатності керівництва до адаптації, а не його недоліком. Уміння швидко пристосовуватися до нових умов є значною конкурентною перевагою, особливо в логістичній галузі, де впровадження інновацій або зміни в регуляторному середовищі можуть суттєво впливати на фінансові результати діяльності.

Ефективність коригувальних дій безпосередньо залежить від злагодженої роботи фінансової команди та відкритої комунікації з усіма зацікавленими сторонами. Успішна інтеграція фінансової та логістичної стратегій дає змогу підприємству не лише захиститися від нестабільності, а й використовувати ринкові виклики як нові можливості для подальшого зростання [2]. Отже, системний підхід до корекції фінансової стратегії стає міцним фундаментом для довготривалого розвитку та зміцнення конкурентних позицій логістичних компаній.

Ринок логістики швидко змінюється, і ТзОВ "Баядера Логістик" має постійно коректувати свою фінансову стратегію, щоб залишатися стабільною компанією та вигравати у конкурентів, потрібно гнучко керувати фінансами та швидко реагувати на зміни в економіці та на ринку.

Для покращення фінансової стратегії ТзОВ "Баядера Логістик", ми пропонуємо такі напрями:

1. комплексний аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища для корекції фінансової стратегії;
2. інтеграція новітніх цифрових інструментів для оптимізації фінансового менеджменту;
3. обґрунтування стратегічних фінансових рішень та застосування фундаментальних теоретичних моделей;
4. інтеграція принципів сталого розвитку у фінансову стратегію у формі аналізу впливу екологічних та соціальних ініціатив;
5. формування стійкої фінансової стратегії за допомогою розробки сценаріїв реагування на потенційні ризики;

6. проведення бенчмаркінгу фінансових стратегій успішних компаній для виявлення найкращих практик і їх впровадження;
7. активне залучення стейкхолдерів дл отримання різнобічної інформації та генерування інноваційних рішень;
8. впровадження системи ключових показників ефективності (KPIS) для забезпечення ефективності фінансової стратегії;
9. формування розширеної аналітичної бази даних для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень;
10. проведення пілотного тестування розроблених рекомендацій перед їх впровадженням.

Впровадження цих напрямів допоможе ТзОВ "Баядера Логістик" не лише пристосуватися до мінливого ринку, а й створити міцну та гнучку фінансову стратегію, яка забезпечить зростання та перевагу над конкурентами в Києві та Україні. Постійно вдосконалюючи свій фінансовий підхід, компанія зможе впевнено рухатися вперед.

Список використаних джерел:

1. Melnykova K. V. Formation of Financial and Logistics Strategy in Logistics Systems. Business Inform. 2025. Т. 1, № 564. С. 456–461. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:URL: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-1-456-461 (дата звернення: 05.05.2025).
2. Ткачук І.Г. Формування фінансової стратегії в системі управління підприємством // Вісник ЖДТУ. – № 2 (44) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eztuir.ztu.edu.ua/3138/1/301.pdf (дата звернення: 05.05.2025).

УДК 368(477):355.02

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОЧАТКУ ВІЙНИ

Йоланта Сушинська, студентка 2-го курсу, туризм та рекреація
Науковий керівник: **Людмила Орестівна**, викладач вищої категорії, викладач-методист
Відокремлений структурний підрозділ «Стрийський фаховий коледж Львівського НУП», м. Стрий, Україна

Страховий ринок — це особливе соціально-економічне середовище, форма економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист, формуються попит та пропозиція на нього.

Страховий ринок України характеризується стрімким, тривалим зростанням за багатьма параметрами (обсяги страхових премій, страхових виплат, обсяги сформованих резервів), вдосконаленням структури ринку на користь добровільного страхування, зростанням фінансової надійності страховиків.

З початку повномасштабного вторгнення страховий ринок України зазнав суттєвих змін, оскільки війна вплинула на всі його сегменти. Спочатку галузь пережила значний спад через різке скорочення економічної активності, руйнування інфраструктури та зменшення платоспроможності населення і бізнесу. Багато страхових компаній зіткнулися з проблемами ліквідності через високий рівень виплат, особливо у сферах майнового страхування та автострахування.

У IV кварталі 2022 року відновлення діяльності страховиків та інших учасників фінансового ринку України було повільним і нерівномірним, обсяги послуг залишалися набагато меншими від довоєнних.

За рік кількість небанківських фінансових установ помітно скоротилася на 422 компанії, переважно через вихід з ринку фінансових компаній та кредитних спілок. Обсяг активів у IV кварталі зріс лише у фінансових компаній, загалом у 2022 році – у страховиків і фінансових компаній (на близько 10%).

За квартал із Реєстру вилучено: 88 фінансових компаній, 17 кредитних спілок, 11 страховиків та по 8 ломбардів і лізингодавців. Кількість страховиків скоротилася зі 139 до 128 СК (у т.ч. 12 страховиків життя). Виключенню компаній із Реєстру зазвичай передує анулювання ліцензій. Упродовж IV кварталу анульовано всі ліцензії 121 установі, переважно фінансовим компаніям і кредитним спілкам. Третина компаній позбавлені ліцензій за рішенням регулятора.

Впровадження міжнародних стандартів страхування в Україні є одним із важливих завдань і можливих напрямів входження страхового ринку держави у міжнародне страхове співтовариство. Проте, це можливо лише при врахуванні економічного і політичного становища країни, фінансової стабільності і створенні законодавчої бази страхування. Залежно від економічного стану держави і фінансової стійкості страховиків буде формуватися і концепція страхування, тобто по суті визначатиметься рівень страхових гарантій з боку держави і окремих страховиків. При цьому страхові компанії можуть стати важливим інструментом проведення реформ, оскільки страховики знають сильні і слабкі сторони клієнтів і мають певний досвід ринкових перетворень.

Порівняно з розвинутими країнами, страховий ринок України є досить малим. За даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України, загальний обсяг страхових вкладень у 2022 році склав близько 45 мільярдів гривень, що становить менше 1% ВВП країни. У порівнянні з країнами Європейського Союзу, де рівень застрахованості може досягати 8-10% ВВП, ця цифра в Україні є досить низькою.

Список використаних джерел:

1. Страхування: підручник / кер. авт. кол. і наук. ред. С. С. Осадець. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2002. – 599 с.

2. Національний банк України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua.

3. Білик І. В. Особливості структури та інфраструктури страхових ринків України та Польщі // Теорія і практика фінансів: зарубіжний досвід. – Світ фінансів. – 2008. – № 1 (14). – С. 168.

УДК 336.71:004.738.5 (477)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Маргарита Штефан, студентка 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Андрій Колодій**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій банківська система України зазнає масштабної трансформації, що охоплює технологічні й організаційні аспекти та формує нову конкурентоспроможну парадигму банківських послуг, засновану на інноваціях, автоматизації, мобільності й клієнтоорієнтованості.

Цифровізація стала ключовим драйвером трансформації банківської системи у XXI столітті. Інформаційні технології охоплюють не лише автоматизацію операцій, а й зміну бізнес-моделі банку, що дедалі більше нагадує платформу надання комплексних фінансових і нефінансових послуг. У контексті України цей процес є особливо актуальним, оскільки країна прагне адаптуватися до нових викликів глобальної фінансової екосистеми, одночасно реагуючи на внутрішні запити суспільства щодо прозорості, доступності та безпеки банківських сервісів [1].

Цифрова трансформація у банківській системі передбачає зміну не лише каналів взаємодії з клієнтами, але й внутрішніх управлінських та операційних процесів. Серед основних інструментів, які нині впроваджуються в українських банках, варто виділити мобільні додатки, цифрову ідентифікацію (у тому

числі через «Дію»), чат-боти, Big Data-аналітику, блокчейн та елементи штучного інтелекту [2].

Важливим фактором є впровадження відкритого банкінгу (Open Banking), що забезпечує можливість клієнтам керувати своїми рахунками через сторонні додатки, що ґрунтується на API (інтерфейсах прикладного програмування). Такі зміни передбачають новий рівень прозорості та конкуренції у секторі, однак водночас потребують високого рівня кібербезпеки [1].

Цифровізація відкриває нові можливості як для банків, так і для клієнтів. Для банків – це зниження операційних витрат, підвищення точності прийняття рішень, автоматизація процесів управління ризиками. Для клієнтів – це доступність банківських продуктів 24/7, можливість отримання індивідуальних фінансових рекомендацій, зручне відкриття рахунків без фізичної присутності тощо.

Особливої уваги заслуговує приклад повністю цифрового банку – monobank, що став одним із флагманів цифрових інновацій в Україні. Його успіх продемонстрував, що український ринок готовий до нових форматів обслуговування, де акцент робиться на зручність, швидкість і прозорість операцій [2].

Однак активна цифровізація не позбавлена ризиків. Зокрема, йдеться про зростання кібератак, ризик втрати персональних даних, загрози фішингу та недостатню цифрову грамотність окремих категорій населення. Також слід враховувати нерівномірний рівень доступу до цифрових сервісів між регіонами країни та різними соціальними групами. Ще один виклик – потреба у висококваліфікованих кадрах, здатних впроваджувати, супроводжувати та розвивати цифрові банківські рішення. Недостатня увага до навчання персоналу в галузі фінтеху може сповільнити темпи трансформації [1].

Поступово банки переходять від традиційної бізнес-моделі до концепції цифрової екосистеми, де фінансові та нефінансові сервіси інтегруються на єдиній платформі. Це включає інтеграцію e-commerce, страхування, сервісів обліку витрат, управління фінансами (PFM), і навіть елементів соціального

банкінгу. За результатами дослідження, наведенного у [2], значна частина українських банків розробляє власні екосистеми або активно співпрацює з фінтех-стартапами, що забезпечує гнучкість і швидкість інновацій.

Держава відіграє ключову роль у підтримці цифрової трансформації банківського сектору через розробку нормативної бази, інфраструктурні ініціативи та реалізацію національних програм цифрової грамотності. Важливим стало створення «Дії» та можливість дистанційного відкриття рахунків. Крім того, НБУ впроваджує політику open banking, формує цифрову регуляторну базу та підтримує проєкти в сфері фінтеху [1].

На тлі повномасштабної цифрової революції український банківський сектор має всі шанси інтегруватися у європейський цифровий простір. Перспективними є впровадження CBDC (цифрової валюти центрального банку), посилення ролі штучного інтелекту у скорингових та аналітичних системах, розвиток персоналізованих фінансових платформ.

Очікується, що в майбутньому банки все більше трансформуватимуться в клієнтоцентричні платформи, які через API будуть інтегруватися з зовнішніми сервісами, надаючи новий досвід обслуговування [2].

Таким чином, цифровізація банківської системи України є незворотним і стратегічно важливим процесом, який вимагає комплексного підходу, що включає технологічні, організаційні, правові та соціальні аспекти. Лише за умови гармонізації інтересів держави, банківських установ, бізнесу та клієнтів можлива ефективна трансформація сектору. Ключовими завданнями залишаються підвищення цифрової грамотності, забезпечення кібербезпеки, розвиток інфраструктури та підготовка кадрів нового покоління.

Список використаних джерел:

1. Зянько В., Нечипоренко Т. Цифрова трансформація банківського сектору: сучасні тренди та вектори розвитку. *Innovation and Sustainability*, 2025, (4), 6–21. URL: https://doi.org/10.31649/ins.2024.4.6.21

2. Кретов Д., Міндова О. Цифровізація банківського сектору України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Сталий розвиток економіки*, 2024, (2(49), 223-228. URL: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-35

УДК: 336.02

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Яна Якимів, студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Рубай**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасних умовах інтеграції України до європейського економічного простору важливого значення набуває трансформація банківської системи відповідно до стандартів ЄС. Це включає впровадження новітніх інструментів банківського нагляду, прозорість діяльності, цифровізацію фінансових послуг та посилення довіри до банківських установ. Банківський сектор України демонструє поступове зростання ефективності, зниження частки проблемних активів та посилення капіталізації. Проте залишаються виклики, зокрема висока вартість ресурсів, нестабільність регуляторного середовища та макроекономічні ризики.

Розвиток банківської системи є одним з ключових факторів економічного зростання країни, оскільки саме банки забезпечують акумуляцію та перерозподіл фінансових ресурсів, сприяючи інвестиційним процесам. З початком війни в Україні банківська система зазнала значних потрясінь: зміни в структурі пасивів і активів, посилення вимог до ліквідності та капіталу, зниження довіри населення. Незважаючи на це, регулятор у тісній співпраці з міжнародними партнерами вжив низку антикризових заходів, що дозволили стабілізувати банківський сектор та забезпечити його стійкість.

Окремої уваги заслуговує питання цифрової трансформації банків. За останні роки Україна зробила значний крок у розвитку фінтех-індустрії. Банки активно впроваджують мобільні додатки, онлайн-банкінг, електронні платежі. Така трансформація забезпечує зручність обслуговування клієнтів, підвищує конкурентоспроможність та сприяє фінансовій інклюзії. Крім того, цифровізація дозволяє оптимізувати внутрішні процеси та знижувати операційні витрати банків.

У контексті євроінтеграції актуальним є гармонізація нормативно-правової бази України з правом ЄС. Це передбачає адаптацію національного законодавства до директив Європейського Союзу, зокрема щодо регулювання діяльності банків, захисту прав споживачів фінансових послуг, боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Важливо також зміцнити незалежність та інституційну спроможність НБУ як регулятора.

Слід підкреслити, що ефективний розвиток банківської системи потребує не лише законодавчих змін, а й зміни культури користування банківськими послугами серед населення, підвищення рівня фінансової грамотності та прозорості діяльності банківських установ. Створення умов для добросовісної конкуренції, захист інвесторів та споживачів, прозора політика центрального банку — ключові засади сталого розвитку фінансової системи України в довгостроковій перспективі.

Отже, розвиток банківської системи України є багатокомпонентним процесом, що охоплює регуляторну, технологічну та культурну трансформацію. В умовах євроінтеграції важливо не лише імплементувати відповідні стандарти ЄС, а й забезпечити їх ефективне функціонування в національному контексті. Тільки за таких умов банківська система зможе стати надійною опорою економічного зростання країни та її інтеграції у світову фінансову спільноту.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: https://bank.gov.ua/.

2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III від 07.12.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text

3. Офіс ефективного регулювання (BRDO). Аналітичні звіти з банківського сектору. URL: https://brdo.com.ua/

Секція 3
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ, АУДИТУ І ОПОДАТКУВАННЯ

УДК 657.1

АВТОМАТИЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ СИСТЕМИ IT-ENTERPRISE: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРЕВАГИ

Юлія Артисюк, студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Надія Ціцька**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасних умовах цифрової трансформації та зростаючої конкуренції, підприємства стикаються з необхідністю підвищення точності фінансового, управлінського та податкового обліку, скорочення часу на обробку інформації та оптимізації управлінських процесів. Автоматизація бухгалтерського обліку за допомогою ERP-системи IT-Enterprise дозволяє вирішити ці завдання, забезпечуючи комплексну підтримку фінансової діяльності відповідно до національних та міжнародних стандартів. Впровадження таких систем стало особливо актуальним у період динамічних змін законодавства та підвищення вимог до прозорості фінансової звітності.

IT-Enterprise - це одна з провідних українських ERP-платформ, яка забезпечує комплексну автоматизацію підприємств великого і середнього бізнесу. Система має модульну побудову, що дозволяє інтегрувати облік фінансів, виробництва, персоналу, логістики, документообігу та інших процесів в єдиному інформаційному середовищі. Важливою особливістю IT-Enterprise є її гнучкість у налаштуванні бізнес-процесів і здатність швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

В Україні вагоме місце на ринку IT – технологій зайняли продукти ERP – систем IT - Enterprise, розроблені українською

компанією, заснованою Олегом Щербатенком. Проте, метою компанії є не просто впровадження ERP-системи, а проведення цифрової трансформації, яка змінить роботу компанії [4].

ERP-систему IT-Enterprise активно використовують великі компанії і холдинги, зокрема, ROSHEN, Укрнафта, Укрпошта, KNESS, НІБУЛОН, а також представники середнього й малого бізнесу: як-от Helsi, Baker Tilly та інші працюють з програмними продуктами MASTER [3].

Модуль бухгалтерії забезпечує повний цикл облікової діяльності: від введення первинних документів до формування повного комплекту фінансової, податкової та управлінської звітності. Система підтримує облік господарських операцій, рух основних засобів, матеріально-виробничих запасів, нарахування заробітної плати, облік розрахунків із контрагентами, автоматичне нарахування податків і зборів. Також передбачена можливість мультивалютного обліку та ведення обліку відповідно до різних облікових політик. IT-Enterprise інтегрується з електронним документообігом і банківськими системами, що сприяє автоматизації обміну даними.

Використання IT-Enterprise у бухгалтерії дає змогу підвищити точність і достовірність фінансової інформації завдяки автоматизації перевірок і контролю даних. Зменшується кількість помилок, скорочується час обробки документів, підвищується швидкість підготовки звітності. Система оперативно оновлюється відповідно до змін у законодавстві України. Вбудовані аналітичні інструменти дозволяють формувати гнучку управлінську звітність для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Захищений доступ і розмежування прав користувачів гарантують безпеку облікової інформації.

Впровадження модуля бухгалтерії IT-Enterprise на підприємствах України дозволяє істотно підвищити ефективність роботи бухгалтерських служб, зменшити витрати на обробку фінансової інформації, оптимізувати взаємодію з контролюючими органами та забезпечити своєчасне ухвалення управлінських рішень. Використання системи створює

передумови для цифрової трансформації бізнесу та сталого розвитку підприємства в умовах ринку.

Отже, основне завдання ERP-системи – оптимізація бізнес-процесів компанії, що досягається за рахунок автоматизації, систематизації та аналітики. Автоматизація ERP звільняє значну частку ресурсу співробітників. самостійно формує звіти на основі вихідних даних. Це дозволяє скоротити як витрати, так і ймовірність помилок. Окрім цього, ERP-системи підтримують мультимовність, мультивалютність та адаптивність до законодавства різних країн. Це буде корисно транснаціональним корпораціям та компаніям, орієнтованим на міжнародний ринок.

Список використаних джерел:

1. Бутин О.М. Інформаційні системи і технології в обліку. — Київ: Центр учбової літератури, 2022.

2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14

3. Касьянова О.В. ERP-системи в Україні: проблеми впровадження // *Економічний простір*. - 2022. - № 161. - С. 115–121.

4. Проєкти з «Укрнафтою» та ДТЕК і боротьба з російською 1С. Засновник українського розробника ERP-систем IT-Enterprise про клієнтів в Україні, експансію в Африку та ШІ в промисловості. Інтерв'ю // URL : https://forbes.ua/innovations/proekti-ukrnaftoyu-ta-dtek-i-borotba-z-rosiyskoyu-1s-zasnovnik-ukrainskogo-rozrobnika-erp-sistem-it-enterprise-pro-klientiv-v-ukraini-ekspansiyu-v-afriku-ta-shi-v-promislovosti-intervyu-22102024-24287

УДК 657:336.26

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ В ЧАСТИНІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Михайло Білий, студент 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Зоряна Мирончук**, к.е.н, доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Податок на додану вартість (ПДВ) вважається однією з найефективніших форм непрямого оподаткування, що відіграє провідну роль у формуванні доходів державного бюджету багатьох розвинених країн. Його основні переваги полягають у стабільності надходжень до бюджету, широкій базі оподаткування, а також у тому, що податкове навантаження на кінцевий продукт не залежить від кількості етапів виробництва чи обігу товару.

Попри переваги, в Україні ПДВ стикається з низкою проблем, зумовлених недосконалістю податкової системи. До основних недоліків належать складний механізм адміністрування, можливість ухилення від сплати податку, часті затримки з бюджетним відшкодуванням, а також нестабільне нормативно-правове регулювання.

Усі податки, зокрема ПДВ, є важливими інструментами регулювання фінансового зростання та розвитку економіки, особливо в умовах інтеграційних процесів. Тому актуальним є дослідження фіскальної ефективності ПДВ і розробка умов для підвищення його результативності.

Фіскальна функція ПДВ є ключовою, оскільки демонструє зв’язок між ефективною податковою політикою та результативним управлінням на макроекономічному рівні. Перевірку правильності нарахування і сплати цього податку забезпечує податковий аудит.

Податкова система України залишається складною, мінливою і потребує внутрішньої гармонізації. Це обумовлює потребу в створенні спрощеного, більш оптимізованого

механізму адміністрування, який буде зручним як для платників, так і для держави.

Розмір ставок ПДВ в Україні регулюється Податковим кодексом і залежить від бази оподаткування. Проте високі ставки можуть чинити надмірний податковий тиск на суб'єктів господарювання, що знижує мотивацію до легального ведення бізнесу, зменшує податкові надходження та сприяє розвитку тіньової економіки.

У більшості випадків ставка ПДВ становить 20% і застосовується незалежно від кількості етапів виробництва чи країни походження товарів. У підсумку податок сплачується кінцевим споживачем, а підприємства нерідко змушені перераховувати ПДВ до бюджету з власних коштів через затримки платежів від покупців.

Непрямі податки, серед яких ПДВ займає провідну позицію, є невід'ємною частиною податкових систем більшості країн. ПДВ має широку базу оподаткування та не впливає на економічні рішення щодо інвестування або споживання, що забезпечує його нейтральність.

Якщо розглянути систему оподаткування Європейського Союзу, то тут важливим аспектом гармонізації податкової політики з ЄС є формування спільного внутрішнього ринку, де забезпечується вільний рух товарів, послуг і капіталу.

Наразі система ПДВ Європейського Союзу зазнає трансформацій з урахуванням потреб цифрової економіки: зростає роль електронних платформ як посередників у торгівлі, впроваджуються цифрові звіти про транзакції (Digital Reporting Requirements) і стандартні електронні рахунки-фактури.

Однією з ключових новацій є механізм «єдиного вікна» (One Stop Shop), який дозволяє суб'єктам господарювання, що ведуть діяльність у кількох країнах ЄС, реєструватися як платники ПДВ лише один раз.

ЄС створює рівні умови для підприємств незалежно від країни-члена, що особливо стосується непрямих податків.

Отже, з огляду на євроінтеграційний курс України, надзвичайно важливо гармонізувати систему ПДВ з

податковими стандартами ЄС, зокрема у сфері електронного звітування, цифрового адміністрування та спрощення процедур реєстрації платників податку.

Впровадження сучасних цифрових рішень, таких як системи ризикоорієнтованого аудиту та електронного документообігу, має стати пріоритетом у реформуванні механізму адміністрування ПДВ.

Удосконалення системи ПДВ сприятиме підвищенню рівня довіри до податкових органів, поліпшенню інвестиційного клімату та забезпеченню сталого економічного розвитку України.

Українська система електронного адміністрування ПДВ є сучасним інструментом, однак потребує подальшої інтеграції з міжнародними стандартами, зокрема МСФЗ.

Список використаних джерел:

1. Адміністрування податків і платежів [Електронний ресурс] : навчальн. посіб. /І. А. Прокопенко, О. С. Іванишина, Ю. В. Панура та ін. ; за заг. ред. д.е.н., проф. В. Л. Андрущенка. Ірпінь : УДФСУ, 2018. 314 с.

2. Мережко С.П., Ушолік Н.Р., Лизунова О.М. Порівняльний аналіз податкових систем зарубіжних країн та України. Економіка та суспільство. Випуск №25, 2021.С.33-38.

3. Податкові зміни, що необхідні Україні для вступу в ЄС. URL: https://biz.ligazakon.net/news/212565_podatkov-zmni-shcho-neobkhdn-ukran-dlya-vstupu-v-s.

4. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України за станом на 01 квітня 2011 р. № 2755VI / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgiin/laws/main.gi?nreg=275517.

UDC 004.8=111

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN AUDITING: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

Zinovii Burychko, second-year student of the Faculty of Administration, Economics and Law
Scientific supervisor: **Svitlana Panchyshyn**, senior lecturer
Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Dubliany, Ukraine

The adoption of AI in accounting is advancing rapidly. AI uses algorithms and machine learning to perform tasks that were once done by humans, such as automating invoice processing, predicting cash flow, and detecting suspicious transactions. These innovations significantly reduce errors and speed up the accounting process. Moreover, AI has become an essential component of modern accounting software for CPAs and small businesses. It enhances functionality by analysing financial data, identifying patterns, and providing valuable insights for decision-making. Utilising AI tools, accountants can streamline their operations and focus on more strategic initiatives.

AI plays a crucial role in fraud detection by analysing transaction data to spot anomalies that may signify fraud. This helps protect businesses from financial losses and ensures compliance with regulatory standards.

AI simulates human cognitive functions such as learning, reasoning, and decision-making. The following are key components of AI technologies impacting accounting:

- Machine Learning enables systems to learn from historical financial data, improving performance in areas like pattern recognition and anomaly detection.
- Artificial Neural Networks support deep learning tasks, enabling AI to interpret complex relationships within large financial datasets.
- Natural Language Processing (NLP) facilitates machine understanding of financial language, easing report automation and regulatory compliance.

- Computer Vision can be applied to process scanned financial documents and invoices with high accuracy.

- Expert Systems and Autonomous Agents support decision-making by simulating expert-level insights without human intervention.

- AI Ethics raise vital concerns about transparency, privacy, and bias in financial decision-making processes.

AI enhances financial accounting by automating labour-intensive tasks, generating real-time insights, and reducing operational costs. The key opportunities include:

Automation and Accuracy. AI automates traditional processes such as journal entries, reconciliations, and audit trails, significantly reducing human error. This allows finance professionals to focus on higher-order functions like forecasting and strategic advising.

Data-Driven Insights. By processing massive volumes of financial data, AI systems uncover patterns and trends that inform investment strategies, cash-flow management, and operational planning.

Fraud Detection. AI algorithms flag suspicious activities and anomalies, strengthening internal controls and ensuring data integrity.

Cost Reduction. The automation of routine accounting tasks leads to considerable cost savings by minimizing the need for manual interventions and redundant processes.

Despite its benefits, several barriers limit AI's widespread adoption in accounting: ethical and legal concerns; skills gap and resistance to change; integration complexity; cost and infrastructure.

AI applications in accounting now include real-time financial statement analysis, bankruptcy prediction, fraud detection, asset valuation, and strategic planning. Neural computing mimics human cognition and enhances decision-making accuracy. Technologies such as the Internet of Things (IoT) and crowdsourcing further enrich AI's decision-making models in financial environments.

Future applications are expected to foster deeper collaboration between AI systems and accountants, focusing on explainable AI, predictive analytics, and autonomous decision-making systems.

The future of AI in financial accounting is defined by continuous innovation and ethical governance. Integrated with e-learning systems, regulatory frameworks, and adaptive technologies, it will shape accounting's evolution. Key trends include: predictive analytics to anticipate market trends and financial risks; explainable AI to ensure regulatory compliance and transparency; process automation to streamline routine tasks; and collaboration models where AI augments human capabilities rather than replaces them. The future of accounting is undeniably digital, and embracing AI is no longer optional but essential for sustained relevance and competitiveness.

References

1. Zlatova, M., Hnatieva, T. (2023), Prospects for the implementation of artificial intelligence in accounting and auditing. Strategic priorities for the development of accounting, auditing and taxation in the conditions of globalization. II international scientific and practical conference, Sumy, Ukraine, November 16, pp. 40-43

2. Hnedina, K., Nahornyi, P. (2023), Prospects for the use of artificial intelligence in accounting, taxation, auditing and enterprise management, Modern crisis phenomena in the economy and problems of accounting, control and analytical support of enterprise management. XV international scientific and practical conference, Lutsk, Ukraine, June 23, pp. 29-32

3. Zakharov, D. (2023), Directions of development of information systems for accounting, New informational business management technologies. VI All Ukrainian Scientific and Practical Conference, Kyiv, Ukraine, pp. 57-59

4. Sokolenko, L. (2023), Chat GPT in accounting, Actual issues of the development of science and ensuring the quality of education: The 12th International scientific and practical conference, International Science Group, Florence, Italy, March 28-31, pp. 72-73

УДК: 347

ПОДАТКОВИЙ КОМПЛАЄНС ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ІТ-КОМПАНІЇ

Зіновій Буричко, студент 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Наталія Жидовська,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Сучасні трансформації у сфері цифрових технологій зумовлюють необхідність перегляду традиційних підходів до адміністрування податкових зобов'язань суб'єктів господарювання, зокрема в контексті забезпечення прозорості, достовірності даних і зменшення рівня ухилення від сплати податків. [1]

Податкове планування – це комплекс заходів та інструментів, спрямованих на оптимізацію податкового навантаження на компанію чи підприємця. Основні цілі податкового планування для компанії – це пошук шляхів зниження сум податків, використання різних пільг і можливостей, інструментів підвищення ефективності фінансового управління. [2]

Податкове планування в міжнародних ІТ-компаніях є не лише питанням контролю за витратами і доходами, але й потужним інструментом оптимізації податків. У мульти юрисдикційній структурі ІТ-компанії стикаються з необхідністю враховувати податкові ставки, валютні курси, банківське регулювання, а також вимоги до фінансової звітності в кожній країні.

У межах стратегічного планування ІТ-компанії застосовують методи оцінки проектів, які враховують податкові зобов'язання, очікувані грошові потоки та ризики. Найбільш поширені фінансові індикатори:

- NPV (Net Present Value) – чиста приведена вартість враховує дисконтовані грошові потоки з урахуванням сплачених податків.

- IRR (Internal Rate of Return) – внутрішня норма дохідності коригується на ставку корпоративного податку.
- Payback Period – період окупності проекту враховує обсяг податкових платежів у кожному періоді.
- PI (Profitability Index) – індекс прибутковості враховує податкові відрахування у складі витрат.

Для точнішого планування використовуються також:

- Tax Scenario Modeling – моделювання впливу змін податкового законодавства.
- Tax Sensitivity Analysis – чутливість проєкту до змін ставок податку на прибуток, ПДВ, митних платежів.
- Tax Risk Matrix – матриця оцінки податкових ризиків у різних країнах.

Усі ці інструменти дозволяють врахувати фіскальні чинники ще на етапі ініціалізації проекту, закладати їх у бюджетування та ефективно узгоджувати очікуваний фінансовий результат з податковим навантаженням.

У сучасному податковому середовищі відповідність вимогам законодавства стала ключовим елементом діяльності міжнародних компаній.

Податковий комплаєнс (tax compliance) — це не лише дотримання строків і форм звітності, а й комплексна система запобігання порушенням, що включає внутрішні політики, моніторинг операцій, аудит і навчання персоналу.

ІТ-компанії особливо вразливі до перевірок на предмет трансфертного ціноутворення, ПДВ, податку на прибуток та оподаткування інтелектуальної власності. З огляду на високу частку нематеріальних активів і цифрових операцій, виникають виклики щодо доказовості витрат, відповідності контрактів і обґрунтування господарської суті транзакцій.

Ключові елементи системи податкового комплаєнсу:

- внутрішні політики щодо трансфертного ціноутворення;
- автоматизована система контролю податкових зобов’язань;
- регулярний податковий аудит (внутрішній та зовнішній);
- навчання працівників фінансових і юридичних відділів;

• попередня оцінка податкових ризиків при запуску нових проєктів.

Інструменти управління податковими ризиками:

• створення Risk Register (реєстру ризиків);

• система попереднього узгодження цін (Advance Pricing Agreements — APA);

• використання податкових індексів для оцінки репутації контрагентів;

• залучення зовнішніх консультантів у складних трансакціях.

Міжнародна практика. Після запуску BEPS 1.0 та 2.0 компанії зобов'язані подавати Country-by-Country Reports та дотримуватися прозорості у структуруванні холдингів. Невиконання вимог може призвести до глобальних податкових перевірок та обмеження трансфертів.

Ефективне управління податковим комплаєнсом дозволяє не лише уникати штрафів, а й покращує взаємовідносини з контролюючими органами, підвищує рівень прозорості компанії та її привабливість для інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Жидовська Н.М., Петришин Л.П., Прокопишин О.С. Ефективність впровадження блокчейн-технологій у системі оподаткування суб'єктів господарювання. Актуальні питання економічних наук. 2025. № 10. URL: https://a-economics.com.ua/index.php/home/issue/view/9

2. Максимець В. Податкове планування для IT-стартапів: все, що потрібно знати в 2025 році. URL: https://monefy.ua/blog/podatkove-planuvannia-dlia-it-startapiv/

УДК 336.225

ПРИНЦИПИ ОПОДАТКУВАННЯ У ПРАЦЯХ КЛАСИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

Катерина Герман, студентка 4-го курсу ФУЕП
Ольга Криса, студентка 1-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Прокопишин,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Одна з найважливіших цілей податкової політики держави – створення ефективної податкової системи в країні, адже від пов'язаного з практичним застосуванням вираження державної політики у сфері оподаткування залежить, чи буде створено оптимальний баланс між публічними й приватними інтересами в сфері податкових відносин та адаптовано потреби й перспективи держави і громадян – платників податків.

Основу податкового законодавства формують принципи оподаткування – керівні, основоположні ідеї, на яких базується податкова система держави, засади, згідно з якими встановлюються і справляються податки та збори.

В основі принципів більшості сучасних податкових систем світу лежать критерії ефективності оподаткування, вироблені теорією податків за багатовікову історію свого розвитку. Саме Адам Сміт, А. Ватер, Томас Мальтус, Давид Рікардо, Джордж Мілль, Жан-Батіст Сей, Джон Стюарт Міл та ін. зробили вагомий внесок у створення основних правил податкової політики.

Класик політичної економії, засновник теорії виробництва та розподілу А. Сміт подарував світові велику кількість наукових праць, серед яких фундаментальна робота – «Дослідження про природу та причини багатства народів», що принесла із собою той самий стрижень оподаткування, з якого розпочалися дослідження та визнання основних принципів в економічній діяльності.

Адамом Смітом були сформульовані й лягли в основу сучасної податкової системи ґрунтовні принципи

оподаткування, такі як пропорційність останнього, справедливість, визначеність і зручність. Згідно з твердженням А. Сміта, громадяни мають на користь держави здійснювати платежі пропорційно своєму доходу. При цьому податок, його розмір, термін сплати, спосіб платежу мають бути чітко визначені і зрозумілі платнику.

Автор зазначав, що податок необхідно стягувати тоді, коли його найзручніше сплачувати. Справедливість податку стосується того, як його розмір позначається на матеріальному становищі платників, оскільки податок повинен становити необтяжливу частку доходу громадян [1].

Різні способи збирання податків й використання доходів наведено в науковій праці А. Сміта «Про витрати государя чи держави». Сутність цієї книги – доведення думки про стягнення податків не лише з одного класу, як пропонувалося фізіократами, а зі всіх однаково – з метою забезпечення стабільності і рівноправ'я.

Доцільно навести основні чотири правила А. Сміта з цієї книги:

- принцип справедливості – відповідає за сплату податку, встановленого за правилами справедливості;

- принцип зручного оподаткування – полягає в необхідності сплати податку в такий спосіб і час, який є найменш обтяжливим для платників;

- принцип визначеності оподаткування – полягає в тому, що податок, який буде сплачуватися, має бути заздалегідь визначеним для сплати, а не змінюватися довільно;

- принцип економії – зазначає, що сплачувати податки має кожний громадянин відповідно до свого рівня доходу [3; 4].

Принципи А. Сміта були доповнені німецьким дослідником-економістом А. Ватером та згруповані за чотирма ознаками:

- фінансові принципи оподаткування – достатність обкладання податками; здатність адаптуватися до державних потреб;

- народногосподарські принципи – правильний вибір об'єкта оподаткування; правильна комбінація різних податків;

- етичні принципи – всезагальність оподаткування; рівномірність;

- принципи податкового управління – визначеність; зручність сплати податку; максимальне зменшення витрат на стягнення податків [2; 3].

Важливо зазначити, що принципи податкової політики мають не лише встановлюватися й законодавчо закріплюватися, а й виконуватися.

У західній науковій традиції податок сприймається як очевидне явище, яке не потребує визначення, і так зрозумілого, а потребує пояснення його соціально-економічних ефектів.

Варто зауважити, що в низці випадків українське законодавство вступає в протиріччя з принципами максимального врахування інтересів та можливостей платників податків через складність, громіздкість та заплутаність нормативних положень.

Система оподаткування повинна будуватися з узгодженням двох основних вимог, а саме: задоволення фіскальних потреб держави і врахування інтересів платників податків.

Список використаних джерел:

1. Організаційно-правові принципи реалізації механізмів державної податкової політики. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/9_2018/105.pdf.

2. Основні принципи формування податкової політики держави та побудови податкової системи. URL: https://library.if.ua/book/24/1740.html.

3. Податкова система: навч. посіб. / В. Г. Баранова та ін.; за ред. В. Г. Баранової. Одеса: ВМВ, 2014. 344 с. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/09/Podatkova-systema.pdf.

4. Принципи А. Сміта, які пропонував покласти в основу системи оподаткування. URL: https://pidru4niki.com/

1894010637804/politekonomiya/printsipi_smit_proponuvav_poklasti_osnovu_sistemi_opodatkuvannya.

УДК 657.471

ОСНОВИ ОБЛІКУ І АУДИТУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Вікторія Дем'яник, студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Надія Ціцька**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Заробітна плата є основним джерелом доходу працівників і важливою складовою витрат підприємства. Від правильності організації обліку заробітної плати залежить не лише достовірність фінансової звітності, а й дотримання законодавства у сфері праці, соціального страхування та оподаткування. Тому ефективне ведення обліку й проведення аудиту заробітної плати є пріоритетними завданнями для бухгалтерії будь-якого підприємства [1].

Облік заробітної плати охоплює весь комплекс операцій, пов'язаних з нарахуванням, утриманням, виплатою заробітку та відображенням цих операцій у бухгалтерському обліку.

До основних видів заробітної плати належать основна, додаткова, премії, надбавки, компенсації за невикористану відпустку, лікарняні, відрядження тощо.

Кожне підприємство, установа, організація має здійснювати оцінку та оплату результатів роботи, включаючи подальшу заробітну плату до собівартості продукції. Для цього слід використовувати основні первинні документами, заповнені під час операції, якщо це неможливо, заповнені відразу після завершення операції. Для обліку чисельності працівників та статистики заробітної плати заробітної плати сільськогосподарських підприємств використовуються типові форми документів, затверджені Наказом Держкомстату України від 5.12.2008 року №489 «Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці [2].

Перелік цих документів наступний: Наказ (розпорядження) про прийняття на роботу (ф.№П-1), Особова картка працівника (ф.№П-2), Наказ (розпорядження) про надання відпустки (ф.№П-3), Наказ (розпорядження) про припинення трудового договору (контракту) (ф.№П-4).

Утримання із заробітної плати включає податок на доходи фізичних осіб, єдиний соціальний внесок (ЄСВ), військовий збір та інші утримання згідно з чинним законодавством. Відповідно, бухгалтер повинен контролювати правильність розрахунків, вчасно подавати звітність (форма №1ДФ, звіт з ЄСВ тощо) і забезпечити своєчасну сплату податків та внесків до бюджетів.

У бухгалтерському обліку заробітна плата відображається за дебетом рахунків витрат (20, 23, 91, 92, 93) та кредитом рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам». Аналітичний облік ведеться по кожному працівнику. Звітність щодо заробітної плати входить до складу фінансової звітності підприємства й має бути повною, достовірною та підтвердженою документально.

Аудит заробітної плати є важливим етапом внутрішнього або зовнішнього контролю. Його мета - виявлення помилок у нарахуванні, утриманні та виплаті заробітної плати, а також перевірка дотримання законодавства та внутрішніх нормативів підприємства. Під час аудиту оцінюється правильність ведення облікових документів, відповідність розрахунків трудовим договорам, правильність відображення сум у звітності та своєчасність сплати податків [3].

Основні методи аудиту - документальна перевірка, аналітичні розрахунки, порівняння, інтерв'ювання відповідальних осіб. Особливу увагу приділяють перевірці правильності нарахуванню відпускних, лікарняних, премій та компенсацій. Аудитор повинен переконатися, що працівникам виплачують заробітну плату відповідно до чинних норм і колективних угод, а підприємство не ухиляється від сплати податків.

Проте, слід зауважити, що суб’єкти малого і середнього бізнесу не завжди належним чином організовують і здійснюють

контрольні функції на підприємстві. Через брак трудових, матеріальних ресурсів і рівня знань керівників виробничих підрозділів чи просто спеціалістів втрачається важлива контрольна функція бухгалтерського обліку на підприємстві. Це негативно впливає на процес виробництва, адже можуть бути штучно завищені витрати, можуть неефективно використовуватись засоби та предмети праці, що в кінцевому результаті приведе до високої собівартості виробленої продукції, низької рентабельності та прибутковості, як окремих галузей виробництва, так і в цілому по господарству.

Саме тому сучасні підприємства дедалі частіше використовують програми автоматизації (наприклад, BAS Бухгалтерія), що дозволяє зменшити кількість помилок і полегшити облік і аудит розрахунків за виплатами працівникам. Водночас необхідно регулярно оновлювати програмне забезпечення, навчати персонал і забезпечувати дотримання конфіденційності персональних даних.

Таким чином, облік і аудит заробітної плати є необхідними для забезпечення фінансової стабільності, законності та прозорості діяльності підприємства. Чітко організований облік сприяє уникненню штрафних санкцій і покращує відносини між роботодавцем і працівниками.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф. Ф.Бухгалтерський облік в Україні. Житомир: ПП «Рута», 2021.

2. Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці. Наказ Держкомстату України від 5 грудня 2008 року № 489 URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_011

3. Шепель І.В. Організація обліку і контролю оплати праці на аграрних підприємствах та запропоновані шляхи їх вдосконалення. // *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Причорноморські економічні студії.* С. 151 – 158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_35%282%29__30

УДК: 657.1

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Христина Дощак, студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ольга Малецька**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Система управління підприємством охоплює комплекс рішень, спрямованих на досягнення основних цілей організації, таких як забезпечення фінансової стабільності, підвищення конкурентоспроможності, ефективне використання ресурсів, розвиток корпоративної культури, удосконалення маркетингових стратегій та підвищення гнучкості у змінному середовищі.

Однією з ключових передумов ефективного управління є раціонально організований бухгалтерський облік. Бухгалтерський облік являє собою безперервний процес збору, аналізу, обробки, узагальнення та документального відображення господарських операцій, що забезпечує керівництво підприємства необхідною інформацією для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Бухгалтерська система обліку формує достовірну та об'єктивну інформацію про фінансовий стан, майнове положення підприємства, результати його діяльності та динаміку змін. Бухгалтерська інформація поділяється на кілька рівнів залежно від функцій:

1) Первинний облік охоплює початкову фіксацію всіх господарських операцій, що відбуваються на підприємстві. Він включає збір, документування та реєстрацію інформації у первинних документах (накладних, актах, рахунках тощо), які є підставою для подальшого бухгалтерського обліку. Головна мета первинного обліку - забезпечити достовірність, повноту та своєчасність облікової інформації відповідно до нормативно-правових вимог.

2) Фінансовий облік відповідає за систематизацію та узагальнення даних з метою формування бухгалтерських записів, ведення облікових регістрів і складання фінансової звітності (балансу, звіту про фінансові результати тощо). Цей вид обліку орієнтований на зовнішніх користувачів - власників, інвесторів, кредиторів, контролюючі органи - і забезпечує їх прозорою та порівнюваною інформацією про фінансовий стан підприємства.

3) Податковий облік забезпечує розрахунок, документальне підтвердження та контроль за своєчасною сплатою податків і зборів. Він ведеться з урахуванням вимог податкового законодавства України та має на меті мінімізувати податкові ризики, забезпечити законне виконання податкових зобов'язань, а також формувати звітність для Державної податкової служби.

4) Екологічний облік формується для врахування впливу діяльності підприємства на навколишнє природне середовище. Він містить дані про обсяги використання природних ресурсів, викиди, утворення відходів, платежі за забруднення тощо. Такий облік сприяє екологічній відповідальності підприємства, допомагає дотримуватися норм екологічного законодавства та може слугувати інструментом сталого розвитку.

5) Управлінський облік є внутрішньою інформаційною системою, яка забезпечує керівництво підприємства даними для планування, аналізу, контролю та прийняття управлінських рішень. Він орієнтований на оптимізацію ресурсів, підвищення ефективності виробництва та прибутковості. Управлінський облік не регламентується законодавчо та має гнучку структуру відповідно до потреб конкретного підприємства.

Бухгалтерський облік тісно взаємодіє з процесами планування, контролю та аналізу. Планування допомагає визначати цілі і прогнозувати потенційні ризики; контроль сприяє дотриманню внутрішніх політик та законодавчих норм; аналіз допомагає виявляти можливості для покращення ефективності управління.

У сучасних умовах ведення бухгалтерського обліку значно автоматизоване за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення. Раніше більшість підприємств використовували програму 1С, проте останніми роками спостерігається активний перехід на українські та міжнародні програми, адаптовані до чинного законодавства України. Серед них найбільш поширені BAS, M.E.Doc, Dilovod, SMARTFIN.UA, MASTER Бухгалтерія. Вони забезпечують автоматизацію бухгалтерського і податкового обліку, кадрового обліку, розрахунку заробітної плати та подання звітності.

Таким чином, бухгалтерський облік виступає основою для ефективного управління підприємством, забезпечуючи своєчасне надання точної та достовірної інформації, що необхідна для ухвалення оптимальних управлінських рішень і досягнення стратегічних цілей.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. Верховна Рада України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text

2. Лаговська О.А., Легенчук С.Ф., Кузь В.І., Кучер С.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навчальний посібник. – Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2017. – 416 с.

3. Малецька О. Застосування комп'ютерних програм для фінансового управління підприємства. Вчені Львівського національного університету природокористування: каталог інноваційних розробок. Вип. XXIII. Львів: Львів нац.. ун-т природокористування, 2024. С.119

4.Trends in scientific thought in economics and management: collective monograph / Galushkina T., Butrym O., Baranovska V., Afanasieva O., Zaruba D., – etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2021. 502 p. Available at : DOI-10.46299/ISG.2021.MONO.ECON.III

URL: https://isg-konf.com/trends-in-scientific-thought-in-economics-and-management/.

УДК 657.1

ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У БУДІВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Іван Копко, студент 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Людмила Гнатишин**, д.е.н., професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Сучасна прибуткова та конкурентоспроможна робота будівельних підприємств передбачає системний та ефективний моніторинг всієї операційної діяльності та окремих її сегментів. Первинний облік виробничих запасів будівельного підрядного підприємства є важливим етапом в управлінні матеріальними ресурсами та фінансами [1; 3]. Він включає в себе детальне фіксування всіх вхідних та вихідних операцій з матеріалами, що використовуються під час будівництва. Ось деякі кроки, які доцільно виконати на етапі первинного обліку виробничих запасів у будівельному підприємстві:

1. Ідентифікація запасів. Початковий крок полягає у визначенні всіх матеріалів та обладнання, які використовуються на будівельному об'єкті.

2. Фіксація надходження матеріалів. Щоразу, коли матеріали постачаються на будівельний об'єкт, вони повинні бути зареєстровані в системі обліку. Це може бути зроблено через приймально-здавальні акти, накладні або інші документи.

3. Фіксація витрат матеріалів. Під час будівництва матеріали використовуються, і їх витрати також повинні бути детально зафіксовані. Це може включати записи про використання, відрахування відповідних кількостей з загального запасу тощо.

4. Інвентаризація. Систематична інвентаризація запасів дозволяє підтвердити, що фактичні запаси відповідають

обліковим даним. Це важливо для запобігання втратам та виявлення можливих розбіжностей в обліку.

5. Оцінка запасів. Для фінансової звітності потрібно оцінити вартість запасів. Це може бути зроблено за допомогою різних методів, таких як FIFO (перші вийшли, перші вийшли), середньозважена вартість тощо.

6. Документування. Усі операції з матеріалами та запасами повинні бути документально оформлені, щоб забезпечити достовірність та можливість перевірки.

7. Внесення коректив та аналіз. Після завершення первинного обліку варто провести аналіз результатів та ввести необхідні корективи до системи управління запасами.

Ці кроки допоможуть будівельному підприємству ефективно контролювати та управляти виробничими запасами, що є ключовим фактором успішного виконання будівельних проектів.

Найефективнішим методом покращення функціонування будівельного підприємства може бути інтеграція технологій і цифровізація процесів. Технології можуть допомогти вдосконалити різні аспекти діяльності підприємства, забезпечуючи більшу ефективність, продуктивність та конкурентоспроможність [6]. Ось кілька способів, які допоможуть в цьому:

1. Будівельне програмне забезпечення (BIM). Використання технології BIM дозволяє створювати віртуальні моделі будівель, що полегшує проектування, планування та управління будівництвом. BIM зменшує кількість помилок, полегшує спілкування між учасниками будівельного процесу і допомагає ефективніше використовувати ресурси.

2. Мобільні додатки та Інтернет речей (IoT). Впровадження мобільних додатків і IoT в будівництво дозволяє керувати будівельними процесами з використанням смартфонів та спеціалізованих пристроїв. Це полегшує спостереження за процесами, збір даних та прийняття рішень в реальному часі.

3. Автоматизація будівельних процесів. Використання автоматизованих систем управління будівельними машинами та

обладнанням дозволяє збільшити продуктивність, знизити витрати та ризики.

4. Використання дронів і дистанційного зондування. Дрони дозволяють здійснювати швидкий та точний моніторинг будівельних майданчиків, виконувати зйомку для створення тривимірних моделей, а також для інспекції та контролю якості робіт.

5. Аналітика та штучний інтелект. Використання аналітичних інструментів та штучного інтелекту дозволяє аналізувати великі обсяги даних для прогнозування та оптимізації будівельних процесів, управління ресурсами та прийняття рішень.

6. Онлайн-комунікація та співпраця. Використання онлайн-інструментів для комунікації та співпраці зі всіма учасниками будівельного процесу допомагає забезпечити ефективне управління проектами.

Перелічені технології можуть значно покращити ефективність та продуктивність будівельного підприємства, дозволяючи оптимізувати процеси, зменшувати витрати та підвищувати якість виконання проектів [2].

Важливу роль в умовах будівельних підприємств відіграє внутрішній контроль. Це процес перевірки реалізації всіх управлінських рішень у сфері операційної діяльності, що здійснюється самим господарством з метою побудови ефективних стратегій діяльності бізнесу та запобігання можливим кризовим явищам, які можуть призвести до банкрутства підприємства. Це довготривала робота, яка сприяє виключенню можливості зловживань та сприяє використанню ресурсів у власних інтересах згідно із затвердженим планом. Вдосконалення контролю виробничих запасів є важливою складовою ефективного управління запасами будівельного підприємстві [4]. Ось кілька стратегій, які можна використовувати для цього:

- Використання програмного забезпечення управління запасами. Встановлення програмного забезпечення для управління запасами може допомогти автоматизувати процеси

відстеження, замовлення та контролю запасів.

- Визначення точних потреб. Проведення аналізу попиту, прогнозування та визначення точних потреб у виробничих запасах може допомогти уникнути надмірного запасу.
- Імплементація систем JIT (Just-in-Time). Використання системи JIT дозволяє отримувати матеріали та компоненти в потрібний момент, що допомагає зменшити витрати на утримання запасів.
- Аналіз та оптимізація ланцюга постачання: Покращення комунікації з постачальниками, впровадження стратегій спільного планування попиту та інші заходи можуть допомогти оптимізувати ланцюг постачання, що впливає на ефективність управління запасами.
- Моніторинг та аналіз ключових показників ефективності (KPI): Встановлення метрик та KPI для вимірювання ефективності управління запасами дозволяє вчасно виявляти проблемні ситуації та вживати заходів для їх вирішення.
- Навчання персоналу. Забезпечення персоналу необхідними навичками та знаннями щодо оптимального управління запасами допоможе забезпечити ефективну реалізацію запроваджених стратегій.
- Постійне вдосконалення та оновлення стратегій. Ситуація на ринку та внутрішні фактори підприємства можуть змінюватися, тому важливо постійно переглядати та вдосконалювати стратегії управління запасами для забезпечення їх ефективності.

Впровадження цих стратегій може допомогти підприємству покращити контроль за виробничими запасами та оптимізувати їх управління з метою зменшення витрат та підвищення ефективності.

Вдосконалення контролю виробничих запасів на будівельному підприємстві може бути специфічним, оскільки це включає у себе управління матеріалами, обладнанням, інструментами та іншими ресурсами, необхідними для

будівельних проектів. Для цього можуть бути застосовані такі інструменти:

Стратегічне планування – ретельне планування потреб у матеріалах та ресурсах на будівельному об'єкті може допомогти уникнути надмірного або недостатнього запасу.

Автоматизація процесів – використання програмного забезпечення для управління запасами дозволить автоматизувати процеси замовлення, відстеження та оновлення запасів.

Контроль та аналіз витрат – проведення ретельного аналізу витрат на матеріали та ресурси допоможе ідентифікувати можливість зменшення затрат і оптимізації запасів.

Партнерство з постачальниками – встановлення стабільних та довгострокових партнерських відносин з надійними постачальниками може допомогти забезпечити стабільне постачання матеріалів.

Моніторинг та оновлення статусу запасів – регулярний моніторинг запасів дозволяє швидко виявляти будь-які проблеми та вживати заходів для їх вирішення.

Впровадження системи JIT (Just-in-Time) – використання системи JIT дозволяє замовляти матеріали та ресурси лише тоді, коли вони фактично потрібні для виробничого процесу, що допомагає уникнути надмірного запасу.

Оптимізація складського простору – максимізація використання складського простору допомагає зменшити витрати на утримання складів та забезпечити ефективну організацію запасів.

Ці стратегії можуть допомогти будівельному підприємству оптимізувати управління виробничими запасами, зменшити витрати та підвищити ефективність виробничих процесів.

У будівельному підприємстві контрольні функції, як частину своїх функціональних обов’язків, виконує власник та бухгалтер [5]. Для контролю тут використовуються як загальнонаукові методи (дедукція, синтез, аналіз, індукція, моделювання, конкретизація, системний підхід), так і інші специфічні методи (документований і фактичний контроль,

комп'ютерні методи й аналіз, узагальнення, реалізація результатів контролю). На практиці відсутність методичних рекомендацій щодо налагодження процесу контролю призводить до того, що бухгалтер, на якого покладено контрольну функцію, змушений повністю керуватися досвідом та своїми професійними навичками. На початку внутрішньої перевірки проводять інвентаризацію матеріалів та МШП з оглядом їх стану. Доцільно також уважно вивчати бухгалтерські дані та звіти про кількість вихідної сировини та причини її утилізації. За основними обліковими даними перевіряється повнота і своєчасність оприбуткування наданих послуг.

Ефективним прийомом є порівняння облікових даних щодо матеріалів з фактичною наявністю. Щоб не пропустити жодного аспекту, особа, яка проводить перевірку, повинна чітко розуміти специфіку діяльності будівельного підприємства. Для галузі будівництва типовими є такі порушення:

- Недотримання будівельних стандартів і нормативів, що може включати в себе використання низькоякісних матеріалів, неправильне виконання робіт згідно з встановленими стандартами та вимогами безпеки.
- Затримки в графіку будівництва, зокрема невчасна поставка матеріалів, погодні умови, проблеми з логістикою або неправильне управління проектом можуть призвести до затримок у виконанні робіт.
- Порушення правил безпеки на робочому місці, недостатня підготовка працівників, відсутність необхідного захисту, неналежне використання обладнання та інші порушення можуть призвести до травм та нещасних випадків.
- Порушення управління відходами, неправильне управління відходами може призвести до забруднення довкілля та порушення екологічних стандартів.
- Корупція та нечесні практики, підробка документів, хабарництво, використання підрядників без необхідних ліцензій та інші форми корупції можуть призвести до порушення закону та погіршення репутації підприємства.

Список використаних джерел:

1. Божанова В.Ю. Підвищення інвестиційної привабливості житлового будівництва: теорія, методологія, практика. Київ: ДКС Центр, 2011. 274 с.

2. Бондаренко О. М., Гайдук О. Є. Регулювання обліку і аудиту запасів на підприємстві. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2020. № 5(2). С. 9-11.

3. Пандас А. В., Федерка Т. М. Особливості визначення рентабельності будівельних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2020. Вип. 22. С. 1-3.

4. Хмелюк А. В. Черненко П. В. Організація обліку, контролю та аналізу виробничих запасів. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету.* 2023. № 1. С. 135-143

5. Шевченко Л. Я., Мулява В. Р. Сутність виробничих запасів, проблеми обліку та напрями його вдосконалення на підприємстві. Економіка, управління та адміністрування. 2022. № 4. С. 72-76.

6. Шпінь В. В., Мельник Т. Г. Методика оцінки запасів підприємства за вітчизняними і міжнародними стандартами обліку. Молодий вчений. 2021. № 1(2). С. 213-219.

УДК 657.1.011.56

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВЕДЕННІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ВПЛИВ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Христина Магеровська, студентка 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Зоряна Мирончук**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Дубляни, Україна

Ведення бухгалтерського обліку, в сучасних умовах розвитку бізнесу і впливу конкурентоспроможного середовища, все більше вимагає від керівників підприємств застосування новітніх технологій, які б прискорювали процес збирання,

зберігання та обробки інформації щодо господарської діяльності.

Однією з останніх головних тенденцій розвитку бухгалтерського обліку є хмарні технології, які дозволять підвищувати ефективність ведення обліку на підприємствах. Хмарна технологія змінила принципи ведення обліку у всіх його аспектах.

Хмарні технології (англ. cloud computing) – це технологія розподіленої обробки даних, у якій комп'ютерні ресурси й потужності надаються користувачеві як інтернет-сервіс. Термін «хмара» використовується як метафора, заснована на зображенні Інтернету в діаграмі комп'ютерної мережі, або як образ складної інфраструктури, за якою ховаються всі технічні деталі.

Хмарні технології активно впроваджуються у бухгалтерському обліку та фінансовому аналізі по всьому світу, змінюючи традиційні підходи до цих важливих бізнес-функцій. В Україні цей процес також набуває актуальності, хоча має свої специфічні виклики та відмінності. Основною перевагою хмарних технологій є їх здатність забезпечувати миттєвий доступ до фінансових даних та інструментів аналізу, незалежно від місцезнаходження користувача. Такий підхід відкриває широкі можливості для оптимізації робочих процесів, зокрема, шляхом автоматизації рутинних операцій та поліпшення точності фінансової звітності. В Україні застосування хмарних рішень у бухгалтерському обліку зустрічає певні перешкоди, зокрема через недостатній рівень IT-інфраструктури, обмеження відповідно до місцевого законодавства та необхідність адаптації до специфіки місцевого бізнес-середовища.

Однією з ключових особливостей використання хмарних технологій в Україні порівняно з іншими країнами є необхідність адаптації цих рішень до вітчизняних регуляторних вимог. Зокрема, українське законодавство висуває жорсткі вимоги щодо зберігання та обробки персональних даних, що безпосередньо впливає на вибір хмарних платформ для ведення бухгалтерського обліку.

Окрему увагу слід приділити питанню інформаційної безпеки. В умовах зростання кіберзагроз та обмеженого рівня розвитку кібербезпеки в Україні, забезпечення надійного захисту даних залишається одним із головних викликів для підприємств, що впроваджують хмарні рішення.

Крім того, значним бар'єром є необхідність інтеграції хмарних сервісів із вже існуючими бухгалтерськими програмами та базами даних. Така інтеграція може вимагати істотних фінансових витрат, технічних ресурсів і часу, що стримує широке впровадження хмарних технологій у середовищі малого та середнього бізнесу.

Таким чином, попри очевидні переваги хмарних рішень, в українських реаліях їх ефективне застосування потребує врахування нормативних обмежень, інвестицій у безпеку та технічну інтеграцію з чинною інфраструктурою підприємства.

Основною перешкодою поширення «хмарних» технологій в Україні є також відсутність довіри до виробників «хмарних» сервісів. Розглянуті нами технології не позбавлені низки недоліків, зокрема залежність від інтернет-підключення, залежність користувача від умов провайдера, безпека даних залежить від якості роботи провайдера хмарних сервісів, неможливість використання попередніх версій програмного забезпечення, небезпека хакерських атак на сервер і ін.

Виходячи з вищевикладеного, можна відзначити, що переваги хмарних технологій полягають у тому, що: зменшуються витрати на закупівлю серверного обладнання, апаратних і програмних рішень; можливі оперативні змінити конфігурації корпоративної IT-інфраструктури залежно від поточних потреб; висока доступність системи з будь-якого місця за наявності мережі Інтернет.

В епоху активного зростання ринку мобільного Інтернету й популяризації бездротових мережних пристроїв концепція «хмарних» технологій стає особливо актуальною.

В Україні рівень розвитку хмарних сервісів перебуває на початковому етапі. Вже зараз на ринку бухгалтерських програмних продуктів існує багато пропозицій щодо

використання бухгалтерських хмарних сервісів. Впровадження їх дасть змогу підприємствам одержувати матеріальні й нематеріальні вигоди за рахунок мобільності, безпеки, надійності послуг, а також економії на початкових інвестиціях і операційних витратах.

Список використаних джерел:

1. Кулик В.А. Любимов М.О. Можливості, загрози та перспективи використання «хмарних» технологій в бухгалтерському обліку. Науковий вісник ПУЕТ. 2019. № 2 (93). С. 40-46.

2. Літошенко А.В. Хмарні обчислення як своєрідний вид аутсорсингу комп'ютерних сервісів та його перевага. Економіка та держава. 2017. № 6. С.86-89.

3. Перспективи розвитку ринку хмарних обчислень в Україні: переваги та ризики: Аналітична записка. URL: http://www.niss. gov.ua/articles/1191/#_ftn2

УДК 657.1:004.4'115:005.52

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИТРАТ ЗА ДОПОМОГОЮ ERP-СИСТЕМ

Христина Магеровська, студентка 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Катерина Янковська**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Сучасне бізнес-середовище характеризується зростаючою складністю, динамізмом та обсягами даних. Цифровізація проникає в усі аспекти діяльності підприємств, генеруючи величезні потоки інформації. Управління витратами в таких умовах вимагає нових, більш ефективних інструментів та підходів, які здатні обробляти та аналізувати ці дані в режимі реального часу. Одним із ключових інструментів трансформації є ERP-системи (Enterprise Resource Planning), що інтегрують усі

бізнес-процеси підприємства в єдину інформаційну систему. Традиційні методи управлінського обліку, часто засновані на ручних процесах та розрізнених системах, стають недостатньо ефективними для забезпечення оперативного контролю та прийняття обґрунтованих рішень в умовах цифрової економіки.

ERP-системи являють собою складні інформаційно-аналітичні комплекси, що об'єднують в єдину платформу ключові бізнес-процеси підприємства, включаючи фінанси, виробництво, логістику, збут, управління персоналом тощо. ERP-системи забезпечують оперативний доступ до даних, автоматизацію процесів обліку витрат, їх планування та контролю. Завдяки цьому зменшуються часові витрати на обробку інформації та підвищується точність управлінських рішень. Їхня архітектура та функціональні можливості базуються на передових науково-технічних досягненнях у сфері інформаційних технологій, управління базами даних, алгоритмів обробки інформації та аналізу даних. ERP-системи пропонують принципово нові можливості для управління витратами завдяки автоматизації збору даних, інтеграції інформації з різних джерел, розширеним інструментам аналізу та візуалізації.

В умовах жорсткої конкуренції ефективне управління витратами є критично важливим фактором забезпечення фінансової стійкості, прибутковості та конкурентоздатності підприємств. Функціональні можливості ERP-систем включають облік витрат за видами діяльності, управління бюджетами, формування стандартної та управлінської звітності, а також інструменти аналізу ефективності витрат у реальному часі. ERP-системи потенційно можуть забезпечити значне підвищення ефективності управління витратами шляхом оптимізації бізнес-процесів, виявлення неефективних витрат, покращення точності калькулювання собівартості та надання своєчасної інформації для прийняття управлінських рішень [1].

Особливу увагу в новітніх умовах приділяють функціоналу систем обліку витрат: автоматизації калькуляції собівартості продукції, контролю витрат за центрами відповідальності, аналізу відхилень, моніторингу ключових показників

ефективності (KPI) Використання ERP-систем сприяє переходу від традиційного обліку витрат до стратегічного управління витратами, де акцент робиться на прогнозуванні, моделюванні сценаріїв та оптимізації ресурсів. Системи дозволяють будувати сценарні моделі витрат залежно від змін зовнішніх та внутрішніх факторів. Серед популярних ERP-систем, що застосовуються для управлінського обліку, можна виділити SAP ERP, Oracle NetSuite, Microsoft Dynamics 365, Odoo. Кожна з них має свої особливості функціоналу та підходів до автоматизації обліку витрат [2].

Незважаючи на численні переваги, впровадження ERP-систем супроводжується певними викликами: високі витрати на впровадження та підтримку, необхідність глибокої підготовки користувачів, ризики невідповідності готових рішень специфіці діяльності підприємства, з урахуванням усіх технологічних аспектів та змін у підходах до збору, обробки, аналізу та контролю витрат, залишається недостатньо вивченим. Необхідно глибоко дослідити, як саме функціональні можливості ERP-систем (наприклад, модулі обліку витрат, аналітичні інструменти, системи звітності) трансформують традиційні методи обліку витрат (позамовний, попроцесний, ABC-костинг тощо) та сприяють впровадженню нових підходів.

Важливим аспектом успішної інтеграції ERP-систем є правильне налаштування процесів управління витратами, навчання персоналу та постійна адаптація системи до змін бізнес-потреб. Результати глибокого наукового дослідження впливу ERP-систем на управлінський облік витрат можуть стати основою для розробки практичних рекомендацій щодо оптимального вибору, впровадження та використання цих систем з метою підвищення ефективності управління витратами на підприємствах різних галузей та розмірів [3].

Таким чином, ERP-системи виступають важливим фактором розвитку сучасного управлінського обліку, дозволяючи ефективніше управляти витратами, підвищувати конкурентоспроможність підприємства та оперативно адаптуватися до змін бізнес-середовища. Дослідження впливу

ERP-систем як ключової науково-технологічної платформи на методологію управлінського обліку витрат є нагальним і важливим завданням. Воно зумовлене необхідністю адаптації систем управління витратами до вимог цифрової економіки, значним потенціалом ERP-систем у підвищенні ефективності цієї функції, а також недостатньою науковою розробленістю цієї проблематики.

Список використаних джерел:

1. Smith, J. BAS ERP. URL: https://www.bas-soft.eu/soft/bas-corp/bas-erp (дата звернення: 26.04.2025).
2. Davenport, T.H. Digital Transformation and Data-Driven Decision Making // Economy and Society. 2023. № 45.
3. Economy and Society. 2022. № 31. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3415(дата звернення: 26.04.2025).

УДК: 347.963

ВПРОВАДЖЕННЯ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРУ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Дмитро Пазюк, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Наталія Жидовська,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Сучасні трансформації у сфері цифрових технологій зумовлюють необхідність перегляду традиційних підходів до адміністрування податкових зобов'язань суб'єктів господарювання, зокрема в контексті забезпечення прозорості, достовірності даних і зменшення рівня ухилення від сплати податків. [1] У цьому контексті блокчейн-технології розглядають як перспективний інструмент для підвищення ефективності функціонування податкової системи, що ґрунтується на принципах незмінності, розподіленості та автоматизованої верифікації інформації.

Для забезпечення ефективного впровадження блокчейн-технологій у податкове адміністрування необхідним постає формування поетапної стратегії, яка враховує як технічні, так і правові, організаційні та соціальні чинники.

Першим кроком має стати розроблення нормативно-правового підґрунтя, що передбачає офіційне визначення понять «блокчейн», «смарт-контракт», «цифровий актив», а також правове закріплення можливості використання блокчейн-реєстрів у податковому обліку. Це створить основу для юридичної легітимності дій у децентралізованому середовищі та забезпечить захист інтересів усіх учасників системи.

Наступним етапом є проведення пілотних проєктів на базі окремих податкових інструментів, наприклад, ПДВ або акцизного збору, де застосування блокчейну дасть змогу швидко перевірити ефективність моделі автоматизованої фіксації транзакцій. Такі проєкти мають супроводжуватися незалежним технічним аудитом і оцінкою економічного ефекту, що дасть змогу скоригувати архітектурні рішення перед масштабуванням.

На третьому етапі доцільно забезпечити технічну інтеграцію блокчейн-рішень з уже наявними електронними системами податкового адміністрування, зокрема з електронним кабінетом платника податків, єдиним реєстром податкових накладних і системами внутрішнього аудиту. Для цього варто створити єдиний протокол обміну даними на основі відкритих API, який дозволятиме синхронізовану обробку інформації між блокчейн-платформою та внутрішніми реєстрами фіскальних органів. [2]

Завершальний етап передбачає розширення масштабу використання блокчейн-рішень на всі типи податків і платників, а також застосування аналітичних модулів на основі штучного інтелекту для виявлення аномальних трансакцій, що можуть свідчити про ухилення від оподаткування. У цьому контексті блокчейн слугує не лише інструментом фіксації, а й основою для побудови прозорої податкової екосистеми, яка забезпечує баланс між держконтролем і довірою платників.

Отже, проведене нами дослідження підтвердило високий потенціал блокчейн-технологій для підвищення прозорості та ефективності податкового адміністрування.

Список використаних джерел:

1. Жидовська Н.М., Петришин Л.П., Прокопишин О.С. Ефективність впровадження блокчейн-технологій у системі оподаткування суб'єктів господарювання. Актуальні питання економічних наук. 2025. № 10. URL: https://a-economics.com.ua/index.php/home/issue/view/9

2. Сторожук Т. М., Моргуненко А. С. Інтеграція блокчейн-технології в систему обліку та аналізу контрольованих операцій. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2024. № 12. URL: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-09-03

УДК 657

КОНТРОЛЬ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Вікторія Паньків студентка 4-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Руслана Андрушко**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

З розвитком цифрових інструментів стало можливим не лише швидка обробка документів але й ефективний оперативний контроль.

Оперативний контроль електронного документообігу – це процес моніторингу та управління рухом і станом електронних документів у системі електронного документообігу (ЕДО). Його мета полягає в забезпеченні своєчасного та правильного виконання всіх операцій, пов'язаних із створенням, передачею, зберіганням і обробкою документів у електронній формі.

Електронний документообіг стосується не лише підприємств, а й органів державної влади. Загальні питання

електронного документообігу на підприємствах регулюються низкою законодавчих актів. Так у ст. 7 Закону №851 визначено, що копією електронного документа є візуальне подання електронного документа на папері, яке засвідчене в порядку, встановленому законодавством [1]. У статті 9 п.6 Закону України №996 [2] зазначено, що підприємство зобов'язане виготовити копії документів за свій рахунок.

При цьому під електронним документом розуміють документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа: назва документа; дата складання; назва підприємства, зміст й обсяг господарської операції; особистий підпис.

Електронний документ завершується накладанням цифрового підпису, який є обов'язковим реквізитом і використовується фізичними та юридичними особами - суб'єктами електронного документообігу для ідентифікації підпису та підтвердження цілісності даних в електронній формі.

В українському законодавстві не існує обмежень щодо використання єдиної інформаційної програми для здійснення бізнес-процесів на підприємстві.

Для організації внутрішнього електронного документообігу малих та середніх бізнес-структур вистачає придбати відповідне програмне забезпечення для генерації електронних підписів.

Сучасні системи документообігу підприємств повинні бути здатні інтегруватися з обліковими системами користувачів, надавати можливість завантаження чи створення документів у різних електронних форматах [3].

Системи workflow – це системи, які регулюють правильність порядку виконання завдань з документами. Модифікацією даних систем є Business Process Management (BPM) - дозволяють керувати процесами в динаміці й збирати та аналізувати статистику виконання діловодних процесів.

Слід зазначити, що будь-яка технологічна система, зокрема ЕДО може мати технічні проблеми, такі як збої в роботі, втрати

даних або проблеми з безпекою. Це може призвести до затримок у виконанні завдань або втрати документів.

Також для надійної роботи системи необхідно мати стабільне інтернет-з'єднання та відповідну технічну базу. Відсутність надійної інфраструктури може уповільнити або унеможливити процес документообігу. А недостатній рівень захисту може призвести до несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації або її втрати.

Проблеми з юридичною валідністю – у деяких випадках електронні документи можуть бути спірними з точки зору законодавства, що може вимагати додаткових юридичних процесів для підтвердження їхньої законності.

В цілому впровадження оперативного контролю може бути складним процесом через необхідність інтеграції з уже існуючими системами та робочими процесами підприємства.

Отже, варто відзначити, що разом із всіма перевагами сучасного електронного документообігу прийдуть і свої виклики та ризики, що підкреслюють важливість ретельного планування та впровадження електронного документообігу в організаціях й бізнес-структурах.

Необхідно враховувати не лише технічні аспекти, але й відповідність стандартам безпеки даних, контроль доступу до інформації, а також проведення регулярних оновлень та аудиту безпеки.

Список використаних джерел:

1. Про електронні документи та електронний документообіг. Закон України від 22.05.2003р. N 851-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/go/851-15.

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність. Закон України №2164-VIII зі змінами, внесеними 05 жовтня 2017 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/go/996-14.

3. Андрушко Р.П., Жидовська Н.М. Доцільність проведення оперативного контролю електронного

документообігу у бізнес-структурах. *Трансформація обліку та бізнес-консалтингу в умовах невизначеності: сучасні тренди, виклики, міжнародний досвід* [Електронний ресурс] : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 08 листопада 2024 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. – Харків, 2024. С. 13-16. URL: http://btu.kharkov.ua/nauka/konferentsiyi/

УДК 657.1

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЦИФРОВІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Аліна Рихлевич, студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Людмила Гнатишин**, д.е.н., професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Хмарні технології стали важливим елементом трансформації бухгалтерського обліку, сприяючи автоматизації процесів, зростанню ефективності облікових операцій та прискоренню звітності. Компанії отримували доступ до фінансових даних з будь-якого місця та в будь-який час за допомогою хмарних платформ, таких як M.E.Doc та SAP Business One, які широко використовувалися в Україні. Це було особливо важливо для розгалужених структур або організації віддаленого доступу [2]. Хмарні рішення дозволяли знизити витрати на IT-інфраструктуру та забезпечували гнучкість в управлінні ресурсами. Компанії могли використовувати зазначені платформи за моделлю «плати за використання», що робило їх більш вигідними. Крім того, хмарні системи пропонували можливості автоматичного оновлення програмного забезпечення, що надавало користувачам доступ до найновіших функцій без додаткових витрат.

Штучний інтелект у бухгалтерському обліку відкривав нові можливості для автоматизації повторюваних операцій, таких як обробка транзакцій, формування звітів та управління рахунками. Він забезпечував високу точність і ефективність у

виконанні рутинних завдань, що значно перевищувало людські можливості. Наприклад, засоби ШІ дозволяли цілодобово підтримувати робочі процеси, автоматизуючи функції, які раніше вимагали значного обсягу ручної роботи, як-от обслуговування запитів у кол-центрах [1]. Аналітика даних у поєднанні з ШІ надавала бухгалтерам змогу отримувати корисну інформацію з великих обсягів даних, допомагаючи виявляти тенденції та аномалії у фінансовій діяльності компанії. Це сприяло точнішому прогнозуванню фінансових показників, ефективнішому бюджетуванню та оптимізації стратегічного управління. Інтеграція ШІ у бухгалтерський облік розширювала можливості бізнесу, дозволяючи автоматизувати складні процеси, знижувати ризики помилок та підвищувати швидкість і прозорість фінансових операцій [1].

Штучний інтелект у бухгалтерському обліку сприяв автоматизації рутинних процесів, таких як обробка транзакцій за допомогою роботизованої автоматизації процесів (RPA). Наприклад, системи ШІ могли автоматично перевіряти відповідність фінансових операцій регламентам, ідентифікуючи аномалії, як-от дублікати платежів або невідповідності у рахунках-фактурах. Аналітика даних на базі ШІ дозволяла інтегрувати інтерфейс програмування додатків (API) для обробки великих масивів транзакцій та формувати автоматизовані звіти про витрати і доходи.

Для обслуговування клієнтських запитів у кол-центрах використовувалися цифрові асистенти й чат-боти, які аналізували звернення за допомогою обробки природної мови (NLP), автоматично відповідали на стандартні запитання та спрямовували складні запити до відповідних спеціалістів. Виявлення аномалій у фінансових даних реалізовувалося через інтелектуальний аналіз даних. Це могло включати кластеризацію операцій для виявлення нетипових витрат, шахрайських транзакцій (Fraud Detection) або значних відхилень від бюджету.

Алгоритми прогнозування на основі машинного навчання (ML) використовувалися для створення точних прогнозів

грошових потоків, аналізу витрат та оцінки фінансової стійкості. Управління ризиками за допомогою ШІ включало автоматичний контроль бюджетів та інтеграцію ERP-систем для виявлення ризиків перевищення витрат чи невиконання фінансових зобов'язань. Крім того, інтелектуальний аудит допомагав проводити аналіз комплаєнсу, забезпечував розпізнавання документів через оптичне розпізнавання символів (OCR), що значно підвищувало прозорість облікових процесів. ШІ також здатний був знаходити закономірності в облікових даних, такі як сезонні тренди у доходах або витратах, завдяки аналізу великих даних (Big Data Analytics). Ці закономірності ставали основою для прийняття обґрунтованих рішень у стратегічному плануванні. Інтеграція IoT дозволяла відстежувати фінансові операції в реальному часі, забезпечуючи високий рівень контролю.

Технологія блокчейн також почала знаходити своє застосування в бухгалтерському обліку. Вона забезпечувала прозорість і незмінність записів, що робило її особливо корисною для ведення фінансової звітності та аудиту. Блокчейн дозволяв створювати дистрибутивні реєстри, які могли бути доступні всім учасникам угоди, що підвищувало рівень довіри між сторонами. Використання блокчейну могло суттєво зменшити ризики шахрайства та помилок у фінансовій звітності. Однак впровадження цієї технології потребувало значних інвестицій у навчання персоналу та адаптацію існуючих систем.

Блокчейн ефективно використовувався для таких напрямків бухгалтерського обліку, як міжнародні розрахунки, податкове планування, розрахунки з контрагентами, складання фінансової звітності, оплата податків і зборів, а також фіксація фактів господарської діяльності в режимі реального часу. Крім того, ця технологія забезпечувала швидкий доступ до державних реєстрів і отримання необхідної інформації, що значно покращувало оперативність облікових процесів. Впровадження блокчейну сприяло автоматизації облікових операцій, покращенню комунікації між учасниками бізнес-процесів, багаторівневому захисту даних і підвищенню точності

фінансової інформації. Наприклад, блокчейн дозволяв знижувати ризики кібератак, шахрайства та умисних неправомірних дій щодо даних, а також забезпечував довіру між сторонами завдяки прозорості та надійності інформації. Прозорість фінансових операцій значно збільшувалась за допомогою технології блокчейн, яка зберігала дані в децентралізованих записах. Бухгалтерський облік і аудит ставали швидшими та ефективнішими завдяки цьому. Наприклад, блокчейн дозволяв створювати смарт-контракти, які виконувались автоматично після досягнення певних вимог; це зменшувало кількість ручної роботи та підвищувало точність.

Разом із численними перевагами використання блокчейну супроводжувались виклики, такими як потреба у значних інвестиціях для адаптації існуючих систем, навчання персоналу, а також необхідність забезпечення сумісності з традиційними обліковими платформами. Незважаючи на це, технологія блокчейн мала великий потенціал для вдосконалення бухгалтерського обліку, забезпечуючи автоматизацію процесів, точність даних і швидкість обробки інформації [1].

Інноваційні методи фінансування, такі як блокчейн-технології та FinTech-рішення, ставали все більш поширеними. FinTech-рішення включали використання цифрових платформ і додатків для управління фінансами, онлайн-кредитування, автоматизовані інвестиційні платформи (робо-адвайзери), а також програми для бюджетування та моніторингу витрат. Методи фінансування за допомогою блокчейн-технологій включали використання дистрибутивних реєстрів для забезпечення прозорості фінансових транзакцій, зниження ризиків шахрайства та оптимізацію процесів обліку та розрахунків. Наприклад, завдяки своїй швидкості та ефективності сервіси переказу грошей, що використовували блокчейн, ставали все більш популярними, оскільки ця технологія забезпечувала захист і прозорість фінансових транзакцій в бухгалтерському обліку, автоматизуючи процеси перевірки та підтвердження операцій, а також знижуючи ризик шахрайства та помилок. Блокчейн-технології забезпечували

прозорість і безпечність транзакцій, що було важливим фактором у бізнес-середовищі.

Електронний документообіг активно впроваджувався у бухгалтерський облік завдяки його здатності оптимізувати процеси обробки документів. Він дозволяв зменшити час на пошук, узгодження та підписання документів, усував ризик втрати паперових носіїв і покращував контроль за операціями. Використання електронного документообігу забезпечувало юридичну значимість документів завдяки закону України «Про електронні документи та електронний документообіг». Впровадження цієї технології дозволяло підприємствам мінімізувати витрати на паперову документацію та фізичне зберігання, одночасно підвищуючи прозорість облікових процесів. Однак, для повноцінного переходу на електронний документообіг, необхідні інвестиції в навчання персоналу та адаптацію облікових систем до нових форматів роботи.

Завдяки багаторівневій аутентифікації та шифруванню даних забезпечувалась цілісність і захист інформації, що було критично важливим у фінансовій сфері. Хмарні платформи також дозволяли інтегрувати різні облікові процеси в одному цифровому просторі, що покращувало співпрацю між підрозділами компанії. Для малих і середніх підприємств модель «плати за використання» значно знижувала витрати на IT-інфраструктуру, що робило бухгалтерський облік більш доступним завдяки можливості використовувати хмарні облікові системи без необхідності в значних капітальних витратах на придбання та підтримку серверного обладнання. Це дозволяло зосередитися на ефективному управлінні фінансовими даними, а також забезпечувало доступ до актуальних оновлень програмного забезпечення та можливість масштабування ресурсів відповідно до потреб підприємства [1; 3].

Зростання значення екологічної стійкості також вплинуло на бухгалтерський облік, оскільки компанії все більше інтегрували екологічні аспекти у свої фінансові звіти. Наприклад, впровадження інноваційних рішень, таких як спеціалізовані програми для аналізу викидів вуглекислого газу

(Sphera, Carbon Footprint Manager) та моніторингу впливу на довкілля (Ecovadis, Sustainalytics), дозволило компаніям не лише точно оцінювати та звітувати про свій екологічний вплив, але й інтегрувати ці дані у звітність. Ці системи автоматизували розрахунок викидів, використовуючи дані про споживання енергії, логістичні операції та виробничі процеси. На основі цього дані інтегрувалися у системи бухгалтерського обліку, що дозволяло формувати екологічно орієнтовану звітність: звіти про сталий розвиток або звіти ESG (екологічні, соціальні та управлінські). Ці програми також допомогли визначати фінансові ризики, пов'язані зі змінами екологічних регуляцій, а також прогнозувати витрати на зниження вуглецевого сліду. В контексті бухгалтерського обліку, це дозволяло точніше оцінювати витрати, пов'язані з екологічними ініціативами, та правильно відображати їх у фінансових звітах, забезпечуючи відповідність законодавчим вимогам. Такі інструменти також сприяли зменшенню фінансових ризиків, підвищуючи привабливість компанії для свідомих споживачів, які цінують екологічно чисті продукти та послуги. Інтеграція екологічних показників у бухгалтерську звітність, таких як «Податкова декларація з екологічного податку», «Звіт про витрати на охорону навколишнього природного середовища, форма № 1-екологічні витрати (річна)», також сприяла прийняттю управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію витрат і підвищення ефективності використання ресурсів, що ставало додатковою конкурентною перевагою для бізнесу.

Загалом, бізнес стикався з багатьма проблемами та можливостями для впровадження інноваційних рішень. Цифровізація процесів, співпраця зі стартапами та використання штучного інтелекту створювали новий бізнес-ландшафт, який дозволяв компаніям мати конкурентні переваги. Важливо було пам’ятати, що успішне впровадження інновацій вимагало культурних і технологічних змін.

Компанії повинні були бути готовими адаптуватися до змін у вимогах до фінансової звітності та частоти подачі звітів, до впровадження нових технологій автоматизації облікових

процесів. У світі глобалізації та швидких технологічних змін бухгалтерський облік став не тільки важливим інструментом для забезпечення прозорості та точності фінансової інформації, а й необхідною умовою для стратегічного планування та прийняття рішень на всіх рівнях бізнесу.

Зростання краудфандингу, венчурного капіталу та цифровізації бізнес-процесів створювало новий бізнес-ландшафт, який впливав і на бухгалтерський облік. Компаніям було необхідно адаптувати свої облікові системи для точного відображення фінансування через краудфандинг і венчурний капітал, враховуючи специфіку таких джерел інвестицій. Це включало правильну класифікацію надходжень у бухгалтерському обліку. Наприклад, у випадку краудфандингу надходження могли класифікуватися як дохід, якщо вони були винагородою за надані товари чи послуги, або як аванс, якщо гроші отримані на фінансування майбутніх витрат.

Список використаних джерел:

1. Holovchak Yu., Holovchak H., Skrypnyk S., 2024. Інтеграція розумних технологій та штучного інтелекту в бухгалтерський облік: ключові аспекти цифрової революції. Інвестиції: практика та досвід № 6. URL: https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/download/3258/3294/7840

2. IT-модернізація бухгалтерського обліку в умовах розвитку інформаційної економіки, 2020. URL: https://surli.cc/cwaccr

3. Євсєєва О. О., Іванова Н. А., Скорба О. А., 2024. Вплив цифрових інновацій на ефективність бухгалтерського обліку в Україні. URL: https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/1

УДК: 657.6

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Яна Романюк, студентка 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ольга Малецька**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

На сьогодні питання експорту та імпорту є одними з найважливіших викликів для України у контексті воєнного стану, запровадженого 24 лютого 2022 року. Через окупацію південних регіонів, таких як Херсонська та частина Запорізької областей, блокування морських шляхів, пошкодження або знищення логістичних центрів, а також зупинку багатьох підприємств, що займалися експортом та імпортом, виникла серйозна проблема стабілізації та підтримки економіки країни. Ключовим елементом розв'язання проблеми є розробка та впровадження ефективної зовнішньоторговельної стратегії насамперед, щодо продуктів харчування та с/г сировини, що сприятиме досягненню національних пріоритетів і розширенню присутності нашої країни на міжнародному ринку.

Згідно зі ст. 1 Закону України від 16.04.1991р. № 959–XII «Про зовнішньоекономічну діяльність» – це діяльність суб’єктів господарської діяльності України та іноземних суб’єктів господарської діяльності, а також діяльність державних замовників з оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами.

Було впроваджено нові правові норми у сфері валютного, податкового та митного регулювання, що ускладнило ефективне функціонування бізнесу та його здатність швидко реагувати на ринкові зміни. Національному банку України довелося вжити заходи для стабілізації фінансової ситуації в країні.

Зокрема, регулятор прийняв постанову № 18 від 22.03.2025 «Про роботу банківської системи у період запровадження

воєнного стану», яка стала ключовим документом для регулювання роботи банківської системи в нових умовах.

Був встановлений досить жорсткий перелік випадків, коли дозволяються транскордонні перекази коштів, з метою забезпечення безпеки та оборони, підтримки належного рівня життя для тих, хто тимчасово покинув Україну, а також стабільності роботи державних органів. Серед іншого, дозволено здійснювати транскордонні валютні платежі за імпорт критично важливих товарів, що стало особливо значущим для приватного бізнесу.

Обмеження поступово знімаються, і на теперішній момент бізнес має більше можливостей для проведення імпортних операцій та відновлення роботи, навіть якщо процес виробництва залежить від імпортної сировини. Позитивним фактором для експортерів є також відсутність обов'язкового продажу валютної виручки.

Постановою КМУ від 18 березня 2025 р. № 314 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» передбачено спрощення ведення господарської діяльності шляхом зменшення кількості необхідних дозвільних документів у період воєнного стану. Це актуально саме для новостворених підприємств [1].

Постанова визначає обов’язковість отримання суб’єктом господарювання відповідної ліцензії для проведення експортно-імпортних операцій. Хоча певні аспекти були врегульовані, зокрема згідно із Постановою КМУ № 241 від 10.03.2022 встановлено, що до припинення чи скасування воєнного стану в Україні збір за видачу ліцензії на експорт/імпорт товарів не справляється, а згідно із наказом Міністерства економіки України № 321-22 від 10.03.2022 «Про затвердження Тимчасового порядку ліцензування експорту деяких товарів, зазначених у додатку 5 до Постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1424» було встановлено, що оформлення ліцензії або підготовка листа з відмовою у її видачі повинно здійснюватися протягом двох днів [4].

Основним документом, який врегульовує види товарів, які підлягають ліцензуванню та квотуванню під час здійснення ЗЕД під час воєнного стану, є постанова КМУ від 24 грудня 2024 р. № 1481 «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2025 рік» [3].

Нормативно-правове регулювання обліку зовнішньоекономічної діяльності в Україні за умов воєнного стану набуло особливого значення та зазнало суттєвих змін. Впроваджені законодавчі ініціативи спрямовані на підтримку економічної стабільності, захист національних інтересів і стимулювання діяльності бізнесу в складних умовах. Регулювання валютних операцій, спрощення ліцензійних процедур, а також встановлення переліків критично важливих товарів для експорту та імпорту стали важливими кроками для забезпечення функціонування зовнішньої торгівлі. Оновлення правової бази сприяє адаптації підприємств до нових викликів, розширенню їхньої присутності на міжнародних ринках і загальному відновленню економіки України.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану: постанова КМУ від 18.03.2025 № 314 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-%D0%BF

2. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2025 рік: постанова КМУ від 24.12.2024 р. № 1481 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1481-2024-%D0%BF

3. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 26.12.2024 р. № 959-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/T095900

УДК 657.372.1

МІНІМАЛЬНЕ ПОДАТКОВЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДАТКОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ: ОБЛІК, ЕФЕКТИВНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ

Яна Романюк, студентка 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Зоряна Мирончук,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького м. Дубляни, Україна

Земельні ресурси необхідні всім галузям народного господарства, однак їхня роль у різних сферах суспільного виробництва не однакова. Якщо в промисловості, крім добувної земля є лише просторовим базисом, то в сільському господарстві вона є головним засобом виробництва.

В статті 67 Конституції України визначено, що кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом. 30.11.2021 року був прийняти закон 1914-IX яким вносились зміни до Податкового кодексу і був введений такий показник як Мінімальне податкове зобов'язання. Воно являє собою різницю між загальною сумою сплачених визначених податків та 4% НГО (з 2024 року - 5% НГО, з 2025 року - 5,7%).

Основна мета змін - стимулювати раціональне використання земельних ресурсів і забезпечити надходження до державного бюджету, який зараз критично потребує коштів для фінансування оборонних та соціальних програм. Законодавці також прагнуть детінізувати аграрний сектор, змушуючи власників землі офіційно обліковувати свої активи.

Для малих аграрних підприємств ці зміни можуть стати суттєвим викликом. Високі податкові зобов'язання несправедливі для тих, хто не має змоги ефективно обробляти землю через воєнні дії або обмежені ресурси. Навіть у мирний час багатьом агрокомпаніям доводилось долати складнощі у покритті витрат на утримання земель, а тепер додаткові податки створюють ще більший тиск.

Крім того, МПЗ не враховує регіональні особливості. У деяких регіонах земля може бути менш родючою або знаходитися в зоні бойових дій, де її використання є неможливим. Це ставить фермерів із таких регіонів у нерівні умови порівняно з іншими.

Однак, незважаючи на виклики, МПЗ має і свої переваги: допомагає зменшити спекуляції земельними ділянками, стимулює передачу землі в оренду тим, хто може її ефективно використовувати, і забезпечує прозорість у земельних відносинах. Власники, які не хочуть обробляти землю самостійно, можуть передати її в оренду, переклавши податкові зобов'язання на орендаря.

Водночас держава повинна забезпечити механізми підтримки для тих, хто постраждав від воєнних дій або має обмежені можливості для ведення господарства. Баланс між фіскальними цілями та підтримкою аграріїв є критично важливим для збереження стабільності аграрного сектору, який є основою української економіки.

Загальна сума податку щодо всіх земельних ділянок сільськогосподарського призначення буде зменшуватися на суму певних податків, сплачених приватними підприємцями протягом року. І якщо сума нарахованого мінімального податкового зобов'язання перевищує загальну суму сплачених податків, то суму перевищення приватний підприємець повинен доплатити.

Варто зазначити, що відповідно до Податкового кодексу України не нараховується та не сплачується загальне мінімальне податкове зобов'язання за земельні ділянки, земельні частки (паї), що розташовані на територіях активних бойових дій або на тимчасово окупованих російською федерацією територіях України.

Що стосується перспектив застосування МПЗ в Україні, то це:

- Збільшення надходжень до бюджету. Тут очікується, що запровадження МПЗ сприятиме виведенню з тіні значних

площ сільськогосподарських земель та збільшенню податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів.

- Стимулювання ефективного використання земель. При цьому МПЗ має стимулювати власників та користувачів більш ефективно використовувати свої земельні ділянки, обробляти їх та декларувати доходи від сільськогосподарської діяльності.
- Створення рівних умов оподаткування. Запровадження МПЗ спрямоване на усунення практик ухилення від оподаткування через неофіційну обробку землі та реалізацію необлікованої сільськогосподарської продукції, створюючи більш рівні умови для всіх учасників ринку.
- Підтримка розвитку сільських територій. При цьому відбувається збільшення надходжень до місцевих бюджетів завдяки сплаті МПЗ може сприяти розвитку інфраструктури та соціальної сфери сільських територій.
- Актуалізація даних про земельні ділянки. МПЗ може стимулювати власників до оформлення прав на земельні ділянки та оновлення даних у відповідних реєстрах.

Отже, МПЗ має значний потенціал для позитивного впливу на економіку України, зокрема на сільськогосподарський сектор та наповнення бюджетів різних рівнів. Успішність його застосування залежатиме від ефективності адміністрування, врахування особливостей воєнного стану та потреб різних категорій землевласників і користувачів.

Мінімальне податкове зобов’язання на землю – це той мінімум податків, який має сплатити агровиробник до бюджету з одного гектару землі. Впровадження спрямоване на виведення з тіні землі, що обробляється з ухиленням від оподаткування та оптимізацію ефективного землекористування.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 01.04.2025 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2025. – № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст. 112.

2. Мінімальне податкове зобов'язання (МПЗ) 2025: нові правила для аграріїв України // Latifundist.com. – 2024. – 19

груд. – URL: https://latifundist.com/blog/read/3125-minimalne-podatkove-zobovyazannya-mpz-2025-novi-pravila-dlya-agrariyiv-ukrayini

3. Нові правила визначення МПЗ за земельні ділянки з 2025 року // 7eminar.ua. - б.д. - URL: https://7eminar.ua/news/3240-novi-pravila-viznacennya-mpz-za-zemelni-dilyanki-z-2025-roku

УДК 657.1.012.1

НОВІТНІ ЦИФРОВІ РІШЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЙОГО АВТОМАТИЗАЦІЇ

Софія Скварчило, студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Надія Ціцька,** к.е.н, доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Завдяки використанню новітніх досягнень комп'ютерної техніки, засобів і комунікаційних технологій, розробці найбільш придатних для сприйняття користувачів методів представлення кінцевої (звітної) бухгалтерської інформації, вона сприятиме вирішенню проблеми збільшення обсягів оновлення облікових даних в сучасних умовах. Потужне програмне забезпечення у вигляді бази даних та інформаційно-пошукової системи може не тільки підвищити ефективність роботи бухгалтерів, але й змінити звичну форму інформації в процесі роботи [1].

«BAS Бухгалтерія» - це новітній готовий інструмент нового покоління, який допоможе у вирішенні всіх завдань, які стоять перед бухгалтерією суб'єкта господарювання. Основне призначення комп'ютерної програми «BAS Бухгалтерія» полягає у запровадженні автоматизації бухгалтерського, управлінського (внутрішнього) та податкового обліку як у сфері виробництва, так і на підприємствах, установах, організаціях оптової, роздрібної та комісійної торгівлі, у сфері забезпечення

робіт та послуг, а також для підготовки підсумкових обов'язкових звітних форм.

Обов'язковою складовою частиною програмного забезпечення «BAS Бухгалтерії» є План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу і зобов'язань, уніфіковані типові форми первинних документів, які дозволяють організувати і фіксувати факти господарських операцій як у кількісному так і у вартісному виразі і відображати їх на рахунках бухгалтерського обліку, що відповідає вимогам законодавства про бухгалтерський облік і відображаються у фінансовій звітності [2]. Коли виникає виробнича необхідність користувачі даної комп'ютерної програми можуть самостійно відкривати і апробовувати рахунки другого порядку та аналітичні рахунки.

При використанні комп'ютерної програми «BAS Бухгалтерія» важливим позитивним моментом є те, що із її використанням існує можливість одночасного ведення бухгалтерського та податкового обліку виробничо-господарської діяльності відразу кількох організацій. Облік кожної організації може здійснюватися в окремій інформаційній базі даних, або в той же час «BAS Бухгалтерія» надає можливість провадження бухгалтерського та податкового обліку кількох організацій у загальній інформаційній базі даних.

Саме цей операційний момент є надзвичайно зручний для суб'єктів господарювання, які у своєму підпорядкуванні мають велику кількість структурних підрозділів підприємства, існування і діяльність яких тісно пов'язана між собою: можливість формування і практикування списків матеріальних цінностей, необоротних активів, партнерів - контрагентів, найманих працівників тощо, а обов'язкову звітність формувати окремо.

«BAS Бухгалтерія» дає можливість адаптуватись до будь-якої облікової політики та параметрів організації обліку, які існують на підприємстві:

– враховуються всі можливі методи оцінки виробничих запасів при їх придбанні та використанні на виробництво продукції чи для власного споживання;

- враховується спеціалізація (виробничий напрямок) діяльності підприємства;

- враховуються можливі методи нарахування амортизаційних відрахувань;

- існує можливість ведення обліку витрат із використанням бухгалтерських рахунків класу витрат – 8 і 9, або тільки 9, або тільки 8;

- надається можливість ведення податкового обліку із практичним застосуванням різних видів податків до бюджету, обов'язкових платежів та нарахувань.

В цілому «BAS Бухгалтерія» - нове програмне забезпечення українських розробників. Тому з часом переваги на ринку програмних продуктів буде мати саме «BAS Бухгалтерія», запровадження якої у виробничу практику різних суб'єктів господарювання, як за формами власності, так і за організаційними формами, дасть можливість власникам та керівництву підприємства отримувати якісно сформовані звіти для прийняття правильних важливих управлінських рішень; для бухгалтерів – автоматизувати облікову інформацію підприємства відповідно до чинного законодавства з регулювання організації фінансового та податкового обліку; доступне і зрозуміле автоматичне формування звітних документів для контролюючих органів; економістам – здійснювати розрахунок витрат на ведення господарства та ефективно ними управляти, формувати фактичну собівартість продукції; вести точний і всебічний фінансовий, податковий та управлінський облік .

Список використаних джерел:

1. Бразілій Н.М., Ткаченко А.А., Здір В.А. Цифровізація системи обліку, звітності та оподаткування в сучасних економічних умовах // *Збірник наукових праць ТДАТУ імені*

Дмитра Моторного (економічні науки) №2(48), 2023. С. 103 – 112.

2. Спільник І.В., Палюх М.С. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. // Інститут *бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2019. Випуск 1–2. С. 83–96. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35450/1/394-787-2-PB.pdf

УДК 657.6:004.8

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АУДИТІ

Наталія Сухоставська, студентка 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник **Катерина Янковська**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Технології, які базуються на штучному інтелекті, відіграють все більшу роль у всіх аспектах життя, зокрема в інформаційній сфері, обробці та аналізу великих масивів даних.

Впровадження ШІ в аудит підвищує ефективність, точність, можливості виявлення шахрайства, поліпшує аудиторські звіти та загальну якість аудиту. Потенційно вони можуть забезпечити додаткову глобальну економічну активність на рівні близько 13 трильйонів доларів в усьому світі до 2030 р., або приблизно на 16% більший сукупний ВВП у порівнянні із поточними показниками. Основними факторами цього зростання є автоматизація виробничих процесів, яка до 2030 р. може зрости на 11%, або близько 9 трлн. дол. США у світі. Вже сьогодні штучний інтелект знаходить широке застосування в бізнесі, забезпечуючи безперервну взаємодію з клієнтами 24/7, покращуючи процеси онлайн-торгівлі та електронної комерції, оптимізуючи функціонування банківської сфери та інші важливі галузі [2].

Лідери аудиторського ринку виявляють все більший інтерес до використання технологій штучного інтелекту в своїй діяльності. Наприклад, компанія Deloitte має таку розробку, як SONAR, який передбачає ймовірність того, що інформація, яка стосується ПДВ, коду товару та місцевих зборів, внесених до бази даних товарів, є правильною. Порівняння результатів відображається у відсотках, що свідчить про те, що етикетка, розроблена клієнтом відповідає або не відповідає всім вимогам [3].

Argus, що порівнює документи та вибирає найдрібніші деталі та розбіжності, аналізує відмінності, встановлює поправки до категорій відповідно до їх значущості та складає звіт про ризик. GRAPA використовується у сфері перевірок и допомагає аудитору визначити стратегію, оцінити її правильність [1].

В компанії EY більшість програм з використанням штучного інтелекту знаходяться на пілотній фазі. Проте компанія вже запустила програму, яка використовує комп'ютерний зір, щоб повітряні безпілотники могли контролювати інвентаризацію безпосередньо в процесі аудиту. Цей безпілотник може підраховувати, наприклад, кількість транспортних засобів на виробничому заводі перевіряти і передавати ці дані безпосередньо в глобальну цифрову платформу аудиторської фірми.

PwC має програму штучного інтелекту GL.ai, яка була розроблена у співпраці з H2O.ai, компанією Кремнієвої долини. Це система з підтримкою штучного інтелекту, здатна аналізувати документи підготовки звітів. GL.ai вже була протестована на аудиторських базах даних Канади, Німеччини, Швеції та Великобританії. Головною перевагою GL.ai є здатність аналізувати величезну кількість даних, не обмежуючись вибіркою.

Не лише компанії "Великої четвірки" почали впроваджувати технології штучного інтелекту.

Kreston Global також не залишається осторонь та розглядає ШІ як один з інструментів для підвищення ефективності бізнесу.

Наприклад, компанія CBIZ, учасник Kreston Global, який входить до топ-10 найбільших аудиторських фірм у США, успішно використовує штучний інтелект для проведення фінансового аналізу клієнтів. За оцінками, такий аналіз потрібно було б проводити трьом людям протягом трьох тижнів, але завдяки застосуванню штучного інтелекту він був завершений всього за півтори хвилини.

Такі інновації дозволяють підвищити ефективність роботи та зменшити час, необхідний для виконання завдань, з тижнів до кількох хвилин.

Переваги впровадження рішень на основі штучного інтелекту в аудиті полягають у підвищенні ефективності, точності та швидкості аналізу завдяки автоматизації рутинних процесів і обробці великих обсягів даних. Це сприяє зниженню витрат, підвищенню надійності перевірок і відкриває нові можливості для цифрового фінансового розслідування.

Недоліки впровадження штучного інтелекту в аудиті включають високу вартість інтеграції, складність налаштування, ризики для конфіденційності даних і потенційний вплив на ринок праці. Крім того, технологія не здатна повністю замінити професійну інтуїцію та досвід аудитора.

Штучний інтелект має потенціал для підвищення ефективності, точності та результативності процесів аудиту, але для його належного використання потрібні знання та досвід. Впровадження штучного інтелекту революціонізує роботу й процедури аудиту, забезпечуючи такі переваги, як підвищення ефективності, більша точність, виявлення шахрайства, поліпшені аудиторські звіти та загальна якість аудиту. Однак тлумачення та оцінювання результатів аудиту залишаються за людиною.

Список використаних джерел:

1. Козаченко Л.А., Предчук О.А. (2021). Використання штучного інтелекту у сфері бухгалтерського обліку, аудиту та фінансів.URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10459/1/37-41.pdf.

2. Лехомінова С., Голобородько А. (2022). Інтегрування штучного інтелекту до бізнес- Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасні концепції розвитку: зб. матеріалів V процесів підприємства як ефективного інструменту його розвитку. Економічний форум, 99–107.

3.Пчелянський, Д. П., Воінова, С. А. (2019). Штучний інтелект: перспективи та тенденції розвитку. Automation of technological and bu

УДК 657

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Наталія-Мар'яна Турчак, студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Руслана Андрушко**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Важливим чинником забезпечення розвитку малого бізнесу в Україні є формування сучасної фінансової інфраструктури їх підтримки за Європейським зразком.

Оскільки республіка Польща є членом ЄС, то зареєстровані на її території компанії мають усі можливості вільно торгувати товарами роботами чи послугами не тільки в рамках польського ринку (що становить близько 38 млн. споживачів), а й ринку ЄС загалом (обсяг якого складає близько 550 млн. споживачів).

Всі компанії, які знаходяться і функціонують на території Республіки Польща зобов'язані вести бухгалтерський і податковий облік [1].

У Польщі діють такі два типи зборів: прямі і непрямі.

Непрямі - сплачуються кожним громадянином в автоматичному режимі під час покупки якихось товарів і послуг. До таких стягнень відносять ПДВ, акцизи і інші.

Прямі - стягуються безпосередньо податковими органами. Їх розмір залежить від певних умов, я і встановлюються на

державному рівні. До прямих стягнень відносять податок на прибуток, на володіння, продаж, збільшення вартості і набуття майна і інші.

Особливістю Польщі вважаються умови до встановлення податку на прибуток фізичних осіб (PIT). Його сплачують абсолютно всі, хто отримує якийсь дохід. І неважливо, чи це заробітна плата, яка отримується по трудовому договору, чи прибутки від підприємницької діяльності.

Фізичні особи повинні самостійно скласти податкові декларації і подати їх до відповідних органів щорічно до 30 квітня. Для вирахування розміру збору на прибуток, який отримують фізичні особи, існує доволі прогресивна система, яка залежить від заробітку: річний обсяг доходів менше 85,5 тисяч злотих – податкова ставка 18%; при доходах, які складають більше 85,5 тисяч злотих – 32%.

При цьому така податкова ставка встановлюється тільки на ту частину прибутку, яка перевищує вказану суму.

Особи, які здійснюють індивідуальну підприємницьку діяльність, можуть розраховувати на спеціальну лінійну ставку. Її розмір досягає 19% і стягується з отриманого доходу. Для іноземних громадян ставка PIT трохи вища і становить 20%.

Податок на прибуток юридичних осіб (CIT) досягає розміру 19% [2].

Для його сплати в кінці кожного року в відповідні органи подається спеціальна податкова декларація за формою КПН-8. Такий документ містить детальну інформацію щодо доходів, прибутків, видатків, авансових платежів і других фінансових операцій юридичної особи. Крайній термін здачі декларації – кінець третього місяця після закінчення звітного періоду.

Кожна компанія може самостійно вибирати тривалість звітного періоду, який складає один місяць чи квартал. Фінансовий рік Польщі повністю збігається з календарним. Він триває стандартних дванадцять місяців.

Юридичні особи звільняються від обов’язку здачі декларації кожного місяця чи кварталу. При цьому існують

фінансові зобов'язання щодо сплати авансу до 20 числа кожного наступного звітного періоду.

Податок на продаж та набуття майна. Цей збір стягується після реєстрації в податковій інспекції за місцем реєстрації нерухомості договору купівлі-продажу. Відвідати відповідні державні органи повинні обидві сторони угоди. Предметом податку на майно вважаються наступні об'єкти нерухомості: земельні ділянки; споруди і їх частини, які використовуються для здійснення підприємницької діяльності; будівлі і їх частини.

Розмір стягнень при купівлі чи продажі нерухомості визначається на місцевому рівні органами управління. Гміни встановлюють ставку на один квадратний метр, яка не може перевищувати показників, встановлених Міністром фінансів на кожний рік. Це означає, що в Польщі не існує єдиної податкової ставки на нерухомість. В кожному населеному пункті вона різна. Хтось повністю звільняється від будь-яких стягнень, а другі змушені щорічно платити біля 2% від вартості купленої квартири чи будинку.

А розмір податку на додану вартість (VAT) залежить від типу товару чи послуги, зокрема:

- стандартний розмір ПДВ – 23%;
- встановлюється на деякі продукти харчування, в тому числі на фрукти - 8%. Також такий розмір ПДВ існує для добрив, книг і другої друкованої продукції, на товари фармацевтичної і медичної галузі, на послуги сільського господарства.
- встановлюється для окремих видів фруктів, спеції і інших продуктів харчування, для деяких книг і періодичних видань - 5%;
- 3% - такий розмір ПДВ існує для окремих харчових, рибних і лісових продуктів, для послуг тваринництва, рибальства і лісозаготівлі;

ПДВ не потрібно сплачувати при експорті будь-яких товарів, при організації внутрішньогалузевих поставок. Також нульова ставка встановлюється на комп'ютерне обладнання, міжнародні транспортні послуги, пристрої для сліпих [3].

Для сплати ПДВ встановлюються два види звітних періодів – місяць або квартал. Податкові декларації повинні складатися кожного звітного періоду. Оплата виконується до 25 числа наступного кварталу або місяця.

Акциз включений в вартість деяких товарів і послуг. До них відносять:

- електрична енергія;
- тютюнові вироби;
- транспортні засоби (автомобілі);
- енергетичні вироби;
- алкогольні напої.

Податок на ігри (CLO). Стягується у фізичних осіб, які здійснюють свою діяльність в сфері азартних ігор. Його сплачують кожний місяць. Розмір ставки залежить від типу гри. При отримані виграшу фізична особа сплачує PIT.

Основна перевага для підприємців в Польщі є те, що зміни в податковому законодавстві та нововведення завжди раціональні та обґрунтовані. Однією з ключових переваг ведення малого бізнесу на території країн ЄС, є без сумніву, можливість доступу до недорогих європейських кредитів та існує можливість скористатися спеціальними грантовими бізнес-програмами ЄС.

Список використаних джерел:

1 Andrushko R., Myronchuk Z. Features of small business in Poland: accounting and taxation. *Креативність, підприємництво, інновації: управлінські та освітні тренди майбутнього:* праці Міжнародної науково практичної конференції (16-17 червня 2021 р.) / за редакцією Ярмош О. В., Дуднєвої Ю. Е., Нестеренко Р. О. Харків : Видавництво «Точка», 2021. С.7-12

2. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie [Електронний ресурс]

3. Lorem ipsum dolor 1% PODATKU DLA ORGANIZACJI POŻYTKU PUBLICZNEGO (OPP) [Електронний ресурс]

УДК 336.22

ТЕОРІЯ ПОХОДЖЕННЯ ПОДАТКІВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ

Наталія Турчак, студентка 2-го курсу ФУЕП
Оксана Шийка, студентка 1-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Прокопишин,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Разом із державою та цивілізацією виникло й оподаткування. Із метою дослідження загальних тенденцій розвитку оподаткування в майбутньому важливим є дослідження історичних етапів його еволюції.

Чимало наукових праць зарубіжних і вітчизняних учених присвячено історії податків і оподаткування, а також поділу за етапами їхнього розвитку, тобто періодизації. Однак питання періодизації історії оподаткування за певними ознаками, і донині досить актуальне, позаяк під час розгляду цієї проблеми не завжди враховують економічні, політичні й географічні особливості окремих регіонів і країн.

За словами англійського економіста Сіріла Паркінсона (1909–1993), «оподаткування старе, як світ, і його початкова форма виникла, коли який-небудь вождь перекривав річку або гірський перевал і стягував плату за прохід з купців та туристів» [2].

Відомий американський учений-фінансист Едвін Селігмен (1861–1939) виділяє сім етапів в історії розвитку податків, яким притаманні такі ознаки [3]: переважання ідеї дару. У ранніх феодальних державах податки розглядалися як дари, подарунки самодержавцям. Невипадково в Англії в середні віки поняття «податок» і «дар» виступали практично синонімами і позначались одним словом «gift»; проведення паралелі між податком і проханням держави до народу про підтримку; закріплення ідеї допомоги, що надається державі; поширення ідеї про жертву, що приноситься народом в інтересах держави, при якій кожний громадянин відмовляється від коштів в

інтересах суспільного блага. Так, одним із перших податків була так звана десятина. Вона виступала в ролі пожертвування і мала добровільний характер. Але таке пожертвування вже мало ознаки податку – фіксовану ставку – 10 % від усіх джерел доходів, а також вносилося суворо в зазначений час; домінування ідеї обов'язку сплати податку. Перші спогади про регулярні податки, які складалися в систему, відносяться до XIII–XIV ст. до Різдва Христового. У ті часи прибутковий і подушний податки стягувалися у Персії, Китаї та Вавилоні; поява ідеї примусу з боку держави; виникнення ідеї певної частки або окладу, встановленої урядом незалежно від волі платника.

Цілком погоджуємось із викладеним. Вважаємо, що необхідно стосовно першого етапу врахувати також не лише ідею дару, але й данину, оскільки серед перших форм оподаткування була також данина із завойованого народу. При цьому завойовникам переходило все майно як військова здобич, це покривало військові витрати. Інакше кажучи, податок на завойованих є першим прообразом податків.

На думку таких авторів, як В. Л. Андрущенко, Т. В. Тучак, «…війна породила на світ податки спочатку тимчасові, потім – з появою постійного війська, і постійні. Сучасна армія і сучасна податкова система – сіамські близнюки, нерозривно спаяні, нерозлучні, неподільні» [1].

Чітко проявила себе данина на Русі, хоча й набагато пізніше. Спочатку оподаткування тут зароджується як добровільне приношення, однак основне джерело доходів князівської казни становила данина. Спершу це був нерегулярний, а відтак – достатньо систематичний прямий податок. Як відомо, встановленням данини з підкорених племен активно займався князь Олег, який князював у 879–912 рр.

Добровільні приношення з часом також переростають в обов'язкові, що сплачуються періодично. Поступово данина і дар зливаються в подать.

Загальними тенденціями розвитку оподаткування є історична ґенеза від дару до обов'язку й примусу, із переходом

до використання ідей соціальності. При цьому потрібно зазначити, що в Україні оподаткування розвивалося також згідно із загальносвітовими тенденціями, хоча й з історичним часовим лагом і за наявності національної специфіки.

Тенденції розвитку оподаткування в Україні не завжди були стабільними, позаяк Україна тривалий час розвивалася то самостійно, то в складі інших держав. Можна виокремити такі етапи розвитку податків в Україні: виникнення податків у Київській Русі (VIII–XIII ст.); оподаткування у складі Великого Князівства Литовського та Речі Посполитої (XIV–XVI ст.); податки козацької доби (XVI–XVII ст.); оподаткування у складі Російської імперії (кінець XVII –початок XX ст.) та на західноукраїнських землях у складі Австро-Угорської імперії (кінець XVIII–XIX ст.); податки періоду Української Народної Республіки, Гетьманату та Директорії (початок XX ст.); податкова система України за радянських часів (XX ст.); становлення та розвиток податкової системи незалежної України (кінець XX – початок XXI ст.).

Порівнянням світових тенденцій із вітчизняними доведено їх ідентичність, хоча й з великим часовим лагом. А отже, за допомогою екстраполювання можливо передбачити подальші напрями реформування податкової системи в Україні.

Завдяки продовженню таких досліджень, на основі історичного досвіду можливо буде визначити основні тенденції в розвитку процесу справляння податків і сформулювати підходи до формування фіскальних механізмів.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. Л., Тучак Т. В. Морально-етичні імперативи податків та оподаткування (західна традиція): монографія. Київ: Алерта, 2013. 384 с.

2. Parkinson C. N. Parkinson's Law, or The Pursuit of Progress. Penguin Classics, 1957.

3. Seligman E. R. A. The Income Tax: A Study of the History, T

УДК 631.130

РОЗРОБЛЕННЯ ПОЛОЖЕНЬ З ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПОЛІТИКИ В ЧАСТИНІ ОЛІКУ ПОДАТКІВ ТА ПЛАТЕЖІВ

Руслан Фрей, студент 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Надія Ціцька**, к.е.н, доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Облікова політика для цілей оподаткування – це документ, у якому платник податків повинен прописати всі ті правила і методи, якими він має намір керуватися при розрахунку і сплаті податків та зборів [1].

Ефективна та раціональна організація обліку розрахунків за податками згідно з податковим законодавством на підприємстві передбачає вибір оптимальної системи оподаткування, методичних прийомів, способів і процедур організації та ведення обліку розрахунків за податками та платежами.

Тому на підприємствах виникає необхідність у розробці окремого розділу до Наказу про облікову політику «Організація обліку розрахунків за податками і платежами», в якому необхідно визначити об’єкти обліку та методичні аспекти відображення розрахунків за податками в правовому полі бухгалтерського та податкового законодавства, або єдиного Наказу про облікову податкову політику, в якому відобразити окремі питання щодо кожного податку, який сплачується на підприємстві.

Загальні правила організації та методика ведення обліку розрахунків за податками і платежами визначаються П(С)БО та Податковим кодексом України. Ступінь свободи будь-якого підприємства щодо організації обліку розрахунків за податками законодавчо обмежений державною регламентацією. Так, з питання про формування облікової політики підприємства Міністерством фінансів України було видано лист «Про облікову політику», але ґрунтовних методичних рекомендацій,

окрім загальних положень та неповного переліку елементів облікової політики щодо П(С)БО, чинних на момент видання згаданого листа, він не містить. В той же час, окремі аспекти питань внесення змін у облікову політику висвітлені в різних нормативних документах: Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4], П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» [3], але їх положення узгоджуються не повною мірою. Єдиним нормативним документом з обліку, в якому міститься згадка про облікові оцінки та розкривається механізм їх зміни є П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах», але прикладів таких оцінок стандарт не містить, що погіршує його практичну значущість [3].

Створення облікової політики на підприємстві є дуже трудомістким і відповідальним процесом. Адже підприємству не один рік доведеться працювати і враховувати свої активи і зобов'язання згідно з розробленою ними обліковою політикою, що в свою чергу вимагає від підприємства більш відповідального підходу до розробки облікової політики, яка буде відповідати специфіці його роботи [1].

Ефективна політика для цілей оподаткування дасть змогу уникнути багатьох конфліктів.

Організація обліку розрахунків за податками – це специфічний елемент відображення, з одного боку, розрахунків за податками в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, а з іншого – обліку розрахунків відповідно до податкового законодавства та складання податкової звітності. Адже кожне підприємство повинно мати свою податкову політику, яка б враховувала фіскальну і стимулюючу спрямованість податків, платіжний потенціал підприємства, оцінювала ступінь гарантованості розрахунків з бюджетом.

При формуванні Наказу про облікову політику в рамках розділу «Організація обліку розрахунків за податками і платежами» повинні застосовуватися організаційні та методичні підходи відповідно до бухгалтерського та податкового законодавства. Хоча у Податковому кодексі стосовно методики

нарахування, сплати та відображення в обліку податкових зобов'язань передбачаються допустимі альтернативні варіанти. До організації обліку розрахунків за податками необхідно віднести:

1. Організацію обліку розрахунків за податками згідно з бухгалтерським законодавством, зокрема з Податковим кодексом України.

2. Визначення об'єктів обліку розрахунків за податками та оцінки стану бухгалтерського обліку цих об'єктів та вибір елементів облікової політики (принципи, методичні прийоми і процедури).

3. Визначення методики розрахунку податків, запровадження податкових розрахункових таблиць, первинних документів, які забезпечать достовірність та правильність оформлення та законність.

5. Внесення змін за умови зміни податкового законодавства.

Список використаних джерел:

1. Загорулько І. В. Організація обліку та нормативно-правове забезпечення розрахунків з бюджетом: URL: http://intkonf.org/zagorulko-i-v-organizatsiya-obliku-ta-normativno-pravove-zabezpechennya-rozrahunkiv-z-byudzhetom/

2. Податковий кодекс України від 04.12.2010р. URL: http://sfs.gov.ua/nk/

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.05.99 р. № 137, зі змінами та доповненнями: URL http://www.zakon.rada.gov.ua.

4. «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність і Україні», Закон України №996-14 від 16.07.99 р. : URL http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14

УДК 657.1

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВЕКСЕЛЬНИХ РОЗРАХУНКІВ

Олег Худзік, студент 5-го курсу ФУЕП
Роман Скварчило, студент 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ольга Малецька**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки суттєвих змін зазнає система бухгалтерського обліку. Особливо актуальним є питання цифровізації обліку вексельних розрахунків, які традиційно мають складну правову та облікову природу. Векселі використовуються як інструмент відстрочення платежу, гарантії зобов'язань та фінансової гнучкості суб'єктів господарювання. Відповідно, автоматизація та цифрова обробка операцій з векселями сприяють зменшенню ризиків, покращенню прозорості та оперативності в облікових процесах.

Вексель – це цінний папір, що містить безумовне зобов'язання однієї сторони сплатити певну суму іншій стороні в установлений термін. В Україні застосовуються простий і переказний векселі. Вони використовуються в товарному обороті, у взаєморозрахунках між підприємствами, а також для залучення короткострокового фінансування. Вексельні операції потребують чіткого обліку з урахуванням податкових та юридичних нюансів.

Облік операцій з векселями вимагає значних зусиль при ідентифікації зобов'язань, контролю строків погашення, визначення фінансових результатів та обчислення податкових наслідків. При ручному веденні обліку існує ризик помилок, затримок у проведенні операцій та невідповідності чинному законодавству. Крім того, актуальним є питання захисту інформації та уникнення шахрайства у процесі обліку цінних паперів.

Цифровізація вексельних розрахунків передбачає впровадження таких інструментів, як:

автоматизовані бухгалтерські програми (наприклад, BAS, IT-Enterprise)

- електронний документообіг (ЕЦП, електронний архів векселів);
- блокчейн для реєстрації операцій з векселями;
- системи штучного інтелекту для прогнозування строків оплати та аналізу ризиків.

Завдяки цифровим технологіям облік векселів стає більш прозорим, контрольованим та інтегрованим у загальну інформаційну систему підприємства. Автоматизація дозволяє своєчасно формувати бухгалтерські проведення, нараховувати відсотки, контролювати строки обігу векселів і мінімізувати людський фактор.

Основними перевагами цифровізації обліку векселів є:

- прискорення облікових процесів;
- зниження витрат на документообіг;
- підвищення точності та достовірності облікових даних;
- полегшення аудиту та контролю.

Проте існують і певні ризики, зокрема:

- залежність від технічної інфраструктури;
- ризики кібербезпеки;
- необхідність постійного оновлення програмного забезпечення та навчання персоналу.

Цифровізація обліку вексельних розрахунків є важливою складовою загальної цифрової трансформації бухгалтерського обліку. Вона дозволяє підвищити ефективність управління фінансовими інструментами, зменшити ризики та забезпечити відповідність сучасним стандартам ведення обліку. Для підприємств, які активно використовують векселі, впровадження цифрових рішень є не лише доцільним, а й стратегічно необхідним кроком у розвитку.

Список використаних джерел:

1. Постанова Верховної Ради України від 17 червня 1992 року "Про застосування векселів в господарському обороті України"

2. Стаття від 26.02.2018 №09-10, «Операції з векселями: податковий і бухгалтерський облік»

УДК 657.1.011

ДОЦІЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ПРОГРАМІ M.E.DOC.

Оксана Шийка, студентка 1-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Руслана Андрушко**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Українська програма «M.E.Doc» є сертифікованою та відповідає вимогам українського законодавства щодо електронного документообігу, вона використовується, не тільки для роботи з електронними звітами, але і документами різного призначення та виду - податкові накладні, фінансові звіти, договори та багато іншого. «M.E.Doc» дозволяє працювати з будь-якими електронними документами так, щоб уникнути санкцій з боку контролюючих органів, і завжди бути спокійним у відносинах з державою [1].

Основна перевага даної програми втілення всіх останніх змін у законодавстві України щодо бухгалтерської документації та ведення електронного документообігу: робота з первинною документацією, у тому числі й з податковими накладними, створення, обмін з контрагентами, ведення Реєстру та ін.

Загальна характеристика програми «M.E.Doc»:

- швидке створення, підписання та надсилання електронних документів (зокрема, до ДПС, Пенсійного фонду, контрагентів);
- автоматичний облік та зберігання документів;
- підтримка електронного цифрового підпису (ЕЦП/КЕП);
- інтеграція з бухгалтерськими системами (наприклад, 1С).

З новою програмою «M.E.Doc» дуже просто створювати модуль «Договори». По-перше, окрім шаблонів і зразків самих документів можна редагувати шаблони, а також копіювати

таблиці та тексти з Microsoft Office. По-друге, можна підписати документ, наклавши на нього електронний цифровий підпис, надавши документу юридичний статус. Це означає, що можна не дублювати його паперовою копією. Звичайно, є можливість його роздрукувати.

Для зберігання документів у програмі є надійний архів, в якому ви за лічені секунди знайдете договір з будь-яким контрагентом. По-третє, у будь-який момент можна переглянути історію кожного договору та дізнатися, на якому етапі виконання він знаходиться. Досить заглянути у модуль «Виконання договорів» і знайти потрібний документ.[2].

У новинці даної програми істотно розширені можливості роботи зі звітністю. Відкривши модуль «Звітність» і виявивши знайомі поля та розділи, ви зрозумієте, що нічого не доведеться освоювати з нуля. Тут і створення звіту, і його перевірка та відправлення документа електронною поштою з накладанням електронного цифрового підпису [3].

Для максимально зручного використання програми є можливість поєднання роботи програми Медок та BAS. Для цього використовується модуль “M.E.Doc Інтеграція з обліковими системами“, який включає в себе можливість стиковки BAS з M.E.Doc по передачі первинних документів, звітності та розрахунків.

M.E.Doc пропонує більше ніж 1500 готових шаблонів для різних типів документів і надає можливість створювати власні.

Зручна функція, яка дозволяє відправляти документи контрагентам, які не мають програми M.E.Doc, на підписання за посиланням. Легка інтеграція з будь-якою обліковою системою або CRM, що дозволяє масово завантажувати будь-які документи, відстежувати їх статус та вивантажувати їх.

Отже, організація процесу електронного документообігу включає:

- Визначення користувачів та прав доступу в межах підприємства;
- Використання КЕП для підписання документів;

- Обмін документами через сервіс "M.E.Doc IS" або прямі канали обміну;
- Збереження юридично значущих документів у захищеному архіві.

Можна зробити висновок, що програма електронного документообігу «M.E.Doc» - не тільки кращий помічник у заповненні звітів, а й професіонал у діловодстві. На швидкість обміну електронними документами впливає не тільки наявність Інтернету, а й присутність самого контрагента за комп'ютером. Що суттєво спрощує електронний документообіг та звітність для українських підприємств.

Завдяки автоматизації процесів, високій швидкості обробки документів та інтеграції з бухгалтерськими системами, програма є незамінним інструментом для фінансистів і бухгалтерів. Водночас, користувачам варто дотримуватися правил кібербезпеки та регулярно оновлювати програму для захисту від можливих загроз.

Список використаних джерел:

1. Загоруйко О. Проблеми впровадження систем електронного документообігу на підприємствах.

2. M.E.Doc – своєчасна звітність та простий обмін документами.

3. СОТА: Звітність і документообіг. URL: https://sotabuh.com.ua

Секція 4
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

УДК 352.07:349.41

ПРАВОВІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Вероніка Береговська студентка 3-го курсу ФУЕП,
Науковий керівник: **Анна Нестеренко,** PhD, в.о. доцента
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Дубляни, Україна

Земля є одним із найважливіших ресурсів держави, який має значний економічний, соціальний та екологічний потенціал. Управління земельними ресурсами є складною і багатогранною діяльністю, яка потребує ефективної взаємодії між центральними органами влади та органами місцевого самоврядування.

Органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль у сфері управління земельними ресурсами, забезпечуючи раціональне використання земель, їх охорону та розвиток територій. Земельні ресурси становлять основу соціально-економічного розвитку громад, тому ефективне управління ними є одним із пріоритетних завдань місцевої влади. У цій статті розглянемо основні аспекти повноважень органів місцевого самоврядування у сфері управління земельними ресурсами та їх значення для розвитку територіальних громад.

Українське законодавство визначає чіткі рамки для діяльності ОМС у сфері управління земельними ресурсами. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері земельних відносин закріплені в Конституції України [1], Земельному кодексі України [2], Законі України «Про місцеве

самоврядування в Україні»[3] та інших нормативно-правових актах. Згідно зі статтею 142 Конституції України, земля є матеріальною основою місцевого самоврядування, що підкреслює важливість її ефективного використання на рівні громад.

Земельний кодекс України визначає механізми передачі земель у власність або користування, порядок їх відчуження, а також регламентує питання контролю за використанням земельних ресурсів. Законодавство також передбачає розмежування земель державної, комунальної та приватної власності, що створює правову базу для здійснення місцевими органами своїх повноважень.

Аналіз норм адміністративного та земельного законодавства свідчить, що органи місцевого самоврядування реалізують надані законом повноваження і приймають відповідні управлінські рішення (нормативно-правового та індивідуального характеру).

Серед них левову частку становлять нормотворчі процедури, внаслідок яких приймаються рішення органів місцевого самоврядування у вигляді нормативно-правових актів і містять загальнообов'язкові норми права, які поширюються на невизначене коло осіб і діють на території дії компетенції відповідного органу. Наприклад, рішення сільських, селищних та міських рад про: затвердження ставок земельного податку відповідно до Податкового Кодексу України та пільг щодо його сплати; затвердження технічної документації з нормативної грошової оцінки земельних ділянок; затвердження генеральних планів населених пунктів або планів зонування територій; затвердження детальних планів територій; затвердження благоустрою населених пунктів; затвердження містобудівної документації на місцевому рівні; затвердження землевпорядної документації, не пов'язаної з передачею у власність чи наданням у користування земельних ділянок комунальної власності, тощо. Також у межах своїх функцій органи місцевого самоврядування можуть створювати окремі комісії і служби для реалізації спільних проектів, програм та планів, спрямованих на

регулювання конкретних ситуацій, які виникають у сфері використання, охорони та відтворення земель [4]. Тим більше, що законодавець у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» закріпив можливість цих органів приймати рішення з питань регулювання земельних відносин у визначених законом випадках. Окреме місце в системі органів місцевого самоврядування посідають контрольнонаглядові повноваження, завдяки яким здійснюється самоврядний контроль та нагляд за дотриманням і запобіганням порушення норм земельного законодавства на території певної територіальної громади, за використанням та охороною земель комунальної власності, і спрямовані на забезпечення раціонального використання і відтворення природних ресурсів та охорону довкілля.

Попри чітке законодавче регулювання, на практиці реалізація повноважень ОМС залежить також від практичних аспектів реалізації. До таких належать: недостатня кваліфікація кадрів, корупційна складова, недосконаліть кадастрової системи.

Органи місцевого самоврядування мають значний потенціал для ефективного управління земельними ресурсами, що є основою сталого розвитку громад. Водночас реалізація цього потенціалу потребує подолання існуючих викликів та вдосконалення механізмів управління землею. Раціональне використання земельних ресурсів сприятиме не лише економічному зростанню територій, але й підвищенню якості життя населення та збереженню екологічної рівноваги.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.

2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/2768-14

3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-

%D0%B2%D1%80#Text.

4. Оленковська Л. П. Місцевий економічний розвиток об'єднаних територіальних громад і державна політика у сфері земельних відносин. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2019. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2019_1_41

УДК 324.6:342.8

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ОСОБИСТОГО ГОЛОСУВАННЯ НА ВИБОРАХ

Анастасія Борова студентка 1-го курсу ФУЕП,
Науковий керівник: **Ярослав Музика,** к.ю.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Принципи особистого голосування в Україні гарантують індивідуальне, вільне волевиявлення кожного громадянина, що є ознакою демократичного виборчого процесу. Особисте голосування – основний етап під час виборів, який триває протягом багатьох років та гарантує відповідальність виборця за свій вибір. У нашій державі вимога особистого голосування закріплена перш за все Виборчим кодексом України.

Виборці на виборах голосують особисто. Голосування за інших осіб чи передання виборцем права голосу будь-якій іншій особі забороняється. Допомога виборцю, який внаслідок інвалідності та/або стану здоров'я не може самостійно заповнити виборчий бюлетень чи опустити його у виборчу скриньку, у виконанні цих дій відповідно до його волевиявлення у випадках, встановлених цим Кодексом, не вважається порушенням вимоги особистого голосування ст.17 Виборчого кодексу України [1]. Згідно з науково-практичним коментарем встановлюється така вимога, щодо права голосу, забороняючи голосування замість інших чи передання права голосу іншій особі. Дотримання особистого голосування дозволило подолати

в Україні явище «сімейного голосування», все ще поширеного в деяких посткомуністичних державах [2].

Наступне, що варто розглянути це принцип демократичних виборів. Згідно з словником юридичних термінів слово демократія – народовладдя, політичний лад, у якому встановлені і здійснюються на практиці способи і форми народовладдя, законодавчо закріплені гарантії свобод і прав громадян [3].

Відповідно до Конвенції про стандарти демократичних виборів виборчих прав і свобод у державах-учасницях Співдружності Незалежних Держав Демократичні вибори є одним з вищих безпосередніх виявлень влади і волі народу. Сторони визнають, що стандартами демократичних виборів є: право громадянина обирати і бути обраним до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших органів народного (національного) представництва [4]. Такий принцип також закріплюється в Конституцією України.

Як стверджує Кофі Аннан «Ніхто не народжується хорошим громадянином, жодна країна не народжується демократичною. Ці процеси продовжують розвиватися протягом всього життя. Молоді люди мають бути включені в цей процес з самого народження» [5, с.57].

Людина та демократія – тісно пов’язані між собою та рухаються в зустрічних напрямках: одне деякою мірою залежить від іншого, і є неповним без іншого. Права на свободу думки, совісті і релігії (Загальна декларація прав людини, стаття 18), свободу вираження (Загальна декларація прав людини, стаття 19), свободу мирних зборів і об’єднань (Загальна декларація прав людини, стаття 20) нерозривно зв’язані з ідеєю демократії [5, с.448].

Невід’ємною частиною демократичних виборів є також юридична відповідальність. Юридична відповідальність – є встановлена законом та полягає в ефективному функціонуванні виборчого процесу. До відповідальності можуть бути притягнені лише ті суб’єкти, котрі є громадянами України та мають виборчу деліктоздатність, що дозволить притягнути їх до будь-якої юридичної відповідальності. В юриспруденції існує

декілька видів юридичної відповідальності: адміністративна, кримінальна, дисциплінарна та цивільно-правова [6].

Принцип особистого голосування є ключовим етапом демократичних виборів, який полягає у вільному волевиявленню кожного громадянина та забороняє передачу голосу іншій особі (винятки передбачені Законом). Закріплення цього принципу містяться у Виборчому кодексі України та Конституції України. Порушення принципів особистого голосування несе за собою різні види юридичної відповідальності такі як: адміністративну, дисциплінарну, цивільно – правову та кримінальну. Особиста участь кожного виборця допомагає уникнути багатьох негативних явищ та створити справедливу систему виборчого процесу.

Список використаних джерел:

1. Виборчий кодекс України: Кодекс України від 19.12.2019. № 396-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text.

2. Виборчий кодекс України. Книга перша. Загальна частина. Науково-практичний коментар / за ред. Ю. Б. Ключковського. Київ: К.І.С., 2021. 768 с.

3. Короткий словник юридичних термінів, пов’язаних із законодавством, правовими нормами, освітою : [довідкове видання] /А. О. Бардінова, укладач, за участі М. В. Гриньової. Полтава : Сімон, 2021. 169 с.

4. Конвенція про стандарти демократичних виборів, виборчих прав і свобод у державах-учасницях Співдружності Незалежних Держав: Конвенція Співдружності Незалежних Держав від 07.10.2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_622#Text.

5. КОМПАС: Посібник з освіти з прав людини за участю молоді: друге видання, передруковане та оновлено/ за ред. П. Брандер, м. Страсбург, 2023. 496с.

6. Голобутовський Р., Сидоренко А. Юридична відповідальність за порушення виборчого законодавства.

Молодий вчений. 2021. № 5 (93). С. 107–110. URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-5-93-21.

УДК 352:628.4

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ВІДХОДАМИ

Юлія Бортник, студентка 4-го курсу факультету морського права
Катерина Пєршина, студентка 4-го курсу факультету морського права
Науковий керівник: **Катерина Дубова**, к.ю.н., доцент
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, Україна

Ефективне управління відходами є одним із ключових викликів сучасного суспільства, що впливає на екологічну безпеку, якість життя населення та сталий розвиток територій. У цьому контексті особливе значення набуває діяльність органів місцевого самоврядування як суб'єктів публічної адміністрації, що безпосередньо відповідають за організацію системи поводження з відходами на підпорядкованих територіях.

Органи місцевого самоврядування відіграють центральну роль у забезпеченні належного функціонування системи управління відходами, оскільки саме вони є найближчими до громадян і мають повноваження щодо вирішення питань місцевого значення. Законодавча база України, зокрема Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР [1] та Закон України «Про управління відходами» від 20 червня 2022 року № 2320-IX [2], визначає широкий спектр функцій органів місцевого самоврядування у цій сфері, включаючи організацію збору, перевезення, утилізації та захоронення відходів, а також здійснення контролю за дотриманням екологічних норм.

Крім того, у процесі децентралізації влади в Україні зростає роль територіальних громад у вирішенні екологічних

питань. Реформа децентралізації сприяє передачі більшої кількості повноважень і ресурсів на місцевий рівень, що створює передумови для підвищення ефективності управління відходами. Проте реалізація цих завдань вимагає комплексного підходу, який включає стратегічне планування, залучення інвестицій, розвиток інфраструктури, впровадження інноваційних технологій та активізацію участі громадськості.

А. В. Третьяк, аналізуючи різні наукові підходи до проблеми поводження з відходами, акцентує увагу на тому, що екологічні проблеми, пов'язані з відходами, здебільшого мають локальний характер, тобто їх джерело прив'язане до конкретної території. Це свідчить про необхідність здійснення всіх управлінських функцій, таких як ідентифікація проблеми, її документування, оцінка масштабів, моніторинг у місці виникнення, проведення дозвільно-ліцензійних процедур, контроль за джерелами екологічних проблем, притягнення винних до відповідальності, а також часткове стимулювання попереджувальних заходів, саме на локальному рівні [3, с. 53].

Безсистемне та безвідповідальне поводження з відходами, їх накопичення створюють серйозну загрозу для якості життя населення та спричиняють значний негативний вплив на навколишнє середовище. Європейські країни почали вирішувати цю проблему ще у XX столітті, створивши ефективну організаційну, технічну та технологічну базу для утилізації й переробки, зокрема, побутових відходів. У межах Європейського Союзу сформовано розвинене правове поле, яке продовжує вдосконалюватися. Водночас Україна, територія якої значною мірою забруднена відходами, лише нещодавно почала усвідомлювати важливість подолання проблеми «сміттєвої кризи» [4, с. 45].

Як зазначає Виконавчий директор Асоціації міст України О. Слобожан у передмові до методичних рекомендацій щодо публічних (комунальних) послуг та відповідної інфраструктури, сфера управління побутовими відходами залишається однією з найбільш неефективних і застарілих [5, с. 3].

У цьому контексті ключовим є питання ієрархії управління

відходами, що реалізується центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, а також суб'єктами господарювання, установами та організаціями з метою забезпечення (в порядку пріоритетності): 1) запобігання утворенню відходів; 2) підготовки відходів до повторного використання; 3) переробки (рециклінгу); 4) відновлення відходів, включаючи отримання енергії; 5) видалення відходів. Такий підхід закріплено у Законі України «Про управління відходами» від 20 червня 2022 року № 2320-IX [2].

Важливе значення у сфері управління відходами відіграють органи місцевого самоврядування, що закріплено у Розділі VIII, присвяченому планам і програмам управління відходами. Згідно зі статтею 52 Закону, кожна територіальна громада повинна розробити та затвердити місцеві плани управління відходами. Ці плани створюються протягом одного року з моменту набрання чинності регіональним планом управління відходами в конкретній області. У разі внесення змін до регіонального плану, місцевий план має бути оновлений у шестимісячний термін.

Отже, підсумовуючи викладене вище можемо констатувати, що у сучасних умовах розвитку правової держави та формування ефективної системи управління відходами органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль у забезпеченні екологічної безпеки та сталого розвитку територіальних громад.

Відтак, роль органів місцевого самоврядування в управлінні відходами є багатогранною і потребує системного підходу до вирішення існуючих проблем. Забезпечення належного правового регулювання, фінансової підтримки та активної участі громадськості дозволить створити ефективну систему поводження з відходами, яка відповідатиме принципам сталого розвитку та екологічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України

від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

2. Про управління відходами: Закон України від 20 червня 2022 року № 2320-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 17. Ст. 75.

3. Третьяк А. В. Перспективи розвитку законодавства у сфері поводження з відходами в умовах реформи місцевого самоврядування в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 5. С. 52–58.

4. Харченко Т. О. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері управління відходами. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 5. С. 45–47.

5. Гарник О. В. Забезпечення органами місцевого самоврядування реалізації норм Закону України «Про управління відходами»: Методичні рекомендації у сфері публічних (комунальних) послуг та відповідної інфраструктури. / За заг. ред. Слобожана О. В.; за підтримки Європейського Союзу і його держав-членів Німеччини, Польщі, Данії та Словенії. Асоціація міст України, 2023. 24 с.

УДК 349.2:004.8

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ: ВИКЛИКИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЛЯ ЮРИСТІВ

Софія Вергун студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Руданецька** к.ю.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту (ШІ) суттєво трансформує сферу трудових відносин, відкриваючи нові горизонти для оптимізації процесів управління персоналом, рекрутингу, оцінювання продуктивності тощо. Водночас ця трансформація супроводжується низкою юридичних, етичних і соціальних викликів, які вимагають комплексного осмислення з

боку правничої спільноти. Сучасне трудове право, з огляду на свою антропоцентричну природу, змушене адаптуватися до нової реальності, де у відносинах між працівником і роботодавцем з'являється третій «учасник» – штучний інтелект.

Одним із ключових питань, що постають перед юристами, є проблема ідентифікації суб'єктів трудових правовідносин у контексті використання ШІ. Класична модель трудових правовідносин передбачає наявність лише двох суб'єктів – роботодавця та працівника. Втім, коли функції управління трудовим процесом, прийняття рішень щодо прийому чи звільнення, а також контроль за виконанням трудових функцій фактично здійснюються алгоритмами, виникає потреба у переосмисленні ролей сторін. Ідея надання ШІ обмеженого правового статусу – так званої «електронної особи» – поки що залишається дискусійною, однак актуалізує питання відповідальності за дії інтелектуальних систем, що функціонують із високим ступенем автономності [1].

Окремої уваги заслуговує проблема дискримінації при використанні ШІ у рекрутингу та кадровій політиці. Алгоритми, що аналізують резюме та проводять попередній відбір кандидатів, можуть репродукувати або навіть підсилювати наявні упередження в навчальних даних. Знаковим став приклад компанії Amazon, де алгоритм автоматично знижував рейтинг кандидаток-жінок на технічні посади, ґрунтуючись на даних про попередні переваги компанії. Така практика прямо суперечить принципу рівності у сфері праці, закріпленому в міжнародних актах та національному законодавстві [2]. У цьому контексті актуалізується питання алгоритмічної прозорості – обов'язку роботодавця розкривати логіку роботи автоматизованих систем ухвалення рішень.

Не менш важливим є захист права працівників на приватність. Сучасні системи трекінгу, відеонагляду, аналізу активності на робочому місці надають роботодавцям безпрецедентний доступ до персональної інформації працівників. Проте така практика часто межує з порушенням права на недоторканність приватного життя. Закон України

«Про захист персональних даних» встановлює чіткі вимоги щодо згоди суб'єкта даних на обробку інформації, цільового призначення такої обробки та прозорості процедур [3]. Роботодавці, що використовують ШІ у системах моніторингу, мають дотримуватися принципів мінімізації даних і пропорційності.

Окремо варто порушити проблему «технологічного безробіття» – витіснення людини з ринку праці внаслідок автоматизації та впровадження інтелектуальних систем. Згідно з прогнозами, значна частина професій буде частково або повністю автоматизована в найближчі десятиліття. Це вимагає від держави активної ролі у формуванні політики підтримки та перекваліфікації працівників, розвитку секторів економіки, де людська праця залишатиметься незамінною, а також створення інституційних механізмів адаптації населення до нових викликів [4].

Юридичне регулювання використання ШІ у трудовій сфері не може бути повноцінним без урахування етичних засад. Алгоритмічна справедливість, відповідальність за автоматизовані рішення, принципи «людини в центрі» (human-in-the-loop) – усе це має бути закріплено на рівні нормативно-правових актів. Досвід ЄС, зокрема Європейського регламенту щодо штучного інтелекту (AI Act), може стати орієнтиром для України в питаннях законодавчої імплементації стандартів етичного та відповідального використання ШІ [5].

Таким чином, інтеграція штучного інтелекту у сферу трудових відносин є не лише технічним, а насамперед правовим викликом. Вона потребує глибокої доктринальної переоцінки низки фундаментальних понять трудового права, адаптації чинного законодавства, розробки спеціальних нормативних актів і формування нових підходів до юридичної відповідальності. У цій трансформації юристам відведено роль не просто спостерігачів, а активних учасників формування майбутнього правового ландшафту.

Список використаних джерел:

1. Гуцу С.Ф. Упровадження штучного інтелекту в трудові відносини: перспективи правового регулювання. Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право. 2021. №2(50). С. 42–47.

2. Кіберпанк для юристів: що потрібно знати про штучний інтелект. Центр демократії та верховенства права. URL: https://cedem.org.ua/analytics/kiberpank-dlya-yurystiv-shho-potribno-znaty-pro-shtuchnyj-intelekt/

3. Закон України «Про захист персональних даних»: Закон України від 01 черв. 2010 р. № 2297-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text.

4. Бутинська Р.Я. Штучний інтелект у сфері праці: проблеми та перспективи правового регулювання. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. №2. С. 52–56.

5. Швець Н.М., Пархоменко А.П. Штучний інтелект в трудових відносинах: можливості та виклики. Журнал східноєвропейського права. 2025. №1. С. 15–20.

УДК 323.13

УКРАДЕНЕ ДИТИНСТВО: ПРАВДА ПРО ДЕПОРТАЦІЮ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ

Світлана Воловець студентка 4-го курсу ІППО
Науковий керівник: **Ярина Олійник** д.ю.н., професор
Національний Університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

Тисячі дітей були вбиті або поранені росіянами, а мільйони – позбавлені можливості користуватися основними правами, включаючи охорону здоров'я та освіту. Війна також призвела до внутрішнього та зовнішнього переміщення людей, піддаючи багатьох дітей підвищеному ризику бути розлученими з батьками чи опікунами. Українські діти, у тому числі цілі дитячі будинки, були евакуйовані в інші місця України, а також до інших держав-членів Ради Європи.

росія стверджуючи, що українські діти є сиротами або позбавлені батьківського піклування, викрадає їх і регулярно змінює умови опіки над ними або передає дітей у прийомні сім'ї. Це часто відбувається без того, щоб органи влади держави-терориста докладали достатніх зусиль для встановлення зв'язку з родичами дітей або існуючими законними опікунами в Україні.

Діти без супроводу, чиї батьки або опікуни були вбиті, поранені, затримані під час так званого процесу «фільтрації», зникли безвісти під час бойових дій, відправляють в нібито «оздоровчі» табори, розташовані в різних частинах росії.

Зараз вважається, що росія керує широкомасштабною систематичною мережею щонайменше 40 «відпочинкових» таборів перевиховання для тисяч українських дітей. Основна мета більшості цих таборів полягає в проросійській ідеологічній і, в деяких випадках, військовій підготовці. Принаймні 32 (78%) таборів, за даними Лабораторії гуманітарних досліджень Єльського університету, залучені до систематичних зусиль з перевиховання українських дітей. Зауважимо, що до цього процесу задіяні всі рівні російського уряду. Кілька десятків федеральних, регіональних і місцевих діячів матеріально-технічно координують, збирають кошти, та безпосередньо управляють таборами і просуванням програми перевиховання українських дітей. Що цікаво 12 із цих осіб не перебувають у списках санкцій США та/або під міжнародними санкціями. Серед таборів 12 зосереджені навколо Чорного моря, 7 – в окупованому Криму, а 10 – навколо міст Москви, Казані та Єкатеринбурга. Одинадцять таборів розташовані за 500 миль від кордону України з росією, у тому числі два табори в Сибіру та один на Далекому Сході росії [1].

Практика незаконного усиновлення дітей та надання їм громадянства росії підтримується на законодавчому рівні, наприклад, у травні 2022 року прийнято указ про прискорення надання російського громадянства дітям з України, які визнані сиротами або залишилися без піклування батьків [2].

Держави-учасниці Конвенції ООН про права дитини, яку ратифікувала російська федерація, зобов'язуються поважати інтереси дитини та право дітей на збереження своєї особистості, включаючи громадянство, ім'я та сімейні відносини, визнані законом без протиправного втручання [3]. Зміна особистого статусу дітей, у тому числі їх громадянства, окупаційними силами також забороняється ст. 49 і 50 Конвенції про захист цивільного населення під час війни [4]. Відповідно до Конвенції про права дитини діти не повинні бути розлучені зі своїми батьками проти їхньої волі, за винятком випадків, коли компетентні органи за рішенням суду визначають, що це необхідно для найкращих інтересів дитини (ст. 9 Конвенції про права дитини).

Дуже важко встановити достовірні загальні цифри щодо кількості українських дітей, які були примусово вивезені до росії. З цією метою існує кілька ініціатив, зокрема веб-сайт розшуку «Діти війни», створений українською владою, на якому також записуються повідомлення про дітей, які загинули або зникли безвісти. Українська сторона офіційно ідентифікувала понад 16 222 депортованих дітей [5]. Інші дослідження показують, що реальна кількість може досягати 400 тис. дітей, що є ймовірно, найбільшою примусовою депортацією в сучасній історії.

Депортація українських дітей – це не лише злочин проти окремих сімей, але й проти майбутнього нашої нації. Ми маємо об'єднати зусилля для захисту прав кожної дитини, незалежно від обставин. Лише спільними діями ми зможемо повернути вкрадене дитинство нашим дітям і забезпечити їм право на щасливе майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Conflict Observatory Publication Portal Redirection. URL: https://hub.conflictobservatory.org/portal/apps/sites/#/home/pages/children-camps-1.

2. Дитяча уповноважена РФ усиновила незаконно вивезену з України дитину. *ZMINA.* URL: https://zmina.info/news/dytyacha-

upovnovazhena-rf-usynovyla-nezakonno-vyvezenu-z-ukrayiny-dytynu/.

3. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

4. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 р. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#n197.

5. Гамалій І. За час повномасштабної війни з України депортували 16 222 дитини. LB.ua. URL: https://lb.ua/society/2023/02/06/544917_za_chas_povnomasshtabnoi_viyni_z.html.

6. Genocide Convention in Ukrainian -- Prevent Genocide International. Prevent Genocide International. URL: http://www.preventgenocide.org/ua/konventsia.htm.

УДК 342.7:616-053.9(477)

ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВА НА ЕВТАНАЗІЮ В УКРАЇНІ

Владислав Гоменюк студент 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Богдана Ратушна** к.ю.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Україна долає тривалий і непростий шлях інтеграції у цивілізований правовий простір, приєднуючись до численних міжнародних конвенцій та декларацій, які захищають базові та основні права людини. Вкрай важливим в цьому контексті є ратифікація Україною у 1997 році Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Статтею 2 цієї Конвенції гарантується право на життя, яке є одним з основоположних прав людини [1].

Зазначене право також передбачене статтею 281 Цивільного кодексу України, відповідно до ч. 4 якої забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя [2]. Стаття 52 Основи законодавства України про охорону здоров'я передбачає, що медичні працівники зобов'язані надавати допомогу у повному обсязі хворому, який перебуває в критичному для життя стані. Пункт 2 ст. 52 забороняє пасивну евтаназію, а п. 3 ст. 52 забороняє й активну евтаназію, де зазначається, що медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії [3].

Дискусія в українському правовому полі щодо права на життя не втрачає актуальності. Зокрема, проблема права на життя розглядається в контексті доцільності правового закріплення права на евтаназію. До означеної тематики звертались Зеленюх О., Нікітенко Л., Філатов В., Стефанчук Р. та інші. Однак, єдиного погляду на цю проблему серед науковців-правників не сформовано і дотепер. З огляду на це питання доцільності правового закріплення права на евтаназію в Україні видається актуальним і своєчасним.

Евтаназія – це процес навмисного завершення життя пацієнта з метою зменшення страждань від невиліковної хвороби. Вперше термін «евтаназія» застосував Френсіс Бекон в XVII ст. для визначення легкої смерті [4].

У сучасному світі виділяють декілька видів евтаназії, таких як пасивну та активну. Пасивна евтаназія полягає в припиненні лікування, що прискорює смерть пацієнта, тоді як активна передбачає введення препаратів для швидкої та безболісної смерті. Активна евтаназія може бути реалізована в кількох формах: без згоди пацієнта (коли він не в змозі дати згоду через страждання, але рішення приймають родичі чи лікар), за допомогою лікаря або без його участі, коли пацієнт самостійно активує механізм, що сприяє самогубству.

Станом на 2024 рік евтаназія легалізована в Бельгії, Люксембурзі, Нідерландах, Португалії, Швейцарії, Німеччині, Канаді, деяких регіонах Австралії та окремих штатах США.

Якщо дивитись на думку Європейського суду з прав людини, то він займає нейтральну позицію щодо евтаназії, визнаючи право держав-учасниць на самостійне врегулювання цього питання. Аналізуючи його рішення, можна відзначити, що суд зазвичай не зосереджується на матеріальних аспектах справ, а більше зважає на процесуальні порушення при розгляді таких питань.

Отже, після дослідження, а потім й аналізу міжнародних і національних джерел, думку науковців-правників та зважаючи на прецедентну практику Європейського суду з прав людини щодо евтаназії, можна зробити висновок, що це питання викликає багато суперечок, зокрема серед прихильників і противників цієї практики. Щодо легалізації евтаназії в Україні, ця процедура не повністю відповідає моральним та релігійним переконанням українського народу. Однак, з огляду на зміни в суспільстві та зростаючу лояльність громадян до цього питання, Україна, як правова держава, могла б поступово запроваджувати евтаназію, орієнтуючись на досвід європейських країн і враховуючи національні особливості.

Список використаних джерел:

1. Європейська конвенція від 4 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

2. Цивільний кодекс України: Закон України від 03.09.2024. № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

3. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 01.10.2024. № 2801-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text.

4. Зеленюх О. В. Евтаназія: право людини на смерть у національному та міжнародному законодавстві. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави: збірник тез IX Всеукраїнської науковопрактичної конференції (30 травня 2020 року, Львів)*. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. С. 141-142.

УДК 343.98

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ БІОМЕТРИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КРИМІНАЛІСТИЦІ

Богдан Грещук, студент 4-го курсу факультету права
Науковий керівник: **Марина Олашин**, к.ю.н., доцент
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів, Україна

В умовах сучасної практики біометричні системи широко використовуються в різних сферах життя людини. Завдяки автоматизації та швидкості розпізнавання біометричні технології є дуже корисними в будь-якій галузі діяльності людини, де необхідно перевірити і підтвердити певні факти. Рівень розвитку біометричних технологій вже сьогодні достатньо високий, вони відповідають багатьом вимогам, що дозволяють використовувати їх у діяльності правоохоронних органів.

Біометрична технологія – це автоматизовані методи розпізнавання особи людини, засновані на фізіологічних або поведінкових характеристиках [1, с. 50].

Застосування біометричних технологій у криміналістиці є одним із ключових напрямів розвитку сучасних методів розслідування злочинів. Біометричні дані, такі як відбитки пальців, зображення обличчя, голосові характеристики, райдужка ока та ДНК, забезпечують високий рівень точності ідентифікації осіб. Однак використання таких технологій викликає низку правових, етичних та соціальних питань, зокрема щодо захисту прав людини.

Біометричні технології базуються на використанні унікальних фізіологічних або поведінкових характеристик особи для її ідентифікації. У криміналістиці вони застосовуються для розкриття злочинів, встановлення особи підозрюваних, ідентифікації жертв злочинів та інших завдань. Їх перевага полягає у високій точності та швидкості обробки даних, що значно підвищує ефективність правоохоронної діяльності.

Проте широке використання біометричних даних викликає занепокоєння щодо можливого порушення права на приватність та інших основоположних прав людини, що зумовлює необхідність детального правового регулювання цієї сфери.

В Україні правове регулювання збору, обробки та використання біометричних даних здійснюється через низку нормативно-правових актів. Основними з них є Конституція України, Закон України «Про захист персональних даних» та Кримінальний процесуальний кодекс України.

Згідно зі статтею 32 Конституції України, ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя без його згоди, за винятком випадків, передбачених законом [2]. Закон «Про захист персональних даних» визначає біометричні дані як особливу категорію персональних даних, обробка яких можлива лише за наявності чітко визначених підстав [3].

Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає можливість використання біометричних даних у процесі доказування. Наприклад, стаття 245 КПК України регулює порядок проведення експертних досліджень, зокрема ідентифікацію осіб за допомогою біометричних характеристик [4].

Однак українське законодавство має певні прогалини. Зокрема, відсутність чітких процедур для збору та зберігання біометричних даних може стати причиною зловживань або порушення прав людини. Тому необхідно вдосконалити правову базу з урахуванням міжнародного досвіду.

На міжнародному рівні правове регулювання біометричних технологій базується на низці документів, таких як Загальна декларація прав людини (1948), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966), Конвенція Ради Європи про захист осіб у зв’язку з автоматизованою обробкою персональних даних (1981) та Загальний регламент ЄС із захисту даних (GDPR) (2016).

Загальний регламент ЄС із захисту даних є одним із найбільш прогресивних документів у сфері регулювання

обробки персональних даних. Він встановлює суворі вимоги до збору, зберігання та використання біометричних даних.

Конвенція Ради Європи №108 також визначає основні принципи захисту персональних даних, включаючи біометричні [6]. Вона акцентує увагу на необхідності дотримання балансу між забезпеченням безпеки та захистом прав людини.

Отже, застосування біометричних технологій у криміналістиці має значний потенціал для підвищення ефективності правоохоронної діяльності. Водночас це вимагає чіткого правового регулювання для забезпечення балансу між безпекою суспільства та захистом прав людини і вирішення нагальних проблем, зокрема: формування єдиної термінології у законодавчих актах; розробки спеціалізованого законодавства щодо використання біометрії в криміналістиці; підвищення рівня захисту даних від кібератак та несанкціонованого доступу до цих даних.

Також Україна має враховувати міжнародний досвід і вдосконалювати своє законодавство з метою мінімізації ризиків порушення права на приватність і дискримінації.

Список використаних джерел:

1. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 20: Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія; редкол. В. Ю. Шепітько та ін. Харків: Право, 2018. 952 с.

2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text.

3. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року №2297-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року №4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

5. Загальний регламент ЄС із захисту даних (GDPR): Regulation (EU) 2016/679. URL: https://ek.expertus.com.ua/recommendations/3496.

6. Конвенція Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних (ETS №. 108), 1981. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326#Text.

УДК: 349.2:004(477)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОЦЕДУРИ ЗВІЛЬНЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЧИ Є ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ВІД АВТОМАТИЧНИХ РІШЕНЬ?

Марія Деркач студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Руданецька,** к.ю.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Воєнний стан в Україні, запроваджений Указом Президента від 24 лютого 2022 року, істотно трансформував усі сфери суспільного життя, зокрема – трудове право. В умовах надзвичайної ситуації законодавець був змушений оперативно адаптувати чинні нормативно-правові акти, впроваджуючи нові, тимчасові й екстрені механізми регулювання трудових відносин. Одним з ключових напрямів такої трансформації стала цифровізація та автоматизація кадрових процесів, зокрема процедур звільнення працівників.

Основною метою цифровізації трудових процесів в умовах війни є забезпечення оперативності управлінських рішень, безперервності функціонування організацій, особливо у сфері критичної інфраструктури, а також зменшення фізичної взаємодії сторін трудових правовідносин. Водночас така автоматизація викликає обґрунтовані застереження щодо дотримання трудових прав, прозорості алгоритмів, якими керуються системи прийняття рішень, а також забезпечення належного захисту працівників від потенційно неправомірного звільнення.

Законодавче регулювання порядку звільнення працівників здійснюється, зокрема, через статтю 36 Кодексу законів про працю України (КЗпП), яка встановлює вичерпний перелік

підстав для припинення трудового договору. Проте у період дії воєнного стану норми КЗпП застосовуються з урахуванням спеціального Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-IX від 15 березня 2022 року, який має пріоритетну силу. Відповідно, у разі колізії між положеннями КЗпП і спеціального закону – перевагу мають норми останнього [1; 4].

Це створює ситуацію, за якої захист трудових прав працівника у воєнний період, хоч і формально гарантований, де-факто може бути ослабленим. Зокрема, відсутність належного регулювання автоматизованих систем звільнення, які можуть використовуватись роботодавцями з метою оперативного скорочення штатів, створює загрозу порушення принципів правової визначеності, пропорційності й доступу до ефективного правового захисту.

Окремої уваги потребує питання довгострокового зберігання кадрових електронних документів. За чинними архівними вимогами, низка таких документів має зберігатися до 75 років або навіть безстроково (наприклад, контракти з керівниками). Натомість термін збереження електронних файлів, згідно з дослідженнями, наразі не перевищує 20 років, що ставить під сумнів довготривалу юридичну чинність таких документів [2; 3]. В умовах воєнного часу, коли зберігання паперових копій може бути ускладнене або неможливе, це питання набуває критичного значення.

Разом з тим, електронний документообіг забезпечує гнучкість та мобільність в організації праці, що особливо важливо в умовах внутрішньої і зовнішньої міграції працівників, переміщення бізнесу, а також загальної нестабільності. Цифрові інструменти дозволяють оформлювати трудові відносини, надсилати документи, забезпечувати облік кадрів та підтримувати зв’язок між сторонами трудових правовідносин без фізичної присутності. Таким чином, цифровізація постає як інструмент адаптації до умов воєнного часу.

Втім, цифрова трансформація трудового законодавства потребує глибшого аналізу та доопрацювання, насамперед – у

частині врегулювання автоматизованих рішень. Має бути визначено: які саме кадрові дії допускаються до автоматизації, за якими критеріями має здійснюватися правова оцінка таких рішень, які гарантії мають бути надані працівнику у разі звільнення, ініційованого автоматизованою системою, а також які механізми оскарження передбачені.

Крім того, цифровізація трудових процесів має супроводжуватись розвитком цифрової грамотності працівників, запровадженням принципу технологічної інклюзивності та гарантуванням рівного доступу до цифрових ресурсів, аби уникнути цифрового виключення і дискримінації на ринку праці.

Таким чином, в умовах воєнного стану цифровізація трудових відносин в Україні, включаючи процедури звільнення, є вимушеним, але закономірним процесом адаптації правової системи до реалій кризи. Однак лише за умови належного правового регулювання, контролю за дотриманням гарантій, а також з урахуванням соціальної справедливості й прав працівників, цифровізація може перетворитися з інструменту виживання на засіб сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text

2. Швець Н. Цифровізація трудових відносин за умов воєнного стану Publishing House Baltija Publishing. URL: http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/495/13178/27552-1?inline=1

3. Чанишева Г. І. Розвиток трудового законодавства України в умовах цифрової трансформації економіки: окремі питання. Правова позиція. 2023. № 1 (38). С. 158–163.

4. Василенко Л. Особливості звільнення працівників під час воєнного стану: правове регулювання, що врахувати, судова практика. Think brave. URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/233758

УДК 343.8-053.6

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІМ: БАЛАНС МІЖ КАРОЮ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЄЮ

Павло Дігтяренко, студент 3-го курсу ІППО
Науковий керівник: **Роман Шай**, к.ю.н., доцент
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

Розгляд особливостей призначення покарання неповнолітнім є однією з найбільш делікатних та соціально значущих сфер кримінального правосуддя. У підході до неповнолітніх правопорушників кристалізується складний баланс між необхідністю покарання за скоєне протиправне діяння та першочерговим завданням їхньої ресоціалізації, тобто повернення до повноцінного життя в суспільстві як законослухняних громадян. Цей баланс відображає визнання особливого статусу неповнолітніх, їхньої психологічної та соціальної вразливості, незавершеності процесу формування особистості та більшої схильності до впливу оточення[1].

На відміну від дорослих злочинців, де каральна функція покарання часто домінує, у випадку з неповнолітніми на перший план виходять цілі виправлення та запобігання повторним правопорушенням. Це зумовлено розумінням того, що жорстке каральне ставлення до підлітків, особливо у вигляді тривалого позбавлення волі, може мати руйнівні наслідки для їхньої подальшої долі, ускладнити соціальну адаптацію та збільшити ризик рецидиву. Саме тому законодавство та правозастосовна практика більшості розвинених країн, включаючи Україну, передбачають спеціальні норми та процедури призначення покарання неповнолітнім, які враховують їхні вікові особливості та спрямовані на їхню ресоціалізацію.

Призначення покарання неповнолітнім в Україні має на меті досягнення балансу між карою за вчинене правопорушення та ресоціалізацією особи, враховуючи її вікові, психологічні та соціальні особливості. Цей підхід базується на принципах

гуманізму, індивідуалізації покарання та пріоритету виховного впливу над репресивними заходами [1].

Кримінальний кодекс України (ККУ) передбачає спеціальні положення щодо неповнолітніх правопорушників. Зокрема, стаття 98 ККУ визначає перелік покарань, які можуть бути застосовані до осіб, які не досягли 18-річного віку на момент вчинення злочину. До таких покарань належать: штраф, громадські роботи, виправні роботи, арешт та позбавлення волі на певний строк. При цьому застосування кожного з цих видів покарань має свої особливості та обмеження, зумовлені віком, майновим станом та іншими характеристиками неповнолітнього[2].

Так, штраф може бути призначений лише тим неповнолітнім, які мають самостійний дохід або власне майно. Громадські роботи передбачають виконання неповнолітнім робіт у вільний від навчання час, тривалістю не більше двох годин на день. Виправні роботи здійснюються за місцем роботи неповнолітнього з відрахуванням частини заробітку до державного бюджету. Арешт застосовується до осіб, які досягли 16-річного віку, на строк від 15 до 45 діб. Позбавлення волі на певний строк може бути призначене лише за тяжкі та особливо тяжкі злочини, з максимальним строком до 15 років у випадках умисного позбавлення життя людини [2; 3].

При призначенні покарання суд зобов'язаний враховувати не лише характер і ступінь тяжкості вчиненого злочину, але й умови життя та виховання неповнолітнього, вплив дорослих, рівень розвитку та інші особливості особи. Це передбачено статтею 103 ККУ. Такий підхід дозволяє індивідуалізувати покарання та забезпечити його відповідність конкретній ситуації [2].

Крім того, законодавство передбачає можливість звільнення неповнолітнього від відбування покарання з випробуванням або застосування до нього примусових заходів виховного характеру. Згідно зі статтею 104 ККУ, звільнення з випробуванням може бути застосоване у разі засудження до арешту або позбавлення волі, з встановленням іспитового

строку від одного до двох років. Стаття 105 ККУ передбачає застосування до неповнолітніх, які вчинили злочин невеликої або середньої тяжкості, примусових заходів виховного характеру, таких як застереження, обмеження дозвілля, передача під нагляд батьків або педагогічного колективу [2; 4].

Загалом, система призначення покарань неповнолітнім в Україні спрямована на їхнє виправлення та ресоціалізацію, з урахуванням вікових та психологічних особливостей, а також обставин вчинення злочину. Такий підхід відповідає міжнародним стандартам у сфері правосуддя щодо неповнолітніх та забезпечує баланс між необхідністю покарання та потребою у виховному впливі.

Список використаних джерел:

1. Устрицька Н.І. Призначення покарання неповнолітнім: окремі проблеми. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 3. С. 173–176.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

3. Призначення покарання неповнолітньому: загальні засади. Золочівська міська рада : офіційний вебсайт. URL: https://zlmr.gov.ua.

4. Лель Г.В., Іскович В.Ю. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх за Кримінальним кодексом України. *Ірпінський юридичний часопис*. 2023.

УДК 347.1:340.12(477)

ЮРИДИЧНІ ФАКТИ-СТАНИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Уляна Душеїна, здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня, факультету морського права
Науковий керівник: **Олена Ломакіна**, к.ю.н., доцент
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, Україна

Юридичні факти є фундаментальними елементами правового регулювання у будь-якій правовій системі, включаючи цивільне право України. Вони виступають ключовими механізмами, що зумовлюють виникнення, зміну або припинення правовідносин. У межах цивільного права, яке регулює майнові та немайнові відносини між фізичними і юридичними особами, юридичні факти-стани відіграють особливу роль, адже вони характеризуються тривалістю у часі та нерідко залежать від об'єктивних обставин, що не залежать від волі суб'єктів правовідносин.

Різноманітність юридичних фактів обумовлює складнощі, пов'язані з їх класифікацією в юридичній науці, де застосовується широкий спектр підходів, розроблених фахівцями загальнотеоретичних і галузевих напрямів права [1, с. 45].

Сучасна юридична наука розглядає юридичні факти-стани як окрему категорію юридичних фактів, що відрізняються своєю природою та специфікою впливу на правовідносини. Вони охоплюють такі явища, як вік, стан здоров'я, сімейний стан тощо. Ці стани можуть бути як юридично значущими умовами для реалізації прав і обов'язків, так і підставами для їх припинення або зміни.

У контексті цивільного права України юридичні факти-стани мають особливе значення з огляду на їхній вплив на правосуб'єктність учасників цивільних правовідносин, а також на динаміку розвитку цих правовідносин.

Встановлення системної єдності юридичних фактів та

аналіз співвідношення їх видів і модифікацій у різних сферах суспільного життя дозволяють краще зрозуміти механізми правового регулювання.

За походженням юридичні факти-стани поділяються на: 1) соціальні – зумовлені діяльністю суспільства; 2) технічні – пов'язані з технічними характеристиками об'єктів; 3) природні – обумовлені природними властивостями об'єктів. Водночас за формою прояву виділяють позитивні та негативні юридичні факти-стани. За значимістю їх поділяють на основні (головні) та додаткові (підлеглі) [2, с. 26].

Оскільки юридичні факти-стани є відображенням суспільного життя, їх класифікація можлива за матеріальним змістом, тобто залежно від сфери суспільних відносин. Наприклад, це можуть бути факти-стани, що стосуються правового регулювання транспорту чи охорони здоров'я.

Крім того, за поширеністю у праві виділяють загальноправові, міжгалузеві та галузеві юридичні факти-стани. За галузевою належністю їх поділяють на конституційно-правові, кримінально-правові, адміністративно-правові, сімейно-правові тощо. Залежно від зв'язку з правовими відносинами юридичні факти-стани поділяються на матеріальні та процесуальні. За ознакою документального оформлення вони можуть бути оформленими або неоформленими. За структурою розрізняють прості та складні юридичні факти-стани. Нарешті, враховуючи тривалість у часі, їх можна класифікувати як строкові та безстрокові [3, с. 39-42].

Отже, дослідження юридичних фактів-станів є важливим аспектом вивчення механізмів функціонування цивільного права. Це дозволяє не лише поглибити розуміння теоретичних засад правової системи, але й сприяє підвищенню ефективності правозастосовної діяльності, що має ключове значення для забезпечення справедливості та правопорядку.

Аналіз юридичних фактів-станів відкриває можливості для вдосконалення правових інститутів, які регулюють суспільні відносини, та сприяє формуванню прогресивної правової політики [4, с. 11]. Дослідження таких фактів дозволяє виявляти

прогалини у чинному законодавстві, визначати шляхи їх усунення та розробляти нові підходи до регулювання правовідносин.

Відтак, вивчення юридичних фактів-станів є вагомим внеском у розвиток цивільного права. Це не лише забезпечує більш глибоке розуміння правових механізмів, але й сприяє створенню ефективної правозастосовної практики та формуванню дієвої правової політики, що відповідає сучасним суспільним потребам.

Список використаних джерел:

1. Цивільне право України. Частина перша; За ред. проф. Ч. Н. Азімова, доцентів С. Н. Приступи, В. М. Ігнатенка. Харків: Право, 2014. 368 с.

2. Січевлюк В. А. Правосуб'єктність у приватному праві: категоріально-понятійне пізнання в контексті загальної теорії права. *Журнал «ScienceRise: Juridical Science».* 2018. № 3 (5). С. 22–29.

3. Волкова І. М. Класифікація юридичних фактів-станів. Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми. Харків, 2017. С. 39–42. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/27_10_2017/pdf/10.pdf

4. Басай О. В. Поняття юридичних фактів: теоретичний аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2014. Вип. 3(6). С. 8–16.

УДК 341.217.02:061.1ЄС

ПЕРВИННЕ ТА ВТОРИННЕ ПРАВО ЄС: ЗНАЧЕННЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА

Аделіна Зубченко, здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня, факультету морського права
Науковий керівник: **Надія Бортник**, д.ю.н., професор
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, Україна

Європейський Союз становить унікальне правове утворення, спрямоване на розвиток і підтримку взаємовідносин між державами-учасницями. Він не лише застосовує існуючі правові норми, але й формує власні, що дозволяє впливати і на правову систему самого Союзу, і на законодавство держав-членів. З огляду на значний вплив ЄС у глобальному контексті, важливо визначити, на які правові засади спирається його діяльність.

Право Європейського Союзу за своєю структурою поділяється на первинне та вторинне. Первинне право ЄС включає норми міжнародних договорів, що складають правову основу для функціонування всіх елементів, які формують Європейський Союз. Воно створює базу для прийняття законодавчих та інших нормативно-правових актів Союзу [2].

Джерела первинного права створюються та ухвалюються спільно державами-членами Європейського Союзу, тому за своєю природою вони є міжнародними договорами. Основними джерелами первинного права ЄС є його установчі договори, які були систематизовані на основі Договору про Європейський Союз (ДЄС) та Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС) [3, с. 49].

Первинне законодавство є складовою частиною європейського права, що розробляється безпосередньо державами-членами Європейського Союзу. До ключових актів первинного права належать:

1. Установчі договори Європейських Спільнот разом із протоколами та додатками

2. Договори, що змінюють та доповнюють установчі договори.

3. Угоди щодо вступу нових членів до Європейського Союзу.

Іншим джерелом первинного права Європейського Союзу є його міжнародні договори, що обумовлено роллю ЄС на міжнародній арені. Отже, Європейський Союз має можливість укладати міжнародні договори та угоди і з державами, які не є його членами, і з іншими міжнародними організаціями. Ці договори охоплюють широкий спектр відносин, включаючи співпрацю у сфері торгівлі, промисловості, технічного та наукового співробітництва, а також торговельні угоди щодо окремих категорій товарів. У зв'язку зі зростанням економічної потужності та активності у сфері торгівлі з боку держав-членів ЄС упродовж останніх років значно збільшилася кількість міжнародних договорів, укладених Європейським Союзом із країнами, які не є його членами [4, с. 50].

Усі зазначені вище договори формують конституційну основу існування ЄС, яка доповнюється законодавчими та адміністративними актами, ухваленими його органами в інтересах Співтовариства [5, с. 7].

Європейський Союз оперує переважно компетенціями органів, таких як Рада ЄС та Європейська комісія, які відповідно до статті 288 Договору про функціонування ЄС мають право приймати такі нормативно-правові акти: регламенти, директиви, рішення та рекомендації. Важливо зазначити, що між цими трьома категоріями актів вторинного права ЄС немає загальної ієрархічної структури. Іншими словами, регламенти не мають вищого ієрархічного статусу порівняно з директивами, так само як рішення не є нижчими за директиви.

Акти вторинного права ЄС, які базуються на первинному праві, створюються автономно та ухвалюються відповідними інституціями Європейського Союзу. Вони функціонують і застосовуються в межах Союзу згідно з його цілями, принципами та в рамках визначеної юрисдикції ЄС [4, с. 51].

Окрім зазначених актів, існує значна кількість «нетипових

актів Співтовариств» (резолюції, програми, рішення Ради та представників урядів держав-членів тощо), а також актів рекомендаційного характеру (рекомендації та висновки), які не мають обов'язкової юридичної сили [2, с. 15].

Отже, основу правової системи Європейського Союзу становлять первинне та вторинне право. Первинне право включає норми міжнародних договорів, які є фундаментом для правового регулювання в рамках ЄС. Ці норми мають визначальне значення для процесів нормотворення та застосування права органами Європейського Союзу. Вторинне право, своєю чергою, є більш розгалуженою системою, що містить численні норми, які повинні відповідати положенням первинного права. До вторинного права належать акти, прийняті інститутами Європейського Союзу, а також договори, укладені між міжнародними співтовариствами. Вторинне право є результатом нормативної діяльності та функціонування Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Право ЄС: устрій та правопорядок / С. М. Задорожна, Н. В. Кирилюк, А. З. Маник; за заг. ред. С. М. Задорожної. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2021. 232 с.

2. Мартинюк Я. Ю., Корнієнко В. О. Поняття і структура права Європейського Союзу. Вінницький національний технічний університет. 2020. URL: https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2020/paper/download/10234/8567

3. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Нікanорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навч. посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.

4. Сорока С. В. Основні засади правової системи Європейського Союзу. Мультимедійний підручник «Управління в ЄС та політика європейської інтеграції». 2020. URL: https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/Lektsiya_6._Osnovni-zasadi-pravovoyi-sistemi-YEvropejskogo-Soyuzu.pdf

5. Голинська М. І. Джерела права ЄС. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки.* 2018. № 6. С. 239–245.

УДК 342.9:35.076.5

ПРИНЦИП РОЗУМНОГО СТРОКУ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ ПРОЦЕДУРІ

Аделіна Зубченко, здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня, факультету морського права
Науковий керівник: **Сергій Маркін**, к.ю.н., доцент
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, Україна

Дотримання принципів адміністративної процедури є ключовою умовою для забезпечення якісного надання адміністративних послуг. Одним із визначальних елементів реалізації адміністративної процедури є час, відведений на вирішення справи. Значущість строку розгляду та вирішення справи адміністративним органом підкреслюється закріпленням у Законі України «Про адміністративні процедури» принципу розумного строку. Важливо розуміти, що саме необхідно вважати розумним строком, і який зміст вкладає законодавець у це поняття.

Закон України «Про адміністративну процедуру» від 17 лютого 2022 року № 2073-IX [1] визначає порядок здійснення адміністративного провадження, яке проводиться у визначених часових межах. Початок, перебіг і завершення цих меж мають юридичне значення для набуття прав і обов'язків учасниками провадження, здійснення або утримання від процедурних дій, ухвалення адміністративним органом проміжних (процедурних) рішень, а також остаточного рішення у справі, тобто адміністративного акта. Однією з ключових категорій адміністративної процедури є поняття «строк». Статті 33 і 34 цього Закону регулюють порядок обчислення строків у межах адміністративного провадження та строки вирішення

адміністративних справ. Однак у Законі відсутнє визначення терміна «строк», тому застосовується загальноприйняте розуміння цієї категорії як проміжку часу, обмеженого початковим і кінцевим моментами. У юридичній термінології використовуються поняття «строк» і «термін», які є близькими за сутністю, оскільки обидва відображають темпоральність у праві, однак змістовно вони різняться: строк позначає період у часі, тоді як термін – це конкретний момент часу.

Під «строком» зазвичай розуміють визначений проміжок часу, протягом якого пов'язана з ним дія чи подія набуває юридичного значення; цей період може обчислюватися годинами, днями, місяцями або роками. Наприклад, у межах адміністративного провадження строк розгляду справи за поданою заявою, як правило, становить 30 календарних днів з моменту подання заяви [2, с. 44-45].

Згідно зі статтею 4 Кодексу адміністративного судочинства України, розумний строк визначається як найкоротший період, необхідний для розгляду та вирішення адміністративної справи, який забезпечує своєчасний судовий захист порушених прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин без невиправданих затримок [3].

Відповідно до статті 13 Закону України «Про адміністративну процедуру», розумний строк визначається як найкоротший період часу, необхідний для здійснення адміністративного провадження, але не пізніше граничних строків, встановлених законодавством. Це зобов'язує адміністративний орган діяти оперативно, уникаючи затримок у виконанні дій чи прийнятті рішень до настання максимальних строків, передбачених законом. Дотримання вимоги своєчасності є особливо важливим у випадках, коли зволікання може призвести до втрати актуальності адміністративного акта.

Отже, розумний строк – це мінімальний період, протягом якого адміністративний орган зобов'язаний розглянути справу та ухвалити рішення, дотримуючись усіх принципів адміністративної процедури. Одним із ключових критеріїв, що впливає на визначення тривалості такого строку, є його

достатність для забезпечення законного та справедливого розв'язання справи. Основною метою розгляду справи в межах розумного строку є захист прав та інтересів особи, яка звернулася за отриманням адміністративної послуги. Тривалість розумного строку повинна забезпечувати всебічний аналіз справи, але не може перевищувати граничних (максимальних) строків, встановлених законодавством.

Список використаних джерел:

1. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 р. № 2073-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 15. Ст. 50.

3. Бойко І. В. Строки в адміністративній процедурі. *Право України*. 2024. № 11. С. 42–58.

4. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.

УДК. 347.92

ДОСТУПНІСТЬ ПРАВОСУДДЯ ПІД ЧАС ПЕРЕГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ У КАСАЦІЙНОМУ ПОРЯДКУ

Богдана Кліпарчук, студентка 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Богдана Ратушна**, к.ю.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Право касаційного оскарження судових рішень є важливою гарантією захисту прав і законних інтересів учасників цивільної справи. Касаційна інстанція покликана перевіряти законність оскаржених рішень суду першої інстанції та своєчасно усувати помилки і порушення у роботі судів по розгляду цивільних справ. Крім того, така перевірка забезпечує формування єдиної практики застосування судами норм матеріального й процесуального права.

З огляду на актуальність означеної тематики, видається за необхідне з'ясувати доступність правосуддя при перегляді судових рішень у цивільних справах у касаційному провадженні України.

Відповідно до ст. 389 ЦПК України (надалі – ЦПК [1] об'єктами касаційного оскарження є рішення суду першої інстанції після апеляційного перегляду справи та постанову суду апеляційної інстанції, крім судових рішень, визначених у частині третій статті 389 ЦПК; та ухвали суду першої інстанції, вказані у пунктах 3, 6, 7, 15, 16, 22, 23, 27, 28, 30, 32 частини першої статті 353 ЦПК, після їх перегляду в апеляційному порядку.

Однак, відповідно до ч. 3 ст. 389 ЦПК є визначений перелік судових рішень, що не підлягають касаційному оскарженню. До них належать:

1) рішення, ухвали суду першої інстанції та постанови, ухвали суду апеляційної інстанції у справах, рішення у яких підлягають перегляду в апеляційному порядку Верховним Судом; 2) судові рішення у малозначних справах та у справах з ціною позову, що не перевищує двохсот п'ятдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, крім випадків, якщо: а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики; б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до цього Кодексу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи; в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу; г) суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково.

Приписи ЦПК можуть установлювати обмеження на реалізацію права на касаційне оскарження судових рішень, однак такі обмеження мають бути ґрунтовані на приписах права, що є зрозумілими за своїм змістом і передбачними за наслідками застосування, та мати правомірну мету й бути домірними[2].

ЄСПЛ послідовно обстоює позицію, що для розуміння змісту обмежень права на доступ до суду, гарантованого статтею 6 Конвенції, є потреба у врахуванні ролі касаційних судів та визнанні того, що умови прийнятності касаційної скарги щодо питань права можуть бути суворіші, ніж для звичайної скарги; застосування визначеного у національному праві критерію ratione valoris для подання скарг до Верховного Суду є правомірною та обґрунтованою процесуальною вимогою з огляду на саму суть повноважень Верховного Суду щодо розгляду лише справ відповідного рівня значущості.

Конституційний Суд України виходить із того, що додержання принципу остаточності судового рішення (res judicata) є надважливим для забезпечення поваги до суду, його рішень та дієвості всієї системи правосуддя в державі, керованій правовладдям [3].

Тому внормування процесуальних відносин у спосіб визначення в ЦПК підстав для касаційного перегляду судових рішень, ухвалених судами першої та апеляційної інстанцій, можливе як виняток і лише у разі, коли це обумовлено потребами, що є значущими для дієвості та ефективності правосуддя.

Підсумовуючи, зазначимо, що доступ до правосуддя є важливим елементом права на справедливий суд, гарантованого ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Водночас ЄСПЛ допускає застосування процесуальних фільтрів для касаційного перегляду судових рішень, ухвалених судами першої та апеляційної інстанцій, вважаючи, що умови прийнятності касаційної скарги щодо питань права можуть бути суворіші, ніж для звичайної скарги; застосування визначеного у національному праві критерію ratione valoris для подання скарг до Верховного Суду є правомірною та обґрунтованою процесуальною вимогою з огляду на саму суть повноважень Верховного Суду щодо розгляду лише справ відповідного рівня значущості.

Конституційний Суд України погодився з цією позицією ЄСПЛ та ухвалив рішення про відсутність порушення доступу

до правосуддя у касаційному провадженні на підставі пункту 2 частини третьої статті 389 ЦПК України.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: https:// https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15# (дата звернення: 10.04.2025).

2. Сакара Н. Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах: монографія. Харків: Право, 2010. 256 с.

3. Рішення Конституційного Суду у справі за конституційними скаргами Дорошко Ольги Євгенівни, Євстіфеєва Микити Ігоровича, Кушаби Івана Петровича, Якіменка Володимира Петровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 1, 5 частини шостої статті 19, пункту 2 частини третьої статті 389 Цивільного процесуального кодексу України (щодо гарантування права на судовий захист у малозначних спорах) № 10-р(II)/2023 від 22.11.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-23#.

УДК 343.131

СПЕЦИФІКА НЕДОТОРКАНОСТІ ПРАВА ВЛАСНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Руслан Коб'ялковський, студент 4-го курсу, Агроінженерія
Науковий керівник: **Василь Рапа**, викладач
ВСП «Золочівський фаховий коледж ЛНУВМБ
ім. С.З. Ґжицького», с. Новоселище, Україна.

Сутність кримінальних проваджень передбачає в тому числі і обов'язкове та неухильне дотримання прав і свобод людини і громадянина. З іншого боку, уникнути певного роду обмежень прав і свобод на практиці неможливо, оскільки цього вимагають завдання кримінального провадження. В тому числі,

ми можемо говорити і про заходи процесуального примусу, що стосуються інституту права власності.

Зокрема, стаття 16 КПК України, що стосується питання недоторканості права власності характеризує, що допускаються випадки позбавлення чи обмеження такого права. Згідно з нормами цієї статті «Позбавлення або обмеження права власності під час кримінального провадження здійснюється лише на підставі вмотивованого судового рішення, ухваленого в порядку, передбаченому цим Кодексом.На підставах та в порядку, передбачених цим Кодексом, допускається тимчасове вилучення майна без судового рішення»[3].

Актуальність наукових досліджень щодо права власності у кримінальному процесі полягає в тому, що саме по собі право власності є фундаментом для забезпечення діяльності суб'єктів майнових відносин та реалізації їх правомочностей. Держава в особі судових та правоохоронних органів на одну сторону покликана забезпечити захист права власності суб'єктів кримінального провадження, але на іншу сторону - обмежувати чи позбавляти такого права виключно в об'єктивній та дійсно належній мірі задля виконання завдань і цілей кримінального провадження.

Серед прикладів завдань, що тісно стосуються права власності слід зазначити про таку як «охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження», що передбачена у ст. 2 КПК України [3].Тому можна стверджувати, що завдання та засади кримінального провадження перебувають у нерозривному зв'язку, адже засади відображають, яким чином завдання слід виконувати.

В свою чергу, базисом для недоторканості права власності як засади кримінального права є фактично норми Конституції України, а саме ст.41 - «Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним» [1].

Зважаючи на те, що КПК не конкретизує сутність права власності, доцільно взяти до уваги напрацювання з цивільного законодавства. Мова йде про ч.1 ст. 316 ЦК України - «правом

власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб» та ч.1 ст. 317 ЦК України «власникові належать права володіння, користування та розпоряджання своїм майном»[4].

Зважаючи на ст. 16 КПК, допускається як обмеження, так і позбавлення права власності. По суті, обмеження не тягнуть за собою втрату права власності, однак відбувається обмеження певних правомочностей, визначених у ч.1 ст. 317 ЦК України. В свою чергу, позбавлення права власності має більш тяжкі юридичні наслідки, адже ми говоримо про припинення права власності як такого.

Безумовно, повинна існувати об'єктивна межа між завданнями кримінального провадження та процесуальними діями, що тягнуть за собою обмеження чи позбавлення права власності.

Варто згадати про заходи забезпечення кримінального провадження, що передбачені у ч.2 ст. 131 КПК України та стосуються права власності - тимчасове вилучення майна та арешт майна. Вони по суті є заходами обмежуючого характеру. Відмінність полягає в тому, що тимчасове вилучення майна не у всіх випадках вимагатиме судового рішення, адже для прикладу тимчасове вилучення майна може здійснюватися також під час обшуку, огляду, що передбачено у ч.2 ст. 168 КПК України. Водночас, арешт майна вимагає наявності ухвали слідчого судді або суду, як це передбачено в ч.1 ст. 170 КПК[3].

Щодо випадків, коли можна говорити про позбавлення права власності - слід взяти до уваги конфіскацію майна як кримінальне покарання, що регламентується у ст. 59 КК України. Зокрема, «покарання у виді конфіскації майна полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого»[2]. Фактично, обвинувальний вирок суду у випадку застосування такого покарання буде тягнути за собою позбавлення права власності особи, яка визнана винною у вчинені кримінального правопорушення, адже ми говоримо про передачу певного майна у власність держави.

Отже, недоторканість права власності у кримінальному провадженні є важливою засадою, а практична її реалізація вимагає неухильного дотримання прав і свобод людини та громадянина, а застосування обмежень чи позбавлень повинне чітко вимагати завданням кримінального провадження, та не виходити за об'єктивно необхідні межі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: станом на 01.01.2020 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/sho w/254%D0%BA/96D 0%B2%D1%80 (дата звернення 02.05.2025).

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 01.02.2025 URL:https://zakon.rada.gov.ua/law s/show/2341-14#Text (дата звернення 02.05.2025)

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 26.12.2024 URL:https://zako n.rada.gov.ua/la ws/show/4651-17 (дата звернення 02.05.2025).

4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV станом на 09.04.2025 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show /435-15 (дата звернення 02.05.2025).

УДК 351.862

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ АГРЕСІЇ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ

Аліна Мельник, студентка 1-го курсу ІППО
Науковий керівник: **Мирослава Сірант**, д.ю.н., професор
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

Протягом останньої чверті століття світ став свідком бурхливого зростання інформаційних мереж, що об'єднали

мільярди людей у глобальну спільноту. Ця трансформація суспільства, де інформація стала найціннішим ресурсом, привела до радикальних змін у всіх сферах людської діяльності [1, с. 27-32].

Оновлена Доктрина інформаційної безпеки України 2017 [2] року чітко ідентифікує конкретні загрози, що становлять реальну небезпеку для національної безпеки нашої держави в інформаційному просторі, серед яких:

− проведення цілеспрямованих інформаційних атак, що мають на меті послабити боєздатність Збройних Сил України, підірвати моральний дух військовослужбовців, спровокувати екстремістські дії, поширити паніку серед населення та дестабілізувати ситуацію в країні;

− розпалювання ворожнечі між різними етнічними та релігійними групами в Україні, а також цілеспрямована дискредитація України на міжнародній арені через маніпуляцію інформацією з боку держави-агресора;

− систематичні спроби держави-агресора встановити контроль над інформаційним простором України та інших країн шляхом розбудови власної інформаційної інфраструктури;

− інформаційне домінування держави-агресора на тимчасово окупованих територіях;

− обмежені можливості ефективно протистояти інформаційній агресії через недосконалу інформаційну інфраструктуру;

− відсутність єдиного інформаційного фронту через невизначеність стратегічного наративу.

− поширення закликів до радикальних дій, пропаганда федералізму та сепаратизму в Україні [1, с. 27-32].

Згідно зі Стратегією національної безпеки України, інформаційна безпека є невід'ємною складовою загальної безпеки держави, оскільки інформаційні технології можуть використовуватися як інструмент для досягнення політичних, економічних та соціальних цілей, як позитивних, так і деструктивних. З огляду на зростання кіберзагроз та необхідність забезпечення інформаційної безпеки держави,

законодавство України передбачає створення спеціальних органів для координації діяльності у цій сфері [3, с. 229-234].

Одним з таких органів є Національний координаційний центр кібербезпеки, створений відповідно до указів Президента України та рішень Ради національної безпеки і оборони України. Він покликаний забезпечувати ефективне протистояння кіберзагрозам, захист критичної інфраструктури та підвищення рівня кібербезпеки в державі [3, с. 229-234].

Гібридна війна, що поєднує в собі військові, політичні, економічні та інформаційні компоненти, ставить перед державами складні завдання. З одного боку, необхідно вживати ефективних заходів для протидії інформаційним атакам, дезінформації та пропаганді. З іншого боку, ці заходи не повинні суперечити принципам верховенства права та обмежувати свободу слова та інші фундаментальні права і свободи. Знаходження балансу між цими двома аспектами є одним з ключових викликів для держав, які зазнають гібридної агресії [4, с. 200-203].

Інформаційна політика України, як сукупність заходів, спрямованих на регулювання інформаційних процесів у суспільстві, відіграє ключову роль у забезпеченні національної безпеки. За допомогою правових норм держава визначає правила функціонування інформаційного простору, захищає національні інтереси та забезпечує права і свободи громадян. Однак, динамічний розвиток інформаційних технологій вимагає постійного вдосконалення законодавства в цій сфері, як у частині публічно-правового регулювання, так і в частині приватноправових відносин [4, с. 200-203].

Швидкий розвиток цифрових технологій та глобальна цифровізація всіх сфер життя суттєво змінили умови забезпечення безпеки. Інформація стала одним з найцінніших ресурсів, а кіберзагрози – одними з найсерйозніших викликів сучасності. Тому вивчення питань інформаційної безпеки як невід'ємної складової національної безпеки є надзвичайно актуальним завданням, яке вимагає комплексного підходу та міждисциплінарних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Домбровський Л. В. Інформаційна безпека держави у системі національної безпеки України. *Bulletin of the National University of Civil Protection of Ukraine. Series: Public Administration*. 2024. № 1(20)2024. С. 27-32.

2. Доктрина інформаційної безпеки України : затверджено Указом Президента України від 25 лютого 2017 р. № 47/2017. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017.

3. Кравченко О. І. Інформаційна безпека як складова національної безпеки. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 2023. № 18. С. 229–234.

4. Гаврильців М. Т. Інформаційна безпека держави в системі національної безпеки України. *Juridical scientific and electronic journal*. 2020. No. 2. С. 200–203.

UDC 349.3:355.4]=111

LEGAL REGULATION OF PUBLIC RELATIONS UNDER MARTIAL LAW: UKRAINIAN EXPERIENCE AND INTERNATIONAL STANDARDS

Maryana Mytko, second-year student of the Faculty of Administration, Economics and Law
Scientific supervisor: **Yuriy Kalistratov**, senior lecturer, Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Dubliany, Ukraine

Martial law is introduced in the event of armed aggression (Article 64 of the Constitution of Ukraine) [1] and provides for a special legal regime that allows the state to ensure its security. Based on these constitutional provisions, the Law of Ukraine "On the Legal Regime of Martial Law" (2015) was adopted, which details the powers of the authorities and possible restrictions on rights and freedoms during the war. Since February 24, 2022, Ukraine has been under martial law due to the full-scale Russian invasion, which has imposed significant changes on public administration and the system of protection of citizens' rights. This thesis analyzes the legal changes

caused by martial law in Ukraine, their impact on the system of public administration, human rights and freedoms, the activities of public authorities and the judiciary, and compares the Ukrainian experience with international standards (ICCPR, ECHR, Geneva Conventions).

- **Legal framework:** The Constitution of Ukraine (Article 64) defines the grounds and procedure for the introduction of martial law. On its basis, the Law of Ukraine "On the Legal Regime of Martial Law" (2015) was adopted [2], which details the powers of the authorities and possible restrictions on rights and freedoms during such a period. The law establishes the conditions and terms for the introduction of martial law and defines temporary measures to ensure security. In addition, a number of related laws were adopted (on defense, mobilization, civil protection, etc.) that specify various aspects of the legal regime of war.
- **Public administration:** In wartime, the role of the President and the National Security and Defense Council is strengthened, with the law delegating broad powers in defense and mobilization. The Verkhovna Rada controls the process by voting on resolutions on the introduction or extension of martial law. Civil-military administrations may be formed in critical regions to ensure security and restore infrastructure. Government agencies switch to an emergency mode of operation: budgetary procedures and regulatory requirements are simplified to respond quickly to wartime challenges. Local elections are suspended for the duration of martial law.
- **Human rights and restrictions on freedoms:** Martial law allows for the temporary restriction of constitutional rights and freedoms for security reasons, such as freedom of movement, assembly, media, strikes, etc. in accordance with the law. However, fundamental rights remain unaffected. The Constitution guarantees the protection of life and dignity of the individual and prohibits torture and inhuman treatment, with similar prohibitions contained in the International Covenant on Civil and Political Rights. The Law also prohibits unjustified discrimination in all circumstances. All

measures taken must be proportionate to the real threat and be temporary.

- **Authorities and the judiciary:** The law grants law enforcement and military officers expanded powers (document checks, movement restrictions, detention of suspects) to ensure the security of the state. The judicial system continues to operate in a wartime environment: special military tribunals and mobile courts are being set up to hear aggression-related cases. The independence of judges remains guaranteed by law , and defendants have the right to defense even in difficult circumstances. The authorities report to the parliament on the application of martial law, which ensures democratic control. At the local level, military administrations may temporarily replace self-governing authorities to maintain law and order.
- **International standards:** International law allows for temporary derogations from certain obligations in times of public emergency, but imposes strict conditions. In particular, Art. 4 of the ICCPR [3] allows derogations from certain rights in case of war or public emergency, provided that it is necessary and the UN is notified. Similarly, Art. 15 of the European Convention allows derogations in time of war, subject to a decision of the parliament and notification of the Council of Europe, but without weakening inalienable rights. The Geneva Conventions of 1949 require the absolute protection of civilians and the wounded in all circumstances and prohibit the derogation from these norms even in times of war. Thus, international standards require that any restrictions be necessary, proportionate and consistent with humanitarian obligations.

To summarize, under martial law, Ukrainian legislation (the Constitution and special laws) creates a legal framework for the protection of the state and citizens, while setting clear limits on restrictions on rights and freedoms. Such restrictions must be proportionate and temporary, in line with international standards. Fundamental rights (in particular, the right to life and the prohibition of torture) remain inviolable even in times of war. Thus, the key task is to balance national security measures with the protection of human

rights, adhering to the principles of the rule of law. All restrictions must be carried out on legal grounds and in accordance with both internal regulations and Ukraine's obligations under international treaties [5].

References:

1. The Constitution of Ukraine: adopted on 28.06.1996 No. 254к/96-ВР (as amended in 2023) // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrayiny. - 1996. - No. 30. - P. 141.
2. The Law of Ukraine "On the Legal Regime of Martial Law": dated 12.05.2015 No. 389-VIII (as amended) // Official Gazette of Ukraine. - 2015. - No. 40.
3. International Covenant on Civil and Political Rights: adopted on 16.12.1966 / United Nations.
4. European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms: adopted on 04.11.1950, Strasbourg / Council of Europe - in force since 03.09.1953.
5. Geneva Conventions of 1949 (I-IV) relative to the Protection of Civilian Persons, Wounded and Sick: adopted on 12.08.1949 / International Committee of the Red Cross.

УДК 342.72:342.8

ПЕТИЦІЯ – ЯК ПРАВОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ ГРОМАДЯН

Мар'яна Митко студентка 2-го курсу ФУЕП,
Науковий керівник: **Ярослав Музика,** к.ю.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади чи органів місцевого самоврядування громадянам гарантується ст.40 Конституції України [1]. Зокрема, вказана норма зазначає, що усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів

державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови під електронною петицією розуміється звернення з тою чи іншою проблемою, яке розміщується на спеціальній електронній платформі, де люди віддають свої голоси у разі підтримання її положень. Електронні петиції є одним із способів залучення громадян до політичного процесу та забезпечення їх участі в прийнятті рішень уряду. Ця форма громадського звернення здебільшого заснована на використанні електронних засобів зв'язку та інформаційних технологій, що дає змогу масово залучати громадян до обговорення та вирішення важливих питань суспільного життя [2, с. 168–169].

У 2015 році було прийнято Закон України «Про звернення громадян», який визначає правову основу для здійснення громадського контролю, включаючи електронні петиції. Згідно з цим законом, громадяни мають право створювати петиції та звертатися до державних органів з конкретними вимогами або пропозиціями.

Електронна петиція є не тільки електронним варіантом паперової петиції, котру відцифрували, вона є певним зверненням з конкретною проблемою, розміщене на спеціальній електронній платформі, де люди віддають свої голоси у разі підтримання положень петиції. В ній також містяться деякі рекомендації та вказівки, яких слід дотримуватись. За своєю суттю петиція є формальним письмовим запитом, який, підписується багатьма людьми. Запит направляється до влади для врегулювання певної проблеми, вказаної у тексті петиції [3].

Українські електронні петиції функціонують на основі платформи «Електронна петиція», що розроблена спільно з Програмою реформування публічної адміністрації в Україні та Європейським Союзом. Ця платформа надає можливість громадянам створювати та підписувати електронні петиції онлайн. Після досягнення певної кількості підписів, петиція

направляється до відповідного органу влади, який зобов'язаний розглянути її та надати відповідь [4].

Однак, необхідно відзначити, що українська система електронних петицій має свої виклики та обмеження. Деякі з них включають недостатню свідомість громадян про можливості використання електронних петицій, недостатню популярність самої платформи, а також проблеми з вирішенням петицій та наданням зворотного зв'язку з боку владних органів [5, с. 36].

Хоча законодавство України не містить чіткого поділу петицій на види, за своїм змістом та метою їх можна класифікувати наступним чином:

1. За адресатом – Президентові України**;** Верховній Раді України; Кабінету Міністрів України; Органам місцевого самоврядування.

2. За змістом – політичні петиції; соціальні петиції; екологічні петиції; культурні петиції; економічні петиції.

3. За формою – електронні петиції; паперові петиції;

4. За ініціатором – громадські організації; окремі громадяни;

5. За результатом розгляду – задоволені петиції; відхилені петиції; петиції, що перебувають на розгляді.

Таким чином, виходячи з вищевикладеного матеріалу, необхідно наголосити на важливості електронної петиції як інструменту громадської участі у політичному процесі держави. Україна, маючи свою систему електронних петицій, на жаль, ще не набула такої ефективності, як у зарубіжних країнах, тому нам потрібно продовжувати розвивати та вдосконалювати питання електронних петицій у нашій державі. Перш за все, щоб розвинути це питання потрібно донести до громадян важливість петицій, посприяти нашій владі швидкому та прозорому їх розгляду. Спираючись на все вищесказане, можна дійти висновку, що розвиток електронних петицій необхідний для нашої держави, тому що це забезпечить ще більший зв'язок між громадянами та владою, підвищить нашу ідентичність, зміцнить демократію та збільшить вплив народу на владні органи.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. 5-те вид. К. ; Ірпінь : Перун, 2005. 1008 с.

3. Афанасьєва В. Електронна демократія в дії: як працюватиме е-петиція? URL: https://www.pravda.com.ua/columns/2015/08/4/7076514/.

4. Про звернення громадян : Закон України від 02 жовтня 1996 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80.

5. Ткачук А. В. Місцеве самоврядування та децентралізація. Практичний посібник / Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». К. : ТОВ «Софія». 2012. С. 35–38.

УДК. 347.92

МАЛОЗНАЧНІ СПРАВИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Софія Михалевич, студентка 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Богдана Ратушна**, к.ю.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Вдосконалення процесуального порядку вирішення цивільних спорів у порядку цивільного судочинства є актуальною потребою правового сьогодення України. Зокрема, актуальною темою досліджень у цьому напрямі є малозначні справи, оскільки, як видається, дослідженню процесуального порядку розгляду цих справ приділено недостатньо уваги.

Слід зазначити, що згідно з частиною 6 статті 19 ЦПК України малозначними справами є: справи, у яких ціна позову не перевищує тридцяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; справи незначної складності, визнані судом

малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує вісімдесят розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; 3) справи про стягнення аліментів, збільшення та зменшення їх розміру, припинення стягнення аліментів, оплату додаткових витрат на дитину, індексацію аліментів, зміну способу їх стягнення, якщо такі вимоги не пов'язані із встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства); 4) справи про розірвання шлюбу; 5) справи про захист прав споживачів, ціна позову в яких не перевищує шістдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб [1].

Розгляд малозначних справ здійснюється у порядку спрощеного позовного провадження та має певну специфіку.

Суд розглядає справу в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами, за відсутності клопотання будь-якої зі сторін про інше. За клопотанням однієї із сторін або з власної ініціативи суду розгляд справи може проводитись в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін [2, с. 131].

Суд може відмовити в задоволенні клопотання сторони про розгляд справи в судовому засіданні з повідомленням сторін за одночасного існування таких умов:

1) предметом позову є стягнення грошової суми, розмір якої не перевищує тридцяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

2) характер спірних правовідносин та предмет доказування у справі не вимагають проведення судового засідання з повідомленням сторін для повного та всебічного встановлення обставин справи (ст. 279 ЦПК).

У спрощеному позовному провадженні при розгляді малозначних справ судові дебати не проводяться.

Окремо варто зазначити, що законодавець не передбачає за загальним правилом розгляд малозначних справ у порядку касаційного провадження, проте Верховний Суд може прийняти малозначну справу до розгляду у разі, коли: касаційна скарга

стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики; особа, яка подає касаційну скаргу, позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи; справа становить значний суспільний інтерес або виняткове значення для учасника справи; суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково (ст.389 ЦПК).

Отже, малозначні справи у цивільному процесі України – це окрема категорія цивільних справ, яка характеризується певним розміром ціни позову або незначною складністю, що визначається судом, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження. Також до категорії малозначних законодавець зарахував справи про стягнення аліментів, збільшення та зменшення їх розміру, припинення стягнення аліментів, оплату додаткових витрат на дитину, індексацію аліментів, зміну способу їх стягнення, якщо такі вимоги не пов’язані із встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства); справи про розірвання шлюбу; справи про захист прав споживачів, ціна позову в яких не перевищує шістдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Негативними проявами процесуального порядку розгляду і вирішення малозначних справ є:

- нечіткість критеріїв малозначності справи;
- різна судова практика в аналогічних категоріях справ;
- ризик порушення права на справедливий суд при надмірному спрощенні процедури; зокрема обмежена можливість касаційного оскарження судових рішень у малозначних справах.

Наведене свідчить про необхідність подальшого вдосконалення процесуального порядку розгляду цієї категорії цивільних справ задля збалансованості між спрощенням процедури та дотриманням гарантій справедливого судового розгляду.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: https:// https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#.

2. Ратушна Б. П. Значимість малозначних справ у цивільному процесі України. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. № 4. 2020 р. С. 127-134.

УДК 349.2:004.056.55

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ: ЧИ МОЖНА ЗМУСИТИ НОСИТИ РОЗУМНІ ПРИСТРОЇ?

Віталій Муравець студент 2-го курсу ФУЕП,
Михайло Бучак студент 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Руданецька,** к.ю.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасному світі цифрові технології дедалі глибше проникають у всі сфери життя, і сфера праці не стала винятком. Однією з останніх тенденцій є впровадження розумних пристроїв – фітнес-браслетів, смарт-годинників, сенсорів тощо, які дозволяють роботодавцям у реальному часі відстежувати фізичний та психоемоційний стан працівника. Теоретично це може сприяти підвищенню рівня безпеки праці, ранньому виявленню перевтоми, стресу або навіть потенційної небезпеки на робочому місці. Проте на практиці виникає багато запитань, зокрема: чи можна змусити працівника носити такі пристрої, і де пролягає межа між безпекою й приватністю?

В умовах відсутності спеціального регулювання в українському законодавстві це питання є не лише правовим, а й етичним. Адже з одного боку – маємо обов'язок роботодавця забезпечити безпечні умови праці (ст. 153 КЗпП України)[1], а з іншого – працівник має гарантоване Конституцією право на повагу до особистого і сімейного життя, а також на захист персональних даних (ст. 32 Конституції України)[2].

Дослідження цього питання здійснювалося на основі комплексного міждисциплінарного підходу: було проаналізовано норми трудового, інформаційного та медичного права. Основними джерелами стали Кодекс законів про працю України[1], Закон України «Про охорону праці»[3], Закон «Про захист персональних даних»[4] та відповідні положення міжнародного права, зокрема GDPR (Загальний регламент про захист даних ЄС)[5].

З аналізу вітчизняного законодавства випливає, що жоден нормативний акт прямо не передбачає можливість обов'язкового носіння працівником смарт-пристроїв. Закон «Про охорону праці» зобов'язує роботодавця вживати заходів для запобігання нещасним випадкам та збереження здоров'я працівників, але не дає повноважень на примус до моніторингу за допомогою біометричних засобів. А Закон «Про захист персональних даних» наголошує на принципі добровільності обробки персональної інформації, що включає й фізіологічні показники.

Міжнародна практика країн ЄС демонструє значно чіткіше врегулювання подібних питань. Наприклад, у Німеччині роботодавець не має права змушувати працівника здавати біометричні дані без письмової згоди, а використання подібних пристроїв можливе лише в межах, які прямо обумовлені трудовим договором або внутрішніми політиками компанії [6].

Отже, застосування таких пристроїв в Україні без чітко визначених законодавчих меж створює загрозу порушення основоположних прав працівників. Примусове носіння пристроїв, яке не передбачене трудовим договором або колективною угодою, може бути розцінене як незаконне втручання в особисте життя працівника та порушення трудових прав.

На основі проведеного аналізу можна сформулювати основні умови, за яких носіння смарт-пристроїв може вважатися правомірним:

- наявність чітко оформленої письмової згоди працівника;

- обмеження цілей використання пристрою (наприклад, виключно для контролю безпеки праці);

- захист зібраних персональних даних відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» та GDPR;

- прозорість процедур та інформування працівника про способи, цілі та терміни збору та зберігання даних.

Таким чином, без відповідного нормативного підґрунтя використання розумних пристроїв на робочому місці в Україні має залишатися винятково добровільним. Щоб уникнути правової невизначеності, слід удосконалити трудове та інформаційне законодавство. Йдеться, зокрема, про доповнення Кодексу законів про працю спеціальними нормами щодо використання цифрових засобів моніторингу, а також про внесення змін до Закону «Про охорону праці», які враховували б технологічні реалії XXI століття.

Обов'язкове носіння розумних пристроїв на робочому місці без згоди працівника є порушенням його конституційних прав. Законодавство України потребує вдосконалення з урахуванням європейського досвіду, зокрема впровадження принципів добровільності, обґрунтованості, мінімізації втручання в особисте життя та належного захисту персональних даних.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08.

2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.

3. Закон України «Про охорону праці» від 14.10.1992 № 2694-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12.

4. Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17.

5. General Data Protection Regulation (GDPR). URL: https://gdpr.eu.

6. Bundesdatenschutzgesetz (BDSG) – Федеральний закон про захист даних ФРН. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/bdsg_2018/.

УДК 502.131.1:504.03(477)

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНА

Станіслав Сень, студент 2-го курсу факультету будівництва та архітектури
Науковий керівник: **Анна Нестеренко**, PhD, в.о. доцента
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

Для України, яка є повноправним членом світового співтовариства, питання сталого розвитку та ефективної екологічної політики мають вирішальне значення для збереження природних ресурсів, покращення якості життя населення та досягнення стратегічних цілей сталого розвитку.

Часто поняття «екологічна політика» та «сталий розвиток» ототожнюються, однак варто розмежовувати ці явища: сталий розвиток – це глобальна модель, що включає екологічні, економічні та соціальні аспекти, а екологічна політика – це конкретні дії та механізми держави, спрямовані на збереження довкілля [1, с. 104].

На думку багатьох науковців, ключова проблема в Україні – це неефективне управління відходами. Наприклад, сортування сміття досі залишається вибірковим явищем, а полігони переповнені та часто не відповідають стандартам безпеки.

Найосновніші напрями екологічної політики в Україні включають в себе охорону водних ресурсів, енергетичну трансформацію, боротьбу зі зміною клімату.

Проблематика екологічної політики в Україні – це не лише питання законодавства, а й повсякденної культури громадян. Наприклад, сортувати сміття, обирати транспорт з меншим

викидом CO_2, підтримувати місцевих виробників – усе це частина індивідуального внеску у сталий розвиток [2, с. 47].

Урбанізація в Україні є викликом для сталого розвитку. Зростання міст супроводжується збільшенням транспортного навантаження, зменшенням зелених зон та проблемами з очищенням повітря [3]. Наприклад, у Києві та Дніпрі рівень забруднення повітря регулярно перевищує безпечні норми, зокрема через викиди автомобільного транспорту й теплоелектростанцій.

Ще одним ключовим аспектом екологічної політики є аграрна галузь. З одного боку, аграрна галузь є важливою частиною економіки, а з іншого – спричиняє деградацію ґрунтів, знищення лісосмуг, надмірне використання пестицидів. У деяких регіонах, як-от на півдні України, уже фіксують опустелювання ґрунтів через їх нераціональне використання.

Особливо загрозливо виглядає ситуація з відходами електроніки, або так званим е-сміттям [4, с. 95]. Українське законодавство ще не повністю адаптоване до вимог ЄС у цій сфері. Побутова техніка, батарейки, комп'ютери вивозяться на сміттєзвалища, де отруйні елементи потрапляють у ґрунт і воду.

В розрізі дослідження екологічної політики та стратегії сталого розвитку окремої уваги заслуговує екологічна освіта та культура споживання. Наприклад, у багатьох школах вже впроваджено проєкти з екоосвіти – діти вивчають сортування, повторне використання, участь у толоках та інших заходах з відновлення екосистем. Але у закладах вищої освіти ця робота часто обмежується одиничними акціями.

Водночас, рухи, як-от Zero Waste Lviv чи Let's do it, Ukraine, популяризують сортування та свідоме споживання, проводять чистки берегів, екологічні марші, розробляють освітні програми.

Також цікаво, що в Україні з'являються еко-стартапи – підприємства, що пропонують рішення на перетині інновацій і сталого розвитку. Наприклад: компанії, що виготовляють біопосуд із кукурудзяного крохмалю; переробні платформи, які обмінюють вторсировину на знижки чи бонуси; додатки, що

допомагають відслідковувати свій «екологічний слід» (екологічний аналог підрахунку калорій).

Ще один приклад – впровадження зелених дахів та вертикального озеленення в новому житловому будівництві у Львові та Києві. Це дозволяє зменшити нагрівання будівель, покращити мікроклімат і зберегти біорізноманіття в міському середовищі.

В підсумку зазначимо, що сталий розвиток – це не лише глобальна стратегія, а життєво необхідна модель майбутнього для України. Екологічна політика нашої держави перебуває у процесі становлення: існують позитивні кроки – як на законодавчому рівні, так і серед громадських ініціатив, але вони потребують системності, контролю та активної участі суспільства. Тільки в умовах співпраці держави, бізнесу, освітніх закладів і громад ми зможемо перейти до дійсно сталого розвитку – де природа, економіка та людина будуть у гармонії.**Список використаних джерел:**

1. Буркинський Б. В. Екологічна політика і сталий розвиток: проблеми теорії та практики. Одеса: Атлант, 2018. 296 с.

2. Рейтерович І. Є. Сталий розвиток: теоретико-методологічні засади та напрями реалізації в Україні. Київ: НІСД, 2020. 212 с.

3. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки URL: https://www.kmu.gov.ua/.

4. Світова екологічна політика: підручник / за ред. В. М. Шевчука. Київ: Лібра, 2019. 288 с.

UDC 004.056:342.721]=111

PERSONAL DATA PROTECTION IN UKRAINE: CURRENT STATE AND INTERNATIONAL STANDARDS

Yana Khmara, second-year student of the Faculty of Administration, Economics and Law
Scientific supervisor: **Yuriy Kalistratov**, senior lecturer, Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Dubliany, Ukraine

The protection of personal data is an important element of information security and human rights in the digitalization era. In Ukraine, this area is regulated by a number of regulations, the key of which is the Law of Ukraine "On Personal Data Protection" No. 2297-VI of June 1, 2010 (as amended) [1]. The law establishes the legal basis for data processing, the rights of subjects (access, correction, deletion, etc.) and the obligations of data owners and managers [2] . International standards for personal data are formed, in particular, by the EU General Data Protection Regulation (GDPR, Regulation (EU) No. 2016/679) [2] and the Council of Europe Convention No. 108 (1981) with the Protocol (2001), which Ukraine ratified in 2010. The implementation of European integration commitments in Ukraine involves harmonization of national legislation with the requirements of the GDPR and European standards.

The main principles of data processing enshrined in the law are legality, fairness and transparency, purpose limitation, data minimization, accuracy, storage period limitation, and ensuring integrity and confidentiality Data owners and managers are obliged to ensure the exercise of the rights of subjects - access to data, data correction, deletion (right to be forgotten), restriction of processing, objection to processing, and data transfer. Violations are subject to administrative fines, civil and criminal liability. It should be noted that the registration of databases was canceled as of January 1, 2014 - instead, the law provides for mandatory notification of the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights (Ombudsman) of the start of processing of "high-risk" (special) categories of personal data (race, ethnic origin, political or religious beliefs, health,

biometric/genetic data, etc. The Commissioner has been monitoring compliance with the law since January 1, 2014.

The EU General Data Protection Regulation (GDPR 2016/679) sets high standards for data processing that are directly applicable in all EU countries and affect businesses that work with data of EU citizens [3] . In 2017. Ukraine began work on approximating its legislation to the GDPR - the draft law No. 8153 (2022) is aimed at harmonizing with the GDPR and Convention 108+ [4].

Generalized differences and similarities:

• Definition of personal data: The LPA defines PD similarly as "data about an identified or identifiable natural person", which is in line with the GDPR. In Ukraine, there is no specific term "sensitive data", but there is a ban on processing "special" categories (political beliefs, religious affiliation, health, sexual life, biometric, genetic data, etc.) without special grounds. This is similar to the GDPR's "special categories of data".

• Processing principles: Ukrainian legislation enshrines the principles of lawfulness, purpose limitation, minimization, transparency, etc., which are virtually identical to the GDPR principles (lawfulness, fairness, purpose limitation, data minimization, etc.).

• Data subjects' rights: The GDPR provides data subjects with rights similar to the GDPR: the right to access data, rectification of inaccuracies, erasure ("right to be forgotten"), restriction of processing, objection, and the right to data portability.

• Supervisory authorities and mechanisms: The GDPR provides for independent regulators in each member state and the European Data Protection Board. In Ukraine, control is exercised by the Ombudsman. Draft Law No. 8153 provides for the establishment of a separate national data protection authority.

• Jurisdiction: The GDPR applies to the processing of EU citizens' data regardless of the processor's place of business. The Ukrainian GDPR applies to the processing of citizens' data by domestic entities, although the draft new law extends this to cases involving European integration relations.

• Sanctions: The GDPR provides for large fines (up to €20 million or 4% of the company's annual turnover). Ukrainian legislation provides for much smaller fines and mostly administrative penalties. This is currently considered a problem, as experts say that the existing sanctions "are not an effective mechanism for bringing to justice."

In general, current Ukrainian legislation lays the foundation for PD protection, but needs to be improved in line with international standards. It is worth noting that Ukraine has ratified the Council of Europe Convention No. 108 (1981) and its Protocol (2001), which sets out international standards similar to the GDPR. At the same time, experts advise to bring national regulations in line with the updated international standard (Convention 108+ and GDPR), which has become one of the EU's requirements for Ukraine on the path to European integration.

Thus, the current state of personal data protection in Ukraine is characterized by the existence of basic legislation that largely borrows from European approaches, but at the same time lags behind in terms of the level of rigor and detail of requirements. The 2010 Fundamental Law sets out principles and rights similar to those set out in the GDPR, but provides for lower fines and weaker oversight. On the other hand, existing international obligations (GDPR, Convention 108) are driving the reform. Ukrainian experts are actively working on a new version of the law aimed at harmonizing it with European standards, which will strengthen the protection of citizens' rights in the digital age [4] . The fulfillment of these tasks is key to Ukraine's integration into the European legal space and increasing trust in the personal data processing system.

References:

1. Data protection laws in Ukraine - Data Protection Laws of the World [Electronic resource] . - Access mode: https://www.dlapiperdataprotection.com/?t=law&c=UA - Title from the screen.

2. Legal regulation of personal data protection in Ukraine [Electronic resource]. - Consultant.net.ua - Access mode:

https://consultant.net.ua/consultant-article/9401 - Title from the screen.

3. Protection of personal data of Ukrainians is urgent - discussion of the Council of Europe's opinion on the draft Law "On Protection of Personal Data" No. 8153 of 25.10.2022 [Electronic resource] - Council of Europe Office in Ukraine - Accessed at: : https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/protection-of-ukrainians-personal-data-is-on-time-an-expert-discussion-of-the-opinion-provided-by-the-council-of-europe-on-the-draft-law-no.-8153-of-25.10.2022-on-personal-data-protection- - Title from the screen.

4. Yasinovskyi A. I., Vasylieva N. V. Legal regulation of personal data protection in Ukraine // Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law. - 2024. - Issue 44. - P. 38-42. - Access mode: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/11/44-1.pdf.

УДК 343.88

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОЦЕДУРИ ЗВІЛЬНЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Яна Хмара, студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Руданецька**, к.ю.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Стрімкий розвиток цифрових технологій проникає в усі сфери суспільного життя, зокрема й у трудові відносини, трансформуючи традиційні підходи до управління персоналом. Одним із найбільш чутливих аспектів цих змін є цифровізація процедури звільнення працівників. Аналіз міжнародного досвіду у цій сфері є критично важливим для визначення оптимальних шляхів розвитку правового регулювання в Україні, враховуючи як переваги, так і ризики цифровізації процедури звільнення.

У Сполучених Штатах Америки спостерігається зростаюче занепокоєння щодо використання так званих «чорних ящиків» у

сфері управління людськими ресурсами [1]. Термін «чорні ящики» відображає непрозорість алгоритмічних систем прийняття рішень, логіка роботи яких часто залишається незрозумілою для працівників та навіть для самих роботодавців. На федеральному рівні в США відсутнє комплексне законодавство, аналогічне європейському GDPR [2], проте чинне антидискримінаційне законодавство, зокрема закони про рівні можливості, опосередковано вимагає врахування потенційних упереджень в алгоритмах, що можуть призвести до дискримінаційних рішень при звільненні [3]. На рівні окремих штатів та міст робляться перші кроки у напрямку регулювання цієї сфери. Так, у Нью-Йорку було запроваджено Local Law 144 (2019), який зобов'язує роботодавців проводити обов'язкові аудити на предмет упередженості алгоритмічних систем, що використовуються при наймі працівників [5]. На федеральному рівні також тривають дискусії щодо законодавчих ініціатив, таких як Algorithmic Accountability Act, спрямованих на регулювання автоматизованих систем прийняття рішень [6].

Європейський Союз демонструє більш системний підхід до регулювання обробки персональних даних, що безпосередньо впливає на використання автоматизованих систем у трудових відносинах. Загальний регламент про захист даних (GDPR) [1] встановлює суворі норми щодо обробки персональних даних та прямо забороняє прийняття рішень, що ґрунтуються винятково на автоматизованій обробці, якщо такі рішення мають юридичні наслідки або суттєво впливають на людину (стаття 22) [1]. Хоча GDPR не є спеціальним законом про трудові відносини, його положення забезпечують право працівника вимагати пояснень та оскаржувати будь-яке «автоматичне» рішення, а також реалізовувати інші права, пов'язані з обробкою їхніх персональних даних [1].

Окремі країни ЄС йдуть далі у захисті прав працівників в умовах цифровізації. Показовим є досвід Мальти, де прийнято законодавство про призначення «Ради з цифрових платформ», яке прямо охоплює права працівників платформ при алгоритмічному управлінні [3]. Це законодавство зобов'язує

компанії розкривати інформацію про автоматичні системи, що впливають на умови праці, а працівникам надається право на доступ до пояснень щодо кожного автоматизованого рішення [3].

Європейська Комісія та національні інституції активно працюють над інтеграцією положень вищезазначеної директиви у національне законодавство країн-членів ЄС [4].

Аналізуючи міжнародний досвід, можна констатувати наявність загального розуміння потенційних ризиків, пов'язаних з безконтрольною автоматизацією процедури звільнення.

В Україні, попри відсутність спеціального законодавства у цій сфері, існуючий правовий фундамент може бути використаний для забезпечення певного рівня захисту прав працівників. Конституція України гарантує право на працю та захист від незаконного звільнення (стаття 43) [10]. Кодекс законів про працю України (КЗпП) [7] встановлює вичерпний перелік підстав для звільнення (статті 40, 41), чітку процедуру звільнення (статті 43, 47, 49-2) та обов'язок роботодавця обґрунтовувати своє рішення. Закон України «Про захист персональних даних» [8] регулює обробку персональних даних працівників, включаючи дані, що можуть використовуватися автоматизованими системами для прийняття рішень про звільнення, та встановлює принципи законності, справедливості, прозорості та мінімізації даних. Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [9] передбачає право профспілок на здійснення контролю за дотриманням трудового законодавства та захист прав членів профспілки при звільненні.

Враховуючи положення GDPR [1] та Директиви ЄС [2], доцільним є розроблення та впровадження національних законодавчих норм, спрямованих на забезпечення прозорості алгоритмів, які використовуються при прийнятті рішень про звільнення, встановлення обов'язкового етапу «людського нагляду» за такими рішеннями, надання працівникам безумовного права на отримання детального обґрунтування автоматизованого рішення та ефективного механізму його оскарження. Важливим є також посилення ролі професійних

спілок у контролі за процесами цифровізації трудових відносин та забезпечення належного рівня правової обізнаності працівників щодо їхніх прав в умовах використання автоматизованих систем. У цьому контексті, чинне українське законодавство може слугувати відправною точкою для подальшого розвитку правового регулювання, проте потребує адаптації та доповнення з урахуванням специфіки використання цифрових технологій у сфері праці та міжнародних стандартів захисту прав працівників.

Список використаних джерел:

1. Європейський регламент 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з обробкою персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679

2. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on improving working conditions in platform work. COM/2021/762 final. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2021%3A762%3AFIN

3. Malta Digital Platform Work National Rules. URL: https://legislation.mt/eli/sl/452.127/eng (дата звернення: 04.05.2025).

4. Platform work: Commission welcomes agreement on new EU rules to improve working conditions. European Commission. URL: https://ieu-monitoring.com/editorial/platform-work-eu-commission-welcomes-agreement-on-improving-working-conditions/423934?utm_source=ieu-portal .

5. Local Law 144 of 2019. Automated employment decision tools. The City of New York. URL: https://www.nyc.gov/assets/dca/downloads/pdf/about/DCWP-AEDT-FAQ.pdf

6. Algorithmic Accountability Act of 2022. S.3502 - 117th Congress (2021-2022). URL: https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/6580/text

7. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року № 322-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08.

8. Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14.

9. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17.

10. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.

УДК 342.7:355.01(477)

ПРАВА ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЯК ВИЖИТИ МІЖ ЗАКОНОМ І РЕАЛЬНІСТЮ?

Ангеліна Ходань, студентка 3-го курсу
Науковий керівник: **Світлана Яцентюк**
ВСП «Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування», м. Стрий

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю[1]. В Україні права людини закріплювались ще в Конституції Пилипа Орлика 1710 році[7].

Нині міститься близько 300 документів у системі міжнародно-правових актів у сфері регламентації прав і свобод людини, які можна поділити на акти універсального характеру, акти спеціального характеру та акти регіонального характеру. Відповідно до цієї системи сучасне міжнародне право є найдемократичнішим, найпрогресивнішим та найсправедливішим з усіх існуючих до цього часу систем. Цією системою визначається характер міжнародного співробітництва, а також міжнародні стандарти у сфері прав і свобод людини, і створюється дуже великий вплив на національні системи права[3].

Збройний конфлікт на сході України призвів до масштабної гуманітарної кризи, у процесі якої було зафіксовано численні порушення прав людини та міжнародного гуманітарного законодавства. Спостерігачі ООН наголошували на невиконанні принципу розмежування між активно воюючими комбатантами та цивільним населенням південно-східних територій країни, наслідком чого були невиборчі обстріли, що завдавали шкоди власності та ведуть до загибелі людей. Занепокоєння викликало незаконне застосування у населених районах неприпустимих видів озброєнь, як-от, наприклад, касетні боєприпаси:10—12[8].

Отже, права людини є основною цінністю в Україні, що відображається як у національному законодавстві, так і в міжнародних стандартах. Міжнародне право прав людини має великий вплив на національні системи, визначаючи основи міжнародного співробітництва. Збройний конфлікт на сході України став причиною численних порушень прав людини, зокрема через незаконні обстріли та застосування заборонених озброєнь, що вимагає ефективнішого захисту цивільного населення.

Міжнародне право прав людини реалізується на таких рівнях: внутрішньому, регіональному і міжнародному. Держави, що ратифікують договори з прав людини, беруть на себе зобов'язання забезпечити сумісництво національного законодавства з міжнародним і поважати ці права. Якщо у внутрішньому законодавстві відсутні засоби проти порушень прав людини, сторони можуть мати можливість використати регіональні чи міжнародні механізми для забезпечення дотримання прав людини. Існує тісний зв'язок міжнародного права прав людини та міжнародного гуманітарного права. У двох галузях є захист від тортур, наприклад. Їх відмінність полягає в тому, що вони регулюють юридично дискретні структури, і, в загальному, регламентують різні відносини та працюють в різних контекстах. Загалом, гуманітарне право регулює відносини у сфері дії воюючих держав, а також тих учасників, з якими вони вступають у контакт, а міжнародне

право прав людини регулює відносини між державами та фізичними особами в сфері звичайного життя[3].

Зараз підвищується статус людини в міжнародному праві, що проявляється в розвитку правових норм захисту інтересів біженців, кодифікації прав людини на світовому та регіональному рівнях і прогресі міжнародного права у збройних конфліктах[5].

Міжнародні домовленості спеціального характеру, які в системі прав людини можна називати новітніми, втілюють процеси еволюційного формування правових засад глобального інформаційного суспільства. Основними з них сьогодні є Декларація про права людини та верховенство права в інформаційному суспільстві (РЄ, 2005 рік), Резолюція щодо заохочення, захисту та реалізації прав людини в Інтернеті (ООН, 2016 рік), Європейська декларація про цифрові права та принципи цифрового десятиліття 1 (РЄ, 2022 рік)[7]. Першочерговим завданням сучасного гуманітарного права є захист жертв війни, у тому числі всіх осіб, які не брали участь у збройному конфлікті або припинили участь у ньому через поранення, хворобу або інші причини. До таких людей належать поранені та хворі солдати, жертви аварії корабля і мирні жителі. Однак до 1949 року міжнародне гуманітарне право не забезпечувало ефективного захисту цивільних осіб. Гаазькі правила 1907 містять лише кілька основних норм для широкої публіки. У ньому йдеться, що окупаційні сили мають поважати «права та честь сім'ї, життя громадян та приватну власність». З того часу застосування цих норм стало традиційним і діє до сьогодні. Щодо інших категорій людей, то такий захист був недостатнім [9].

Отже, міжнародне право прав людини є важливим інструментом для забезпечення прав та свобод індивідів на різних рівнях: національному, регіональному та міжнародному. Ратифікація міжнародних угод державами зобов'язує їх адаптувати національне законодавство для захисту прав людини. Міжнародне гуманітарне право, яке регулює поведінку держав у збройних конфліктах, тісно пов'язане з правами

людини, зокрема у питаннях захисту цивільних осіб та жертв війни. Поряд з традиційними механізмами захисту, міжнародні ініціативи в сфері цифрових прав та інформаційного суспільства свідчать про еволюцію прав людини в умовах сучасних викликів.

Варто звернути увагу на посилання в Указах Президента на ст. 8 Закону України "Про правовий режим воєнного стану", яка визначає заходи правового режиму воєнного стану, які можуть запроваджуватися та здійснюватися у межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини та громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб. Однак значна частина положень щодо цих заходів містить посилання на порядки та переліки, визначені Кабінетом Міністрів України[2]. Захист прав і свобод людини в умовах війни гарантує кожному обирати той чи інший законний спосіб захисту своїх порушених прав. Права людини гарантовано мають бути забезпечені публічною владою з метою їх реалізації громадянами. Так, наприклад, норми національного законодавства передбачають право кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. Для забезпечення реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина, Конституція і законодавство України передбачають можливість здійснення громадянами певних дій, а також утворення системи органів держави, призначенням якої є допомога громадянам у реалізації й захисті їх прав[6].

Права людини не є абсолютними. Це керівні ідеї, які необхідно застосувати до окремих випадків залежно від обставин. У деяких випадках вони можуть бути обмежені або скасовані, особливо в ситуаціях, коли одне право людини здається таким, що суперечить іншому, або коли дотримання прав однієї людини загрожує порушенням прав іншої людини. Такі міркування балансу часто обертаються навколо компромісу між бажаними цілями безпеки та свободи – іншими словами, навколо питання, якою мірою держава повинна встановлювати правила, що обмежують індивідуальні свободи. Іноді таке

«дозволене» обмеження прямо згадується у документах з прав людини[1]. Проблеми глобальної безпеки, протидія збройним конфліктам посідають особливе місце в структурі міжнародної політики, визначають суперечності сучасного етапу міжнародного розвитку. Глобальна безпека як чинник міжнародних відносин, вплив якого має універсальний характер і врахування якого в діяльності міжнародного співтовариства та в зовнішній політиці окремих держав призводить до радикальних змін у поведінці суб'єктів міжнародних відносин, до трансформації сутності проблеми безпеки після закінчення «холодної війни» й розпаду біполярної міжнародної системи, потребує концептуального перегляду принципів функціонування міжнародних і національних інститутів, що відповідають за безпеку, а також урахування в нових доктринах інформаційного складника міжнародного співробітництва[10].

Отже, питання захисту прав людини на національному та міжнародному рівні залишається актуальним. Необхідно враховувати той фактор, що суспільство не є сталим об'єктом, йому притаманний постійний розвиток, який надсилає нові виклики на які необхідно реагувати.

Європейський Союз, Рада Європи та ОБСЄ є трьома основними елементами європейської системи захисту прав людини. Незважаючи на те, що Європейський Союз був заснований як економічна та політична організація без спеціального правозахисного повноваження щодо прав людини, наразі вона стає невіддільною частиною програм ЄС, що швидко розвиваються. Європейське співтовариство офіційно стало відомим як Європейський Союз після набуття чинності Маастрихтського договору про поглиблення та розширення європейської інтеграції (далі - Договір про Європейський Союз) від листопада 1993 р. Система Європейського Союзу вирізняється функціональним механізмом, який все більше удосконалюється з точки зору дотримання прав людини та основоположних свобод. У захисті прав і свобод людини найбільш важливу роль відіграє саме Суд ЄС. Також захист прав людини є одним з центральних елементів правової системи

задля забезпечення ефективного функціонування внутрішнього ринку. Крім того, згідно зі статтею 2 Договору про Європейський Союз, всі держави-члени повинні поділяти цінності свободи, поваги до людської гідності, демократії, рівності, верховенства права та прав людини в суспільствах, де домінують принципи плюралізму, недискримінації, терпимості, справедливості, солідарності та рівності між жінками та чоловіками[7].

Незважаючи на те, що ЄС не прагне займати провідну позицію щодо захисту прав людини в Європі, Рада Європи та Європейський Союз досі конкурують між собою в цьому питанні. Суд ЄС відмовив у приєднанні до Європейської конвенції без внесення змін до установчих документів євроінтеграційних організацій. Серед основних аргументів такої заяви було те, що це означає запозичення норм без врахування специфіки ЄС та його права. Інша причина полягала в тому, що Європейська конвенція 1950 року не містила детального переліку соціальних, економічних і культурних прав, який міститься в іншому документі Ради Європи - Європейській соціальній хартії 1961 року (переглянутій у 1996 році). Крім того, Суд вирішив не підпорядковувати свою компетенцію Європейському суду з прав людини. Враховуючи те, що громадяни ЄС можуть звертатися за захистом своїх прав до судів ЄС та Європейської конвенції 1950 року, актуальним є питання про те, чиє рішення матиме пріоритет у разі виникнення колізії[4].

Тому набуття Європейським Союзом міжнародної правосуб'єктності та інституційні зміни всередині нього, зміна міжнародно-правового статусу Хартії основних прав Європейського Союзу, а також переговорний процес щодо приєднання ЄС до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод створюють підґрунтя для модифікації та перспективи розвитку всієї європейської системи захисту прав людини.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

3. Договір про Європейський Союз від 07.02.1992. URL: https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT (дата звернення: 03.05.2025 р.)

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_004#Text (дата звернення: 03.05.2025 р.)

5. Бехруз Х. Н., Андрейченко С. С., Грушко М. В. та ін. Міжнародне публічне право: основи теорії: навчально-методичний посібник. – Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. – 252 с.

6. Бєлогубова О.О. Міжнародний захист прав людини у цифровому суспільстві. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/18741/

7. Гапотій В.Д., Слишик О.А. Основи права: підручник – 2-ге вид. із змінами та доп. – Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2019. – 882 с

8. Права людини в Україні (доповідь) // Вікіпедія: вільна енциклопедія. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Права_людини_в_Україні_(доповідь) — дата звернення: 04.05.2025.

9. Тихомиров О. О. Права людини: інформаційний вимір: монографія. – Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. – 304 с.

10. Щербина М.Г. Захист прав людини в умовах збройного конфлікту. URL: https://dndi.mvs.gov.ua/files/pdf/Zbirnyk_theses_2020_12_10.pdf#page=47

УДК 342.9:340.12

ВИКЛИКИ ТА НОВАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вікторія Шаповал, студентка 2-го курсу ФУЕП,
Науковий керівник: **Анна Нестеренко**, PhD, в.о. доцента
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Запровадження воєнного стану на території нашої країни, кардинально змінило функціонування всіх державних інституцій. Особливо глибоких трансформацій зазнала судова система, зокрема адміністративне судочинство, яке опинилося на вістрі правових викликів. Ця галузь правосуддя, покликана захищати інтереси громадян у їхніх відносинах з органами влади, зіткнулася з безпрецедентними труднощами, що вимагають інноваційних рішень та переосмислення усталених практик.

Першочерговим завданням для адміністративних судів стало забезпечення безперервності судового процесу в умовах постійної загрози безпеці учасників. Це спонукало до масштабного впровадження дистанційних форм судочинства, що, хоча й дозволило зберегти доступ до правосуддя, проте створило низку технічних та процесуальних перепон [1].

Особливої актуальності набуло питання розгляду справ, пов’язаних з діяльністю військово-цивільних адміністрацій та інших органів, створених або реорганізованих в умовах воєнного стану. Адміністративні суди зіткнулися з необхідністю інтерпретації та застосування нового законодавства в ситуаціях, коли судова практика ще не була сформована.

Також до важливих питань, які потребували нагального вирішення додалися: забезпечення доступу до правосуддя для внутрішньо переміщених осіб та громадян на тимчасово окупованих територіях; вирішення спорів щодо мобілізації, використання майна для потреб оборони, обмеження пересування громадян; виконання судових рішень в умовах воєнного стану; обмеженість матеріально-технічного

забезпечення адміністративних судів.

Зовнішньополітичний вимір адміністративного судочинства в умовах воєнного стану набув безпрецедентної значущості. Україна перебуває у фокусі пильної уваги світової спільноти, і рішення адміністративних судів можуть мати резонансний вплив на міжнародний імідж держави та її геополітичні позиції [2]. Це покладає колосальну відповідальність на суддів, особливо при розгляді справ, що стосуються прав людини, майнових інтересів іноземних громадян та транснаціональних корпорацій.

Координація дій адміністративних судів з іншими гілками влади в умовах воєнного стану вимагає винайдення інноваційних форм взаємодії та комунікації. Класичний принцип розподілу влади зазнає суттєвих модифікацій в умовах збройного конфлікту, і судова система має віднайти тонкий баланс між необхідністю оперативного реагування на виклики воєнного часу та збереженням своєї інституційної незалежності й об'єктивності.

Модернізація системи підготовки та підвищення кваліфікації суддів адміністративних судів в умовах воєнного стану стала імперативом. Нові реалії вимагають від суддівського корпусу не лише фундаментальних знань у галузі права, але й глибокого розуміння механізмів функціонування держави в екстремальних умовах, ґрунтовного знання міжнародного гуманітарного права, а також майстерного володіння новітніми технологіями дистанційного судочинства [3].

Переосмислення ролі адміністративних судів у забезпеченні національної безпеки стало нагальною потребою в умовах воєнного стану. Інтеграція міжнародних стандартів правосуддя в умовах збройних конфліктів у практику адміністративних судів України стала ключовим завданням для забезпечення відповідності національної судової системи глобальним демократичним цінностям. Це вимагає не лише ретельного вивчення міжнародного досвіду, але й активної участі українських суддів у міжнародних форумах та програмах обміну досвідом, що сприятиме підвищенню авторитету

української судової системи на міжнародній арені та зміцненню її незалежності.

Підсумовуючи, можна констатувати, що реалізація адміністративного судочинства в умовах воєнного стану в Україні являє собою багатовимірний та динамічний процес, який вимагає кардинальних трансформацій та інноваційних рішень. Попри колосальні виклики, адміністративні суди продовжують виконувати свою фундаментальну місію із захисту прав та свобод громадян, утверджуючи верховенство права навіть у найскладніших обставинах. Ця титанічна праця має стратегічне значення не лише для збереження правопорядку, але й для консолідації демократичних цінностей та інституцій в умовах війни, що є запорукою майбутнього тріумфу України та її подальшого становлення як взірця правової держави.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне судочинство в умовах війни: учасники міжнародної конференції обговорили питання щодо процесуального права. Верховний Суд України: веб-сайт. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1450080/.

2. Міщук І. В., Киричук Б. С. Особливості здійснення адміністративного судочинства в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 1. С. 35. DOI: https://doi.org/10.32850/sulj.2023.1.35.

3. Особливості здійснення адміністративного судочинства в умовах воєнного стану. Національна школа суддів України : веб-сайт. URL: https://nsj.gov.ua/ua/news/1osoblivosti-zdiysnennya-administrativnogo-sudochinstva-v-umovah-voennogo-stanu/.

Секція 5
ОСОБЛИВОСТІ ТА ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА БІЗНЕС-ТЕХНОЛОГІЙ

УДК 339.372.5

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЗАСИСТЕМНИХ СУПЕРМАРКЕТІВ У РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ

Олександр Бакусько, студент 1-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Юрій Губені**, д. е н., професор,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Супермаркети стали невід'ємною та динамічною складовою розвитку роздрібної торгівельної мережі в Україні. Як і всі постсоціалістичні країни Центральної та Східної Європи, Україна пройшла етап глибоких трансформацій сфері торгівлі. Ці зміни, як відомо, охоплювали не лише реформування форм власності та організаційну перебудову, а й формування нових форматів торговельних об'єктів – супермаркетів [1].

Діюча правова база визначає, що об'єкт торгівлі – це локально та територіально ідентифікована відокремлена торгова одиниця суб'єкта господарської діяльності, що здійснює продаж товарів споживчого асортименту безпосередньо покупцям для особистого або сімейного споживання [2]. Супермаркети є відносно новим форматом роздрібної торгівлі. Згідно з визначенням, супермаркет - це великий магазин самообслуговування, який пропонує широкий асортимент товарів повсякденного попиту, як продовольчих, так і не продовольчих. Можна з певною умовністю вважати, що супермаркет поєднує в собі риси як універмагу, так і універсаму. В сучасних умовах доволі умовним, бо за площею торговельного залу, є поділ на супермаркети та гіпермаркети.

Однією з ключових характеристик функціонування супермаркетів є їхня інтеграція у торговельні мережі або здатність до самоорганізації в такі структури. Близько 90% супермаркетів країни функціонують у межах різних мережевих об'єднань, які можуть мати локальний, національний або транснаціональний характер. Такі мережі акумулюють значний комерційний та економічний потенціал, що дозволяє їм розвивати власні виробничі потужності, системи заготівлі, дистрибуції, зберігання, а також внутрішні платіжні інструменти.

Однак на ринку роздрібної торгівлі є т. з. позасистемні, поза мережеві супермаркети. Ми вважаємо, що поза мережеві супермаркети - це супермаркети, що не входять до складу жодної торговельної мережі і функціонують як незалежні та відокремлені об'єкти роздрібної торгівлі. Вони, відповідно, не охоплені уніфікованими управлінськими схемами, не мають спільної (уніфікованої) маркетингової політики, не використовують централізовану логістику та не застосовують загальнонаціональні управлінські чи комерційні програми.

Досліджуваний нами супермаркет «Софія» у Радехівській територіальній громаді Шептицького району є не типовим, бо поза мереживним, супермаркетом. Тому його специфічною рисою є локальний характер та не інтегрованість в торгові мережі. Зазначений супермаркет «Софія» було відкрито на початку квітня 2017 року, і він за роки діяльності підтвердив свою динамічність та конкурентоздатність на ринку локальної роздрібної торгівлі. Поблизький супермаркет «Рукавичка» чи доволі конкурентний супермаркет «АТБ-маркет» не похитнули конкуренту та комерційну позицію супермаркету «Софія».

При дослідженні комерційної позиції супермаркету «Софія» ми досліджували структуру потоку покупців. Вона показує співвідношення таких основних груп як: а) місцеві покупці (переважно – мешканці міста); б) приїжджі покупці; в) випадкові (ситуативні) покупці; г) інші покупці. Ми встановили під час спостереження та опитування менеджерів супермаркету, що основну частину споживачів становлять місцеві жителі. Водночас у базарні дні, зокрема в неділю, спостерігається

суттєве зростання частки іногородніх покупців, яка може досягати 43%. Йдеться переважно про споживачів, що здійснюють цільові або ситуативні покупки, характерні для явища, відомого як феномен «принагідної покупки».

Узагальнюючи наші дослідження, можна стверджувати, що супермаркет «Софія» вирізняється серед великоформатних торговельних об'єктів своєю специфічністю та унікальністю. Об'єкт перебуває у приватній власності фізичної особи, фактично функціонуючи як сімейне підприємство. Його характерною рисою є позасистемний статус, тобто не включеність до жодної торговельної мережі, а також комерційна автономність. Додатковою особливістю є стратегічна орієнтація на реалізацію товарів за цінами нижчими за середньо-ринкові. Саме доступна цінова політика у поєднанні з широким асортиментом продукції виступає ключовими чинниками конкурентної переваги супермаркету на локальному ринку.

Водночас, перебуваючи в статусі поза мереживного, супермаркет «Софія» позбавлений масштабних переваг мережевих структур, зокрема централізованих закупівель, оптимізованої логістики, доступу до потужних маркетингових інструментів, що в умовах високої конкуренції часто ускладнює їхнє стабільне функціонування та розвиток.

З огляду на зростаючу конкуренцію з боку торговельних мереж, поза мережеві супермаркети потребують нового стратегічного підходу до забезпечення власної конкурентоспроможності та сталого розвитку. З огляду на їхні структурні особливості та обмежені ресурси, доцільно виокремити такі ключові напрямки розвитку: а) асортиментна та цінова політика; б) м'яка і гнучка цінова політика; в) посилення лояльності до покупців через CRM підходи; г) позиціонування і пропаганда концепції «соціально відповідального бізнесу» тощо.

Список використаних джерел:

1. Апопій В.В., Міщук І.П. Організація торгівлі: підручн. 3-тє вид. / за ред. Апопія В. В. К.: ЦУЛ. 2009. 632 с.

2. Губені Ю. Е., Крупа О. М., Крупа В. Р. Шувар Б. І. Моніторинг поведінки роздрібних закупівельників овочів та фруктів на ринку «Шувар»: за підсумками соціологічного дослідження в рамках співпраці з ТзОВ «РСП «Шувар». Львів. 2021. 50 с.

3. Губені Ю. Е. Підприємництво: навч. посібник. Л.: НВФ «Українські технології», 2012., 572 с.

УДК 631.11

СУБ'ЄКТИ АГРАРНОГО МІКРОПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ВИКОНУВАНІ НИМИ ФУНКЦІЇ

Ростислав Гелета, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ігор Яців**, д.е.н., професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Для окреслення кола сільгоспвиробників, які підпадають під визначення суб'єктів аграрного мікропідприємництва, доцільно використати класифікацію суб'єктів підприємництва за їхніми розмірами, яка наведена в Господарському кодексі України. Передбачений їхній поділ на певні категорії залежно від кількості працівників і річного доходу від цих суб'єктів. До найменших за розмірами економічних одиниць відносять суб'єктів мікропідприємництва, в яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб, а річний дохід – не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро. Суб'єктами мікропідприємництва є юридичні особи та фізичні особи-підприємці [1].

У якості суб'єктів аграрного мікропідприємництва розглядатимемо суб'єктів господарювання, основне джерело доходів яких пов'язане з виробництвом сільськогосподарської продукції. Для з'ясування їхнього місця в системі аграрного виробництва України використаємо дані Державної служби статистики України про діяльність суб'єктів мікро-

підприємництва у сфері сільського господарства, мисливства та пов'язаних з ними послуг (код 01 за КВЕД) [2].

У 2023 році в Україні налічувалося 51978 діючих суб'єктів мікропідприємництва у сфері сільського господарства, мисливства та пов'язаних з ними послуг, що становило 90,0% від загальної кількості суб'єктів підприємництва у цій сфері. З них 18095 суб'єктів (кожен третій) мали статус фізичних осіб-підприємців, усі інші були зареєстровані як юридичні особи. Така велика кількість економічно активних суб'єктів підприємництва свідчить про те, що вони займають доволі помітне місце в аграрному бізнесі в Україні.

У 2022 році, з початком повномасштабної військової агресії проти України, кількість діючих суб'єктів аграрного мікропідприємництва в країні помітно зменшилася. Та у 2023 році порівняно з попереднім вона зросла на 23,1%, у тому числі мікропідприємств – на 32,2%, фізичних осіб-підприємців – на 9,1% [2]. Ці дані свідчать про привабливість малого аграрного бізнесу як сфери економічної діяльності.

Конкретизує роль суб'єктів мікропідприємництва в сільському господарстві України частка виробленої ними продукції в загальному обсязі виробництва продукції (у фактичних цінах) всіма суб'єктами аграрного підприємництва. У 2021 році цей показник становив 13,4%, у довоєнний період простежувалася тенденція до його зростання. Однак у 2023 році він впав до 5,3% [2]. Хоча чимало суб'єктів аграрного мікропідприємництва подали інформацію про відновлення свого функціонування, реальні результати їхньої діяльності були дуже далекими від довоєнного періоду та продовжували погіршуватися.

Попри труднощі воєнного періоду, роль суб'єктів аграрного мікропідприємництва залишається доволі помітною. Це дає змогу вести мову про функції, які вони виконують. Доцільно виділити первинні функції цих суб'єктів як малих сільськогосподарських товаровиробників – економічну і соціальну, які конкретизуються в низці похідних функцій [3, с. 36-37].

Економічна функція пов'язана з господарською діяльністю досліджуваних суб'єктів. Вони використовують значну частку ресурсів галузі (земельних, трудових, фінансових), здійснюють

виробництво продукції, виконуючи тим самим виробничу функцію як похідну від економічної. У розширенні ними пропозиції сільськогосподарської продукції, запитів окремих груп її покупців (споживачів) проявляється ринкова функція. Доволі вагомою є роль суб'єктів аграрного мікропідприємництва у виробництві тих видів сільськогосподарської продукції, які не представляють інтересу для більших за розмірами підприємств. Зокрема, малі агровиробники постачають на внутрішній ринок доволі велику частку картоплі, овочів, продукції багаторічних насаджень. Вони вробляють низку малопоширених видів продукції тваринництва. Ці суб'єкти забезпечують конкуренцію на багатьох сегментах агропродовольчого ринку.

Суб'єкти мікропідприємництва, зокрема фізичні особи-підпрємці, є організаційною формою, якої може набути частина особистих селянських господарств, що вирішили зайнятися аграрним бізнесом. У цьому проявляється організаційна функція суб'єктів мікропідприємництва як похідна від економічної.

Соціальна функція суб'єктів аграрного мікропідприємництва пов'язана з їх участю у вирішенні низки соціальних проблем на різних організаційних рівнях – окремої сім'ї, територіальної громади, регіону. У 2023 році в суб'єктах малого аграрного підприємництва було зайнято 23,7% працівників від загальної кількості зайнятих у відповідній сфері осіб [2]. Отже, у цьому секторі економіки створюється доволі велика кількість робочих місць, у чому проявляється функція соціального захисту населення. Завдяки створенню робочих місць виконується функція забезпечення соціального розвитку сільських територій, яка проявляється через відтворення сільського населення, поповнення бюджетів територіальних громад у сільській місцевості.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України : Закон від 16.01.2003 № 436-IV (зі змінами): станом на 02.02.2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text.

2. Діяльність підприємств. *Державна служба статистики України*, 2024. URL: https://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 23.04.2025 р.).

3. Яців І. Б., Соловей Ю. І. Участь малих виробників сільськогосподарської продукції в інтегрованих структурах: монографія. Львів: Видавництво АТБ «НВК», 2019. 182 с.

УДК 658.51: [684+674] (477)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕБЛЕВОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Артур Горуна, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ольга Лисюк**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Меблева промисловість займає почесне місце серед ключових виробничих галузей України. Як одна з найпотужніших складових деревообробної індустрії, вона забезпечує понад 50% загального обсягу обробки деревини в країні. Її роль у повсякденному житті важко переоцінити: меблі є невід'ємною частиною будь-якого житлового будинку, офісу чи виробничого приміщення. Окрім створення умов для комфорту та задоволення побутових потреб, меблева галузь відіграє важливу соціально-економічну функцію, забезпечуючи робочими місцями понад половину працівників деревообробного сектора. У межах економіки України вона є вагомим джерелом прибутку, постачає необхідні товари та сприяє зайнятості населення.

Однією з ключових характеристик української меблевої промисловості є високий рівень фрагментованості та значна кількість тіньових підприємств. За структурою галузь нагадує типову для країн, що розвиваються: вона складається з великої кількості мікро- та малих виробництв (до 10 і 50 працівників відповідно), обмеженої кількості середніх підприємств (до 250 працівників) і зовсім незначної кількості великих компаній (понад

250 працівників). Кожна із цих категорій має свої особливості, що стосуються організації роботи та вибору асортименту.

Мікропідприємства, до яких належать компанії з кількістю працівників до 10 осіб, є найчисленнішою категорією в галузі. Проте їхній внесок у загальний обсяг виробництва меблів в Україні є порівняно невеликим. Згідно з оцінками, включаючи неофіційні виробництва, кількість таких підприємств у країні становить близько 5000.

Мікропідприємства у меблевій промисловості, до складу яких входить до 10 співробітників, поділяються на дві основні підгрупи:

- Компанії з 3-5 працівниками. Їхня діяльність зводиться переважно до складання меблів із закуплених заготовок, без значної обробки матеріалів. Основний канал збуту – ринки або виконання робіт безпосередньо в замовників удома. Використання примітивного ручного інструменту, низький рівень дизайну й якості продукції обмежують їхній потенціал для зростання. Очікується, що в умовах економічного піднесення кількість таких виробництв скорочуватиметься.

- Компанії з 6-10 працівниками. Вони займають більш вагоме місце в галузі порівняно з попередньою підгрупою, хоча їхній внесок поступається малим і середнім підприємствам. Такі виробництва орієнтуються на місцеві ринки й здебільшого виконують індивідуальні замовлення з недорогих матеріалів. Відсутність чіткої стратегії розвитку стримує їхнє зростання, хоча серед них є приклади підприємств, які змогли перейти до категорії малого й середнього бізнесу.

Малі підприємства з чисельністю працівників від 10 до 50 осіб є наступним етапом розвитку після мікропідприємств. Вони мають вищий рівень капітального забезпечення, виконують складніші замовлення, співпрацюють із дизайнерами й формують власний стиль. Деякі компанії працюють на експорт, виконуючи замовлення на дизайн або постачаючи невеликі партії готової продукції. Проте рівень «тінізації» на цьому етапі залишається значним.

Середні підприємства (50-250 працівників) становлять основу української меблевої індустрії. Орієнтовно таких компаній налічується близько 200. Вони використовують сучасне обладнання, працюють із технологічно складними матеріалами й нерідко мають серійне виробництво. Продажі здійснюються через дилерів або власні магазини. Частина підприємств спеціалізується на нішевій продукції або переходить у сегмент люкс. Багато хто створює власні бренди, що сприяє зміцненню їхніх позицій на ринку.

Великі підприємства (понад 250 працівників) представлені невеликою кількістю компаній (менше 40). Високий рівень автоматизації є характерною рисою цієї групи, хоча використання обладнання не завжди є ефективним. Вони спеціалізуються на виробництві великих партій меблів із недорогих матеріалів для великих замовників і здебільшого орієнтовані на експорт[1].

Кожна галузь промисловості в Україні має свій регуляторний орган або організацію, що здійснює нагляд і координацію її діяльності. У меблевій сфері цю роль виконує Українська Асоціація Меблевиків (УАМ).

Хоча більшість галузевих організацій працюють переважно на регіональному рівні, об’єднуючи місцевих виробників, їхні можливості у впровадженні інновацій та забезпеченні сталого розвитку галузі поки залишаються обмеженими. Проте ці організації мають значний потенціал для подальшого зростання та вдосконалення своєї діяльності.

Список використаних джерел:

1. Дорожня карта конкурентоспроможного розвитку української меблевої промисловості URL: https://uafm.com.ua/wp-content/uploads/2018/07/dorozhnya-karta-dlya-rozvytku-meblevogo-sektoru-ukrayiny.pdf

2. Економіка та організація підприємницької діяльності: навч. посіб / За заг. ред. д.е.н. Н.В. Сментини. К: ФОП Гуляєва В.М., 2019. 320 с.

УДК 338.43

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Дмитро Грицина, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Василь Друзюк**, к.т.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Сільське господарство України завжди було і надалі залишається стратегічно важливою галуззю національної економіки, яка забезпечує продовольством значну частину населення. Через особливості технологічного процесу сільське господарство володіє нижчим адаптаційним потенціалом до змін у зовнішньому економічному середовищі порівняно з іншими секторами економіки. Така специфіка вимагає постійної підтримки з боку держави. До початку «гарячої» фази війни сюди активно залучалися державні ресурси та іноземні інвестиції з метою впровадження реформ і різноманітних програм розвитку аграрного сектора.

Сьогодні існує низка викликів, з якими зіткнувся аграрний сектор економіки України в умовах повномасштабних воєнних дій.

Так, однією з серйозних перешкод для стабільного функціонування сільськогосподарських виробників є проблема дефіциту фінансових ресурсів, що викликано такими основними причинами:

- значна залежність галузі від природно-кліматичних умов, що підвищує ризики для кредиторів і знижує їхню готовність надавати позики аграріям;
- недостатня ліквідність активів – багато сільськогосподарських підприємств володіють активами, які важко конвертувати в грошові кошти, що ускладнює їх використання як застави для отримання кредитів;
- обмежений доступ до фінансових інструментів – малі та середні фермерські господарства часто не мають доступу до сучасних фінансових продуктів, що обмежує їхні можливості залучення капіталу. Крім того, збройний конфлікт на території

України призвів до значних втрат у аграрному секторі, зокрема, знищення техніки та інфраструктури, що посилило фінансовий тиск на виробників.

Брак фінансування обмежує можливості оновлення техніки, впровадження новітніх технологій та розширення виробництва і призводить до послаблення виробничих потужностей агровиробників, погіршення якості сільськогосподарської продукції, втрату позицій на міжнародних ринках, що негативно впливає на експортний потенціал країни.

Незважаючи на цілий комплекс проблем, що сьогодні потребують вирішення у галузі сільського виробництва, в цілому можна констатувати, що аграрний сектор, попри війну, продемонстрував здатність виробляти сільськогосподарську продукцію, забезпечуючи нею як внутрішній ринок, так і експорт, що є передумовою для подальшого розвитку аграрного сектора та інших суміжних галузей (переробка продукції, виробництво добрив і техніки, біоенергетика, ІТ-технології у сільському господарстві та логістиці тощо) [1].

Успішне вирішення описаних вище проблем галузі агропромислового виробництва в Україні, як і у більшості розвинутих країн світу, неможливе без підтримки сільського господарства з боку держави та недержавних програм.

Тут слід зазначити, що у такому важливому стратегічному питанні, як підтримка агропромислового комплексу нашої держави мають місце певні позитивні зрушення. На сьогодні в Україні напрацьовано цілий комплекс нормативно-правових актів, спрямованих на допомогу виробникам та переробним підприємствам у здійсненні їхньої господарської діяльності.

Як бачимо, питанню підтримки вітчизняного виробника сільськогосподарської продукції з боку держави та інших інституцій приділялася і продовжує приділятися певна увага. Втім, успішний розвиток галузі і надалі залежатиме від ефективної державної політики, розширення міжнародного співробітництва та готовності аграріїв до інновацій, що повною мірою може дати позитивні результати лише після нашої Перемоги.

Список використаних джерел:

1. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання / Національний інститут стратегічних досліджень URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahrarnyy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta

2. Євроінтеграційні виклики та можливості для сталого аграрного, сільського розвитку й охорони довкілля на прикладі Польщі, Болгарії та Румунії. URL: https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/evroint-agro-silskogo-rozvytku-dovkillya-polsha-bolgaria-rumunia-full.pdf?utm_source=chatgpt.com

3. Стецюк П. А. Проблеми фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств / Облік і фінанси АПК: освітній портал. URL: https://magazine.faaf.org.ua/problemi-finansovogo-zabezpechennya-silskogospodarskih-pidpriemstv.html?utm_source=chatgpt.co

УДК 658.11

РОЛЬ ПІДПРИЄМНИЦТВА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ

Андрій Кондюх, студент 1-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Роман Великий**, PhD, асистент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Підприємництво є рушійною силою економічного розвитку будь-якої держави, оскільки забезпечує створення робочих місць, стимулює інновації та сприяє залученню інвестицій. В умовах постійних змін світових ринків та глобалізаційних процесів українське підприємництво набуває особливого значення як фактор стабілізації та розвитку національної економіки. Одним із головних викликів є необхідність створення сприятливого бізнес-середовища, зменшення регуляторного тиску, підтримка малого та

середнього бізнесу через податкові пільги, фінансові програми та освітні ініціативи [1].

Актуальною проблемою залишається недосконала інфраструктура підтримки підприємців, недостатня доступність кредитних ресурсів, слабкий розвиток бізнес-освіти серед молоді та недостатній рівень цифровізації. Успішний розвиток підприємницької діяльності також стримується низьким рівнем довіри до державних інститутів, політичними ризиками та обмеженим виходом на міжнародні ринки [2].

Важливим напрямом стимулювання підприємництва є запровадження програм менторства, розвиток стартап-екосистем, розширення можливостей для участі в акселераційних програмах та залучення інвестиційних фондів. Досвід країн ЄС свідчить, що створення умов для підтримки інноваційних підприємств суттєво підвищує темпи економічного зростання.

Зауважимо, що існують внутрішні і зовнішні проблеми, які заважають швидкому розвитку підприємництву. Внутрішні проблеми є наслідком низького рівня управлінської культури в бізнес-середовищі та відсутності бажання професійно розвиватися, що зумовило необхідність підготовки менеджерів, здатних працювати на конкурентному ринку. Найпоширенішими зовнішніми проблемами є неповна розвиненість бізнес-інфраструктури. Історично підприємство, як ключова організаційно-функціональна форма економічної діяльності, тісно пов’язане з розвитком ринкових інститутів, що є наслідком завоювання ним домінуючої позиції шляхом розвитку ринку, поширення принципу купівлі продажу й на економічні процеси, зокрема, фінансово-комерційні операції, що здійснюються на ринках. Це означає, що «держава як політичний інститут управління суспільством не може не втручатися в соціально-економічні процеси і виконує такі функції: державного виробництва, суспільного споживання, прямого контролю, соціального забезпечення» [3].

Для ефективного функціонування підприємцям важливо отримувати компетентну консультацію або безкоштовну

допомогу у відкритті та веденні бізнесу, в різних аспектах маркетингової стратегії, захист своїх інтересів. Вирішення таких проблем можливо лише у взаємодії держави та суб'єктів господарювання. Тому підприємництво як чинник економічного розвитку потребує постійної підтримки з боку держави через виконання управлінських і регулюючих функцій органами законодавчої та виконавчої влади в економіці та суспільстві. Це передбачає постійне вдосконалення роботи владних структур, удосконалення каналів передачі та впровадження досягнень науково-технічного прогресу в усі ланки багатогранної та складної структури держави. І це є неоціненним внеском управлінської праці у спільну справу підвищення ефективності економіки. У цьому відношенні органи державної влади є передавальною ланкою в технологічному ланцюгу розробки та впровадження інновацій між наукою та реальним виробництвом.

Підприємництво має стати базою для формування нової економічної моделі України, орієнтованої на інновації, технології та конкурентоспроможність. Підвищення уваги до підприємницької освіти, активізація державної підтримки та розвиток партнерств між бізнесом і науковими установами дозволять Україні забезпечити сталий економічний розвиток та ефективну інтеграцію у світову економіку.

Список використаних джерел:

1. Дрига А. Теоретичні основи розбудови ефективної системи підприємництва в Україні. Вісник КНТЕУ. 2017. № 6. С. 5-14.

2. Крисько Ж. Л. Соціально-економічне благополуччя як запорука успішного розвитку підприємництва. Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції з міжнародною участю [м. Полтава, 17 листопада 2021 р.]. Полтава: ПДАУ. 2021. С. 50-51.

3. Назаркевич О. Б., Карп'як М. О., Попадинець Н. М. Інклюзивний розвиток малого підприємництва в сільських

територіальних громадах. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2019. №11. С. 125-131.

УДК 378.147:658

РОЛЬ БІЗНЕС-ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ УСПІШНИХ ПІДПРИЄМЦІВ

Денис Королишин, студент 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Наталія Зеліско**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасному світі бізнес-освіта виступає одним із ключових факторів підготовки компетентних підприємців, які здатні ефективно функціонувати в умовах постійних змін та високої конкуренції. Високоякісна бізнес-освіта формує у студентів необхідні навички стратегічного мислення, аналізу ризиків, фінансової грамотності, інноваційного підходу та ефективної комунікації.

Однією з основних проблем розвитку бізнес-освіти в Україні залишається невідповідність освітніх програм реальним потребам ринку праці, недостатній рівень практичної підготовки та інтеграції студентів у реальні бізнес-процеси. Також спостерігається брак тісної співпраці між закладами вищої освіти та бізнес-середовищем, що уповільнює оновлення навчальних програм відповідно до сучасних викликів [2].

Багато років при визначенні витрат на освіту, зокрема вищу, ігнорувалися демографічні тренди: спад народжуваності, урбанізація, а також реальні потреби економіки у кадрах з певним набором знань та навичок. Через відсутність гнучкої реакції на демографічні зміни у сфері освіти сформувалася низка диспропорцій. Через це існує суттєвий розрив між вимогами роботодавців та рівнем освіти в Україні [3].

Перспективним напрямом розвитку є активне впровадження дуальної освіти, створення бізнес-інкубаторів при університетах, залучення підприємців-практиків до

викладацької діяльності та проведення стартап-хакатонів. Важливим є також розвиток міжнародної співпраці та обміну досвідом із закордонними освітніми установами.

Формальна освіта здобувається відповідно до освітніх ліцензованих програм закладів післядипломної освіти і передбачає досягнення здобувачами освіти заздалегідь визначених результатів навчання. Оскільки формальна освіта не завжди відповідає запитам слухачів, останні вибирають інформальну або неформальну освіту. Інформальна освіта передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям. Така навчальна діяльність не обов'язково цілеспрямована та структурована, не фіксується документально, але сприяє розширенню професійних знань та умінь і є однією з ключових компетентностей особистості. Неформальна освіта являє собою освіту, що здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій [1].

Слід зазначити, що комплексною системою взаємопов'язаних економічних здібностей, що забезпечує готовність особи до самореалізації в сучасних умовах глобальної конкуренції є бізнес-компетентність. Формування бізнес компетенцій неможливо без взаємодії з сім'єю, де проходить соціалізація дитини, у тому числі економічна. Дитина сприймає батьківські сценарії відношення до грошей, підприємницької діяльності, банківської системи тощо. Отже, якщо в сім'ї вважалося, що «в світі немає справедливості, гроші – до грошей, золото – до золота», «багато грошей – зло», до бізнесу батьки відносилися як до чогось гріховного, як за часів Фоми Аквінського, а «банк лусне, внески не повернуть» - дитина зберігає такі патерни протягом свого життя, не зважаючи на рівень освіти, пройдені тренінги і самоосвіту. Таким чином, сім'я тісно пов'язана з економічним життям всього суспільства, і ми наголошуємо на необхідності просвітницьких фінансово-

економічних заходів і проведенні сімейних бізнес-ігор для підвищення рівня економічної та бізнескультури суспільства [1].

Отже, бізнес-освіта повинна стати динамічною, практично орієнтованою та інноваційною системою підготовки майбутніх підприємців. Її удосконалення є запорукою формування покоління лідерів бізнесу, здатних генерувати нові ідеї, реалізовувати масштабні проєкти та забезпечувати сталий розвиток національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Вагонова О., Горпинич О., Шаповал В. Бізнес-освіта як чинник імплементації економіки знань. Економічний вісник. 2017. №3. С. 142-154.

2. Жигилевич О. Бізнес-освіта в структурі менеджмент-освіти та філософії господарства (філософсько-освітнє осмислення). Науковий вісник. Серія Філософія. Х.: ХНПУ, 2016. №48 (І). С. 170-181.

3. Шклярук К. Бізнес-освіта в умовах глобальної нестабільності. Вісник КНТЕУ. 2016. №4. С. 178-186.

УДК 334.72:338.46

ПІДПРИЄМНИЦЬКІ МАРКЕРИ КЛІНІНГОВОГО БІЗНЕСУ НА ЕТАПІ СТАНОВЛЕННЯ

Андрій Лакоцький, студент 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Юрій Губені**, д. е н., професор,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Клінінговий бізнес (вид підприємництва) - це вид обслуговуючої підприємницької діяльності, яка спеціалізується на наданні професійних послуг з прибирання і догляду за приміщеннями, територіями, технічним обладнанням та іншими об’єктами. Очевидно, що назва походить від англійського слова *cleaning* - «прибирання». Клінінговий бізнес у Львові активно розвивається. Цей сегмент ринку представлений широким спектром

компаній та господарюючих суб’єктів, які надають різноманітні послуги, включаючи прибирання житлових і комерційних приміщень, хімчистку, миття вікон, а також спеціалізовані роботи, такі як прибирання після ремонту чи будівництва. Окремою послугою може бути прибирання прибудинкової території.

У сучасних умовах клінінговий бізнес активно розвивається як сегмент ринку послуг, що задовольняє зростаючий попит на професійне, якісне та оперативне прибирання. Компанії, що працюють у цій галузі, зазвичай використовують спеціалізоване обладнання, екологічно безпечні мийні засоби та дотримуються затверджених стандартів якості.

Клінінговий бізнес у Львові набув особливої актуальності в умовах урбанізації, зростання житлової та комерційної нерухомості, а також підвищеного попиту на професійні послуги з прибирання. Цей сектор послуг представлений низкою підприємств різного масштабу – від індивідуальних підприємців до повноцінних компаній, що функціонують за сучасними стандартами сервісу.

Залежно від організаційної форми та масштабу, клінінговий бізнес може функціонувати як індивідуальне підприємництво, невелика фірма або розгалужена компанія з філіями. Основними напрямами діяльності клінінгових компаній є: прибирання житлових приміщень (квартир, будинків), обслуговування офісів та комерційних об’єктів, хімчистка меблів, килимів, миття вікон, прибирання після ремонту чи будівництва, а також надання спеціалізованих послуг із застосуванням професійного обладнання. У місті також набуває популярності аутсорсинг клінінгового персоналу, що дозволяє підприємствам зменшити витрати на утримання власного обслуговуючого штату.

Цінова політика на ринку клінінгових послуг у Львові є відносно гнучкою і залежить від типу послуг, площі об'єкта, ступеня забруднення, терміновості виконання замовлення. Наприклад, вартість генерального прибирання коливається в межах 60–80 грн/м², прибирання після ремонту – від 75 грн/м², миття вікон – від 80 грн/м². Додаткові послуги, зокрема хімчистка меблів, оцінюються окремо, залежно від складності та обсягу робіт.

На ринку Львова активно діють такі компанії як «Клін Комплект», «Inclean», «QClean», «Чистота», «Clean Clin» та інші. Значний сегмент послуг надають фізичні особи-підприємці (ФОПи) та незареєстровані підприємцям особи. Тому цей сегмент підприємництва вирізняються доволі широким спектром послуг, гнучким підходом до клієнта та впровадженням модерних технологій прибирання. Конкуренція в цьому сегменті сприяє підвищенню якості обслуговування та стимулює компанії до розширення своїх можливостей і стандартів.

Загалом, клінінговий бізнес у Львові демонструє стабільну динаміку розвитку. Його розширення супроводжується зростанням рівня професіоналізму, інноваційністю, а також наближенням до європейських стандартів сервісу. Водночас залишаються актуальними питання подальшої спеціалізації, впровадження екологічно безпечних технологій та розширення клієнтської бази за рахунок співпраці з бізнес-середовищем і муніципальними структурами.

Технологія клінінгу квартир включає комплексний підхід до організації прибирання, що дозволяє забезпечити належний рівень чистоти та гігієни. Важливим аспектом є використання ефективних і безпечних засобів для прибирання, що зменшують ризики для здоров’я мешканців. Професійні клінінгові компанії та СПД в сфері клінінгу враховують специфіку кожного об’єкта, вимоги та побажання замовників. Це дає змогу забезпечити оптимальні результати при мінімальних витратах часу та ресурсів [1].

У місті Львові домінує попит на разові або періодичні послуги, особливо перед знаковими святами, після ремонтних робіт або при переїзді. Проте останніми роками спостерігається зростання зацікавленості у регулярному своєрідному постійному, можна сказати «абонентському обслуговуванні», що свідчить про формування стабільної клієнтської бази.

Ключовими факторами конкурентоспроможності на цьому ринку є: якість та ціна обслуговування, гнучкість графіків та конфіденційність, використання екологічних засобів, а також професійний підхід до організації роботи персоналу. Своєрідним інноваційним елементом стає впровадження сервісів

зв режимі он-лайн замовлення та використання мобільних додатків, які спрощують взаємодію з клієнтами.

Попри позитивну динаміку, ринок має певні виклики: відсутність уніфікованих стандартів якості, нестача кваліфікованого персоналу, високий рівень неформальної конкуренції (нелегальних або напівлегальних послуг), а також коливання купівельної спроможності населення [2].

Отже, комерційний ринок клінінгових послуг для квартир у Львові є перспективним сегментом побутового сервісу, що має потенціал до подальшого розвитку за рахунок розширення спектру послуг, покращення якості, а також підвищення професіоналізації надавачів послуг.

Список використаних джерел:

1. Андрієвська Є. В., Райлян О. Г., Перова Д. О. Стан та тенденції розвитку в Україні ринку клінінгового обладнання: економічні та нормативно-правові аспекти. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2021. Том 20. Вип. 3 (49). URL: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1932858 (дата звернення 22.04.2025).

2. Котик М. Гайд зі створення клінінгової компанії URL: https://investnews.com.ua/analityka/804-haid_zi_stvorennya_klininhovoi_kompanii/ (дата звернення 24.04.2025).

УДК 658.6:339.16

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ШТРИХ-КОДІВ UPC В РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ

Соломія Мазуревич, студентка 1-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Юрій Губені**, д. е н., професор,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Торгівля є однією із найбільш динамічних та інноваційних сфер підприємництва. Інноваційні зміни в торгівельному бізнесі торкаються багатьох аспектів, зокрема торгово-технологічного

процесу. Одна із новацій, яка має суттєвий вплив на організацію роздрібної торгівлі, є технологія штрих-кодів.

Інноваційна розробка Нормана Дж. Вудленда (Norman Joseph Woodland) та Бернарда Сілвера (Bernard Silver) із США поникала у торговельний бізнес декілька десятиліть (починаючи з 1948 року). Перше сканування ціни та товару, на прикладі жувальної гумки, виконано у 1974 році. Зараз це дуже досконала та важлива інновація, яка змінила один із найскладніших етапів торгово-технологічного процесу – касове обслуговування покупців. Штрих-коди використовуються в комбінації із Універсальним товарним код (UPC, Universal Product Code)

Універсальний товарний код (UPC), що віддалено нагадує кодування прейскурантних переліків товарів, в Європі трансформувалась у Європейську систему кодування EAN. Зараз використовується система EAN – 13, що містить у шифрі 13 цифр. Оригінал коду послідовно містить код назви країни, код виробника, код товару, контрольну (сервісну) цифру та позначку щодо ліцензії на виробництва (Δ). Код товарів теж має складну будову. Перші 5 цифр послідовно описують: назву товару, споживчу ознаку (характеристику), означення кількості товару, важливі складники та колір. Для прикладу: код Польщі 590, України 482, а для великого виробника – Китаю від 690 до 695. Проста та уніфікована з усіма країнами та міжнародними організаціями система кодування дозволяє швидко налагоджувати комп'ютерний облік та інші форми записів товарів.

Узагальнений алгоритм впровадження штрих кодів та UPC, а на їх основі – впровадження автоматизованого управлінського обліку товарів передбачає: а) схематичне проектування системи та оцінка параметрів; б) налагодження співпраці із оператором операційного програмного забезпечення; в) навчання торговельного персоналу; г) встановлення обладнання та кодування товарів (за умови відсутності), адаптація кодів до обліку; д) апробація системи та тренування; є) запуск системи. Загальний кошторис системи, за оцінками операторів впровадження, для невеликого магазину становить біля 130 тис. грн., з можливістю відтермінування на

1\2 року частки платежів. Оператор програмного забезпечення здійснює супровід функціонування системи впродовж 6 – 12 місяців, причому перших 3 місяці – безкоштовно.

Цікавим є реакція покупців на запровадження цієї новації. За даними нашого опитування (2022р.) покупців магазину ФОП В. Штандери (т. з. «зелений магазин» по вул. Лопатинській у Радехові), це: - позитивні зміни - 65%; - сучасні технології – 45%; - вимога часу – 52%, - зручне нововведення – 76%. Лише окремі покупці або не зауважили такої новації (12%), або вважають її непотрібною – 7%.

Можливо на перешкоді, окрім згаданого консерватизму та складностей, пов'язаних із навчанням персоналу або його недостатньою кваліфікацією, є також причини фіскального характеру. Однак за умови поступового посилення фіскального контролю над роздрібною торгівлею, запровадження комп'ютеризованого обліку може бути «кроком на випередження», навіть стосовно об'єктів «сільської торгівлі».

Список використаних джерел:

1. Губені Ю. Е. Підприємництво. Навч. посібник.- Львів. Укр. технол. 2012. 568 с.

2. Губені Ю. Е. Підприємництво: доступно, стисло, для жителів села. Інф. брошура. Л.: КП «Кам'янка-Бузька районна друкарня». 2022. 64 с.

3. SkyService: оф. сторінка. URL: https://skyservice.pro/uk/main/.

УДК 658.012.4

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ БІЗНЕС-КУЛЬТУРИ В УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Юлія Місюра, студентка 1-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Наталія Зеліско**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Бізнес-культура є важливою складовою ефективної діяльності підприємств у сучасному глобалізованому середовищі. Формування позитивної бізнес-культури сприяє підвищенню корпоративної репутації, залученню талантів, ефективному управлінню персоналом та зміцненню партнерських зв'язків. В Україні проблема розвитку бізнес-культури набула особливої актуальності у зв'язку зі змінами економічних умов, інтеграційними процесами та необхідністю відповідати європейським стандартам ведення бізнесу.

Основними перешкодами на шляху формування сучасної бізнес-культури залишаються стереотипи минулого, недостатня увага до етичних стандартів, низький рівень внутрішніх комунікацій і слабка корпоративна ідентичність. Водночас позитивні зрушення відзначаються серед молодих підприємств, стартапів і міжнародних компаній, які впроваджують сучасні підходи до управління корпоративною культурою, орієнтуючись на цінності довіри, відкритості, інноваційності та відповідальності.

Значний вплив на бізнес-культуру має внутрішнє середовище підприємства, його функції на ринку товарів і послуг, влив у суспільстві, техніка і технології, кадровий склад, професіоналізм працівників, їх освіта і здібності. Велике значення має взаємозв’язок бізнес-культури із управлінням на підприємстві. До нього належать: вид менеджменту, структура організації, методи комунікацій та прийняття рішень, система мотивації праці, кадрова політика та система навчання. Ці елементи настільки тісно пов’язані з бізнес-культурою, що їх важко вивчати окремо. Серед елементів управління на першому місці стоїть узагальнюючий інтегрований чинник – вид

управління або вид менеджменту – парадигма управління, поєднання концептуальних характеристик головних методів управління [1]. Проте, слід мати на увазі, що все ж таки головними цінностями бізнес-культури є працівники та інформація. Ефективність бізнес-культури проявляється в особливому стилі поведінки працівників підприємства, що формується у процесі досягнення стратегічних та поточних цілей. Високий рівень культури персоналу здатен вирішувати найскладніші задачі розвитку підприємства та забезпечувати довготривалі відносини з партнерами і клієнтами [3].

Стратегічним завданням для українських компаній є формування внутрішнього середовища, що підтримує розвиток ініціативності, співпраці, професійної етики та відповідальності за результат. Важливу роль у цьому процесі відіграє бізнес-освіта, підготовка менеджерів нового покоління, які володіють знаннями щодо кращих світових практик побудови корпоративної культури [2].

Отже, формування сучасної бізнес-культури в українських підприємствах є необхідною умовою їх конкурентоспроможності та успішної інтеграції у глобальну економіку. Це вимагає системних зусиль керівництва, державної підтримки розвитку бізнес-етики та активної участі освітніх і громадських інституцій.

Список використаних джерел:

1. Андросова О. Сучасний науковий підхід до формування структури, видів і функцій корпоративної культури на підприємствах. Східна Європа: економіка, бізнес та управління: науково-практичний журнал. 2017. Вип. 5(10). С. 22–34.

2. Пушкар З., Панчук Д. Корпоративна культура в контексті діяльності організації. Молодий вчений 2017. № 10 (50). С. 1025–1028.

3. Rusalovskyi, A. Development of corporate culture of the enterprise. Retrieved from https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/ 12/376.pdf

УДК 338.242.4

ПОТЕНЦІАЛ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Тарас Нестер, студент 4-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Наталія Маркович**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Становлення конкурентоспроможного бізнес-середовища є ключовою умовою для стабільного економічного зростання України в умовах глобальних трансформацій. Українське бізнес-середовище зазнало істотних змін упродовж останніх десятиліть, переживши трансформацію від командно-адміністративної до ринкової моделі. Проте низка бар'єрів – економічних, правових та інституційних – все ще гальмує повноцінну реалізацію підприємницького потенціалу країни.

Суттєвим чинником розвитку національного бізнес-середовища виступає рівень довіри до державних інституцій. Довіра як інституційна категорія визначає готовність суб'єктів господарювання до взаємодії з державою без надмірних трансакційних витрат. Разом із тим, вітчизняне бізнес-середовище характеризується рядом системних проблем, серед яких нестабільність правового поля, бюрократизм у прийнятті рішень та обмежений доступ до стратегічних ресурсів [1]. У цьому контексті спостерігається деструктивний ефект: недовіра до інститутів стимулює уникнення формалізованої взаємодії з державою, що, у свою чергу, поглиблює фіскальну нестабільність та знижує ефективність економічної політики загалом.

Водночас Україна володіє значним економічним, трудовим та інноваційним потенціалом, який може стати основою для формування високоефективного бізнес-середовища. Наявність ємного внутрішнього ринку, розвиненого аграрного та промислового секторів, а також географічна близькість до Європейського Союзу створюють сприятливі передумови для розвитку експортоорієнтованої економіки. Україна має унікальні можливості для інтеграції у глобальні виробничі та логістичні

ланцюги, що особливо актуально в умовах реструктуризації міжнародних економічних відносин. Крім того, національна економіка поступово адаптується до вимог європейського ринку, зокрема у сфері технічного регулювання, цифрової трансформації та сталого розвитку.

Особливе значення має людський капітал, зокрема високий рівень освіченості населення, здатність до інноваційного мислення та підприємницької активності. Динамічний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, зростання кількості високотехнологічних стартапів, а також посилення позицій IT-сектору в структурі експорту підтверджують наявність потужного інноваційного потенціалу. Ці фактори, у поєднанні з цифровізацією державних послуг, формують нову якість взаємодії між державою та бізнесом.

Останні роки продемонстрували високу адаптивну здатність українського бізнесу до функціонування в умовах глибокої політичної, економічної та безпекової нестабільності [2]. З початком повномасштабної збройної агресії підприємницький сектор був змушений оперативно реагувати на радикальні зміни зовнішнього середовища: здійснювати ротацію виробничих потужностей, забезпечувати безперервність логістичних ланцюгів, впроваджувати цифрові канали взаємодії з клієнтами, а також здійснювати диверсифікацію постачальників і ринків збуту. Водночас, важливою тенденцією стало формування механізмів внутрішньої гнучкості та саморегуляції через розбудову горизонтальних ділових мереж, які функціонують на принципах довіри, швидкого обміну інформацією та взаємної підтримки.

Особливої актуальності набули інноваційні рішення у сфері управління, діджиталізації процесів та розвитку альтернативних форматів зайнятості, зокрема віддаленої праці. В умовах війни посилилося значення соціальної відповідальності бізнесу, яка проявляється у підтримці працівників, волонтерській діяльності, фінансуванні гуманітарних ініціатив та участі у відновленні зруйнованої інфраструктури. Таким чином, саме інноваційність, гнучкість організаційних моделей та здатність до мобілізації

внутрішніх ресурсів стали ключовими джерелами стійкості національного підприємництва у кризових умовах [3].

Необхідно також відзначити роль міжнародної підтримки у формуванні сприятливого бізнес-клімату в Україні. Реформування економічного середовища відбувається під впливом вимог європейської інтеграції, умов співпраці з міжнародними фінансовими інституціями, а також завдяки технічній та консультативній допомозі. Водночас результати таких реформ потребують постійного діалогу між бізнесом, владою і суспільством для формування стійкого та прогнозованого підприємницького середовища.

Таким чином, сучасні виклики розвитку бізнес-середовища в Україні потребують системного та багаторівневого підходу, що передбачає інтеграцію інституційних реформ, цифрових трансформацій, розвитку партнерських моделей управління та активної участі міжнародних структур. Лише за умови комплексної модернізації управлінських, правових та економічних механізмів можливо забезпечити формування конкурентоспроможного підприємницького клімату, який стане основою для економічної відбудови та подальшої інтеграції України до глобального ринку.

Список використаних джерел:

1. Ареф'єва О., Долженко Д. Теоретичне підґрунтя формування економічного потенціалу підприємства в умовах посилення транспарентності розвиткових процесів, *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*, 2024. №18(36). DOI: https://doi.org/10.33296/2707-0654-18(36)-06 (дата звернення 23.04.2025 р.).

2. Мельник Т. Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 2(100). С. 3–11. DOI: https://doi.org/10.26642/ema-2022-2(100)-3-11 (дата звернення 25.04.2025 р.).

3. Мурована Т. О. Вітчизняне підприємництво в умовах воєнного стану: основні тенденції та методи підтримки. *Економіка*

та суспільство. 2023. Вип. 47. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49 (дата звернення 24.04.2025 р.).

УДК 33.009.12:69

РЕЗУЛЬТАТИ УЧАСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ У МІЖГАЛУЗЕВІЙ КОНКУРЕНЦІЇ

Юрій Островський, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ігор Яців**, д.е.н., професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Невід'ємним атрибутом ринкової економіки є конкуренція між суб'єктами підприємницької діяльності. Вона відображає економічне змагання між суб'єктами за більш вигідні умови господарювання, досягнення кращих результатів у певній діяльності, зокрема отримання більшого прибутку [3, с. 24]. Дії підприємств у рамках економічної конкуренції спрямовані на здобуття переваг над конкурентами – підприємствами, які мають схожі інтереси. Ознакою конкурента є те, що зміна обсягів його діяльності веде до зміни ринкової частки іншого суб'єкта ринку.

Економічна конкуренція між суб'єктами підприємницької діяльності здійснюється у багатьох формах і площинах перетинання їхніх інтересів. Тому ведуть мову про існування різних видів конкуренції. Одним із них є міжгалузева конкуренція. Це специфічна форма змагання між підприємствами різних галузей за більш прибуткове застосування капіталу [3, с. 23]. Капітал у формі інвестицій є обмеженим ресурсом, який потрібний у всіх галузях і сферах економіки. Ті галузі, підприємства яких забезпечують вигідніші умови вкладення капіталу, претендують на статус переможця в міжгалузевій конкуренції.

Результатом міжгалузевої конкуренції є міграція капіталів з одних галузей в інші [3, с. 23]. Індикатором цих результатів є частка суб'єктів господарювання окремих галузей чи сфер

економіки в загальному обсязі капітальних вкладень, здійснених за всіма видами економічної діяльності.

У 2015 році на галузь будівництва припадало 16,3% від загального обсягу капітальних інвестицій, здійснених в економіці України [2]. Це дуже високий показник, який, з одного боку, свідчить про високу капіталомісткість будівництва, а з іншого – відображає його важливість для розвитку національної економіки. Частка капітальних інвестицій у будівництво на той період вказувала на вагомі успіхи цієї галузі в міжгалузевій конкуренції.

У подальшому частка капітальних інвестицій в галузі будівництва в загальному їх обсязі за всіма видами економічної діяльності характеризувалася тенденцією до зниження. У 2021 році вона становила 9,8%, у 2024 році – зменшилася до 7,8%. Слід сказати, що будівництво є однією з галузей, що найбільше постраждали під час війни. У 2022 році порівняно з попереднім обсяг капітальних інвестицій у будівництві зменшився у 2,1 раза, тоді як в середньому по економіці країни – в 1,9 раза. Загалом в Україні у 2024 році обсяг капітальних інвестицій у фактичних цінах перевищив показник 2021 року, однак у галузі будівництва – залишався на 19,5% нижчим [2].

Отже, позиції будівництва в міжгалузевій конкуренції в період воєнного стану в Україні погіршилися. Це пов’язано з особливістю будівельної сфери – довгостроковим характером проєктів, особливо пов’язаних з будівництвом великих об’єктів [4]. Коли практично вся територія країни знаходиться під загрозою атак крилатими ракетами та безпілотниками з боку агресора, інвестори оцінюють ризики вкладення в будівельні проєкти як високі.

Хоча у довоєнний період частка капітальних інвестицій у галузь будівництва зменшувалася, не слід розглядати ці інвестиції як неперспективні. Про ефект від їх здійснення свідчило стрімке зростання вкладу галузі будівництва у формування валового внутрішнього продукту в Україні. Обсяг ВВП у фактичних цінах, створений у галузі будівництва, протягом 2015-2021 рр. збільшився у 3,9 раза, а його частка у ВВП країни зросла за цей період з 2,0 до 2,8% [1]. У період війни обсяг ВВП в галузі

будівництва суттєво зменшився, але слід сподіватися на помітне його зростання в період повоєнної відбудови економіки країни.

У повоєнний період потреба в інвестиціях у будівельний комплекс різко зросте. Потрібно буде відбудовувати як зруйнований житловий фонд, так і виробничі та інфраструктурні об'єкти. Кошти надходитимуть з різних джерел. Окрім реалізації проєктів з бюджетним та грантовим фінансуванням важливу роль відіграватимуть й інвестиції з боку приватних інвесторів. Такі надходитимуть, якщо в Україні буде створений сприятливий інвестиційний клімат, що враховуватиме інтереси всіх категорій інвесторів. А будівельні підприємства повинні демонструвати здатність ефективно освоїти інвестиції.

Отже, підвищення конкурентоспроможності будівельних підприємств у міжгалузевій конкуренції є важливою умовою для забезпечення повоєнної відбудови України.

Список використаних джерел:

1. Валовий внутрішній продукт (у фактичних цінах). *Державна служба статистики України*, 2025. URL: https://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 25.04.2025 р.).

2. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності. *Державна служба статистики України*, 2025. URL: https://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 25.04.2025 р.).

3. Лупак Р. Л., Васильців Т. Г. Конкурентоспроможність підприємства. Львів: Видавництво ЛКА, 2016. 484 с.

4. П'яночка Б. Теоретичні аспекти дослідження інвестиційної привабливості будівельних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. №69. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5250 (дата звернення 27.04.2025 р.).

УДК 005.336.5:004(477)

ПРОБЛЕМИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІТ-БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Дмитро Піскун, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Володимир Крупа**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Сьогодні сфера ІТ-підприємництва в Україні розвивається надзвичайно швидкими темпами, що є наслідком зростаючого глобального попиту на цифрові продукти і послуги. За останні роки торгівля ІТ-послугами стала домінантною статтею українського експорту послуг і зайняла вагому нішу у структурі економіки нашої держави.

Одним із ключових драйверів розвитку ІТ-бізнесу і головним ресурсом галузі є наявність необхідного кадрового потенціалу. Саме якісна технічна освіта стала поштовхом та обов'язковою передумовою розквіту в Україні індустрії інформаційних технологій (ІТ). Її ріст прогнозується й надалі, однак дефіцит кадрів суттєво гальмує цей розвиток [1].

В середньому у ІТ-бізнесі у 2024 році було зайнято 302 тис. фахівців, що на 6% більше ніж у 2022 р., однак на 1% менше ніж у 2023 р. Близько 238 тис. фахівців (78,8%) від загальної кількості перебувають в Україні і 62-64 тис. – закордоном. Відносно 2022р. кількість фахівців закордоном зросла на 12 тис. осіб.

Із загальної кількості 43,3% фахівців мають досвід роботи в ІТ більше 6 років, а 9% - понад 15 років. Близько 1/3 від загальної кількості фахівців сфери ІТ-бізнесу залучені роботи у сфері електронної комерції та ритейлу; 1/5 – банкінгу, фінтеху та неострахування; 15,5% складають інші сегменти ринкової спеціалізації: серед них 2% - робототехніка, 1,9% - оборонні технології. Кількість Іт-фахівців віком до 25 років зменшується. Сьогодні середній вік ІТ-фахівця становить 31,5 роки і порівняно із попередніми роками він дещо зріс [2].

Майже половина зайнятих в IT-галузі здобули або здобувають освітню технічну спеціалізацію, пов'язану з комп'ютерними науками. Втім, залученими до роботи все частіше стають випускники нетехнічних спеціальностей.

Аналіз ринку IT-бізнесу засвідчив, що серед основних проблем кадрового забезпечення розвитку цієї сфери ключову роль відіграють:

1) відтік кадрів закордон - багато кваліфікованих фахівців емігрують у пошуках кращих умов праці, вищої зарплати, стабільності та соціальних гарантій. Війна та загроза мобілізації також стимулюють міграційні настрої. Особливо ця проблема стосується молоді, яка формує кадровий потенціал розвитку IT-бізнесу. Значна частина потенційних абітурієнтів, не досягнувши 17-річного віку, емігрує на навчання у країни ЄС. Проте, також, сильними є міграційні настрої серед діючих працівників. Зокрема, за дослідженням Львівського IT-кластера, 11,5 тис. фахівців України потенційно можуть виїхати закордон протягом року [2].

2) нестача досвідчених спеціалістів: на ринку праці в останні роки намітилася тенденція до зростання кількості джуніорів. Компанії стикаються з труднощами у заповненні складних технічних ролей (devops, data science, ai/ml). Також, 66% досвідчених IT-фахівців та 89% початківців вважають пошук роботи складним, що є свідченням нестабільності ринку праці.

3) воєнний стан і мобілізація: певна частина фахівців залучена до служби або змушена працювати в умовах воєнного часу. Це впливає на стабільність проєктів, бізнес-моделі та кадрове планування компаній, а також їхні витрати. Більше 2/3 IT-компаній мають у штаті мобілізованих спеціалістів. При цьому вони підтримують своїх працівників, забезпечуючи їм збереження робочого місця, виплату фіксованої суми або часткову компенсацію винагороди.

Основними факторами, які змінюють загальну міграційну установку в сторону виїзду спеціалістів закордон є:

- відмова клієнтів співпрацювати з IT-спеціалістами, які перебувають в Україні – ця причина спонукає виїхати 47,7% фахівців;
- гіпотетична втрата чи руйнування житла за місцем проживання – є причиною потенційного виїзду 44,7% фахівців;

- створення компаніями умов та додаткових стимулів для виїду закордон – мотивує 40,3% фахівців.

Навіть при найпозитивнішому сценарії існує загроза втрати людського капіталу. Потенційна частка тих, хто намагатиметься виїхати становить 8,4% або в кількісному вираженні – 19-20 тис. осіб.

Умовами реалізації сприятливого сценарію є: отримання фахівцями привабливіших пропозицій роботи та значна кількість вакансій; лібералізація економіки, впровадження економічних свобод; згода клієнтів співпрацювати з IT-спеціалістами, що перебувають в Україні; забезпечення можливості виїжджати у закордонні відрядження.

При несприятливому сценарії намагатимуться виїхати 31,3% фахівців або 74-75 млн. Чинниками, що можуть спровокувати негативний сценарій є: жорстке державне регулювання, зокрема умов ведення бізнесу, оподаткування тощо; втрата айтівцями роботи через дефіцит вакансій; відмова клієнтів співпрацювати з IT-спеціалістами в Україні; постійні обстріли і загрози руйнування житла та небезпеки для життя; створення компаніями умов для релокейту закордон.

Варто також відзначити, що лише 25% спеціалістів мають позитивні очікування щодо розвитку IT-індустрії в Україні через рік. Для 45% фахівців ці очікування песимістичні. Також, багатьом IT-фахівцям бракує комунікаційних та управлінських навичок, необхідних для ефективної роботи в міжнародних проектах. Це обмежує їхню конкурентоспроможність на глобальному ринку.

Означені проблеми вимагають формування відповідної стратегії розвитку IT-бізнесу в Україні та підвищення його конкурентоспроможності на глобальному ринку цифрових послуг.

Список використаних джерел:

1. Карп’як А.О., Рибницька О.М. Освітня складова проблем кадрового забезпечення ринку інформаційних технологій. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. 2022. №1 (7). С. 88-98. URL: https://surl.li/cyzfkz.

2. IT-research Ukraine. Стійкість як нова реальність. URL: https://itcluster.lvi

УДК 334.012.64(477)

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Максим Притула, студент 2-го курсу
Науковий керівник: **Тетяна Гавриляк,** к.е.н.
Відокремлений структурний підрозділ «Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування», м. Стрий, Україна

Малі та середні підприємства є ключовим сегментом ринкової економіки. Вони забезпечують економічну стабільність країни, наповнюють бюджети, створюють робочі місця, насичують ринок товарами та послугами, формують конкурентне середовище. Малі та середні підприємства демонструють мобільність в умовах швидкої динаміки суспільних процесів, адаптуються до змін ринку, впроваджують новітні технології. Розвиток малих та середніх підприємств сприяє формуванню середнього класу, становленню громадянського суспільства, зменшенню соціальної нерівності та напруги, прискоренню демократизації ринкових відносин та забезпеченню соціальної стійкості.

Проте з розгортанням на теренах України повномасштабної війни загальна чисельність малих та середніх підприємств зазнала суттєвих змін. Так, порівняно з 2020 р. їхня кількість протягом 2022 р. зменшилася майже на третину, зокрема середніх підприємств стало менше на 17 %, малих – на 31 % [1].

Через війну багато компаній зазнали серйозних втрат, припинили свою діяльність або перемістили підприємства в інші регіони країни, скориставшись можливістю релокації. Це призвело до значного зменшення обсягів виробництва та збуту, що, своєю чергою, вплинуло на економіку країни загалом.

Дестабілізація сектора малого та середнього бізнесу і зниження його ділової активності негативно позначилися на рівні зайнятості, стали чинниками зростання безробіття. Тому відновлення й розвиток малого та середнього бізнесу – надзвичайно важливе багатовимірне завдання.

Попри війну, порушення логістики, економічну турбулентність, безпекові ризики та інші кризові явища МСП, забезпечуючи роботою три чверті працездатного населення країни, залишаються основним джерелом робочих місць в Україні. Зокрема, частка працівників, які зайняті на середніх підприємствах, наближається до 50 %, ще понад чверть працюють у малих підприємствах. Малі та середні підприємства стали рушіями відновлення позитивної економічної динаміки в 2023 р.

Частково цього вдалося досягнути завдяки переорієнтації на виробництво товарів подвійного призначення чи виробництво обладнання для військових, що також сприяло оновленню робочих місць. Показово, що саме середні підприємства виявили найбільшу стійкість, а частка зайнятих на них працівників у 2022 р. збільшилася [2].

Найбільше робочих місць дають малі та середні підприємства у сільському господарстві, промисловості та будівництві.

Отже, попри проблеми, пов’язані з повномасштабною війною, значній частині малих і середніх підприємств України вдалося знайти можливості, щоб адаптувати свою роботу до воєнних умов та забезпечити робочі місця. Деякі з них змогли заробити, ураховуючи попит на певні товари й послуги в зонах, наближених до активних бойових дій, і на звільнених територіях. Наприклад, зріс попит на будівництво та логістику. Деякі малі та середні підприємства досягли успіху, зосередившись на експорті. Так, згідно із дослідженням стану бізнесу в Україні, 40 % малих та середніх підприємств у 2023 р. здійснювали зовнішньоекономічні операції, а 8 % респондентів висловили бажання в 2024 р. розпочати зовнішньоекономічну діяльність.

Учасники опитування найвагомішими перепонами на шляху виходу українських компаній на іноземні ринки вважають відсутність: європейських клієнтів (35,6 %), фінансових ресурсів (34,5 %) та кваліфікованих спеціалістів (21,8 %). Переважна частка (57,2 %) малих та середніх підприємств в Україні працюють виключно на внутрішній ринок [1].

Малі та середні підприємства є дуже чутливими до стану економічного середовища, вони першими реагують на будь-які зміни та кризові явища. Тому часто повинні вирішувати складні проблеми, які перешкоджають їхньому зростанню та успіхам.

Воєнна ситуація внесла зміни в усі сфери діяльності малих та середніх підприємств, включно фінансову, виробничу, логістичну, комунікаційну, інформаційну, інноваційну, організаційну. Суб'єкти підприємницької діяльності відчувають руйнівні наслідки війни та в умовах невизначеності мають реагувати на численні ризики й виклики задля збереження, відновлення й розвитку свого виробничого потенціалу та збереження робочих місць.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]-Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

2. Міністерство економіки України. Розділ: Малий і середній бізнес [Електронний ресурс]-Режим доступу: www.me.gov.ua

3. Збірник наукових праць НАН України «Економіка України» [Електронний ресурс]-Режим доступу: https://economukraine.org.ua

УДК 658.86:339.166.8

ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ГУРТОВОЇ ТОРГІВЛІ ПРОДОВОЛЬЧИМИ ТОВАРАМИ

Євгеній Ріпа, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ігор Яців**, д.е.н., професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького. м. Дубляни, Україна

Одним із найважливіших секторів економіки, стан якого безпосередньо впливає на національну безпеку, рівень життя населення, є ринок продовольства. Він є результатом діяльності великої кількості ринкових агентів, окремою групою серед яких є підприємства гуртової торгівлі продовольчими товарами.

Для окреслення змісту діяльності зазначених підприємств уточнимо деякі поняття. Гуртова торгівля є видом економічної діяльності у сфері товарообігу, що охоплює купівлю-продаж товарів за договорами поставки партіями для подальшого їх продажу кінцевому споживачеві через роздрібну торгівлю або для виробничого споживання та надавання пов'язаних із цим послуг [2, с. 2]. До продовольчих відносять товари, що представляють собою харчові продукти в натуральному або переробленому вигляді, призначені для використання людиною в якості їжі, бутильована питна вода, алкогольна продукція, безалкогольні напої, жувальна гумка, а також біологічно активні добавки [4]. Ці продукти забезпечують потребу людини в харчових речовинах для підтримки її життєдіяльності. Відповідна категорія товарів включає великий перелік їхніх груп за походженням та призначенням.

На стан та тенденції розвитку гуртової торгівлі продовольчими товарами як складової ринку продовольства впливає велика кількість чинників. Їхній вплив проявляється на різних організаційних рівнях. Помітним, зокрема, є вплив глобалізаційних чинників. Під глобалізацією в економічному плані ми розуміємо інтеграцію України у світові економічні системи. Одним із результатів цього процесу є заходження на українські ринки зарубіжних виробників. Спостерігаємо

розширення присутності товарів зарубіжного виробництва і в гуртовій торгівлі продовольством. Потужні іноземні компанії створюють свої об'єкти інфраструктури на гуртовому ринку продовольства (логістичні хаби, склади, дистрибуційні центри). Це стимулює вітчизняних суб'єктів гуртової торгівлі впроваджувати сучасні технології обробки інформації та операційної діяльності, удосконалювати роботу з клієнтами. Загалом глобалізація сприяє розширенню пропозиції товарів у системі гуртової торгівлі продовольством, сприяє покращенню якості надаваних торговельних послуг.

Найбільш суттєвим є вплив на гуртову торгівлю продовольчими товарами макроекономічних чинників. Йдеться про чинники, які визначають стан та перебіг процесів у економіці країни загалом. Ситуація в гуртовій торгівлі залежить насамперед від процесів, які відбуваються в роздрібній торгівлі під впливом запитів кінцевих споживачів. Тому вплив макроекономічних чинників на гуртову торгівлю продовольством проявляється через формування попиту на нього в роздрібній торгівлі. Обсяг цього попиту визначається кількістю споживачів та рівнем споживання окремих видів продовольства на душу населення.

У зв'язку з війною в Україні помітно зменшилася чисельність населення, а отже – й споживачів продовольства. Точна інформація в умовах воєнного стану невідома, але, за даними західних експертів, населення на підконтрольній Україні території зменшилося у 2025 році до 29 мільйонів осіб [3].

Рівень споживання продовольства на душу населення залежить від таких макроекономічних чинників, як динаміка ВВП, рівень інфляції, стан на ринку праці. Ці чинники визначають купівельну спроможність населення. Хоча під час війни завдяки допомозі зарубіжних партнерів не відбулося критичного зниження рівня доходів населення України, ринок продовольства, а відтак – і діяльність закладів гуртової торгівлі на цьому ринку характеризувалися нестабільністю. У 2022 році порівняно з 2021 роком обсяг продукції, реалізованої суб'єктами господарювання гуртової торгівлі продуктами харчування,

напоями та тютюновими виробами в Україні зменшився на 9,4% [1]. З урахуванням зростання цін на продовольчі товари зменшення фізичного обсягу реалізації продукції цими закладами було значно помітнішим.

Продукти харчування відносяться до товарів першої необхідності. Ця обставина є чинником, що визначає високу економічну стійкість закладів гуртової торгівлі продовольством. В Україні у 2023 році порівняно з 2022 роком обсяг реалізації продукції відповідними суб'єктами господарювання зріс на 43,2%, помітно перевищивши навіть показник 2021 року. Діяльність цих підприємств відзначалася досить високою економічною ефективністю: рівень рентабельності їхньої операційної діяльності у 2022 році становив 19,0%, у 2023 році – зріс до 26,9% [1].

Таким чином стабільний попит на продовольчі товари є вагомим чинником, що визначає можливості функціонування підприємств гуртової торгівлі цими товарами і в складних умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Діяльність підприємств. *Державна служба статистики України*, 2024. URL: https://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 26.04.2025 р.).

2. ДСТУ 4303:2004. Роздрібна та оптова торгівля. Терміни та визначення понять. [Чинний від 2004-06-08]. Вид. офіц. Київ, 2005. 30 с.

3. Скільки людей проживає в Україні і скільки залишиться після війни: дані демографа. *Факти*, 2025. URL: https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20250401-skilky-lyudej-prozhyvaye-v-ukrayini-i-skilky-zalyshytsya-pislya-vijny-dani-demografa (дата звернення 25.04.2025 р.).

4. Які товари відносяться до продовольчих. *Бухгалтерський інтернет-портал*. 2019. URL: https://ibuhgalter.net/news/2370 (дата звернення 23.04.2025 р.).

УДК 338.246

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вікторія Скопик, студентка 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ольга Лисюк**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Резерви підвищення економічної ефективності виробництва у сільськогосподарських підприємствах охоплюють невикористані або недостатньо задіяні можливості збільшення випуску продукції при оптимальному використанні ресурсів. Це включає ефективніше залучення матеріальних, трудових, фінансових і природних ресурсів, спрямоване на зниження витрат та підвищення продуктивності на одиницю сукупних витрат.

Резерви можуть бути виявлені через аналіз слабких місць у технологічних процесах, організації праці, управлінських рішеннях і використанні сировини.

Підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств можливе завдяки комплексному підходу, який охоплює три основні напрями: організаційний, технологічний і ресурсний. Кожен із цих напрямів відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку та конкурентоспроможності підприємства.

Організаційний підхід передбачає вдосконалення управлінських процесів та оптимізацію організації виробничої діяльності. Першочергово слід звернути увагу на підвищення ефективності управління, оскільки від якості прийняття управлінських рішень залежить результативність усіх інших процесів.

Значним резервом підвищення ефективності є правильна організація виробничого процесу. Для цього необхідно детально проаналізувати всі аспекти діяльності – від робочого місця окремого співробітника до загального рівня функціонування підприємства. Особливу увагу слід приділити вибору типу виробництва, враховуючи специфіку діяльності підприємства.

Важливим елементом організаційного вдосконалення є розробка та впровадження механізмів мотивації персоналу, які б сприяли підвищенню продуктивності праці та залученню працівників до процесу прийняття рішень.

Технологічний підхід зосереджується на усуненні технологічного відставання, яке є значним викликом для багатьох українських підприємств. Ця проблема має дві складові: матеріальну та нематеріальну.

Матеріальна складова передбачає модернізацію технічної бази підприємства, оновлення обладнання, впровадження сучасних технологій, які здатні забезпечити більшу продуктивність і якість продукції.

Нематеріальна складова включає вирішення організаційних і правових проблем, пов'язаних із впровадженням інновацій. Важливим аспектом є формування корпоративної культури, яка базується на найкращих практиках провідних компаній із значним досвідом роботи в ринкових умовах. Така культура сприяє створенню сприятливого середовища для інноваційного розвитку, співпраці та обміну знаннями між працівниками.

Ресурсний підхід орієнтований на оптимізацію використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів. Це вимагає аналізу ефективності використання наявної матеріальної бази, обладнання, живої праці, а також оцінки структури собівартості продукції.

Державна підтримка відіграє вирішальну роль у створенні сприятливих умов для фермерів. Це включає розробку механізмів пільгового кредитування, страхування сільськогосподарських ризиків, а також запровадження цінового регулювання основних видів продукції на основі ринкових принципів. Особливо важливими є програми, спрямовані на розвиток сільськогосподарської кооперації, компенсацію витрат на будівництво об'єктів сімейних ферм, цільове впровадження фінансового лізингу для придбання техніки та племінних тварин.

Крім того, необхідно підтримувати будівництво об'єктів соціальної інфраструктури в сільській місцевості та

реалізовувати програми розвитку сільської інфраструктури загалом. Особливий акцент варто зробити на фінансовій підтримці, оскільки більшість господарств стикаються з нестачею фінансових ресурсів. [2, С. 5.]

Комплексна державна політика підтримки сімейних фермерських господарств, у поєднанні з їхньою інституційною спроможністю, здатна сприяти досягненню ключових критеріїв сталого розвитку. Під час воєнного стану та післявоєнної відбудови економіки такі заходи можуть забезпечити сталість аграрного сектору та сільських територій.

Список використаних джерел:

1. AgroPortal / Українські аграрії цьогоріч взяли у банках 100 млрд грн кредитів URL: https://agroportal.ua/news/finansy/ukrajinski-agrariji-cogorich-vzyali-u-bankah-100-mlrd-grn-kreditiv

2. Лупенко Ю., Шпикуляк О., Малік М., Ксенофонтова К., Морозова А. Розвиток сімейних фермерських господарств в умовах воєнного часу та перспективи повоєнного відновлення України. Аграрна економіка, 2023. Т. 16 № 1-2. С. 3-8

УДК 658.1:33.012.23

ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Іван Слотвінський, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Наталія Райтер**, к.е.н, доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Поняття ділової активності доволі широке й охоплює практично всі аспекти роботи підприємства, включаючи широту ринків збуту продукції, репутацію підприємства, ступінь плану основних показників господарської діяльності, забезпечення заданих темпів їхнього росту, рівень ефективності використання

ресурсів (капіталу), стійкість економічного росту, інвестиційну привабливість підприємства та його активність щодо залучення інвестиційних ресурсів.

Існує декілька підходів щодо визначення ділової активності. Так, О.А. Гарасюк та М.Ю. Ігнат визначають ділову активність як сукупністю кількісних та якісних параметрів (зростання економічного потенціалу підприємств, обсяги поставок на експорт, імідж підприємства, його соціальна і природоохоронна активність) [1, с. 63]. Л.О. Крамаренко та Л.М. Ремньова надають діловій активності сутності комплексної характеристики, яка втілює різні аспекти діяльності підприємства і визначається такими критеріями, як місце підприємства на ринку, репутація, інноваційно-інвестиційна діяльність, конкурентоспроможність [2, с. 382]. За визначенням Є.Ю Антипенко., С.М., Ногіної та Ю.С. Піддубної ділова активність підприємства - це характеристика його діяльності, яка містить в собі оцінку ступеня напруженості та виконання плану по всім видам показників діяльності; сукупність зусиль, спрямованих на зростання прибутковості підприємства та його інвестиційної привабливості, пошук можливих резервів підвищення ефективності виробництва, аналіз ефективності використання трудових, нематеріальних та фінансових ресурсів, прагнення лідерства на ринку [3, с. 76].

З позицій фінансового аналізу ділова активність відображає інтенсивність та ефективність використання фінансових ресурсів підприємства та окремих їх складових для досягнення цих цілей.

При аналізі ділової активності її розглядають в розрізі окремих складових, а саме – операційної, фінансової, інвестиційної та маркетингової діяльності підприємства. Окрім того, в сучасних умовах виділяють ділову активність підприємств щодо мобілізації внутрішніх ресурсів економічного зростання та активність у зовнішньому економічному середовищі. Внутрішня активність виражається у зростанні економічного потенціалу підприємств чи підвищенні ефективності його використання. Аналіз і оцінку внутрішньої ділової активності здійснюють у кількісному і якісному вимірах. Кількісні параметри оцінки ділової активності виражені

динамікою синтетичних і аналітичних показників виробничо-фінансової діяльності підприємств. У практиці аналітичної роботи доцільно ці показники групувати: за абсолютними та відносними значеннями приросту щодо базового рівня чи щодо плану, за ефективністю використання виробничих ресурсів і капіталу.

В основі аналізу показників ділової активності підприємства лежить твердження, що капітал підприємства перебуває в постійному русі, переходячи з однієї стадії в іншу. Чим швидше кошти підприємства, акумульовані в основних та оборотних засобах, зроблять оборот, тим більше вигоди отримає підприємство з розрахунку на одиницю капіталу. Показники оборотності капіталу характеризують, наскільки швидко сформовані активи обертаються в процесі господарської діяльності підприємства. Вони є фінансовими індикаторами його ділової активності.

Сповільнення оборотності капіталу означає, що для забезпечення свого нормального функціонування підприємство змушене залучати додаткові фінансові ресурси. За рахунок прискорення оборотності капіталу має місце наступний ефект: без залучення додаткових коштів досягається збільшення обсягу виробництва продукції, грошових надходжень від її реалізації, суми прибутку. Таким чином, існує прямий зв'язок між діловою активністю підприємства та кінцевими результатами його діяльності, а показники оборотності виступають індикаторами ефективності використання капіталу. [4, с.90-91]

Серед резервів підвищення ділової активності сільськогосподарських підприємств слід виділити, в першу чергу, збільшення виручки від реалізації продукції, що при стабільній вартості капіталу та виробничих ресурсів значно прискорить їх обертання. З іншого боку, резервом підвищення ділової активності підприємств є формування оптимальної структури капіталу, тобто співвідношення між необоротними та оборотними активами. Збільшення частки оборотних активів призведе до зростання коефіцієнта оборотності сукупного капіталу підприємства та до скорочення періоду його обороту.

Аналогічно зміни в структурі оборотних активів впливають на відхилення їх коефіцієнта оборотності.

Список використаних джерел:

1. Гарасюк О.А., Ігнатенко М.Ю. Проблеми щодо сутності поняття «ділова активність підприємства. Вісник КТУ. 2010. № 22. С. 63.

2. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. 3-тє вид., випр. і доп. К. : Знання, 2008. 483 с.

3. Антипенко Є.Ю., Ногіна С.М., Піддубна Ю.С. Аналіз теоретичних аспектів ділової активності підприємства та існуючих підходів до її оцінювання. Сталий розвиток економіки. 2012. № 3. С. 76-80.

4. Яців І.Б., Липчук В.В., Райтер Н.І. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. Львів : Ліга-прес, 2015. 238 с.

УДК 658.1:621.81

ЦІННІСНА ПРОПОЗИЦІЯ ПІДПРИЄМСТА НА РИНКУ АВТОЗАПЧАСТИН УКРАЇНИ

Роман Слотвінський, студент 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Наталія Райтер**, к.е.н, доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасних економічних умовах ринок автозапчастин в Україні характеризується динамізмом та високим рівнем конкуренції на фоні сегментації за ціновим та товарним діапазоном. Йому притаманні висока частка імпортних запчастин (Китай, Туреччина, Польща, Німеччина), значна частка сірого імпорту і підробок, широкий діапазон товарної пропозиції за видами автозапчастин, видами автомобілів та їх марок, поширення онлайн-торгівлі автозапчастинами. Для ефективного функціонування на цьому ринку, збереження чи покращення конкурентних позицій та досягнення поставлених цілей, підприємцям слід переосмислити підходи щодо

управління бізнесом з використанням сучасних інструментів та бізнес технологій. Одним із таких новітніх, ефективних способів формування та утримання конкурентного статусу на високодинамічному та насиченому ринку автозапчастин є формування ціннісної пропозиції підприємства.

Ціннісна пропозиція – це результат вивчення потреб, бажань та очікувань споживачів. Як зазначають С.А. Піменов та О.В.Піменова, ціннісна пропозиція є підґрунтям для формування бізнес-моделі підприємства. Основою ціннісної пропозиції є вивчення споживчого сегменту, а саме потреб споживача, його вигоди, а також основних завдань [3, с.96].

Поняття "ціннісна пропозиція" (Value Proposition) уперше було запропоноване М.Ланінгом 1980-х роках [1]. На початку 2000-х років П. Томсон, вказав на тісний зв'язок між ефективністю бізнесу, підвищенням його конкурентоспроможності та задоволенням потреб споживача[4]. Проте широке визнання цей термін здобув завдяки дослідженням Александра Остервальдера, зокрема його моделі Business Model Canvas, описаній у книзі *Business Model Generation* [2]. У своїй моделі Остервальдер визначив ціннісну пропозицію як один із центральних елементів бізнес-структури, що дозволяє чітко формулювати переваги компанії для клієнта.

Ціннісна пропозиція – це комплекс переваг, який підприємство обіцяє надати своїм клієнтам у відповідь на їхні потреби. Саме завдяки їй підприємство (продавець автозапчастин) може виділитися серед конкурентів і закріпити за собою певну ринкову нішу.

Основними компонентами ціннісної пропозиції підприємства на ринку автозапчастин є:

- ✓ Якість товару. В умовах великої кількості неякісних копій і контрафакту особливо важливо гарантувати покупцям справжність продукції та її відповідність технічним стандартам. Надійність, довговічність і сертифікація запчастин створюють базову довіру до продавця.
- ✓ Цінова політика. Запропонувати оптимальне співвідношення ціни і якості – це ключова вимога для широкого

залучення клієнтів. Окрім цього, можливість запропонувати альтернативу в різних цінових сегментах (оригінальні деталі, аналоги, б/у запчастини) підвищує шанси охопити більший обсяг ринку.

✓ Наявність і асортимент. Швидка доступність необхідної запчастини часто є вирішальним чинником вибору постачальника. Широкий асортимент товарів, наявність популярних і рідкісних позицій на складі формує відчуття надійності та оперативності підприємства.

✓ Додаткові сервіси. До додаткових сервісів, які формують додаткову цінність для клієнтів, належать: професійні консультації щодо підбору запчастин; послуги монтажу або рекомендації перевірених СТО; гарантійні зобов'язання; можливість обміну або повернення товару; програми лояльності для постійних клієнтів.

✓ Зручність покупки. Інтернет-магазин із детальним каталогом, зручний пошук за VIN-кодом, швидка доставка по всій Україні, можливість оплатити замовлення онлайн або при отриманні – усе це істотно впливає на вибір споживача.

✓ Брендинг і репутація. Наявність сильного бренду, що асоціюється з надійністю, високим сервісом і професіоналізмом, дає змогу підприємству брати участь у довгострокових відносинах із клієнтами, зменшуючи їх чутливість до ціни.

Формування дієвої ціннісної пропозиції є важливою передумовою успішної діяльності підприємства на ринку автозапчастин України. У конкурентному середовищі компанії мають концентруватися не лише на ціні товару, а й на комплексному вирішенні проблем клієнта – через якість, доступність, обслуговування та сервіс.

Тільки поєднання кількох чинників (від асортименту до зручності замовлення) дозволить підприємству виділитися, закріпитися на ринку та забезпечити стале зростання в умовах високої конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Lanning, M. Delivering Profitable Value: A Revolutionary Framework to Accelerate Growth, Generate Wealth, and Rediscover the Heart of Business. Basic Books. Publishers: New York, NY, USA, 1998. 344 p

2. Остервальдер А., Піньє І. Створюємо бізнес-модель. Новаторські ідеї для всіх і кожного / пер. з англ. Корнут Р., К.: Наш формат, 2017. 288 с.

3. Піменов С. А., Піменова О. В. Економічний зміст та сутність поняття "бізнес-модель". *Агросвіт*. 2020. № 17-18. С. 92–102. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.17-18.92

4. Россоха В. В., Чередніков Є. А. Маркетингові технології проектування продукту. Ефективна економіка : 2020. № 6. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.6.4

5. Thomson P. Tickle: digital marketing for tech companies. London, 2013. 275 с.

УДК 631.11:330.322:005.8

МОДЕЛІ ІНВЕСТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Ілля Степанов, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Володимир Крупа**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Інноваційний розвиток і його інвестиційне забезпечення є одним із ключових компонентів організаційно-економічного механізму функціонування аграрного підприємництва. Сучасні тенденції розвитку аграрного сектору засвідчують наявність високого інноваційного потенціалу, що формується під впливом активного впровадження цифрових технологій, концепції зеленої економіки, а також досягнень у сферах генної інженерії, біотехнологій та інтегрованих систем захисту рослин.

Інновації є засобом використання нових можливостей збереження чи завоювання конкурентних переваг [5, с. 39].

Також інновації розглядаються як єдиний шлях, що допоможе забезпечити сталий розвиток аграрної економіки та гарантувати розвиток сільських територій [17, с. 37]. Водночас, у реаліях воєнного стану реалізація переходу до інноваційної моделі аграрного розвитку значно ускладнюється. Додатковими бар'єрами для впровадження інновацій є структурна специфіка та функціональні обмеження аграрного сектору, що знижують можливості його інвестиційного забезпечення.

Головною проблемою інноваційного розвитку аграрного підприємництва є пошук джерел інвестиційного забезпечення інноваційних розробок, проведення досліджень для їх ефективного виведення на ринок, запуск серійного виробництва. Відтак, одним із ключових чинників результативності інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва є раціонально обрана модель її фінансування. При цьому аграрні підприємства мають можливість комбінувати декілька моделей фінансування інноваційного розвитку, що зумовлено специфікою фінансування, особливостями галузі, неоднорідністю науково-технічного потенціалу регіонів, їхнім територіальним розташуванням та географією збуту продукції [3, с. 184].

У сучасній практиці фінансування інноваційного розвитку аграрного сектору виокремлюють низку моделей, що ґрунтуються на різних джерелах і механізмах мобілізації фінансових ресурсів:

- модель самофінансування, що передбачає використання власного прибутку підприємств, а також додаткових внесків учасників господарської діяльності;
- модель зовнішніх запозичень, яка охоплює механізми банківського кредитування, фінансового лізингу, факторингу, а також залучення позикового капіталу через випуск облігацій;
-модель бюджетного фінансування, що базується на цільовому спрямуванні коштів державного, регіонального та місцевого бюджетів у межах реалізації програм інноваційного розвитку;
- модель венчурного фінансування, яка передбачає залучення капіталу від венчурних фондів та інвестиційних

компаній для підтримки перспективних інноваційних проєктів на ранніх етапах їх реалізації;

- модель державно-приватного партнерства, що реалізується через поєднання ресурсів держави, територіальних громад та приватних інвесторів у межах спільного фінансування інноваційних ініціатив;

- модель застосування інноваційних фінансових інструментів, зокрема ф'ючерсних контрактів, інноваційних ваучерів та інших спеціалізованих механізмів;

-кластерна модель, яка передбачає комплексне фінансування науки й виробництва за рахунок диверсифікованих джерел (державна підтримка, іноземні інвестиції) і створення фондів для реалізації інвестиційно-інноваційних проєктів;

- кооперативна модель, що ґрунтується на залученні фінансових ресурсів кооперативів, кредитних спілок, малих підприємств і фермерів на засадах взаємодопомоги;

- модель грантового та краудфандингового фінансування, що охоплює залучення коштів з державних грантів, міжнародних програм технічної допомоги, донорських організацій і колективного (громадського) фінансування;

- комбінована модель, що інтегрує елементи кількох зазначених моделей для підвищення стійкості та ефективності фінансування інноваційної діяльності

Зауважимо, що наведені моделі фінансування інноваційної діяльності в переважній більшості випадків не застосовуються у «чистому» вигляді. Це пояснюється тим, що практична реалізація інноваційних проєктів в аграрному секторі характеризується високим ступенем варіативності фінансових потреб, що зумовлює необхідність комбінування різних джерел і механізмів фінансування. Відповідно, на практиці найчастіше формується індивідуальна модель фінансового забезпечення, яка адаптована до конкретного інноваційного проєкту, галузевої специфіки, фінансового стану підприємства, а також макроекономічних і інституційних умов. Такий підхід сприяє підвищенню гнучкості управлінських рішень та забезпеченню

стабільності реалізації інновацій у середовищі високої економічної нестабільності та обмеженого доступу до ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук Н.В., Васільєва В.М., Міньковська А.В. Стратегічне управління інноваційним розвитком аграрного підприємства для забезпечення його фінансово-економічної безпеки. *Підприємництво та інновації*. 2022. Випуск 23. С. 37-41.

2. Данько Ю.І., Ладика Н.М. Сучасні аспекти розвитку малого інноваційного підприємництва в аграрному секторі економіки. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2023. Вип. 1 (93), С.34-38.

3. Сус Т., Судук Н., Ємець О., Мовчун С., Цюпа О. Інноваційний розвиток аграрного сектора: моделі фінансування та оцінка впливу фінансування на регіональному рівні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. Том 2 (49), 2023. С. 181-193.

УДК 330.3:321

РОЗВИТОК ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ЕКОНОМІЧНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ВЕКТОРИ

Тетяна Стойка, студентка 4-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Наталія Маркович**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасних умовах трансформації національної економіки торговельний бізнес в Україні відіграє одну з провідних ролей у забезпеченні стабільного функціонування внутрішнього ринку, формуванні ВВП, створенні робочих місць та стимулюванні споживчої активності. Його значення посилюється в контексті структурної перебудови економіки, зростаючої ролі малого та середнього підприємництва, цифровізації бізнес-процесів і інтеграції у глобальні торговельні мережі.

За період незалежності України торговельна галузь пройшла шлях від переважно неформальної торгівлі на початку 1990-х до сучасної багатоканальної структури, яка охоплює традиційну роздрібну торгівлю, електронну комерцію, франчайзинг, дистрибуцію та оптову реалізацію товарів. Водночас ринок зазнає впливу низки дестабілізуючих чинників, серед яких ключовими є політична нестабільність, військові дії, зниження купівельної спроможності населення, регуляторна фрагментація та обмежений доступ до фінансування.

Одним з основних викликів для торговельного бізнесу є нестабільність регуляторного середовища. Часті зміни податкового законодавства, ускладнені процедури ліцензування, неефективне митне адміністрування та неоднозначне трактування правил торгівлі створюють бар'єри для сталого розвитку підприємств. Істотного впливу зазнала торгівля і внаслідок повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України. Бойові дії спричинили знищення торговельної інфраструктури, ротацію бізнесу у відносно безпечні регіони, скорочення споживчого попиту та зміни логістичних маршрутів [2]. Сфера оптової та роздрібної торгівлі в Україні зазнала масштабних непрямих фінансових втрат. Загальний обсяг недоотриманої виручки оцінюється у $450,5 млрд, а втраченої доданої вартості - у $74,4 млрд. Безпекові ризики, пов'язані з бойовими діями та системними ракетними атаками, змусили призупинити діяльність багатьох торговельних мереж по всій країні, зокрема у прифронтових регіонах. Найбільших втрат зазнали торгові об'єкти, розташовані в Донецькій, Запорізькій та Харківській областях. Водночас, навіть у відносно безпечних регіонах, за даними Української Ради Торгових Центрів (UCSC), кожен торговий центр у середньому був зачинений на 8 робочих днів лише через сигнали тривоги, що істотно впливало на стабільність операційної діяльності підприємств галузі [1].

Попри значні втрати, торговельний бізнес в Україні демонструє ознаки поступового відновлення та адаптації до нових умов. У другій половині 2024 р. відбулося часткове повернення до активної роботи ключових мережевих операторів у безпечних

регіонах. Компанії-забудовники продовжують реалізовувати проєкти з будівництва нових торговельних площ, що свідчить про довгострокову віру в потенціал галузі. Ритейлери зосереджують зусилля на модернізації форматів, оптимізації логістики та діджиталізації сервісів, що дозволяє їм швидше реагувати на зміну споживчих запитів. Ці тенденції дають підстави для обережного оптимізму щодо перспектив розвитку торговельного бізнесу в Україні, за умови збереження відносної безпеки, підтримки державної політики та продовження структурних реформ.

Одним із перспективних напрямів розвитку є формування сталих ланцюгів постачання в умовах зростання нестабільності. Це потребує переходу до багатоканального дистриб'юційного моделювання, гнучкої логістики, локалізації частини виробництва та диверсифікації джерел імпорту. Пріоритетом виступає також підтримка українських виробників, зокрема в межах державних і регіональних програм стимулювання споживання локальної продукції.

Не менш важливим чинником ефективності торговельного бізнесу є людський капітал – підготовка кваліфікованих кадрів, розвиток навичок цифрової грамотності, клієнтоорієнтованості, логістичних та маркетингових компетенцій. У цьому контексті необхідно активізувати взаємодію бізнесу з закладами професійної та вищої освіти для формування адаптивних освітніх програм, орієнтованих на потреби сучасного ринку.

Зважаючи на поточні виклики, важливим напрямом державної політики має стати інституційна підтримка торгівлі як одного з найгнучкіших і наймобільніших сегментів економіки [3]. Йдеться про спрощення процедур реєстрації, ліцензування та фіскальної звітності для малих підприємств, створення умов для виходу з тіні, розширення доступу до мікрокредитування, запровадження пільгових податкових режимів у зонах релокації бізнесу та надання консультаційно-інформаційної підтримки.

Отже, торговельний бізнес в Україні має значний потенціал для подальшого розвитку за умови створення сприятливого регуляторного середовища, розвитку інфраструктури електронної комерції, підвищення інвестиційної привабливості та вдосконалення

кадрової політики. У контексті відновлення національної економіки після війни саме торговельна галузь може стати одним із драйверів зростання, інтеграції внутрішнього ринку та формування нової економічної моделі з акцентом на інноваційність, клієнтоорієнтованість та сталий розвиток.

Список використаних джерел:

1. Звіт про непрямі фінансові втрати економіки внаслідок військової агресії Росії проти України станом на 1 липня 2024 р. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/10/30.09.24_Losses_Report-ua.pdf (дата звернення 20.04.2024 р.).

2. Маркович Н.В. Внутрішня торгівля України: сучасний стан та перспективи розвитку. Аграрна Економіка. 2024. Т. 17. № 2. С. 133-140. URL: https://agrarianeconomy.lnup.edu.ua/images/docs/ae_2024_17_2/AE-17_2_14.pdf (дата звернення 20.04.2025 р.)

3. Шиндировський І. М. Перспективи розвитку торговельного підприємництва в сучасних умовах. Вісник ЛТЕУ. Економічні науки. 2024. №79. С. 204-210. DOI: https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-79-27 (дата звернення 19.04.2024 р.).

УДК 338.43:334.722

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МАЛОГО АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВАУ КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ УКРАЇНИ

Остап Углев, студент 4-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Володимир Крупа**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Сучасні процеси розвитку аграрного підприємництва в Україні слід розглядати у контексті перспектив європейської інтеграції нашої держави. Ці перспективи набути конкретного змісту після офіційного надання Україні статусу країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу 23 червня 2022 р. Тож тепер Україна має приділити особливу увагу оперативному наближенню

всіх аспектів політики та законодавства політикам, нормам та правилам ЄС [1, с. 3]. І пріоритетним напрямом інституційних змін повинна стати саме аграрна політика. Адже аграрний сектор є ключовим для економіки України, забезпечуючи значну частку ВВП, експортні надходження та продовольчу безпеку. Водночас Спільна аграрна політика (САП) ЄС є основою європейського ринку. Тому узгодження вектору розвитку національного аграрного підприємництва з її принципами сприятиме прискоренню євроінтеграції.

Для українських аграріїв членство України в ЄС могло б мати позитивні наслідки у вигляді фінансової підтримки з бюджету Євросоюзу [2, с. 86]. Мова йде, передусім про ті види продукції, на виробництво яких ЄС виділяє субсидії (молочні продукти, м'ясо овець та кіз, яловичина, фрукти, овочі, олійні). Для розвитку цих напрямів Україна має значний потенціал, зокрема на рівні фермерських господарств. Відтак аграрії можуть розраховувати на суттєву фінансову підтримку в разі набуття Україною членства в ЄС або гармонізації національної аграрної політики із принципами САП. Однак, на шляху до цього існує низка бар'єрів, в основі яких – розбіжність економічних інтересів сторін та протидія зі сторони представників великого та середнього аграрного бізнесу. Адже, сприятлива кон'юнктура глобального агропродовольчого ринку дозволяє цій категорії виробників не лише успішно розвиватися без залучення зовнішнього фінансування, але й отримувати значні конкурентні переваги завдяки ефекту масштабу.

Натомість аграрний сектор ЄС здебільшого представлений дрібними фермерськими господарствами, які отримують державну підтримку в межах реалізації цілей сталого розвитку. Ці виробники не спроможні конкурувати з великими агропідприємствами України. Тому, ухвалюючи рішення щодо гарантій вступу України до ЄС, уряди держав-членів насамперед враховують потенційні ризики для власних виробників [2, с.86].

Водночас, експортний потенціал українського аграрного сектору залишається значною мірою нереалізованим у галузях

тваринництва, плодоовочівництва, органічному виробництві. Ці напрями в основному розвивають суб'єкти малого аграрного бізнесу, який потребує відповідної інституційної підтримки.

У процесі гармонізації аграрної політики України з європейськими стандартами доцільно враховувати оновлені положення САП ЄС, що набули чинності з січня 2023 року. Відповідно до них, загальними цілями САП є: стимулювання інноваційного, конкурентоспроможного та стійкого аграрного сектору, здатного забезпечувати довгострокову продовольчу безпеку, а також збереження довкілля; біорізноманіття та протидія кліматичним змінам. Важливим пріоритетом є також соціально-економічний розвиток сільських територій.

Серед спеціальних цілей: підтримка стабільного доходу фермерів; підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва через впровадження цифрових технологій та інновацій; зміцнення позицій первинних виробників у ланцюгах доданої вартості; раціональне використання природних ресурсів; розвиток органічного землеробства, забезпечення якості та безпеки харчових продуктів; залучення молоді до аграрного підприємництва та зменшення харчових втрат.

У цьому контексті виникає необхідність структурної трансформації агросектору України шляхом диверсифікації виробництва й експорту, його «екологізації» через розвиток органічного землеробства, розширення тваринницького напряму та посилення соціальної відповідальності бізнесу. Це, своєю чергою, вимагає посилення ролі малого аграрного підприємництва та державної підтримки його розвитку.

Ключовими напрямами цієї підтримки є:

- підвищення якості та безпечності продовольства, впровадження сучасних систем управління якістю та сертифікація продукції відповідно до міжнародних стандартів;

- масштабна інноваційна реструктуризація фермерських господарств, оновлення виробничого обладнання, цифровізацію управління бізнес-процесами та впровадження передових технологій виробництва: точного землеробства, рішень на основі Big Data, Інтернету речей і чистих джерел енергії;

- створення диверсифікованої системи інструментів державного фінансування розвитку аграрного підприємництва, зокрема: підтримка новостворених фермерських господарств або тих, які розташовані у несприятливих для сільського господарства районах; молодих фермерів, спадкоємництва бізнесу, кредитної кооперації на селі, виробників органічної продукції тощо.

Фінансові механізми повинні охоплювати не лише різноманітні програми субсидіювання та грантового фінансування перспективних проєктів, але й розвиток комплексної системи страхування сільськогосподарських ризиків. Водночас необхідно активізувати заходи з підтримки просування продукції регіональних виробників на європейські ринки та популяризації українських брендів за кордоном.

Список використаних джерел:

1. Старікова Л. Спільна аграрна політика ЄС і завдання України в контексті євроінтеграції (план наближення політик і гармонізації законодавства), Київ. 2022 р. 32 с.

2. Неміш Д.В., Гуменюк М. М. Основи функціонування малого аграрного підприємництва в умовах євроінтеграції. *Вісник аграрної науки.* 2022. №8 (833). С. 79-88.

УДК 338.46:004(477)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ

Андрій Шеремет, студент 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Наталія Маровič**, к.е.н, доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасних умовах глобальної цифровізації цифрова трансформація ринку послуг стає ключовим фактором модернізації економіки України. Під впливом технологічного прогресу, змін у поведінці споживачів, а також необхідності підвищення конкурентоспроможності бізнесу, ринок послуг

зазнає структурних перетворень. Вітчизняна економіка, зокрема її сервісний сектор, демонструє здатність до адаптації в умовах цифрових викликів, що створює потенціал для довгострокового зростання [1].

Цифрова трансформація ринку послуг охоплює низку змін – від автоматизації бізнес-процесів і впровадження електронного документообігу до повної діджиталізації взаємодії з клієнтами через онлайн-платформи, мобільні додатки, CRM-системи, а також використання штучного інтелекту та аналітики великих даних. Серед ключових переваг цифровізації – зниження транзакційних витрат, підвищення якості сервісу, персоналізація послуг, а також розширення географії охоплення завдяки електронним каналам.

Водночас цифрова трансформація ринку послуг в Україні стикається з низкою викликів. Однією з основних проблем є нерівномірний рівень цифрової зрілості між окремими секторами та регіонами. Наприклад, IT, банківські, транспортні й телекомунікаційні послуги демонструють вищий рівень цифровізації порівняно з освітніми, медичними чи побутовими сервісами, де цифрові практики запроваджуються повільніше. Така ситуація свідчить про потребу в комплексних стратегіях цифрового розвитку, які мають враховувати специфіку кожної підгалузі.

Ще одним викликом є недостатній рівень цифрової грамотності серед працівників і споживачів послуг, що обмежує ефективність впровадження інновацій. Багато малих і середніх підприємств не мають достатніх ресурсів для технічного переоснащення та навчання персоналу, що створює ризик цифрової нерівності. У цьому контексті важливим завданням державної політики є формування сприятливого середовища для цифрового розвитку бізнесу, зокрема через фінансові стимули, освітні програми та розвиток цифрової інфраструктури.

Цифровізація послуг також вимагає відповідного нормативно-правового забезпечення. Зокрема, необхідне оновлення законодавства у сфері захисту персональних даних, кібербезпеки, електронної комерції та електронного документообігу. Без чітких правових механізмів цифровий

ринок не може функціонувати стабільно й передбачувано, що стримує інвестиції в інноваційні моделі обслуговування [2].

Незважаючи на існуючі труднощі, в Україні формується потужний сегмент цифрових послуг. Зокрема, електронна комерція, онлайн-освіта, телемедицина, IT-аутсорсинг, фінансові технології (FinTech) та платформи електронного урядування стали драйверами зростання в останні роки. Платформа "Дія", цифрові паспорти, послуги реєстрації бізнесу онлайн стали прикладами успішної реалізації цифрових рішень на національному рівні. Зокрема, платформа "Дія" стала прикладом ефективної цифровізації державних послуг: понад 100 сервісів стали доступними онлайн, що зменшило навантаження на громадян і бізнес та сприяло прозорій взаємодії з державою. У фінансовому секторі Monobank демонструє переваги цифрових бізнес-моделей. Як перший мобільний банк в Україні без фізичних відділень, він забезпечує просте управління фінансами та швидкий доступ до фінансових послуг для мільйонів користувачів. У сфері освіти прикладом є платформа Prometheus, яка забезпечила безперервний доступ до навчання в умовах пандемії та війни. Вона сприяє розвитку цифрових навичок і підприємницького потенціалу населення, підтримуючи модернізацію ринку праці.

Особливу роль відіграють стартапи та малі технологічні компанії, які швидко адаптуються до цифрових трендів і формують нову парадигму ринку послуг. Вони створюють конкурентне середовище, розширюють спектр інноваційних сервісів та часто трансформуються в учасників міжнародного ринку послуг. Зростання кількості українських стартапів на світовій арені свідчить про високий інноваційний потенціал країни, який потребує стратегічної підтримки.

Перспективи розвитку цифрового ринку послуг в Україні тісно пов'язані з процесами євроінтеграції. Гармонізація українських стандартів із нормами Європейського Союзу у сфері цифрових технологій, сумісності цифрових сервісів, кібербезпеки та відкритих даних відкриває нові можливості для розвитку експортноорієнтованих послуг. Окрім того, інтеграція у європейський цифровий простір дозволить Україні підвищити

якість послуг, зміцнити довіру споживачів та забезпечити більшу прозорість у сфері обслуговування.

Отже, цифрова трансформація ринку послуг в Україні є об'єктивним і необхідним процесом, який потребує узгоджених дій з боку держави, бізнесу, освітніх інституцій та громадянського суспільства. Її реалізація має базуватись на системному підході до розвитку цифрових компетентностей, модернізації інфраструктури, стимулювання інновацій, а також забезпечення належного правового регулювання. Успішна цифровізація сервісного сектору може стати одним з головних джерел економічної модернізації, підвищення зайнятості та інтеграції України у глобальний цифровий простір.

Список використаних джерел:

1. Бугріменко Р. М., Смірнова П. В. Вплив розвитку цифрової трансформації на діяльність підприємства. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 59. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-29 (дата звернення 19.04.2024 р.).

2. Гомотюк А., Можук В., Батюк О., Сіранчук В. Цифрова трансформація як фактор розвитку: виклики для економіки та суспільства. *Економічний аналіз*. 2024. Т. 34. № 4. С.511-522. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2024.04.511 (дата звернення 21.04.2024 р.).

УДК 334.72:658.1

СУТНІСТЬ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ

Ярина-Христина Штойко, студент 1-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Наталія Райтер**, к.е.н, доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Виробнича сфера економіки країни це великий пласт вітчизняного бізнесу, який пов'язаний із безпосереднім виробництвом продукції, тобто її перетворенням,

трансформацією з одного стану в інший зі зміною форми та змісту. Виробництво будь-якої продукції не можливе без постачання сировини та матеріалів, які складають основну частку витрат виробництва. Вироблена продукція приноситиме ефект тільки за умови її подальшого використання в якості об'єкту купівлі-продажу. Таким чином, прибутковість та економічна ефективність виробництва продукції залежить від того наскільки вдалим буде співвідношення якості та ціни куплених підприємством сировини та матеріалів, та наскільки вигідно підприємство продасть вироблену продукцію.

Тобто, розвиток виробничої сфери значною мірою залежить від результативності діяльності пов'язаної з операціями купівлі-продажу, яку прийнято називати комерційною. Провідні вітчизняні та зарубіжні науковці пропонують різні підходи до визначення сутності поняття «комерційна діяльність», її специфіки та особливостей для підприємств виробничої сфери.

Існує три основні трактування сутності комерційної діяльності. Перше, поверхневе трактування комерційної діяльності як будь-якого виду підприємницької діяльності здійснюваної з метою одержання економічної вигоди. Друге, вузьке розуміння комерційної діяльності зводиться до її ототожнення з торгівлею. Третє, найбільш оптимальне визначення комерційної діяльності, як сукупності бізнес-процесів пов'язаних із купівлею-продажем товарів та послуг з метою задоволення споживчих та виробничих потреб, передбачає її розуміння як допоміжного виду діяльності в сфері матеріально-технічного забезпечення та сфері збуту продукції.

Досліджуючи сутність та види комерційної діяльності підприємства, Ж.Л. Крисько наголошує, що комерційну діяльність не можна прирівнювати до підприємництва загалом. Комерційна діяльність – це один із видів та форм підприємництва, яка охоплює широкий спектр закупівельно-збутових процесів спрямованих одержання прибутку [3, с.78].

І.В. Причепа та О.Й. Лесько підкреслюють, що комерційна діяльність підприємства – це набір процесів, спрямованих на

організацію та управління комерційними відносинами, які забезпечують різні стадії товарно-грошового обміну задля задоволення суспільного попиту та досягнення високих показників ефективності як окремих процесів, так і господарської діяльності загалом [4].

Як сукупність комерційних процесів і операцій щодо товарообміну на шляху від виробництва до споживання, розглядають комерційну діяльність, також, А.М. Живець, О.О. Комліченко та В.І. Наконечна. При тому, вони зазначають, що змістом комерційної діяльності є процес обміну реальних вартостей, а метою її здійснення – одержання прибутку [2, с.7].

Комерційна діяльність підприємств виробничої сфери це допоміжна діяльність пов'язана переважно із закупівлею сировини та матеріалів, налагодженням партнерських відносин із постачальниками, пошуком вигідних ринків збуту готової продукції, оцінкою конкурентних позицій і визначенням шляхів їх зміцнення.

Основними завданнями комерційної діяльності підприємств виробничої сфери є: вивчення та прогнозування ємкості товарних ринків, встановлення взаємовигідних партнерських відносин з постачальниками та покупцями, контроль процесів закупівлі та збуту, інформатизація та цифровізація комерційних процесів та операцій, ефективна рекламно-промоційна діяльність, контроль витрат обігу та одержання максимального прибутку [5, с.108]

Що стосується цілей комерційної діяльності, то вони різняться в залежності від сфери здійснення комерційної діяльності. Так, для підприємств виробничої сфери основною ціллю здійснення комерційної діяльності є забезпечення виробництва якісною сировиною за найкращими цінами, реалізація продукції за найвигіднішими каналами збуту, створення сталих ланцюгів постачання та організації системного розподілу продукції [4].

Таким чином, комерційна діяльність виробничих підприємств – це сукупність взаємопов'язаних процесів та дій, які формуються на різних етапах руху товарів та послуг від

виробника до споживача та орієнтовані на забезпечення найвищого рівня доданої вартості задля задоволення ринкових потреб та отримання максимально можливого прибутку.

Список використаних джерел:

1. Варналій З.С. Основи підприємництва : навч. посібник. К.: Знання-Прес, 2002. 239 с.

2. Живець А. М., Комліченко О. О., Наконечна В. І. Комерційна діяльність. Херсон: ОЛДІ–плюс., 2021. 308 с.

3. Крисько Ж. Сутність та види комерційної діяльності підприємства. *Українська наука: минуле. сучасне. майбутнє*. 2013. Вип. 18. С. 75-83. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Un_msm_2013_18_12.

4. Причепа І., Лесько О., Горенко Р. До питання комерційної діяльності: поняття. фактори впливу. особливості управління за сучасних умов. *Економіка та суспільство*. 2022. (35). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-39

5. Семененко О. Г., Доскоч А.С. Комерційна діяльність підприємства: система аналізу та оцінки. *Економічний вісник університету* : зб. наук. праць учених та аспірантів. Переяслав (Київ. обл.) : Університет Григорія Сковороди в Переяславі. 2022. Вип. 55. С. 105–118.

Секція 6
МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ У НАЦІОНАЛЬНОМУ Й МІЖНАРОДНОМУ КОНТЕКСТІ

УДК 336.71

ЕТИКА І КУЛЬТУРА: ПОДВІЙНА ЛІНІЯ ОБОРОНИ В ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЯХ

Анастасія-Марія Борисович, студентка 2-го курсу ФЕПТ
Науковий керівник: **Василь Борис**, викладач обліково-економічних дисциплін, магістр обліку і аудиту
ВСП «Стрийський фаховий коледж ЛНУП» м. Стрий, Україна

У сучасному глобалізованому світі транснаціональні компанії змушені не лише пристосовуватися до стрімких змін ринкового середовища, але й враховувати глибокі культурні відмінності між країнами, в яких вони ведуть свою діяльність. Саме поєднання етичних норм та культурної адаптації відіграє вирішальну роль у формуванні ефективної та довгострокової маркетингової стратегії на міжнародному рівні.

Згідно тверджень К. Келлера і Ф. Котлера, маркетинг сьогодні виходить далеко за межі комерційної функції, перетворюючись на складний соціокультурний механізм комунікації між брендом і споживачем [1]. У цьому контексті культура виступає не лише як середовище функціонування бізнесу, а як визначальний чинник, що формує цінності, потреби та очікування цільової аудиторії. Згідно з дослідженнями Г. Гофстеде, різні культури мають власні уявлення про владу, індивідуалізм, невизначеність і маскулінність, що безпосередньо впливає на сприйняття маркетингових повідомлень [3].

Для організації управління інструментарієм просування підприємства доцільно дотримуватись визначеного алгоритму, який може бути наступним [2]:

1. Визначення цільової аудиторії, що включає формування профілю потенційних покупців, включаючи їх вікову групу, стиль життя, смаки та уподобання.

2. Розроблення унікальної пропозиції продажу, що робить фабрику одягу особливою та виокремлює її від конкурентів.

3. Визначення маркетингового бюджету.

4. Вибір каналів комунікації (тих, які найкраще підходять для цільової аудиторії та відповідають визначеному бюджету).

5. Розроблення стратегії контенту (контент має бути пов'язаний з модою, стилем та тематикою фабрики, регулярно публікуватися на веб-сайті та в соціальних медіа для залучення та утримання аудиторії).

6. Залучення впливових осіб (встановлення співпраці з блогерами та відомими особами з галузі моди, які можуть сприяти популяризації фабрики одягу та бренду) [2].

В той же час із культурною чутливістю особливої актуальності набуває дотримання етичних норм у веденні маркетингу. Як зазначає O. Ferrell, бізнес-етика полягає не лише у відповідності законодавству, а й у створенні довіри, прозорості та соціальної відповідальності у відносинах зі споживачем [4]. У міжнародному контексті це особливо важливо, оскільки порушення етичних стандартів в одній країні може мати катастрофічні наслідки для репутації компанії на глобальному рівні [7].

Культурна адаптація як інструмент міжнародного маркетингу передбачає модифікацію реклами, брендування, дизайну продукції, ціноутворення та інших складових з урахуванням локальних традицій, мови, релігії та соціальних норм [5]. Без урахування цих чинників маркетингова стратегія ризикує стати неефективною або навіть образливою для частини або всього локального населення.

Таким чином, етика і культура утворюють «подвійну лінію оборони», яка захищає бренд від непорозумінь, скандалів і репутаційних втрат. Компанії, що дотримуються принципів міжкультурної чутливості та етичної відповідальності, мають більше шансів на побудову стабільних довгострокових відносин

із клієнтами, партнерськими структурами та місцевими громадами в усьому світі.

Список використаних джерел:

1. Котлер Ф., Келлер К. Л. Маркетинг менеджмент : підручник / пер. з англ. Київ : Вільямс, 2020. 816 с.
2. Герасимчук В. Г., Кальченко Н. А. Етичні аспекти міжнародного маркетингу. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2021. № 1. С. 112–119.
3. Hofstede G. Cultures and Organizations: Software of the Mind. New York : McGraw-Hill, 2010. 561 p.
4. Ferrell O. C., Fraedrich J. Business Ethics: Ethical Decision Making and Cases. Boston : Cengage Learning, 2022. 544 p.
5. Даріна Р. Д. Культурна адаптація маркетингових стратегій у міжнародному бізнесі. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2023. № 3. С. 74–81.
6. Solomon M. R. Consumer Behavior: Buying, Having, and Being. London : Pearson Education, 2021. 688 p.
7. Schwartz M. S. Ethical decision-making theory: An integrated approach. Journal of Business Ethics. 2016. Vol. 139, No. 4. P. 755–776.

UDC 658.8(41-44)=111

BRITISH MARKETING: SIMPLE SECRETS

Diana Denchuk, second-year student of the Faculty of Administration, Economics and Law
Scientific supervisor: **Mariana Opyr**, senior lecturer
Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Dubliany, Ukraine

Marketing in the United Kingdom boasts a long-standing and multifaceted history, characterized by the integration of enduring traditions with contemporary, forward-thinking practices. British

brands are widely esteemed on the global stage for their reliability, quality, and emotive resonance.

The origins of marketing in Britain can be traced to the 17th century, marked by the appearance of printed advertisements in London newspapers. Even during this early period, marketers demonstrated an awareness of the persuasive power of succinct and memorable messaging—a hallmark that remains central to British advertising today. Contemporary British marketing is often noted for its stylistic elegance and brevity.

Conciseness remains a defining feature. British advertisements and slogans tend to be succinct yet impactful. The wartime phrase "Keep Calm and Carry On" exemplifies this tradition, having evolved into an internationally recognized symbol of resilience and composure. Such linguistic economy reflects a broader cultural tendency towards understatement and efficient communication.

Humour constitutes another prominent dimension of British marketing. Advertisements frequently deploy wit, irony, and clever wordplay not only to amuse but also to forge emotional connections with consumers. Campaigns by companies such as John Lewis and Comparethemarket.com ("Compare the Meerkat") illustrate how humour can effectively cultivate brand loyalty.

The strategic use of national symbols further enhances the emotive appeal of British advertising. Iconic imagery—such as Big Ben, red double-decker buses, traditional telephone boxes, and tea rituals—is commonly employed to evoke a sense of nostalgia and cultural identity. British Airways, for example, consistently draws on themes of national pride and belonging in its international advertising efforts.

Language is employed with exceptional precision in British marketing. As English serves as a global lingua franca, British marketers are particularly attentive to the linguistic and cultural nuances of their messaging. Successful campaigns are often distinguished by their clarity, linguistic elegance, and emotional resonance.

In recent years, sustainability and corporate social responsibility have emerged as focal points. Numerous British

brands, including The Body Shop and Marks & Spencer, now actively promote eco-conscious initiatives, ethical sourcing, recycling, and community engagement as integral components of their brand identities.

A profound understanding of consumer psychology underpins much of British marketing's success. Domestic audiences are typically drawn to campaigns that emphasize authenticity, intelligence, and subtlety, as opposed to overtly aggressive or sensationalist appeals.

The influence of prominent marketing agencies, such as Saatchi & Saatchi and Ogilvy UK, has been instrumental in shaping the international image of British brands. These firms prioritize creative storytelling, emotional engagement, and innovation, thereby ensuring the continued relevance and competitiveness of their clients in a dynamic global marketplace.

British marketers have also adeptly embraced the digital era, incorporating social media platforms, influencer partnerships, and digital narratives into their strategic frameworks. Modern campaigns are designed to be both aesthetically compelling and socially responsible, reflecting broader shifts in consumer expectations.

Noteworthy examples of British branding excellence include Burberry, which successfully fuses heritage with contemporary fashion; the BBC, renowned for its global communication outreach; and Innocent Drinks, which exemplifies a playful yet ethically minded marketing approach.

In conclusion, British marketing is distinguished by its successful fusion of heritage and modernity. Its continued global appeal rests on a foundation of key principles: brevity, humour, respect for tradition, linguistic mastery, ethical engagement, and psychological insight. These "simple secrets" collectively sustain the United Kingdom's reputation as a model of marketing excellence.

References:

1. Chartered Institute of Marketing. What is marketing? https://www.cim.co.uk/resources/what-is-marketing

2. BBC. (2023). How British humour is used in advertising. https://www.bbc.com/culture/article/20230522-how-british-humour-sells-products

3. Burberry. Sustainability at Burberry. https://www.burberryplc.com/en/responsibility.html

4. British Airways. Our customer promise. https://www.britishairways.com/en-gb/information/about-ba/customer-commitment

5. Marks & Spencer. Plan A – Sustainability. https://corporate.marksandspencer.com/sustainability

УДК 65.290-22

ГЛОБАЛЬНІ БРЕНДИ НА ЛОКАЛЬНИХ РИНКАХ: СТРАТЕГІЯ ГЛОКАЛІЗАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ЕКСПАНСІЇ

Діана Денчук, студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Мар'яна Когут**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У добу глобалізації компанії прагнуть розширювати присутність на нових ринках, шукаючи баланс між уніфікацією бренду та адаптацією до місцевих особливостей. Одним із ключових інструментів успішної міжнародної експансії стала стратегія глокалізації - поєднання глобального мислення з локальними діями. Цей підхід дозволяє транснаціональним корпораціям зберігати єдність бренду та водночас враховувати культурні, економічні, мовні та соціальні особливості країн, у яких вони працюють [1].

Глокалізація виникла як відповідь на обмеження стратегії повної стандартизації, яка часто ігнорувала локальні вподобання споживачів. З іншого боку, надмірна адаптація призводила до розмивання глобального бренду та втрати ефекту масштабу. Саме тому глокалізація є оптимальним варіантом, що дозволяє забезпечити ефективну взаємодію з місцевими споживачами, не

втрачаючи глобальної ідентичності. На практиці це проявляється у модифікації продукту, упаковки, слоганів, маркетингових повідомлень, цінової політики та каналів комунікації відповідно до місцевого контексту.

Одним із найвідоміших прикладів глокалізації є компанія McDonald's, яка адаптує меню до кулінарних вподобань окремих країн (наприклад, МакМаффін із картоплею в Україні, McSpicy Paneer в Індії чи Teriyaki Burger у Японії), при цьому зберігаючи фірмовий стиль обслуговування й логотип. Аналогічно компанія Coca-Cola варіює смакові лінійки та упаковку відповідно до локальних вподобань, але послідовно транслює глобальне бренд-повідомлення про радість і свіжість. У секторі технологій прикладом може слугувати Apple, яка зберігає єдиний дизайн продуктів у всьому світі, але локалізує контент, мову інтерфейсу та маркетингові кампанії [2].

Застосування глокалізаційного підходу особливо актуальне на ринках із високим рівнем культурної чутливості або відмінними споживчими очікуваннями. У країнах із сильною національною ідентичністю або специфічною релігією адаптація маркетингових рішень є не просто бажаною, а необхідною умовою ефективної присутності бренду. Крім того, глокалізація є важливим інструментом для подолання бар'єрів недовіри до іноземних компаній і формування лояльності серед локального населення.

Однак глокалізація вимагає значних інвестицій у дослідження ринку, гнучкості в операційній діяльності та вміння працювати з локальними партнерами. Важливу роль відіграє кадрова стратегія — багато глобальних компаній залучають місцевих маркетологів, PR-фахівців і бренд-менеджерів, які краще орієнтуються в культурних особливостях. У цифрову епоху локалізація також охоплює соціальні мережі, контент-стратегії, інфлюенсерів та локальні платформи для взаємодії зі споживачами [3].

Таким чином, стратегія глокалізації забезпечує ефективний механізм входження глобальних брендів на нові ринки, сприяє формуванню позитивного іміджу, підвищенню

конкурентоспроможності та сталому розвитку. Вона поєднує переваги глобального масштабу з чутливістю до локального контексту, що робить її однією з найуспішніших моделей сучасного міжнародного маркетингу.

Список використаних джерел:

1. Козак Ю. Г., Ляшенко О. М. Міжнародний маркетинг : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 368 с.

2. Харченко М. О. Глокалізація як маркетингова стратегія транснаціональних компаній // Вісник економіки транспорту і промисловості. 2022. № 78. С. 133–137.

3. Kotler P., Keller K. L. Marketing Management. 16th ed. Harlow : Pearson Education, 2016. 800 p.

УДК 658.81

РОЗРОБКА КОМПЛЕКСНОЇ СТРАТЕГІЇ БРЕНД-МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ПОЗИЦІЙ КОМПАНІЇ НА КОНКУРЕНТНОМУ РИНКУ

Євген Задерей, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Юрій Томашевський**, к.е.н., доцент Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Сучасний ринок характеризується високою динамікою, цифровою трансформацією, стрімким розвитком конкурентного середовища та зростаючими очікуваннями споживачів. У таких умовах компанії, що прагнуть не лише вижити, але й досягти сталого успіху, змушені активно використовувати інструменти бренд-менеджменту як одну з ключових складових загальної маркетингової стратегії.

Бренд-менеджмент – це процес стратегічного управління брендом, що охоплює його позиціонування, розвиток, просування, захист і оцінювання ефективності. Сильний бренд забезпечує компанії впізнаваність, лояльність споживачів,

здатність до преміального ціноутворення та зниження вразливості до дій конкурентів.

Метою цього дослідження є розробка комплексної стратегії бренд-менеджменту, яка дозволить компанії ефективно зміцнити свої позиції на ринку та створити сталу конкурентну перевагу. Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких завдань:

- аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища бренду;
- визначення цільової аудиторії та її цінностей;
- формування унікального позиціонування бренду;
- розробка комунікаційної та візуальної складової бренду;
- впровадження інструментів моніторингу й оцінки ефективності бренд-стратегії.

У процесі дослідження було використано інструменти стратегічного аналізу (SWOT, PEST, 5 сил Портера), аналіз споживчої поведінки, бенчмаркінг конкурентних брендів, а також елементи бренд-діагностики (brand audit).

На основі отриманих даних запропоновано етапну модель розробки бренд-стратегії, яка включає:

Діагностику бренду – виявлення сильних і слабких сторін бренду, рівня впізнаваності, асоціацій, які він викликає, рівня задоволеності та лояльності цільових клієнтів;

Визначення ціннісної пропозиції бренду (value proposition);

Позиціонування бренду – розробка позиціонування, що базується на диференціації, емоційній привабливості та релевантності для цільової аудиторії. У цьому контексті важливо враховувати культурні особливості, тренди споживчого мислення та актуальні соціальні запити;

Формування айдентики бренду – візуальні елементи (логотип, кольори, шрифт), tone of voice, слоган, стиль комунікації, які разом створюють цілісний образ;

Інтегрована комунікаційна стратегія – використання різноманітних каналів (офлайн, онлайн, соціальні мережі, PR, контент-маркетинг) для формування позитивного іміджу бренду та підтримки контактів із клієнтами;

Впровадження механізмів залучення споживачів – створення спільноти навколо бренду, інтерактивних платформ, програм лояльності, user-generated content, гейміфікації;

Оцінка ефективності бренд-менеджменту – регулярне відстеження таких показників, як brand awareness, brand equity, Net Promoter Score (NPS), частка ринку, онлайн-взаємодія (engagement rate), фінансові результати, отримані внаслідок бренд-активностей.

Розробка такої стратегії дозволяє компанії не лише краще взаємодіяти зі споживачем, а й створити емоційно значущий бренд, що викликає довіру та формує тривалі стосунки.

Окрему увагу варто звернути на роль цифрових технологій у бренд-менеджменті: соціальні мережі, big data, штучний інтелект, аналітика поведінки споживача дають нові можливості для глибшого персоналізованого підходу, точнішого таргетування та оперативного реагування на потреби аудиторії.

Таким чином, ефективна стратегія бренд-менеджменту має бути цілісною, системною, гнучкою до змін ринку та водночас побудованою на глибокому розумінні цінностей споживача. Її реалізація є передумовою довготривалого успіху компанії, зміцнення її ринкових позицій та формування потужного нематеріального активу — бренду.

Список використаних джерел:

1. Формування стратегії бренд-менеджменту в сфері освітніх послуг [Електронний ресурс] // Вісник Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова. Серія: Економічні науки. – 2021. – № 1 (2021). – ISSN 2307-2105 (online). – Режим доступу: http://lib.kart.edu.ua/handle/123456789/18290 .

2. Гриньків К. Г., Крупа Н. М. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України // Вчені записки Університету «КРОК». – 2023. – № 2 (70). – С. 50–57. – DOI: https://doi.org/10.31732/2663-2209-2023-70-50-57.

УДК 659.1

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФЛЮЕНС-МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ

Вероніка Кішай , студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Іванна Гаврилюк**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасному світі, де інформація поширюється дуже швидко, а споживачі стають дедалі вибагливішими, інфлюенс-маркетинг набуває особливого значення. Традиційна реклама поступово втрачає свою ефективність - люди втомилися від нав'язливих банерів та рекламних роликів. Натомість вони шукають щось більш щире та близьке до реальності. Саме тому інфлюенсери, які діляться власним досвідом і справжніми емоціями, стають важливим джерелом інформації, що викликає довіру.

В умовах безперервного технологічного прогресу та змін у споживчих звичках, інфлюенс-маркетинг став однією з найважливіших стратегій просування брендів. З моменту свого виникнення цей підхід до маркетингу пройшов значні етапи трансформації , адаптуючись до нових реалій комунікаційного середовища та впливу соціальних мереж. Інфлюенсери, чиї платформи містять величезні аудиторії, здатні формувати думки та поведінку споживачів, виступаючи в ролі посередників між брендами і кінцевим споживачем. Тому понад 80% маркетологів стверджують, що впливовий маркетинг є дуже ефективною стратегією [1].

У 2025 році інфлюенс-маркетинг в Україні демонструє динамічне зростання та професіоналізацію - обсяги бюджетів суттєво збільшуються, а бренди все частіше віддають перевагу довгостроковій співпраці з інфлюенсерами задля побудови лояльної аудиторії. Особливу роль починають відігравати мікро- та наноінфлюенсери, які, хоч і мають меншу кількість підписників, зате забезпечують глибшу та більш щиру взаємодію з цільовими групами. Активно впроваджуються

технології штучного інтелекту, що дозволяють автоматизувати рутинні процеси, аналізувати дані та ефективніше керувати кампаніями. Водночас усе більшу популярність набуває контент, створений самими користувачами (UGC), оскільки він виглядає природно й викликає довіру. Бренди прагнуть виглядати соціально відповідальними та екологічно свідомими, що позитивно впливає на їхній імідж у очах споживачів. Значну роль відіграють інтерактивні формати - прямі ефіри, TikTok-трансляції, демонстрації товарів у реальному часі, які створюють більш живий контакт із аудиторією.

З 2016 по 2024 рік середньорічний темп зростання індустрії інфлюенс-маркетингу становив 40,5%. Основною рушійною силою величезного зростання, на думку галузевих аналітиків, стала пандемія COVID-19, яка полонила світу 2020-2021 рр. [2]. Прогнозується, що зростаюча тенденція світового ринку інфлюенс-маркетингу збережеться і надалі, а його обсягу 2025 р. досягне 32,55 млрд. дол. США. До 2032 року індустрія інфлюенс-маркетингу отримає 199,6 млрд. дол. США доходу [2].

Різноманіття популярних соціальних мереж дає маркетологам широкі можливості для вибору найбільш ефективної платформи для просування бренду та залучення цільової аудиторії. Незважаючи на швидкі зміни у цифровому середовищі та вподобаннях користувачів, Instagram уже багато років залишається найпопулярнішою платформою для інфлюенс-маркетингу. Щомісяця її використовують близько 2 мільярдів активних користувачів. На початку 2025 року Бразилія утримує лідерство за часткою інфлюенсерів у цій мережі - 15,8% світового показника. Вартість бренду Instagram у 2024 році досягла 70,4 мільярда доларів США, що на 23 мільярди більше, ніж у 2023 році, коли вона становила 47,4 мільярда доларів [3].

В Україні найбільш популярними соціальними мережами залишаються YouTube, Instagram, Facebook, TikTok та LinkedIn. Зокрема, понад 28 мільйонів українців користуються YouTube, більше ніж 16,1 мільйона - Instagram, близько 15,45 мільйона - Facebook, а TikTok має понад 10,55 мільйона користувачів. У LinkedIn зареєстровано близько 3,6 мільйона українців. Також

значну роль відіграють месенджери, такі як Telegram, Viber і WhatsApp. Вони дозволяють швидко обмінюватися повідомленнями, фото, відео, аудіо та іншими файлами через Інтернет. Крім цього, користувачі часто використовують ці додатки для читання новин і перегляду блогерських каналів.

Також варто звернути увагу на найвпливовіших блогерів, які мають велику аудиторію підписників як в Україні, так і за її межами. Кожна соціальна мережа формує власні рейтинги популярності, проте існують також загальноукраїнські списки лідерів думок, що охоплюють усі основні платформи.

Велике значення починають відігравати сучасні технології- зокрема, використання штучного інтелекту для автоматизації процесів, аналізу аудиторії та персоналізації рекламних кампаній. Зростає і популярність UGC (контенту, створеного користувачами), оскільки саме такий контент сприймається автентичним і викликає більше довіри.

Крім того, бренди починають розвивати власні онлайн-спільноти, щоб утримувати постійний контакт зі споживачами, обмінюватися досвідом і формувати лояльність. Загалом інфлюенс-маркетинг в Україні стає не лише ефективним інструментом просування, а й засобом формування іміджу, довіри та довгострокових відносин з клієнтами.

Список використаних джерел:

1. An influence marketing year in review. Grin. 2024. https://wordpress-1356320-4998917.cloud waysapps. com/unboxed/

2. Global influencer marketing value 2016-2024. URL: https://www.statista. com/statistics/ 1092819/global-influencer-market-size/

3. Influencer Marketing Benchmark Report 2025. URL: https://influencermarketinghub. com/infl uencer-marketing-benchmark-report/

УДК: 658.8

НЕЙРОМАРКЕТИНГ ЯК СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ СПОЖИВЧОЇ ПОВЕДІНКИ

Євген Костенко, студент 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Іванна Гаврилюк**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Нейромаркетинг став важливою частиною сучасного цифрового маркетингу, який активно розвивається в умовах Індустрії 4.0. Він поєднує маркетингові дослідження з нейротехнологіями, використовуючи аналіз фізіологічних реакцій споживачів і новітні цифрові інструменти, зокрема штучний інтелект, великі дані, хмарні сервіси та Інтернет речей. Такий підхід означає появу нової ери в маркетингу, яка вимагає нової наукової основи. На відміну від класичного маркетингу, нейромаркетинг дозволяє глибше розуміти емоції та несвідомі реакції споживачів, що дає змогу будувати точніші моделі поведінки та створювати ефективніші маркетингові рішення.

Поняття нейромаркетингу офіційно було започатковано в 2002 р. Е. Смідтсом, який відзначав «ефективність методів маркетингу, вивчаючи реакцію мозку» [2].

Індустрія 4.0, що пов’язана з активним впровадженням новітніх технологій, таких як штучний інтелект, великі дані, хмарні сервіси та Інтернет речей, суттєво змінила роботу підприємств і перебудувала їхні бізнес-процеси. Маркетинг також змінюється і він стає більш технологічним, орієнтованим на глибокий аналіз і точне передбачення потреб споживачів за допомогою сучасних цифрових інструментів.

Метою використання нейромаркетингу є глибше розуміння того, як саме споживач реагує на певні маркетингові пропозиції. На відміну від звичних методів, як-от опитування чи фокус-групи, нейромаркетинг базується на застосуванні спеціальних технологій, що фіксують фізіологічні реакції людини - наприклад, рухи тіла, мікрожести, зміни м’язової активності або емоційні сигнали. Це дозволяє маркетологам

отримувати дані про споживчі реакції без необхідності прямого спілкування. Такий підхід забезпечує об'єктивніші й глибші результати, особливо коли йдеться про несвідомі емоції. У порівнянні з традиційними методами, нейромаркетинг має низку переваг, зокрема точність, глибину аналізу та здатність виявляти справжні мотиви поведінки покупця. Саме тому його дедалі частіше розглядають як ефективний інструмент для зменшення невизначеності у прогнозуванні дій споживачів.

Науковці пояснюють, що поведінка споживача значною мірою залежить від фізіологічних процесів в організмі, які активуються під впливом зовнішніх факторів. Наприклад, дзеркальні нейрони, які відповідають за рухи, можуть "копіювати" дії та емоції інших людей. Вони активізуються як під час власної дії, так і при спостереженні за нею, дозволяючи людині емоційно "переживати" чужий досвід. Допамін - це хімічна речовина, що викликає почуття задоволення та запам'ятовує позитивні враження, які згодом впливають на вибір товару. Соматичні маркери - це накопичені за життя емоційні враження, які проявляються у подібних ситуаціях і можуть впливати на рішення щодо покупки. Також споживачі реагують на асоціативні образи - кольори, слова, звуки чи символи, які формують у свідомості певні образи бренду, навіть якщо це відбувається підсвідомо. Це підсилює ефективність реклами та впливає на впізнаваність товару [1, с.57].

Однією з етичних проблем у використанні нейромаркетингових технологій є ризик неправильного або упередженого трактування отриманих результатів. Це пов'язано з тим, що розшифрування реакцій мозку та інших органів людини на маркетингові стимули - процес складний і потребує спеціального програмного забезпечення та глибоких знань. Як зазначають дослідники Д. Аріелі та Д. С. Бернс, навіть за наявності сучасних інструментів і візуалізацій, які полегшують представлення даних, потрібно щонайменше рік навчання, щоб почати працювати з такими системами, і близько трьох років - щоб стати справжнім фахівцем у цій сфері [3, с. 290].

Список використаних джерел:

1. Lindstrom M. Buyology: Truth and Lies About Why We Buy. Currency; Reprint edition, 2010. 272 p

2. Smidts A. Kijken in het brein: Over de mogelijkheden van neuromarketing. ERIM Inaugural Address Series Research in Management. 2002. 25 October. URL://hdl. handle. net/1765/308

3. Ariely, D. and Berns, D.S. (2010), «Neuromarketing: the hope and hype of neuroimaging in business Nature reviews», Neuroscience, No. 11, pp. 284–292

УДК: 339.13

МАРКЕТИНГ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Марія Ледвій, студентка 1-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Брух,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Сьогодні маркетинг залишається актуальним і набуває все більшої значущості в різних сферах, оскільки його методи, інструментарій та технологічні можливості застосовуються у світовій практиці дозволяючи організаціям ефективно взаємодіяти з аудиторією, адаптуватися до змін у споживчій поведінці, створювати відомі бренди та впроваджувати інноваційні стратегії [2].

Маркетинг охоплює розуміння потреб і прагнень споживачів, створення та популяризацію продукції або послуг, зв'язок з клієнтами, управління відносинами з ними, вивчення ринкових умов, розробку та реалізацію маркетингових стратегій, а також аналіз ефективності цих дій [3].

Хоча маркетинг як сучасна наука та економічна категорія сформувався відносно недавно, його основні елементи, такі як збутова політика і реклама, зародилися ще у середині XVII століття, коли в Токіо з'явився перший універмаг. Таким чином,

поняття маркетингу має глибокі історичні корені, але як наукове підґрунтя та дисципліна воно розвинулося значно пізніше [1].

Філіп Котлер, експерт у сфері маркетингу, визначає його як комбінацію науки та мистецтва, яка включає дослідження, розвиток та доставку цінностей, задовольняючи потреби цільового ринку з користю. Він підкреслює синтез наукового аналізу та творчих інновацій у маркетинговій практиці [4].

Американська Асоціація Маркетингу (AMA) описує маркетинг як широкий спектр діяльності, що включає створення, комунікацію, доставку та обмін товарів чи послуг з вираженою цінністю для споживачів, клієнтів та суспільства загалом. Таке визначення акцентує на важливості маркетингу в контексті створення цінностей для всіх сторін [5].

Основи та корені сучасного маркетингу можна пов’язувати з ім’ям С. Маккорміка (1809–1884) і створенням ключових інструментів маркетингу – організації сервісної політики, встановлення принципів визначення цін, дослідження та аналізу ринку.

Основні концепції маркетингу, які використовуються в сучасному маркетингу, включають в себе [1]:

- Маркетингова концепція - зосереджена на задоволенні потреб та бажань споживачів. Компанія Apple використовує цю концепцію, фокусуючись на задоволенні потреб та бажань споживачів.
- Концепція продажу - зосереджена на продажу продукту без урахування потреб споживачів. Прикладом може бути компанія, яка організовує розпродаж зі знижками на свої товари.
- Концепція відносин зі споживачами - зосереджена на забезпеченні довгострокових взаємовідносин зі споживачами. Товарна марка “Starbucks” використовує дану концепцію, створюючи довгострокові взаємовідносини зі своїми клієнтами.
- Концепція соціального маркетингу - зосереджена на досягненні соціальних цілей, таких як підвищення свідомості про проблеми довкілля, здоров'я, безпеки тощо. Компанія “Patagonia” використовує цю концепцію, активно залучаючи

споживачів до підвищення свідомості про проблеми збереження навколишнього середовища.

● Концепція маркетингової сегментації - передбачає розділення ринку на окремі сегменти залежно від характеристик споживачів та їхніх потреб. Автомобільна компанія "BMW" використовує цю концепцію, розділяючи ринок на сегменти в залежності від характеристик споживачів та їхніх потреб.

● Концепція маркетингової мішені - передбачає визначення конкретної цільової аудиторії та розробку маркетингових стратегій для досягнення цілей у співвідношенні до цієї аудиторії. Компанія "Nike" використовує дану концепцію, визначаючи конкретну цільову аудиторію, зокрема як спортсмени та фітнес-ентузіасти.

● Концепція маркетингової програми - передбачає розробку та реалізацію комплексу маркетингових заходів для досягнення певної мети. Як приклад концепції маркетингової програми можна розглянути компанію "Coca-Cola." Вони розробляють та реалізують комплекс маркетингових заходів для досягнення визначеної мети.

● Концепція інтернет-маркетингу - зосереджена на використанні Інтернету та цифрових технологій для рекламних заходів та просування продукту чи послуги. Компанія "Amazon" використовує відповідну концепцію, активно використовуючи мережу Інтернет та Digital-технології для реклами та просування своїх товарів.

● Концепція маркетингової аналітики - передбачає використання аналітичних інструментів та дослідження даних для виявлення тенденцій та підвищення ефективності маркетингових заходів. Так, компанія "Google" застосовує дану концепцію, використовуючи необхідні інструменти для аналітики та досліджень даних, щоб виявити поточні тенденції та підвищити ефективність своїх маркетингових заходів.

● Концепція інноваційного маркетингу - передбачає використання нових технологій та інноваційних підходів для розвитку та просування продукту або послуги. Компанія "Tesla

Inc.” використовує цю концепцію, впроваджуючи нові технології та інноваційні підходи в автомобільну індустрію.

● Усвідомлення сутності даних концепцій та їх використання може допомогти зрозуміти, які підходи та стратегії можуть бути ефективними в конкретній ситуації, та дозволить розробити ефективний маркетинговий план для досягнення поставлених цілей компанії на ринку.

Список використаних джерел:

1. Бутенко Н. В. Маркетинг : підруч. [для студентів вищ. навч. закл.]. Київ: Атіка, 2006. 300 с.

2. Вовчанська О. М., Іванова Л. О., Балук Н. Р. Ambient-маркетинг як складова маркетингових комунікацій підприємства. Herald of lviv university of trade and economics economic sciences. 2022. № 65. С. 88–96. URL: https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-65-12 (дата звернення: 26.04.2025).

3. Сенишин О. С., Кривешко О. В. Маркетинг : навч. посібник. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. 347 с.

4. Kotler Marketing Group, Inc. Welcome to Kotler Marketing Group, Inc. URL: https://www.kotlermarketing.com/phil_questions.shtml (дата звернення: 23.11.2023).

5. Baer J., Naslund A. NOW Revolution: 7 Shifts to Make Your Business Faster, Smarter and More Social. Wiley & Sons, Incorporated, John, 2011. 224 с.

УДК: 318.135

РОЗВИТОК БРЕНДУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Марія Ледвій, студентка 1-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Роман Хірівський**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Збройна агресія Росії проти нашої держави призвела до важких наслідків економічного та соціально-демографічного характеру як на рівні держави так і територіальних громад. Обсяг та характер збитків демонструє неможливість відновлення територій без залучення зовнішніх ресурсів, основними джерелами котрих є закордонні інвестори, туристи, урядові та міжнародні структури [2].

У цьому контексті ключовим чинником успішності залучення інвестицій є формування позитивного іміджу території. Саме від її репутації та впізнаваності бренду залежить інвестиційна та іміджева привабливість для закордонних політичних та ділових кіл [1]. Таким чином, реалізація маркетингових заходів щодо територіального брендингу є необхідною та високоокупною у довгостроковій перспективі інвестицією [4].

Зважаючи на відсутність чітких даних щодо чисельності та структури населення територіальних громад в умовах воєнного стану, нами запропоновано та опрацьовано низку показників, що спряють як розвитку ресурсного потенціалу громад, так і формуванню позитивного бренду громад Львівщини, а саме:

1. видатки на загальну середню освіту;
2. видатки на культуру;
3. видатки на освіту;
4. видатки на фізичну культуру і спорт [3].

На даний час існує значна відмінність поміж громадами Львівщини щодо суми затрат на напрямки формування позитивного іміджу громади перед інвестором.

Так, найвищим сукупним показником охарактеризувалась Славська територіальна громада - 18,16 тис. грн., найнижчим -

Сокільницька громада - 7,16 тис. грн. Варто зазначити, що наведені обсяги видатків по наведених статтях переважно корелюють поміж собою, окрім видатків на фізичну культуру та спорт. Середній обсяг вказаних видатків громад області становив 11,47 тис. грн. У розрізі витрат показники наступні:

1. Видатки на загальну середню освіту. Показник коливається у межах від 8,39 тис. грн (Славська громада) до 2,97 тис. грн. (Новороздільська громада). Середній показник по області - 47,43 тисяч гривень [9];

2. Видатки на культуру. Вказаний показник характеризується значними коливаннями - від 740,1 грн. у Пустомитівській громаді до 70,3 грн. у Добросинській громаді. Середній показник по області становив - 634, 75 грн.

3. Видатки на освіту - дана категорія корелюється із попередніми - найвищий обсяг видатків характерний для Славської громади - 9,1 тис. грн. у розрахунку на 1 жителя, найнижчий - для Сокільницької - 3,32 тис. грн.

4. Видатки на фізичну культуру та спорт. Дана категорія протягом останніх років, у зв'язку із російською агресією зазнала значного зниження фінансування.

Результати проведеного дослідження дозволили сформулювати наступні висновки:

1. Зафіксовано значну відмінність поміж громадами області щодо сукупних затрат на формування позитивного іміджу громади перед інвестором;

2. Обсяг затрат більшості громад знизився, що спричинено зростанням витрат на оборону внаслідок російської агресії;

3. Видатки на фізичну культуру та спорт, як елемент популяризації громади характерні лише для окремих громад, переважно великих міст;

4. Перспективним напрямком популяризації громади в умовах фінансових обмежень воєнного часу вважаємо ширше залучення некомерційних організацій та кооперацію зусиль у сфері маркетингу сусідніми громадами.

Список використаних джерел:

1. Буднікевич І. М. Муніципальний маркетинг: теорія, методологія, практика. Чернівці: видавництво Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича, 2012. 645 с.
2. Кузьмук О.М. Територіальний брендинг як інструмент місцевого розвитку. *Вісник Львівського університету*. 2018. № 16. С. 156-161.
3. Нечай О. Маркетинг регіону, як метод підвищення конкурентоспроможності. Економіка і регіон. 2010. № 25. С. 41–45.
4. Романова Л.В, Бережинський, Д.В. Маркетинг як інструмент розвитку іміджу територіальних громад. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. №1. С. 69-75.

УДК: 630.1.027 : 348.48

ПОШИРЕННЯ ЗАСАД ЗЕЛЕНОГО МАРКЕТИНГУ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

Яна Лукащук, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Роман Хірівський**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У провідних державах світу сфера туризму розвивається у вигляді інтегрованої системи, ключовим завданням функціонування котрої є ознайомлення із комплексом історичних, культурних, звичаєвих, духовних та релігійних цінностей держави та регіону. Одним із відносно нових, проте найбільш динамічно зростаючих елементів туризму є зелений туризм як форма відпочинку у сільській місцевості. Ознакою цього виду туристичних послуг є те, що ключова частка суб'єктів їх надання припадає на мешканців сільських територій, тобто - власників особистих, підсобних та фермерських господарств, що використовують наявні локальні ресурси.

На жаль, на даний час більшість суб'єктів сфери зеленого

туризму в Україні надають вельми обмежений асортимент туристичних послуг, що полягає у наданні короткострокової оренди житлової площі, негативно впливаючи на рівень рентабельності підприємців. Досвід закордонних держав демонструє, що результативна діяльність підприємств сфери сільського зеленого туризму, котрі представлені значним асортиментом послуг є неможливою без кваліфікованого маркетингового супроводу [2].

Широкий асортимент послуг спричиняє потребу у маркетинговій діяльності і просуванню у мережі інтернет, найбільш поширених соціальних мережах.

Вказана потреба зумовлена високими показниками розвитку галузі, ростом кількості баз зеленого туризму, урізноманітненням та поглибленням диференціації пропозиції.

Процес маркетингового планування передбачає визначення ключових цілей маркетингу і оптимального алгоритму їхнього досягнення, що досягається через оптимальний розподіл ресурсів. Ключовою метою формування маркетингового плану є визначення, котрий тип наданих послуг є найбільш перспективним для агроосель і, котрі саме сфери зеленого туризму мають найбільшу інвестиційну привабливість [4].

У процесі формування маркетингової стратегії варто розглянути наступні її елементи:

1. Шлях до реалізації маркетингової стратегії;
2. Структура послуги, що пропонується;
3. Забезпечення високої якості наданих послуг;
4. Перспективні напрямки приваблення туристів.

У процесі виконання поставленого завдання розглядаємо наступні варіанти маркетингового просування екотуристичних послуг:

1. Зосередження на існуючому (традиційному) ринку:

а. розширення власної частки на ринку діяльності за рахунок розширення житлового фонду;

б. розширення та удосконалення комплексу супутнього сервісу екоосель;

в. покращення якості наданих послуг;

2. Вихід на нові ринки послуг:

а. Пошук перспективних сегментів ринку екотуристичних послуг у регіоні;

б. Просування нових або модифікованих екопослуг на ринках сусідніх регіонів [1].

На базі здійсненої оцінки розвитку СЗТ за допомогою чинників різного впливу, вважаємо найбільш перспективними наступні напрямки вдосконалення досліджуваної галузі:

1. розширення бази фінансово-інвестиційних ресурсів через впровадження системи цільових грантів пільгового кредитування;

2. формування інформаційно-маркетингової служби, ключовою функцією котрої є виконання широкого спектру маркетингових послуг для підприємців сфери зеленого туризму та їх клієнтів (здійснення досліджень щодо вивчення та прогнозування попиту на увесь спектр послуг сфери сільського зеленого туризму тощо) [3];

3. проведення масштабної рекламної кампанії, поширення високоякісних інформаційно-довідкових матеріалів (формування інтернет порталу, що котрий міститиме повний каталог агроосель області);

4. здійснення категоризації приватних садиб, що надасть змогу забезпечити персоніфікацію пропозиції для усіх типів клієнтів;

5. створення централізованої платформи он-лайн резервування місць;

6. забезпечення повного дотримання вимог щодо екологізації у відповідності із вимогами сертифікату “Зелена садиба”.

Список використаних джерел:

1. Гловацька В.В. Формування попиту і пропозиції на туристичний продукт сільського (зеленого) туризму. *Інноваційна економіка*. 2010. 78 с.

2. Шевченко І.В. Маркетинг у сільському зеленому туризмі. URL: https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.1/317.pdf (дата звернення: 08.06.2024).

3. Коберніченко Т. О. Сільський зелений туризм: програма навчання. К.: *Аграрна освіта*. 2005. 76 с.

4. Худоба В.В., Лабарткава В.К. Сутність та функції екотуризму. 2019. URL:http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/23927/1/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%201.pdf (дата звернення: 11.04.2025).

УДК 339.9

МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

Анна Матлак, студентка 3-го курсу, ФЕПТ, облік і оподаткування
Науковий керівник: **Мар'яна Куцмида**, викладач І категорії
ВСП «Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування», м. Стрий, Україна

У сучасних умовах глобалізації компанії дедалі частіше виходять за межі національного ринку, прагнучи охопити нові аудиторії та збільшити прибутки. Успішна присутність на міжнародному ринку неможлива без чітко розробленої маркетингової стратегії. Така стратегія дозволяє підприємству ефективно адаптувати свій продукт, просування, цінову політику та систему дистрибуції до особливостей різних країн.

Міжнародний маркетинг — це комплекс заходів, спрямованих на задоволення потреб споживачів на зарубіжних ринках, із урахуванням культурних, економічних, політичних та правових відмінностей. Його основне завдання — не просто продати товар за кордоном, а налагодити довгострокові відносини зі споживачем і сформувати стабільну ринкову позицію.

Глобальна стратегія - це стратегія, за якої компанія пропонує стандартний продукт на всіх ринках світу, з мінімальними змінами. Основна перевага — економія на масштабах виробництва. Приклад — Coca-Cola, яка зберігає однаковий смак і брендинг у більшості країн.

Мультинаціональна (локалізована) стратегія - здійснюється адаптація продукту та маркетингової діяльності до особливостей кожного окремого ринку. Наприклад, Nestlé змінює рецептуру продуктів залежно від регіональних смакових уподобань.

Стратегія "глокалізації" це поєднання глобального бачення з локальними підходами. Яскравий приклад — McDonald's, який у кожній країні додає до меню національні страви, але зберігає фірмовий стиль.

Інструменти міжнародного маркетингу:

- Аналіз ринкового середовища

Застосовуються моделі PEST-аналізу (політика, економіка, соціум, технології) та SWOT-аналізу для оцінки сильних і слабких сторін компанії на фоні ринкових умов.

- Маркетинг-мікс (4P / 7P)

Традиційна формула маркетингу (товар, ціна, місце, просування) адаптується до міжнародного ринку із додатковим акцентом на людей, процеси та фізичне оточення.

- Цифрові інструменти

Використання соціальних мереж, контекстної реклами, email-маркетингу, аналітики тощо. Наприклад, китайський ринок вимагає просування через WeChat і Baidu, а європейський — через Meta Ads і Google Ads.

Особливості стратегії в міжнародному середовищі:

- Культурна адаптація — важливо враховувати мову, традиції, релігійні особливості, щоб уникнути репутаційних ризиків.
- Цінова політика — формується з урахуванням купівельної спроможності, валютних коливань, податків і мит.
- Дистрибуція — логістика, канали збуту, наявність локальних партнерів або представництв.

- Конкуренція — необхідність аналізу місцевих конкурентів і побудова конкурентних переваг.

Українські компанії також успішно інтегруються в міжнародне бізнес-середовище. Приклади:

- **PetCube** — технологічний бренд, що активно просувається на ринках США та Європи.
- **Ajax Systems** — системи безпеки з глобальним покриттям і локалізованим маркетингом.
- **Meest** — логістична компанія, яка адаптувала свою діяльність під потреби українців за кордоном.

Ці приклади доводять, що навіть в умовах війни український бізнес здатен успішно впроваджувати сучасні міжнародні маркетингові стратегії.

Маркетинг у міжнародному бізнесі — це не просто реклама товару в іншій країні, а цілісна стратегія, яка охоплює всі етапи взаємодії з іноземним споживачем. Успішні компанії балансують між уніфікацією та адаптацією, використовують інноваційні інструменти та поважають культурні відмінності. В умовах глобальної конкуренції саме гнучка й продумана маркетингова стратегія є ключем до сталого розвитку бізнесу.

Список використаних джерел

1. Абрамова І., Богоявленський О., Дорошенко Г., Кравченко Є. Маркетинг: навчальний посібник. Харків, ТОВ «Тім Пабліш Груп», 2021.412 с.
2. Інтеграція IOT у маркетингові стратегії задля збільшення ефективності. URL: https://marketer.ua/ua/integrating-iot-into-marketing-strategies-to-increaseefficiency/ (дата звернення: 28. 04.2025)
3. Котлер Ф., Армстронг Г. Основи маркетингу. Київ : Науковий світ, 2023. 880 с
4. Міжнародний маркетинг : навч. посіб. / Т. В. Князєва, Ю. П. Колбушкін, С. В. Петровська та ін. – Київ : НАУ, 2019. – 164 с.
5. Фукс К. Сутність та особливості маркетингової діяльності на ринку цифрових продуктів. 2024. URL:

https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/40c9cbbc-0133-4ee1-8445- bc76aef1f6d0/content (дата звернення: 28.04.2025)

УДК 339.138:004.738.5

ГРОМАДА ЯК БРЕНД: СТРАТЕГІЯ ПОЗИЦІОНУВАННЯ СТАРОСАМБІРЩИНИ У ЦИФРОВУ ДОБУ

Софія Попович, 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Андрій Линдюк**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Сучасні тенденції розвитку маркетингу все активніше проникають у сферу управління територіями, зокрема громадами, що прагнуть посилити свою соціально-економічну конкурентоспроможність. В епоху цифрових трансформацій актуалізується концепція брендингу громад, яка передбачає не лише візуальну айдентику, але й цілісну систему позиціонування, репутаційної підтримки та стратегічної комунікації. У цьому контексті Старосамбірщина, як частина гірського регіону Львівщини, має унікальні передумови для формування виразного територіального бренду, заснованого на історичній спадщині, природних ресурсах, локальній культурі та громадянській активності. Цифрова доба відкриває нові можливості для таких громад, що мають обмежені фінансові ресурси, однак здатні використовувати креативні підходи, соціальні мережі, сторітелінг і платформенну комунікацію для досягнення впізнаваності та залучення цільових аудиторій.

Бренд громади у сучасному розумінні – це не лише логотип чи слоган, а багатовимірна ідентичність, що відображає її унікальність, цінності, стиль життя мешканців, репутаційний образ у зовнішньому середовищі. Для Старосамбірщини особливо важливою є здатність синтезувати елементи історико-культурного надбання (зокрема спадщину прикордоння,

духовну традицію, архітектурні пам’ятки) з сучасними проявами активності громади, такими як розвиток туризму, локального підприємництва, молодіжних ініціатив, екологічних проєктів. Успішна стратегія позиціонування передбачає виявлення цільових аудиторій (внутрішньої – жителів громади, зовнішньої – туристів, інвесторів, партнерів), розробку ціннісної пропозиції, формування позитивного емоційного образу громади у свідомості споживачів і вибудовування довіри до її майбутнього.

Цифрові комунікації стали основним інструментом брендингу на місцевому рівні. Для громад, таких як Старий Самбір, важливо не імітувати великі рекламні кампанії, а будувати автентичну присутність у соціальних мережах, підтримувати живий діалог з мешканцями та вміло транслювати свою історію світу через прості, але щирі меседжі. У цьому контексті сторітелінг стає не просто інструментом розповіді, а важелем емоційного залучення, формування прихильності до бренду громади. Фотоісторії, короткі відео, свідчення мешканців, блогерська активність, таргетовані кампанії можуть стати основою недорогих, але ефективних маркетингових стратегій.

Крім того, цифрова доба передбачає не лише передачу інформації, а й активне залучення користувача до взаємодії. Громада має перетворитися на платформу спільної дії, де мешканці, підприємці, молодь і стартапи можуть бути не лише об’єктами брендингу, а й його активними творцями. Використання механізмів діджитал-участі (онлайн-опитування, голосування, відкриті конкурси на логотип або туристичне гасло) сприяє зміцненню відчуття ідентичності, залученості й гордості за свою громаду. У разі Старосамбірщини це може бути особливо важливо з огляду на її географічну периферійність, що потребує символічного компенсування через посилену репутаційну присутність.

Формування бренду громади також повинно базуватися на узгодженні між стратегічними документами розвитку громади, туристичними програмами, діяльністю бізнесу і громадських

організацій. Успішний брендинг потребує системного підходу: від аналітичного етапу виявлення конкурентних переваг – до розробки бренд-архітектури, візуального стилю, інфраструктурної підтримки та медіа-плану. Для Старосамбірської громади актуальним може стати створення брендбуку з урахуванням культурного коду регіону, візуальних асоціацій, колірної палітри, типографіки, візуальних символів (напр., пов'язаних із Карпатами, релігійною спадщиною, річкою Дністер тощо). Успішний приклад, навіть у форматі студентського дослідження, може стати основою для ширшої стратегії розвитку.

Отже, брендинг громади у цифрову добу – це не розкіш, а інструмент виживання і розвитку. Для Старосамбірщини це – шлях до створення позитивного іміджу, залучення туристів, розвитку партнерств і формування нової самоідентичності мешканців. Активна позиція молоді, підтримка цифрових ініціатив, креативність у подачі ідей та стратегічне мислення можуть перетворити навіть невеличку громаду на приклад ефективного маркетингового позиціонування у сучасному інформаційному просторі.

Список використаних джерел:

1. Линдюк А.О. Брендинг територій як інструмент залучення інвестицій та розвитку підприємництва. Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємства: Збірник матеріалів. Львів: ЛНУП, 2024 р. С.120-123.

2. Линдюк А. О. Маркетинг територіальних громад як інструмент їх розвитку. Інтелект XXI. 2021. № 5. С. 77–80. URL: https://doi.org/10.32782/2415-8801/2021-5.16.

3. Хірівський, Р., Гаврилюк, І., & Брух, О. (2024). Вплив іміджевого маркетингу на пізнаваність бренду територіальних громад. Економіка та суспільство, (66).

UDC 659.1=111

EMOTIONAL BRANDING: WINNING HEARTS, NOT JUST SALES

Sofiia Popovych, second-year student of the Faculty of Administration, Economics and Law
Scientific supervisor: **Mariana Opyr**, senior lecturer
Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Dubliany, Ukraine

In the contemporary marketplace, defined by saturation, intense competition, and information overload, brands can no longer rely solely on the intrinsic quality of their products or services. To remain relevant and cultivate consumer allegiance, companies must foster emotional engagement. Emotional branding, therefore, represents a strategic approach that seeks to establish deep, affective bonds between brands and consumers. Its goal extends beyond immediate transactional outcomes, aiming instead to engender long-term loyalty, trust, and a shared sense of identity.

Unlike traditional marketing, which typically emphasizes product features, functionality, or price, emotional branding appeals to consumers' emotions, aspirations, and core values. Research in psychology and consumer behavior consistently demonstrates that purchasing decisions are largely driven by emotional responses, with rational justification occurring retrospectively. As such, consumers are more inclined to remember the emotional experiences associated with a brand than the technical attributes of its offerings.

Emotional branding is widely regarded as an effective marketing paradigm due to the central role of emotions in decision-making. Brands that succeed in cultivating emotional loyalty frequently witness the formation of dedicated communities, consisting not merely of repeat customers but of brand advocates who actively promote the brand within their social networks. Emotional branding thus facilitates a sense of belonging and participation in something larger than a commercial transaction, whether it be a lifestyle, a cultural movement, or a shared mission.

Several key strategies underpin emotional branding:

- *Narrative storytelling*: Authentic and relatable stories are used to create emotional resonance, enabling consumers to see their values and experiences reflected in the brand narrative.

- *Brand personality development*: Assigning human traits to a brand (e.g., friendliness, boldness, or sophistication) enhances emotional relatability and fosters personal connection.

- *Multisensory engagement*: Leveraging visual aesthetics, auditory elements (such as music), olfactory cues, and tactile design can intensify emotional responses and memorability.

- *Value and cause alignment*: Brands that publicly align with social, ethical, or environmental causes tend to attract consumers who share these convictions, thereby reinforcing emotional ties.

- *Social and human interaction*: Direct and authentic engagement through social media platforms strengthens the perceived humanity of the brand and fosters a sense of community.

Prominent examples of successful emotional branding include:

- **Apple Inc.**: Rather than solely promoting technological innovation, Apple appeals to consumer aspirations of creativity, individuality, and inclusion within an exclusive yet empowering community. The emotional undercurrent of its branding lies in the promise to "Think Different."
- **Nike**: Through its iconic “Just Do It” slogan and inspirational campaigns, Nike taps into themes of perseverance, personal struggle, and triumph. These emotionally charged narratives resonate with both professional athletes and everyday individuals.
- **Coca-Cola**: The Coca-Cola brand centers its messaging on joy, celebration, and human connection. Campaigns such as “Share a Coke” exemplify personalized marketing that cultivates emotionally memorable experiences.
- **Dove (Unilever)**: The “Real Beauty” campaign strategically subverts traditional beauty norms by advocating for self-acceptance and body positivity, thereby establishing emotional rapport with diverse consumer demographics.

The international success of these campaigns illustrates that emotional branding is not merely a transient trend, but a fundamental component of sustainable marketing strategy. It shifts the focus from

transactional persuasion to relational connection, emphasizing meaning-making, shared values, and identity formation.

In conclusion, emotional branding represents a paradigm shift in marketing strategy—from product-centered messaging to consumer-centered emotional engagement. In an era where consumers increasingly seek authenticity, purpose, and emotional depth in brand interactions, the capacity to forge meaningful relationships is not optional but essential. Emotional branding, therefore, constitutes a foundational pillar of enduring brand success in the 21st-century marketplace.

References:

1. HubSpot Blog. *What is Emotional Marketing? 10 Examples to Inspire Your Strategy*, 2023. https://blog.hubspot.com/marketing/emotional-marketing

2. Harvard Business Review. *The New Science of Customer Emotions, 2015*.

3. Rytel T. *Emotional marketing concept: The new marketing shift in the Postmodern era*. Business: Theory and Practice, 2010, 11(1), 30–38.

4. Tan Y. *An Analysis of Emotional Marketing Mechanisms, Strategies and Consumer Responses*. *Advances in Economics, Management and Political Sciences*, 2024, 135, 1–6.

5. Magids S., Zorfas A., & Leemon D. *The New Science of Customer Emotions. Harvard Business Review, 2015.* https://hbr.org/2015/11/the-new-science-of-customer-emotions

УДК 65.290-22

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: НАЦІОНАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ

Софія Попович, студентка 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Мар'яна Когут**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У контексті глобальної цифрової трансформації інтеграція цифрових технологій у маркетингові стратегії стала ключовим чинником успішного функціонування підприємств. Для українського бізнесу цифровізація не лише відкриває нові можливості для розвитку, а й ставить перед ним низку викликів, пов'язаних із технічною базою, кадровим потенціалом, рівнем культури споживання та доступом до інноваційних рішень. Разом із тим міжнародні тренди формують нову парадигму маркетингової діяльності, в якій пріоритет набувають інструменти, засновані на даних, автоматизації, персоналізації та взаємодії в цифровому середовищі.

Цифрові технології змінюють класичні підходи до побудови маркетингової стратегії. Серед основних інструментів, які активно впроваджуються українськими компаніями, варто виокремити контент-маркетинг, email-маркетинг, SEO та SMM, контекстну рекламу, чат-боти, CRM-системи, а також елементи штучного інтелекту, big data та маркетингову автоматизацію. Водночас ефективність цих інструментів залежить не лише від їх технічного впровадження, а й від здатності підприємств інтегрувати їх у загальну маркетингову стратегію, адаптувати до цільової аудиторії та забезпечити гнучке управління даними [1].

Одним із глобальних трендів, що активно впливає на український ринок, є персоналізація маркетингових комунікацій на основі аналітики даних. Завдяки розвитку штучного інтелекту й алгоритмів машинного навчання компанії можуть прогнозувати поведінку клієнтів, формувати індивідуальні

пропозиції та оптимізувати витрати на просування. Це особливо актуально для українських e-commerce-компаній, банківського сектору, сфери послуг, які все активніше використовують інструменти data-driven marketing. Іншим потужним трендом є омніканальність — забезпечення єдиного досвіду клієнта через усі точки взаємодії: сайт, мобільний застосунок, соцмережі, мессенджери, офлайн-магазин. Це вимагає не лише технічного узгодження каналів, а й стратегічного планування клієнтського шляху [2].

Разом із тим, на шляху цифрової трансформації українські підприємства стикаються з низкою національних викликів. По-перше, це нерівномірний рівень цифрової зрілості бізнесів — малий та середній бізнес часто не має достатніх ресурсів для впровадження сучасних IT-рішень. По-друге, недостатня кількість кваліфікованих кадрів у сфері цифрового маркетингу гальмує ефективну інтеграцію інновацій. По-третє, багато компаній ще не мають чітко визначеної цифрової маркетингової стратегії, орієнтуючись на ситуативне використання окремих інструментів, що знижує загальну ефективність.

Попри це, український бізнес демонструє готовність до змін. Зростає попит на навчання в галузі digital marketing, з'являються спеціалізовані агентства, а державні та міжнародні ініціативи (зокрема, програми підтримки цифровізації МСП) створюють сприятливі умови для розвитку [3]. Важливо, що інтеграція цифрових технологій перестає бути лише тактичним кроком і поступово переходить у площину стратегічного менеджменту, що відповідає глобальним тенденціям трансформації маркетингу.

Таким чином, інтеграція цифрових технологій у маркетингові стратегії українських підприємств є необхідною умовою їх конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Успішність цього процесу залежить від здатності бізнесу адаптувати світові практики до локального контексту, інвестувати в знання та технології, а також стратегічно мислити в умовах постійних змін.

Список використаних джерел:

1. Чухрай Н. І., Гарасим П. М., Дядечко Л. І. Цифровий маркетинг: стратегія, інструменти, технології : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 312 с.

2. Стельмах С. М. Інтеграція цифрових інструментів у маркетингову діяльність українських підприємств // Маркетинг і менеджмент інновацій. 2022. № 1. С. 78–89.

3. Kotler P., Kartajaya H., Setiawan I. Marketing 5.0: Technology for Humanity. Hoboken : John Wiley & Sons, 2021. 224 p.

УДК 658.81

ТРАНСФОРМАЦІЯ МАРКЕТИНГОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Олександр Порцхол-Огли, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Юрій Томашевський**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасних умовах динамічного розвитку глобальної економіки маркетинг як наука та практика зазнає значних трансформацій. Глобалізація, цифровізація, стрімкий розвиток технологій і зміна поведінки споживачів зумовлюють необхідність перегляду традиційних підходів до комунікації з ринком. Маркетингові інструменти, які ще донедавна забезпечували успіх компаніям у локальному середовищі, дедалі частіше виявляються недостатніми або застарілими в умовах міжнародної конкуренції та багатокультурного середовища.

На тлі цих змін актуальним постає питання трансформації маркетингових інструментів, зокрема, в контексті глобалізації. Бізнес змушений адаптувати свої стратегії до нових реалій – від уніфікованих цифрових платформ до персоналізованих комунікацій із врахуванням культурних відмінностей. Зростає роль інноваційних інструментів, що ґрунтуються на даних,

автоматизації та штучному інтелекті, які змінюють традиційне уявлення про маркетингову діяльність.

Відповідно до цього, метою даного дослідження було дослідити еволюцію та трансформацію маркетингових інструментів під впливом глобалізаційних процесів, а також проаналізувати практики адаптації компаній до нових умов ведення бізнесу. Для досягнення цієї мети було поставлено такі завдання: охарактеризувати класичні та сучасні маркетингові інструменти; визначити ключові фактори впливу глобалізації на їх трансформацію; здійснити порівняльний аналіз традиційних і цифрових підходів; дослідити приклади трансформації маркетингових рішень на практиці; окреслити перспективи розвитку маркетингових інструментів у глобальному середовищі.

Глобалізація як явище виходить за межі економіки: вона охоплює комунікаційні, культурні та соціальні процеси, що змінюють середовище функціонування бізнесу. В умовах відкритих ринків, швидкої міграції інформації та універсалізації споживчих потреб компанії змушені переглядати свої маркетингові підходи. Вплив глобалізації спричиняє структурну трансформацію інструментів маркетингу, зумовлену необхідністю працювати з багатьма сегментами аудиторії одночасно, з урахуванням їх культурних, мовних і поведінкових особливостей.

Головне стратегічне питання для компаній, що працюють на кількох ринках, – вибір між стандартизацією маркетингових інструментів та їх адаптацією до місцевих умов. Стандартизація дозволяє зекономити ресурси, уніфікувати бренд, підвищити впізнаваність. Адаптація дає змогу врахувати специфіку локальних культур, менталітету, традицій і ринку.

У багатьох випадках ефективним підходом є glocal marketing – поєднання глобальної стратегії з локальним виконанням (global thinking, local acting). Одним з ключових наслідків глобалізації є зростання значення міжкультурної компетентності у просуванні товарів і послуг. Одні й ті самі інструменти (наприклад, візуальна реклама або слогани) можуть

мати різне сприйняття в різних країнах. Тому маркетологи повинні проводити попередні культурні дослідження, використовувати локальні символи й мову та враховувати етичні норми, соціальні табу та споживчі очікування.

Глобалізація сприяла універсалізації інструментів комунікації – особливо цифрових. Компанії отримали можливість виходити на глобальну аудиторію через спільні платформи (Google, Meta, TikTok, Amazon тощо), але водночас змушені оптимізувати контент відповідно до локальних уподобань.

Одним із ключових чинників трансформації маркетингових інструментів є цифровізація – широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у бізнес-процеси. У поєднанні з глобалізаційними процесами вона стала потужним поштовхом до переосмислення ролі маркетингу, зміни засобів комунікації, управління лояльністю клієнтів та оцінки ефективності стратегій.

Підсумовуючи можна сказати, що маркетингові інструменти еволюціонують під впливом глобалізації та цифровізації: від класичного маркетинг-міксу до високотехнологічних рішень, орієнтованих на персоналізовану взаємодію зі споживачем; трансформація маркетингу має багатовекторний характер, що включає зміни в комунікації, каналах дистрибуції, інструментах аналітики та способах взаємодії з різними культурами; глобалізація стимулює стандартизацію, проте успішні компанії поєднують її з гнучкою локалізацією – ключовим фактором є культурна адаптація; цифрове середовище стало новою маркетинговою екосистемою, де традиційні інструменти залишаються актуальними лише в поєднанні з сучасними технологіями.

Отже, трансформація маркетингових інструментів – це не просто технічна зміна засобів просування, а глибокий перехід до нової моделі взаємодії зі світом, що змінюється. У цьому контексті виграють ті компанії, які здатні гнучко адаптуватися, зберігаючи стратегічну цілісність і культурну чутливість.

Список використаних джерел:

1. Білик В. В., Сергієнко О. А., Крупенна І. А. Інструменти цифрового маркетингу в умовах трансформації комунікацій сучасної організації // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Серія: Економіка. – 2020.
2. Птащенко Л. Є., Божкова В. В., Сагер Л. А., Сигида Л. О. Маркетинг : навчально-методичний посібник для підготовки до практичних занять і СРС / Л. Є. Птащенко, В. В. Божкова, Л. А. Сагер, Л. О. Сигида ; Харк. нац. екон. ун-т ім. С. Кузнеця. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 119 с. – Режим доступу: https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/19388

УДК 316.42:352(477)

ІМІДЖ ТА РЕПУТАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНІ АКТИВИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Владислав Скобяк, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Андрій Линдюк**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасних умовах децентралізації та зростаючої конкуренції між територіальними громадами за ресурси, інвестиції та увагу з боку мешканців і партнерів дедалі більшого значення набувають нематеріальні чинники розвитку. До таких чинників належать імідж і репутація громади, які слід розглядати не лише як побічний ефект діяльності органів місцевого самоврядування, а як цілеспрямовано сформований стратегічний актив. Сприятливий імідж здатен привернути зовнішніх інвесторів, активізувати внутрішній туризм, підвищити соціальну згуртованість, а також створити відчуття гордості у мешканців за свою територію. Водночас сильна репутація забезпечує довіру до управлінських рішень, спрощує комунікацію з зовнішніми донорами, а також підсилює стійкість громади у періоди криз чи негативних інформаційних впливів.

Формування іміджу громади базується на сукупності чинників – від історико-культурної спадщини та географічного розташування до сучасної інфраструктури, прозорості діяльності місцевої влади та якісного представлення у медіа. В епоху цифрових комунікацій вагоме значення має активність громади у соціальних мережах, наявність сучасного та інформативного офіційного сайту, а також здатність візуально передати свою унікальність через логотип, гасло або брендбук.

Досвід українських територіальних громад свідчить, що активна цифрова взаємодія та робота в соціальних мережах, зокрема Facebook, Instagram тощо, стала невід'ємною частиною сучасного інструментарію формування позитивного іміджу. Водночас цей процес вимагає не лише технічної присутності, а й цільового контенту, адаптованого до очікувань різних категорій аудиторій, що підтверджується проведеними дослідженнями [2]. Важливо також розуміти, що імідж як явище є більш гнучким і динамічним – він може трансформуватись під впливом медійного фону, актуальних подій або цільових кампаній. Репутація ж, на відміну від іміджу, формується впродовж тривалого часу, ґрунтується на стабільності управлінських рішень, реальних результатах діяльності органів місцевої влади та рівні довіри з боку мешканців.

Особливої уваги заслуговує розробка комунікаційних стратегій, що базуються на принципах цільової орієнтації, прозорості, креативності та залучення громади. Маркетингові комунікації стають важливим інструментом для формування впізнаваного образу громади, донесення його до різноманітних груп зацікавлених сторін та досягнення стратегічних цілей. Відмінною рисою маркетингових комунікацій територіальних громад є те, що вони охоплюють значно ширший спектр цільових аудиторій порівняно з комерційними структурами, вимагають комплексного підходу та міжсекторальної взаємодії [1].

Достатньо актуальною ця тема є для середніх за розміром громад, таких як Стрийська територіальна громада Львівської області, які мають унікальний потенціал, проте часто не

повністю його реалізовують через відсутність системного підходу до репутаційного менеджменту. Наявність чіткої стратегії комунікацій, брендування громади, налагодження ефективного діалогу з мешканцями та медіа – це не лише інструменти промоції, а й елементи довгострокового інвестування в довіру. Імідж і репутація можуть бути ключовими у виборі громади як місця для життя, навчання, бізнесу чи співпраці.

Таким чином, імідж та репутація виступають важливими складовими конкурентоспроможності територіальної громади. Їхнє формування вимагає свідомої управлінської політики, залучення фахівців із маркетингу, публічних комунікацій та стратегічного планування. Для українських громад це не лише виклик, але й шанс створити позитивне враження про себе у світі та серед своїх мешканців.

Список використаних джерел:

1. Линдюк А. Маркетингові комунікаційні стратегії в розвитку територіальних громад. Вісник Львівського національного екологічного університету. Серія «Економіка АПК». 2024. (31). С. 157–163. https://doi.org/10.31734/economics2024.31.022

2. Линдюк А., Прудивус І. Соціальні мережі в маркетингу територіальних громад: практичний досвід та перспективи розвитку. Науковий журнал “Аграрна економіка”. 2024. Т. 17. № 2. https://doi.org/10.31734/agrarecon2024.02.025

3. Романова, Л., & Бережинський, Д. (2023). Маркетинг як інструмент розвитку іміджу територіальних громад. Київський економічний науковий журнал, (1), 69-75. https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-1-9

УДК: 339.13

КЛЮЧОВІ ВИДИ СУЧАСНОГО МАРКЕТИНГУ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПРИКЛАДИ ВИКОРИСТАННЯ

Орест Стадник, студент 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Оксана Брух,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасному маркетинговому середовищі активно розвиваються різні види маркетингу, які дозволяють ефективно комунікувати з цільовою аудиторією, підвищувати впізнаваність бренду та формувати лояльність споживачів. Одним із найпоширеніших є цифровий маркетинг, що охоплює такі інструменти, як SEO, контекстна реклама, маркетинг у соціальних мережах (SMM) та email-розсилки. Цей вид маркетингу базується на використанні інтернету та цифрових платформ для досягнення маркетингових цілей.

Контент-маркетинг передбачає створення й поширення цінного контенту, що сприяє залученню та утриманню аудиторії. Прикладами є блоги, відео, інфографіка, підкасти та електронні книги. Паралельно розвивається інфлюенсер-маркетинг, який базується на співпраці з лідерами думок і блогерами для просування товарів або послуг через їхню аудиторію, зокрема через огляди чи рекламні публікації [1].

В умовах високої конкуренції важливу роль відіграє персоналізований маркетинг, що передбачає індивідуальні пропозиції для кожного клієнта – зокрема, через рекомендації товарів або персоналізовані листи. Інший ефективний підхід – вірусний маркетинг, коли контент (відео, меми, флешмоби) створюється з прицілом на швидке поширення серед користувачів.

Сучасні споживачі дедалі частіше звертають увагу на етичні й екологічні аспекти, тому екологічний маркетингнабуває популярності – він орієнтований на просування товарів, що відповідають принципам сталого розвитку, наприклад органічної продукції або товарів із перероблених матеріалів. Зі зростанням

використання смартфонів активно розвивається мобільний маркетинг, який охоплює SMS-розсилки, push-повідомлення та мобільні застосунки.

Для компаній із обмеженими бюджетами цікавим є партизанський маркетинг, що спирається на креативні й нестандартні дії, як-от графіті чи вуличні акції, які викликають емоційний резонанс. У свою чергу, емоційний маркетинг фокусується на створенні глибокого емоційного зв'язку з брендом через соціальні або ціннісні меседжі.

Також поширеним є крос-маркетинг, який реалізується через спільні акції брендів, наприклад, авіакомпаній і готелів. CRM-маркетинг базується на використанні CRM-систем для довготривалих відносин з клієнтами – через програми лояльності або персоналізовану комунікацію [2].

Інноваційним напрямом є програматик-маркетинг, що дозволяє автоматизовано купувати рекламний простір на основі алгоритмів, наприклад, через технології real-time bidding (RTB). Своєрідним поєднанням маркетингу та соціального впливу виступає соціальний маркетинг, який просуває суспільно важливі цінності – здоров'я, екологію, безпеку. Нарешті, омніканальний маркетинг забезпечує синхронізацію всіх каналів комунікації (онлайн, офлайн, мобільні застосунки) для створення цілісного клієнтського досвіду [3].

Таким чином, сучасний маркетинг характеризується значною різноманітністю підходів, де кожен вид має свої цілі, інструменти та специфіку застосування, що дозволяє брендам ефективно адаптуватися до динамічного ринкового середовища.

Список використаних джерел:

1. Котлер Ф., Келлер К. Л. Маркетинг менеджмент: підручник / пер. з англ. 15-те вид. Київ : Вільямс, 2016. 720 с.

2. Чорненька І. В. Сучасні інструменти маркетингових комунікацій / І. В. Чорненька // *Економіка та держава*. 2020. № 1. С. 92–96. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2020/23.pdf

3. Ryan D. Understanding Digital Marketing: Marketing Strategies for Engaging the Digital Generation**.** 5th ed. London: Kogan Page, 2022. 376 p.

УДК 65.290-22

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ІНСТРУМЕНТИ СУЧАСНИХ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ

Стадник Орест, студент 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Мар'яна Когут**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасних умовах глобальної конкуренції, цифрової трансформації та зростаючих очікувань споживачів маркетингові стратегії набули нового змісту й інструментарію. Основною метою маркетингової стратегії є забезпечення конкурентних переваг підприємства, задоволення потреб цільової аудиторії та досягнення сталого розвитку на ринку. Ефективне стратегічне маркетингове управління передбачає дотримання ключових принципів, що виступають базовими орієнтирами при виборі підходів, інструментів і методів реалізації маркетингової діяльності.

Одним із фундаментальних принципів сучасних маркетингових стратегій є клієнтоорієнтованість. Компанії більше не фокусуються виключно на продукті, а будують свою діяльність навколо цінності для споживача, його досвіду та очікувань. Такий підхід тісно пов'язаний із принципом персоналізації, що вимагає глибокого розуміння поведінки клієнтів, сегментування ринку та створення індивідуалізованих комунікацій. В умовах інформаційної насиченості ринку принцип релевантності інформації також набуває ваги, оскільки споживач повинен отримувати корисні, своєчасні й доречні повідомлення [1].

Другим важливим принципом є інноваційність. Швидка зміна технологій вимагає від компаній постійного впровадження

нових рішень, тестування маркетингових гіпотез, використання цифрових інструментів - від big data та штучного інтелекту до автоматизованого контенту та смарт-аналітики. Принцип гнучкості та адаптивності, що тісно пов'язаний із інноваційністю, дозволяє швидко реагувати на зміни в середовищі, зокрема, кризові явища, зміни в законодавстві чи споживчих настроях [2].

Не менш значущим є принцип сталого розвитку та етичності. Сучасні споживачі звертають увагу на екологічність бренду, його соціальну відповідальність і прозорість. Така поведінка стимулює компанії інтегрувати принципи ESG (екологічні, соціальні та управлінські аспекти) у свої маркетингові стратегії. Такі підходи дозволяють не лише зміцнити імідж бренду, а й сформувати довготривалі лояльні відносини з клієнтами.

Щодо інструментів реалізації сучасних маркетингових стратегій, одним із ключових є діджитал-маркетинг. Він охоплює SEO та контент-маркетинг, email-розсилки, таргетовану рекламу в соцмережах, інфлюенсер-маркетинг, крауд-маркетинг і мобільні застосунки. За допомогою діджитал-інструментів компанії можуть створювати омніканальні стратегії, забезпечуючи безперервну комунікацію з клієнтом на всіх етапах взаємодії. Важливу роль відіграє CRM-система, яка дозволяє зберігати історію клієнтських контактів, автоматизувати процеси взаємодії та підвищувати ефективність продажів [3].

Ще одним інструментом є аналітика. На основі даних (data-driven marketing) компанії приймають обґрунтовані рішення щодо цінової політики, структури асортименту, каналів просування. Використання інструментів веб-аналітики, теплових карт поведінки користувачів, А/Б-тестування забезпечує зростання конверсій і підвищення рентабельності маркетингових інвестицій. Крім того, важливими інструментами залишаються стратегічне бренд-менеджмент, позиціонування, програми лояльності та партнерський маркетинг [3].

Таким чином, сучасні маркетингові стратегії базуються на поєднанні принципів клієнтоцентричності, інноваційності, етичності та адаптивності. Їх реалізація можлива лише за умови активного використання цифрових інструментів, глибокої аналітики та стратегічного мислення. Компанії, які вчасно адаптуються до змін і створюють унікальну цінність для споживача, здатні досягати конкурентних переваг і довгострокового успіху.

Список використаних джерел:

1. Котлер Ф., Келлер К. Л. Маркетинг менеджмент : підручник. Київ : Вільямс, 2020. 816 с.

2. Малюта Л. Є., Горбатенко О. О. Маркетинг: сучасні стратегії та практики : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2022. 284 с.

3. Чухрай Н. І., Сосновська Л. О. Стратегічний маркетинг: теорія і практика. Львів : Нац. ун-т «Львів. політехніка», 2021. 320 с.

УДК 004.89:658.8

ІНФЛЮЕНСЕР-МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ БРЕНДІВ

Андрій Устяк, студент 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Іванна Гаврилюк**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасну епоху цифрових технологій та активного використання соціальних мереж традиційна реклама вже не дає очікуваного результату. Сучасні споживачі стають більш вибагливими й критично ставляться до комерційних повідомлень від брендів. Натомість вони більше довіряють порадам реальних людей, особливо тих, кого вважають авторитетами у певних сферах. Згідно з дослідженнями, понад 80% користувачів соцмереж довіряють лідерам думок так само,

як і близьким - друзям чи родичам. Це змушує компанії змінювати підхід до комунікації та активно впроваджувати маркетинг впливу як дієвий спосіб налагодження зв'язку з аудиторією.

Досягти поставлених бізнес-цілей за допомогою інфлюенсерів можна лише за умови правильного вибору їхнього сегменту - тобто тих, хто дійсно відповідає потребам бренду та його аудиторії. Основними завданнями SMM-маркетингу є підвищення впізнаваності бренду, зміцнення довіри до нього, зростання залученості та лояльності користувачів, а також ефективне просування нових продуктів. Усі ці цілі здатні реалізувати лише ті інфлюенсери, які правильно підібрані. До того ж співпраця з ними допомагає створювати якісний, авторитетний і цікавий контент, а також здійснювати точне таргетування на потрібну цільову аудиторію.

Оцінювання прогнозної ефективності маркетингу впливу здійснювати на етапі пошуку і вибору інфлюенсерів з позиції досягнення максимально ефективного впливу на цільову аудиторію, тому реалізація цього етапу потребує визначення таких показників, як активність лідерів думок у соціальних мережах, кількість публікацій протягом певного проміжку часу, розмір рекламної аудиторії, яку вони мають, та потенціал її збільшення, відсоток «лайків» і коментарів, інтенсивність публікацій, відсоток зворотної комунікації. На цьому етапі фахівці рекомендують використовувати правило трьох RRR: relevance (актуальність). Контент впливової особи відповідає специфіці бізнесу, відповідно, його передплатники є цільовою аудиторією впливу; reach (охоплення). Визначається кількість передплатників блогера, середньостатистичне охоплення його публікацій та активність фоловерів; resonance (резонанс). Визначається потенційний рівень залученості цільових споживачів, який інфлюенсер може забезпечити бренду [2, с. 32].

Головна ціль інфлюенсер-маркетингу - зацікавити цільову аудиторію брендом або продуктом через людей, які мають вагомий вплив у соціальних мережах. Завдяки такому підходу

компанії можуть посилити впізнаваність бренду, покращити його імідж, збільшити обсяги продажів і залучити нових клієнтів. Окрім короткострокових вигод, інфлюенсер-маркетинг сприяє формуванню довготривалих взаємин зі споживачами, а також підвищенню їхньої лояльності. Особливо ефективним цей інструмент є для взаємодії з молодою аудиторією, яка активно проводить час у соціальних мережах. Ось кілька прикладів з практики відомих брендів, які вдало використовують інфлюенсер-маркетинг:

Nike та колаборації зі спортсменами та блогерами. Nike активно співпрацює з професійними спортсменами, а також із популярними фітнес-блогерами. Наприклад, кампанії з інфлюенсерами в Instagram допомогли бренду не тільки збільшити продажі нових моделей кросівок, а й створити асоціацію з активним, сучасним способом життя. Daniel Wellington - приклад масштабного інфлюенсер-маркетингу. Шведський бренд годинників Daniel Wellington став одним із перших, хто побудував бізнес майже повністю на співпраці з мікро- та макроінфлюенсерами. Завдяки унікальним знижковим кодам, бренд отримував величезний обсяг органічного контенту та продажів. Fenty Beauty (бренд Ріанни). Fenty Beauty від початку зробив ставку на різноманітність і співпрацював із б'юті-блогерами різних національностей, кольору шкіри та форм. Це дало змогу бренду стати ближчим до широкої аудиторії та підкреслити свою відкритість, що викликало потужний резонанс і високі продажі вже в перші дні запуску. Київстар і TikTok-блогери. В Україні мобільний оператор «Київстар» запускав молодіжні тарифні плани, залучаючи популярних TikTok-блогерів для розважального контенту. Це дозволило охопити молоду аудиторію, яка традиційно менш активно реагує на класичну рекламу.

Форми співпраці з інфлюенсерами можуть варіюватися залежно від мети рекламної кампанії. Одним із найпопулярніших форматів є огляди продуктів, під час яких блогери діляться своїм реальним досвідом використання товару, що сприяє формуванню довіри серед їхньої аудиторії. До інших

поширених форматів належать публікації з хештегами, організація конкурсів і розіграшів - усе це допомагає залучати нових підписників. Крім того, ефективними є довгострокові партнерства, які дозволяють сформувати цілісне й послідовне уявлення про бренд.

Паралельно з розвитком інфлюенсер-маркетингу активно зростає і ринок послуг, пов'язаних з цією сферою. Серед основних професійних гравців - продюсерські компанії, які створюють власний контент і спеціалізуються, зокрема, на відеопродукції; маркетингові агенції, що займаються стратегічним плануванням кампаній, взаємодіють з інфлюенсерами або їх представниками; самі лідери думок (інфлюенсери) або їхні агенти; та біржі блогерів, які полегшують пошук партнерів для брендів. Вибір того чи іншого партнера залежить від цілей кампанії та аудиторії, на яку орієнтований бренд. Така співпраця дозволяє брендам виходити на нові ринки, підвищувати впізнаваність і зміцнювати позиції в соціальних мережах.

Однак, попри зростаючу популярність, інфлюенсер-маркетинг поки не є стандартною або обов'язковою послугою в межах традиційних рекламних агентств. Цим інструментом можуть користуватися як креативні, так і виробничі підрозділи компанії. Креативний відділ може створювати ідею та концепцію кампанії, виходячи з маркетингових цілей бренду, а виробничий - реалізовувати її на практиці, зокрема через організацію зйомок та співпрацю з інфлюенсерами.

Відмінною особливістю маркетингу впливу є його висока ефективність з урахуванням витрат. У порівнянні з традиційними рекламними каналами, співпраця з інфлюенсерами часто пропонує краще повернення інвестицій через безпосередній вплив на споживчі рішення. Крім того, успіх кампаній легко вимірюється за допомогою аналітики соціальних мереж, що дозволяє брендам вчасно адаптувати свої стратегії для досягнення кращих результатів [1].

Отже, інфлюенсер-маркетинг є ефективним інструментом просування брендів у соціальних мережах, оскільки дозволяє

формувати довіру через авторитетні джерела. Успіх кампанії залежить від правильного вибору інфлюенсера та чіткого розуміння цільової аудиторії. Такий підхід сприяє зростанню впізнаваності, лояльності та залученості споживачів, роблячи цей вид маркетингу важливою частиною сучасної цифрової стратегії бренду.

Список використаних джерел:

1. Бурдяк О., Помазан Л., Гаврилюк І. Роль інфлюенсерів соціальних мереж в забезпеченні ефективності реклами. *Економіка та суспільство.* 2024. Випуск 60. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3692,

2. Журило В. В. Маркетинг впливу як комунікаційний інструмент просування товарів у соціальних інтернет-мережах. *Підприємництво та інновації.* 2020. No 11-2. С. 29–36. URL: http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/282

Секція 7
БІОЕКОНОМІКА ЯК СУЧАСНА МОДЕЛЬ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

УДК 330.35:502.504

БІОЕКОНОМІКА ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анастасія Баран, студентка 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ганна Сиротюк**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Дубляни, Україна

Біоекономіка є інноваційною моделлю господарювання, яка базується на використанні біологічних ресурсів, процесів та принципів з метою виробництва товарів, енергії та послуг у спосіб, що забезпечує сталий розвиток. У сучасних умовах глобалізації питання біоекономіки набуває особливої актуальності, адже економічна діяльність повинна відповідати викликам зміни клімату, виснаження ресурсів та забезпечення продовольчої безпеки.

Основою біоекономіки є поєднання знань біологічних наук з економічними процесами, що дозволяє ефективно використовувати поновлювані ресурси та мінімізувати негативний вплив на довкілля. Біоекономіка охоплює такі сфери, як сільське господарство, лісове господарство, рибальство, виробництво біоенергії, біотехнології, а також переробку відходів у ресурси [2].

Одним із головних завдань біоекономіки є перехід від лінійної моделі споживання ресурсів до циркулярної економіки, де продукти життєвого циклу мінімізуються та повторно використовуються. Такі підходи дають змогу скорочувати обсяг відходів, зменшувати забруднення навколишнього середовища і підтримувати біорізноманіття.

У глобальному масштабі Європейський Союз став одним із лідерів у впровадженні стратегії розвитку біоекономіки.

«Стратегія біоекономіки ЄС» визначає пріоритети сталого використання біоресурсів, сприяння інноваціям у сфері біотехнологій і створення умов для розвитку регіональних біоекономічних кластерів. Подібні ініціативи демонструють, що біоекономіка може бути рушієм економічного зростання і водночас сприяти досягненню екологічних та соціальних цілей [4].

Для України біоекономіка також має велике значення, враховуючи потужний аграрний сектор, багаті природні ресурси та значний потенціал у сфері біотехнологій. В умовах євроінтеграційних процесів розвиток біоекономіки в Україні може стати важливим чинником модернізації економіки та підвищення її конкурентоспроможності на світових ринках. Зокрема, впровадження сучасних технологій у сільське господарство, виробництво біоенергії з відходів, розвиток біотехнологічних підприємств і підтримка наукових досліджень можуть забезпечити стабільне економічне зростання та екологічну безпеку.

Разом із тим впровадження біоекономіки в Україні стикається з рядом викликів, серед яких [1]:

- недостатній рівень фінансування наукових досліджень,
- низька інноваційна активність підприємств,
- недосконалість нормативно-правового регулювання
- брак фахових кадрів у галузі біотехнологій.

Важливим аспектом є також підвищення обізнаності громадськості щодо переваг біоекономіки та залучення громадян до процесів сталого виробництва і споживання.

У контексті глобалізації біоекономіка сприяє інтеграції національних економік у світові ланцюги створення вартості, водночас зберігаючи локальну специфіку виробничих систем та підтримуючи екологічну рівновагу. Саме тому особливого значення набуває співпраця між державними органами, бізнесом, науковими установами та громадським сектором для створення сприятливого середовища для розвитку біоекономіки [3].

Важливо також зазначити, що біоекономіка може виступати важливим чинником зміцнення продовольчої безпеки шляхом розвитку біологічно безпечних технологій виробництва продуктів харчування, оптимізації використання земельних ресурсів та впровадження практик розумного землекористування.

Таким чином, біоекономіка є не лише відповіддю на сучасні виклики сталого розвитку, а й одним із ключових напрямів трансформації глобальної економіки в умовах глобалізації. Для успішної реалізації її потенціалу необхідна системна державна політика, інвестиції в освіту та науку, підтримка інноваційної діяльності, розвиток інфраструктури та популяризація ідей сталого розвитку серед населення.

Перспективи розвитку біоекономіки в Україні залежать від ефективності впровадження стратегічних ініціатив, спрямованих на модернізацію економіки, підвищення рівня інноваційності підприємств та інтеграцію у світову біоекономічну спільноту. Успішна реалізація цих завдань сприятиме підвищенню добробуту населення, збереженню природних ресурсів і забезпеченню екологічної безпеки для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Концепція стратегії розвитку біоекономіки України до 2030 року. Київ: Мінекономіки України. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u327/strategiya_ukr_bioekonomiki.pdf. (дата звернення: 25.04.2025).

2. Линник О.М. Біоекономіка: теоретико-методологічні аспекти та напрями розвитку в Україні. *Економіка України*. 2020. № 5. С. 45-54.

3. Олешко А. А., Ольшанська О. В., Будякова О. Ю., Бебко С. В. Розвиток стійкої біоекономіки: досвід Європейського Союзу та можливості для України. Агросвіт. 2022. № 3. С. 64–69. DOI: 10.32702/2306-6792.2022.3.64

4. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social committee and the committee of the regions (EU Biodiversity

Strategy for 2030 Bringing nature back into our lives), COM(2020)380 final. URL: https://compass27.info/strategiya-yes-z-bioriznomanittya-do-2030-roku-povernennya-pryrody-u-nashe-zhyttya (дата звернення: 25.04.2025).

УДК 606:33]:634.7(477)

ВИРОБНИЦТВО ЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ЗАСАДАХ БІОЕКОНОМІКИ, ЗАСНОВАНОЇ НА ЗНАННЯХ, В УКРАЇНІ

Василь Бурда, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **ІринаЧеревко,** д.е.н., професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Україна, як і більшість країн, не лише європейських, активно прагне протидіяти довготривалим негативним наслідкам найважливіших глобальних викликів сучасності, таких як продовольча безпека, зміна клімату, забруднення навколишнього середовища, негативні соціальні зміни та демографічні проблеми. Метою цієї діяльності є забезпечення зрівноваженого розвитку нинішнього та майбутніх поколінь [2]. У цьому контексті слід зазначити, що в другому десятилітті XXI століття, крім короткострокових проблем, основним завданням в економіці України є – у довгостроковій перспективі – перехід до моделі енергоефективної економіки з використанням відновлюваних ресурсів та сировини і енергії з відновлюваних джерел [1]. Перехід від традиційної біоекономіки до біоекономіки, заснованої на знаннях, є ознакою сучасності економіки, але інноваційна частина біоекономіки все ще перебуває в зародковому стані. До сьогодні в основі функціонування традиційних галузей економіки лежить біоекономіка, що використовує базові біологічні процеси та біомасу як джерело сировини, зокрема сільське господарство з його основними галузями, тобто рослинництвом тощо – ягідництвом, тваринництвом або переробкою.

Пріоритетним напрямком є розвиток промислових біотехнологічних процесів та виробництва біоенергетики. Важливе значення може мати створення державної програми розвитку біоекономіки, що включає національну стратегію та регіональні спеціалізації. Встановлені пріоритетні цілі мають бути підкріплені спеціальними програмами, спрямованими на стимулювання виробництва певної продукції, чітко визначеної національними потребами. Розвиток біоекономіки в Україні потребує: розуміння необхідності підтримки та розвитку біотехнологій органами державної влади, підприємствами та суспільством; створення правової та організаційної основи для розвитку біоекономіки; виявлення та використання конкурентних переваг; співпраця в ланцюгах постачання [3].

Україна є великим виробником та експортером агропродовольчої продукції у світі та може використовувати сприятливі природні умови для збільшення виробництва продовольчої сировини, продуктів харчування та сучасних біопродуктів з високою доданою вартістю, зокрема – виробництво ягід, для чого в Україні є сприятливі умови. В умовах зростаючого попиту на продовольство первинне виробництво слід віднести до виробництва продуктів харчування, а сировини другого покоління – до виробництва енергії та інших біоматеріалів.

Список використаних джерел:

1. Baidala, W.W., Bytenko, W.M. Doświadczenia zagraniczne klastrowania i jego zastosowanie na Ukrainie w warunkach rozwoju biogospodarki. Biuletyn Naukowy Chersońskiego Uniwersytetu Państwowego, 2014. №6. Cz. 1. C.152-158.

2. Maciejczak, M., Zakharov, K. Development of organic farming in Ukraine as a process of innovation difussion. Roczniki Naukowe SERIA, 2011. T XIII. Z. 6. S.136-141.

3. Orlykovskyi M., Wicki L., Maciejczak M., Galchynska Y. Rozwój biogospodarki opartej na wiedzy na Ukrainie – w kierunku systemu dyfuzji innowacji opartego o model

poczwórnej helisy. Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, Problemy Rolnictwa Światowego, T. 16 (XXXI), Z 1, 2016. S. 164–176.

УДК.657.466

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ БІЗНЕСУ В БІОЕКОНОМІЦІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Ігор Венгер, студент 1-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Світлана Колач**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Важливим стратегічним завданням на етапі розвитку бізнесу будь-якої галузі, а зокрема біоекономіки є досягнення належного рівня його економічної ефективності як основи його конкурентоспроможності на сучасному ринку. Дієвий вплив на результат здійснюють різноманітні зовнішні та внутрішні фактори, які залежать від виду бізнесової діяльності та галузі, у якій вона функціонує. В економічній ситуації, що склалася, багато підприємств часто спрямовують свої зусилля на скорочення витрат, не враховуючи ризику погіршення показників діяльності або зниження ефективності. Саме тому, на нашу думку, необхідно застосувати структурний та комплексний підхід, націлений на скорочення витрат і підвищення ефективності, що дасть змогу суб'єктам господарювання мінімізувати ризики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічної ефективності є об'єктом дослідження багатьох науковців як вітчизняної, так і зарубіжної науки, таких як В.Г. Андрійчук, Е.Дж. Долан, Т.В. Гринько, Г.М. Калетнік, О.М. Калієва, Р. Макміллан, І.А. Маркіна, Д.В. Пасека, Г.Г. Савіна, Н.В. Савенко. Незважаючи на велику кількість робіт, присвячених дослідженню економічної ефективності підприємства, потребують подальшого вивчення фактори, що впливають на ефективність діяльності підприємства, відповідно

до категорій показників. Процес виробництва в підприємстві здійснюється за належної взаємодії визначальних його чинників, а саме персоналу (робочої сили), засобів та предметів праці. Використовуючи наявні засоби виробництва, персонал підприємства виробляє суспільно корисну продукцію або надає виробничі й побутові послуги. Це означає, що, з одного боку, маю місце затрати живої та уречевленої праці, а з іншого боку, є результати виробництва. Ефективність – інтегрована економічна категорія, яка відображає виробничі відносини щодо економії сукупних затрат уречевленої та живої праці на отримання кінцевого позитивного результату. Категорія «ефективність» на рівні підприємства характеризує зв'язок між величиною отриманого результату від його діяльності та кількістю інвестованих або витрачених у виробництві ресурсів. Підвищення ефективності можна досягти шляхом використання меншої кількості ресурсів для створення такого результату або за використання такої самої кількості ресурсів чи більшого випуску з відносно меншою кількістю ресурсів для створення більшого результату [1]. Оскільки підприємство є відкритою системою, що функціонує в умовах ринкової економіки, проблему ефективності його діяльності можна розглядати з позицій різних зацікавлених сторін. Як економічна категорія ефективність має різновиди, зокрема: – економічна ефективність, що відображає відповідність витрат і результатів діяльності підприємства цілям та інтересам його учасників у грошовій формі; – соціальна ефективність, що відображає відповідність витрат і соціальних результатів діяльності підприємства цілям і соціальним інтересам суспільства; – екологічна ефективність, що відображає відповідність витрат і екологічних результатів інтересам держави й суспільства. Розгляд проблеми ефективності під різними кутами зору й оцінювання її для різних цілей і користувачів інформації зумовлюють багатоваріантність підходів до визначення ефективності діяльності підприємства.

До шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства в біоекономіці відносять сукупність конкретних

заходів як в технічному, організаційному, так і соціально-економічному напрямах діяльності, адже тільки тоді за їх допомогою можна буде досягти поліпшення якості та конкурентоспроможності продукції підприємства й економії їхніх ресурсів. Підвищення економічної ефективності діяльності суб'єкта господарювання залежить не лише від зовнішніх чинників та факторів впливу але й від стратегії розвитку самого підприємства, його ефективної системи менеджменту на усіх рівнях біоекономіки.

Список використаних джерел:

1.Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, практика, аналіз: монографія. Київ: КНЕУ, 2005. 292 с.

2. Суліма Н.М., Степасюк Л.М., Величко О.В. Економіка і фінанси підприємства: підручник. Київ: Компринт, 2015. 465 с.

4. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2007. 1072 с.

5. Калетнік Г.М., Старосуд В.І., Амонс С.Е. Організаційно-економічні засади підвищення ефективності виробництва насіння цукрових буряків. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 10. С. 10.

УДК 339.13:620.3

НАНОБІОТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА БІОЕКОНОМІКУ

Анастасія Гіль, студентка 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Зіновій Березівський,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Нанобіотехнології — це галузь, що поєднує нанотехнології та біологію. Вони працюють з дуже малими матеріалами (нанометрового розміру), які мають особливі властивості та можуть застосовуватися в різних сферах економіки.

У сільському господарстві наноматеріали допомагають створювати кращі добрива, які ефективніше живлять рослини. Також вони дозволяють розробляти системи для раннього виявлення хвороб рослин, що зменшує потребу в хімікатах і краще для довкілля.

У медицині нанобіотехнології дозволяють доставляти ліки прямо до хворих клітин, зменшуючи побічні ефекти. Вони особливо корисні при лікуванні раку. Також наноматеріали використовують для створення кращих методів діагностики, що дозволяє раніше виявляти хвороби.

Промисловість використовує наноматеріали для виготовлення міцніших і стійкіших матеріалів, особливо в авіації, автомобілебудуванні та будівництві. Наноматеріали також допомагають зробити хімічні процеси ефективнішими, що зменшує витрати енергії.

Проте є виклики щодо безпеки наноматеріалів для здоров'я людей і довкілля, адже їхній довгостроковий вплив ще не повністю вивчений. Важливо розробити правила та стандарти для безпечного використання цих технологій.

Науковці з усього світу працюють разом над дослідженням і впровадженням нанобіотехнологій. Така співпраця допомагає швидше розвивати ці технології та застосовувати їх на практиці.

Нанобіотехнології мають хороші перспективи для сталого розвитку. Вони допомагають ефективніше використовувати ресурси та зменшувати шкідливий вплив на природу. Наприклад, у енергетиці наноматеріали покращують сонячні панелі та акумулятори.

Отже, нанобіотехнології допомагають вдосконалювати сільське господарство, медицину та промисловість, підвищуючи ефективність і якість продукції, а також зменшуючи негативний вплив на довкілля. Для повного використання їхнього потенціалу потрібно вирішити питання безпеки та правового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Баданов І. В. Основи нанобіотехнологій : монографія. Львів : Видавництво ЛНУВМБ, 2023. 312 с.
2. Коваленко П. М. Наноматеріали в сучасному сільському господарстві: теоретичні підходи та практичне застосування : навч. посіб. Київ : Наукова думка, 2022. 256 с.
3. Іванов О. А. Екологічні аспекти застосування нанотехнологій у біоекономіці : зб. наук. праць. Харків : Академія наук, 2023. С. 120-135.
4. Петров М. С. Медичне застосування наночастинок: перспективи та виклики : наук. стаття. Одеса : Науковий світ, 2022. С. 45-58.

УДК 330.338:242.4

ІНВЕСТИЦІЙНА ОСНОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ БІОЕКОНОМІКИ

Дмитро Гусак, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник**: Орися Василина,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Дубляни, Україна

В Україні біоекономіку розглядають через призму її основних складників, до яких відносять біоенергетику, біотехнології та виробництво органічної продукції. Шостий технологічний устрій, ядром якого є зокрема біотехнологія та нанобіотехнологія, передбачає розвиток біоекономіки – інноваційного напряму, заснованому на біотехнологіях та їх широкому використанні в економіці, що сприятиме вирішенню проблем сталого управління природними ресурсами. Для підтримки та розвитку біоекономіки необхідні інвестиції, які можуть бути залучені через венчурні інвестиції, гранти тощо. Обґрунтовано, що фінансування інноваційних проектів за допомогою венчурного капіталу активно використовується в розвинених країнах, коли кошти надають венчурні фонди, а також банки. Завдяки розвитку біоекономіки, Україна отримає

можливість залучення додаткових нових інвестицій для відбудови зруйнованих промислових районів, з урахуванням міжнародних екологічних стандартів. інтеграція України до Європейського Союзу дозволяє їй долучитися до інноваційних проєктів ЄС та сприятиме розвитку біоекономіки в Україні, що сприятиме створенню енергетичної незалежності, продовольчої безпеки та пом'якшенню наслідків зміни клімату в умовах післявоєнного відновлення країни. Донори з більшим бажанням фінансово підтримують відбудову та інвестують у ті проєкти, які мають екологічну складову. Систематизовано та представлено деякі проекти ЄС, пов'язані з біоекономікою. В умовах військової агресії рф зростає роль біоекономіки в контексті післявоєнного відновлення України та інструментів залучення інвестицій, зокрема венчурного фінансування, грантів, що є важливою передумовою прискорення економічного зростання, переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки та підвищення її конкурентоспроможності. [1]

Україна має усі шанси для впровадження нових біоекономічних технологій, оскільки володіє широко ресурсною базою. Зокрема, йдеться про створення добрив з біовідходів, використання листової біомаси, біоінженерію тощо. Якщо ж говорити про конкретні технології, то мова здебільшого йде про переробку відходів легкої промисловості та сільського господарства на інші матеріали або біоресурси. Не забуваємо й про можливості виробництва біопалива та створення біогазових установок. Біоекономіка та біотехнології як відносно нові напрями розвитку сталої економіки потребують великих капіталовкладень. [3].

Найпривабливішими сферами, в які інвестують венчурні фонди в Україні, є будівництво, переробка сільськогосподарської продукції, харчова промисловість, торгівля. Базовими причинами повільного розвитку венчурного інвестування в Україні є непрозоре й недосконале законодавство, відповідно, невигідність за таких умов здійснювати чисте інвестування в інновації. Але в венчурному

бізнесі та його перспективності є і плюси. Венчурні фонди звільнені від сплати податку на прибуток та податку на додану вартість. Це означає, що поки кошти інвестора знаходяться у фонді, вони можуть давати прибуток, який не підлягає оподаткуванню до моменту ліквідації венчурного фонду та виплати дивідендів акціонерам. Обертаючи прибуток у рамках венчурного фонду, інвестор має змогу реінвестувати його в інші проєкти без сплати податків. Венчурний фонд не обмежений по строку діяльності, його можна створити на необмежений період, оскільки українське законодавство не має ніяких обмежень з цього приводу. Це дозволяє власникам венчурних фондів спокійно заводити і виводити кошти та активи з фондів, не замислюючись, скільки такий фонд отримає прибутку і скільки необхідно буде сплатити податків. [1].

На сьогодні одним з дієвих методів фінансування вітчизняних підприємств, зокрема в сфері біоекономіки є отримання гранту. Таким чином, є можливість втілення в життя певного інноваційного проєкту, в тому числі біоекономічного. Європейський Союз через європейські фондові ресурси розподіляє інвестиції під конкретні проєкти в межах заявлених конкурсів. Пропозиції, які подаються для отримання гранту включають у себе декілька етапів: розробку концепції проєкту в рамках конкурсу, подання пропозиції, заявки на грантовий проєкт, участь у конкурсі заявок проєктів, при позитивному рішенні заключення грантової угоди по проєктній заявці. Після надходження фінансових інвестицій, реалізація грантової угоди в установлені строки з обов'язковими оприлюдненими звітами виконання грантового проєкту. [2].

Активізація інноваційної діяльності потребує дієвого використання інвестиційного потенціалу країни, розвиток системи державної фінансової підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності. В умовах військової агресії рф зростає роль біоекономіки в контексті післявоєнного відновлення України та інструментів залучення інвестицій, зокрема венчурного фінансування, грантів, що є важливою передумовою прискорення економічного зростання, переходу до інвестиційно-

інноваційної моделі розвитку економіки та підвищення її конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Будякова О.Ю. Інвестиції в біоекономіку для повоєнного відновлення України. Трансформаційна економіка. № 4 (04), 2023

2. Strategic Plan for a Thriving and Sustainable Bioeconomy, U.S. Depertment of Energy, December 2016. 56 p.

3. The European Bioeconomy in 2030. Delivering Sustainable Growth by addressing the Grand Societal Challenges. 24 p.

УДК 504.05:631

ВПЛИВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Мар'яна Заяць студентка.4-го курсу, «Ветеринарна медицина»
Науковий керівник: **Лілія Романишин,** викладач вищої категорії
ВСП «Золочівський фаховий коледж Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького», с. Новоселище, Україна

Екологічна безпека сільськогосподарського виробництва — це комплекс заходів і принципів, спрямованих на мінімізацію негативного впливу сільськогосподарської діяльності на навколишнє середовище. Основними аспектами екологічної безпеки є:

1. Раціональне використання природних ресурсів:
   - Збереження ґрунтів (попередження ерозії, зменшення деградації)
   - Оптимізація використання водних ресурсів.
   - Раціональне використання добрив і засобів захисту рослин.
2. Скорочення забруднень:
   - Зменшення викидів парникових газів.

- Мінімізація використання хімічних речовин (пестицидів, гербіцидів, інсектицидів).
- Контроль за використанням біотехнологій та генетично модифікованих організмів (ГМО).

3. Органічне землеробство:

- Виробництво продукції без використання синтетичних добрив і пестицидів.
- Впровадження агролісомеліорації для захисту ґрунтів і поліпшення мікроклімату.

4. Енергоефективність і відновлювані джерела енергії:

- Впровадження технологій енергоефективного виробництва.
- Використання біогазових установок, сонячної енергії.

5. Моніторинг і контроль:

- Постійне спостереження за станом навколишнього середовища.
- Оцінка впливу сільськогосподарської діяльності на екосистеми

Головним завданням суспільства, основою добробуту нинішніх і майбутніх поколінь, важливою передумовою продовольчої безпеки країни є раціональне використання земель сільськогосподарського призначення, збереження та підвищення родючості ґрунтів. Недбале використання всесвітньо відомого природного потенціалу українських земель призвело до поступової втрати якості та прогресуючої деградації ґрунтового покриву та, як наслідок, до економічних втрат від сільськогосподарського землекористування. Враховуючи надзвичайну цінність землі як природного ресурсу й необхідність відновлення та відтворення її природних властивостей, слід відзначити, що низка теоретико-методологічних і методичних проблем у забезпеченні соціо-економіко-екологічної оптимізації використання сільськогосподарських земель залишається не вирішеною.

Визначальною галуззю економіки є сільське господарство. Інтенсифікація аграрної сфери здійснює негативний вплив на навколишнє природне середовище. Важливим напрямом поліпшення екологічного стану країни є екологізація сільського господарства, у тому числі розвиток органічного виробництва.

Основні екологічні проблеми, пов'язані з сільським господарством:

1. Ґрунти:

Причина/джерело: Надмірне використання добрив, пестицидів, ерозія через розорювання

Наслідки для довкілля: Виснаження, ерозія ґрунтів, зниження родючості, засолення

2. Вода

Причина/джерело: Стічні води з ферм, добрива, забруднення від агрохімікатів

Наслідки для довкілля: Евтрофікація водойм, загибель водних організмів, нестача чистої води

3. Атмосфера

Причина/джерело: Викиди парникових газів (метан, закис азоту), спалювання стерні

Наслідки для довкілля: Зміна клімату, забруднення повітря, утворення парникового ефекту

4. Біорізноманіття

Причина/джерело: Знищення природних екосистем, монокультури, пестициди

Наслідки для довкілля: Зменшення популяцій диких видів, втрата генетичної різноманітності

5. Землекористування

Причина/джерело: Розорювання лісів і луків, меліорація боліт

Наслідки для довкілля: Втрата природних середовищ існування, деградація екосистем

6. Тваринництво

Причина/джерело: Масове утримання худоби, використання антибіотиків і кормів

Наслідки для довкілля: Збільшення викидів метану, ризик поширення хвороб, забруднення ґрунтів та вод

Детальніше про окремі проблеми

Ерозія ґрунтів — щороку через нераціональну оранку і відсутність сівозміни з поверхні Землі змивається мільйони тонн родючого шару ґрунту.

Евтрофікація водойм — добрива, що змиваються до річок і озер, викликають надмірний ріст водоростей, які після відмирання поглинають кисень, що призводить до загибелі риб.

Парникові гази — тваринництво є одним із головних джерел метану (CH_4), а надлишкове внесення добрив — закису азоту (N_2O), обидва з яких мають значний вплив на глобальне потепління.

Зниження біорізноманіття — великі монокультурні поля знищують середовище існування багатьох видів тварин і комах (зокрема, бджіл).

Шляхи зменшення негативного впливу:

- Впровадження сталого (екологічного) землеробства;
- Застосування органічного землеробства без хімікатів;
- Використання сівозміни і агролісомеліорації;
- Очистка стічних вод від аграрних підприємств;
- Контроль за використанням добрив і пестицидів;
- Підтримка екосистемних підходів до ведення сільського господарства.

Список використаних джерел:

1. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток економіки України. URL: http://visnykeconom.uzhnu.uz.ua/archive/20_1_2018ua/16.pdf (дата звернення: 01.05.2025).

2. Громадянське суспільство: сутність, структура, механізм взаємодії з державою. URL:

https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/5109/1/gromadyanske_suspilstvo.pdf (дата звернення: 01.05.2025).

3. Шкуратов О. І. Принципи функціонування системи правового захисту прав людини. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/166640/14-Shkuratov.pdf?sequence=1 (дата звернення: 01.05.2025).

4. Антропогенний вплив людства на навколишнє середовище: компоненти. URL: https://pidru4niki.com/74082/politologiya/antropogenniy_vpliv_lyudstva_navkolishnye_seredovische_komponenti (дата звернення: 01.05.2025).

5. Навчальний посібник з прав людини для молоді. Розділ: Довкілля. URL: https://www.coe.int/uk/web/compass/environment (дата звернення: 01.05.2025).

6. Навколишнє середовище як об'єкт екології. URL: https://pidru4niki.com/1417012051686/ekologiya/navkolishnye_seredovische (дата звернення: 01.05.2025).

УДК [330.15:502.131.1]:[504.062:631]

РЕЗУЛЬТАТИВНЕ ЗНАЧЕННЯ БІОЕКОНОМІКИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Павло Здебський, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Руслана Магійович**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Біоекономіка – це сучасна модель економічного розвитку, що базується на використанні біологічних ресурсів (рослин, тварин, мікроорганізмів) і біотехнологій для створення продуктів, енергії та послуг [3]. Вона охоплює такі галузі, як сільське господарство, лісове господарство, рибальство, харчова

промисловість, екологія, біотехнології та відновлювана енергетика.

Актуальність застосування біоекономіки у сучасному світі та в Україні викликана через:

- ✓ кліматичні зміни та екологічні кризи,
- ✓ перехід до циркулярної економіки,
- ✓ вичерпність природних ресурсів,
- ✓ підтримку цілей сталого розвитку ООН.

Метою біоекономіки є: зменшити залежність від викопного палива; запобігти виснаженню природних ресурсів; створити нові робочі місця в "зеленому" секторі та покращити продовольчу безпеку [2].

Тому результативне значення біоекономіки для сталого розвитку полягає у її здатності поєднувати економічне зростання з турботою про довкілля та соціальну рівновагу. Біоекономіка використовує відновлювані біологічні ресурси та інноваційні технології, щоб забезпечити сталий розвиток за трьома ключовими напрямами: економічним, екологічним і соціальним.

Економічний включає створення нових ринків і робочих місць в аграрному секторі, біоенергетиці, біотехнологіях; збільшення доданої вартості завдяки переробці біосировини у високотехнологічні продукти, наприклад, біоматеріали, біохімікати, біофармацевтика; інвестиційну привабливість, тобто сталий бізнес має менші ризики та більшу довготривалу вигідність; підвищення конкурентоспроможності економіки, тобто країни, що інвестують у біоекономіку, отримують стратегічну перевагу на глобальному ринку.

Екологічний ґрунтується на раціональному використанні ресурсів, особливо відновлюваних, знижуючи залежність від викопного палива; зменшення рівня забруднення та відходів, тобто розвиток циркулярної біоекономіки сприяє повторному використанню та переробці органічної сировини; сприяння кліматичній нейтральності, а саме зменшення викидів парникових газів за рахунок використання біоенергії та "зеленої" хімії [1].

Соціальний напрям акцентує на розвитку сільських територій завдяки створенню робочих місць і інфраструктури в сільській місцевості через біоекономічні підприємства; підвищенні продовольчої безпеки на основі інноваційних біотехнологій, які дозволяють ефективніше вирощувати та зберігати продукти харчування; формуванні нової екологічної культури, тобто зміні споживчої поведінки на більш відповідальну; покращенні здоров'я населення.

Отже, біоекономіка не лише сприяє екологічному відновленню, а й формує нову модель економіки, орієнтовану на довготривалу сталість, інклюзивність і ресурсну безпеку. Вона дає реальні інструменти для переходу до зеленого зростання та зменшення кліматичних загроз.

Біоекономіка – це не просто модний термін, а реальна стратегія сталого розвитку. Вона дозволяє гармонійно поєднати економічний ріст з екологічною відповідальністю, що особливо важливо в умовах глобальних викликів, таких як кліматична криза, війна за ресурси та деградація природи.

Список використаних джерел:

1. Будякова О.Ю. Біоекономіка як перспективне вирішення проблеми зміни клімату. URL: https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/162/136.

2. Кучер О. Біоекономіка як сучасна парадигма економічного розвитку. URL: https://journals.nubip.edu.ua/index.php/Bioeconomy/article/view/15505.

3. Федина, С.М., Ковальов Б.Л., Ігнатченко В.М. Біоекономіка: сутність поняття, стратегії, стан та перспективи розвитку підприємницьких форм в Україні [Текст] // Механізм регулювання економіки. 2019. №3. С. 16–27.

УДК 330.35:502.504

БІОЕКОНОМІКА ЯК ІННОВАЦІЙНА КОНЦЕПЦІЯ СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Марта Іваницька, студентка 6-го курсу центру перепідготовки та підвищення кваліфікації ОПП «Економіка»
Науковий керівник: **Ганна Сиротюк**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Біоекономіка є новітнім напрямом економічного розвитку, що ґрунтується на сталому використанні біологічних ресурсів, знань у сфері наук про життя, біотехнологіях та інноваціях. Її актуальність зростає в умовах глобальних екологічних та економічних викликів, зокрема кліматичних змін, дефіциту природних ресурсів, потреби у продовольчій безпеці та енергетичній незалежності.

Розвиток біоекономіки в ЄС є стратегічно важливим напрямом, спрямованим на створення інноваційної, ресурсоефективної та екологічно збалансованої економіки. Біоекономіка є складовою більш широкої стратегії сталого розвитку, закріпленої у Європейській зеленій угоді [5]. Основою цих ініціатив є прагнення досягти кліматичної нейтральності до 2050 року, водночас забезпечуючи стійке економічне зростання, інноваційний розвиток та збереження природних ресурсів [3].

На сучасному етапі можна виокремити такі ключові глобальні тренди [2, 4]:

1. Інтеграція біотехнологій**.** Саме біотехнології відіграють провідну роль у розвитку біоекономіки - від створення нових біопродуктів до впровадження генетично модифікованих культур у сільське господарство.

2. Циркулярна економіка**.** Біоекономіка все більше поєднується з принципами циркулярної економіки, де біовідходи повертаються у виробничий цикл як вторинна сировина. Такий підхід дозволяє зменшити негативний вплив на довкілля та підвищити ефективність ресурсного використання.

3. Інновації та цифровізація**.** Важливим чинником є цифрова трансформація процесів – від Smart Farming до автоматизованих логістичних систем у ланцюгах поставок біопродукції.

4. Розвиток людського капіталу**.** Держави ЄС інвестують у підготовку фахівців з біоекономіки, розробку навчальних програм та створення освітньо-наукових центрів біотехнологічного спрямування.

Європейська практика свідчить, що наукові дослідження та інновації відіграють важливу роль у розвитку біоекономіки. Україні варто зосередитися на створенні дослідницьких центрів, які спеціалізуватимуться на біотехнологіях, ефективній переробці відходів і розробці екологічно стійких матеріалів. Необхідно також сприяти налагодженню тісної співпраці між університетами, науковими установами та бізнесом, як це практикується в Європейському Союзі. Важливим джерелом фінансування для таких ініціатив можуть стати міжнародні грантові програми, зокрема Horizon Europe [1].

Україна має високий потенціал розвитку біоекономіки, зокрема в аграрному секторі, лісовому господарстві, виробництві біопалива. Однак реалізація цього потенціалу стримується низкою чинників: нестачею фінансування НДДКР, фрагментарною державною політикою, слабким розвитком біотехнологічних кластерів, низькою інвестиційною активністю, відсутністю національної стратегії біоекономіки, недостатньою цифровізацією агросектору та слабкою підтримкою інновацій.

Для активізації розвитку біоекономіки доцільно:

- ✓ розробити Національну стратегію розвитку біоекономіки;
- ✓ стимулювати малий та середній бізнес у сфері переробки біосировини;
- ✓ інтегрувати науку та виробництво через державно-приватні партнерства;
- ✓ модернізувати законодавство у сфері поводження з відходами та використання біоресурсів;
- ✓ сприяти цифровізації аграрного сектору та підвищенню кваліфікації фахівців.

Особливо перспективним є сектор біоенергетики, де Україна вже має позитивні приклади: виробництво біогазу з агровідходів, спалювання біомаси, виробництво паливних брикетів тощо.

Для України розвиток біоекономіки є не лише економічною можливістю, а й інструментом зміцнення енергетичної незалежності, продовольчої безпеки та інтеграції в європейський ринок. Реалізація цього потенціалу потребує комплексного підходу – від нормативно-правової бази до інвестицій у людський капітал та інновації.

Список використаних джерел:

1. Белова І. М., Ярощук О. В. Розвиток біоекономіки в україні: адаптація європейського досвіду для інтеграції в європейський економічний простір. *Інноваційна економіка*. №3. 2024. URL: https://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1377/1590 (дата звернення: 06.04.2025)

2. Європейські знання для сталої біоекономіки в Україні: навч. посіб. Київ: КНУТД, 2024. 156 с.

3. Концепція «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року / Міністерство енергетики та захисту довкілля України. Київ, 2020. URL: https://enefcities.org.ua/upload/files/Проект%20Концепції%20(1).pdf (дата звернення: 21.04.2025)

4. Талавиря М. П. Розвиток біоорієнтованої економіки на науковій основі. Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка. 2015. № 1 (45). Т. 2. С. 225-229.

5. The European Green Deal. European Commission. 2019. URL: https://eu4ukraine.eu/greengealua (дата звернення: 14.04.2025).

УДК 338.346.2:[606:33(477)

ПІСЛЯВОЄННА ВІДБУДОВА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ БІОЕКОНОМІКИ

Ігор Костів, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **ІринаЧеревко,** д.е.н., професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Повномасштабне вторгнення Росії до України завдало серйозного удару по економіці нашої країни. Згідно з дослідженням Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО), валова додана вартість впала на 21%. Аналітики Київської школи економіки (KSE) загальну пряму шкоду підприємств від війни оцінюють у 13,1 млрд дол. Усього з початку повномасштабної війни пошкоджено або зруйновано активи не менше 426 великих та середніх приватних, а також державних підприємств плюс десятки тисяч малих приватних. Статистика демонструє, що шок в економіці, пов'язаний з початком війни у 2022 р., вже у 2023 р. був подоланий, і в низці важливих аспектів у 2023 та 2024 рр. відзначається позитивна динаміка [2] Згідно з даними Центру економічної стратегії, найбільші втрати української економіки припадають на 2022 р. - 28,8% реального ВВП. Водночас згідно з інформацією Держстатистики, у 2023 р. реальний ВВП порівняно з попереднім роком збільшився на 5,3%. Наразі українська економіка демонструє зростання в 6,5%. Це кращий результат, ніж прогноз НБУ та Мінекономіки [2]

За оцінкою експертів Київської школи економіка (KSE), станом на початок 2024 р. сума прямої шкоди, завданої агропромисловому комплексу України становить 10,3 млрд дол. Сюди входять втрати сільськогосподарської техніки, елеваторів та інших зерносховищ, пошкодження та руйнування меліоративних систем, втрати тваринництва від загибелі тварин та їх забою, втрати виробників багаторічних культур через пошкодження насаджень.

Істотних втрат зазнала інфраструктура для зберігання виробленої сільськогосподарської продукції. Сумарна місткість зруйнованих зерносховищ досягає 11,4 млн тонн. Вартість відновлення зруйнованих потужностей оцінюється у 1,8 млрд дол.

Попри це сільське господарство наразі приносить до державної скарбниці найбільше коштів. За словами Качки, найбільше за 9 місяців Україна поставила на зовнішні ринки: кукурудзи - 25,2 млн тонн (+16,2% до аналогічного періоду минулого року); пшениці - 16 млн тонн (+42,4%); соняшникової олії - 4,6 млн тонн; шроту - 3,6 млн тонн; м'яса птиці – 334 тис. тонн; соків – 82 тис. тонн (+65%).

В першу чергу це стало можливим через те, що Україна відкрила власний зерновий коридор, дія якого підтримується ЗСУ. На сьогодні приймання та відправлення вантажів частково відновлено у трьох морських портах: Одеса, "Південний" та Чорноморськ.

За даними KSE загальний обсяг прямої шкоди об'єктів транспортної інфраструктури в Україні становить 36,8 млрд дол. Загальна пряма шкода портової інфраструктури та причетних до неї підприємств оцінюється в 0,85 млрд дол. У цю оцінку входить як інфраструктура морських портів, так і об'єкти внутрішнього водного транспорту.

Страждає й українська енергетика. Російські удари по українській енергосистемі почалися у вересні 2022 р. після відступу російської армії з Харківської області. У 2022 р., за інформацією ПРООН, отримали пошкодження або було зруйновано 41 із 94 найважливіших високовольтних трансформаторних підстанцій.

На початку 2023 р. обстріли продовжилися, але з весняним потеплінням Росія не досягла жодної зі своїх цілей. На початку квітня Україна навіть поновила експорт електроенергії до країн Європи. На початок червня 2024 р. потужності генерації енергії в Україні впали нижче за 20 ГВт. Було захоплено або знищено 50% електростанцій країни, що спричинило наймасовіші відключення електроенергії з початку

повномасштабного вторгнення [2] Наразі українська економіка потребує допомоги з боку партнерів, інакше проблем не оминути. Цього року Україні потрібно понад 40 млрд дол. Крім того, згідно з оцінками Світового банку, потреба України у коштах на відновлення становить 486 млрд дол.[2]

Україна заручник ситуації з війною, але це не унікальний випадок в історії [1] Здійснення відбудови економіки України у повоєнний період з метою довести її до передвоєнного рівня не має ані економічного, ані соціального змісту – за час війни економіка інших країн пішла далеко вперед, і якщо економіці України вертатись до передвоєнного рівня, ми опинимось ще далі позаду інших країн, ніж були. Тому логічним орієнтиром для розвитку української економіки в сенсі її відбудови є біоекономіка як нова модель економічного розвитку, яка дозволить Україні, не зменшуючи обсягів виробництва, забезпечити зростаючі потреби населення країни і виробляти конкурентоспроможну на зовнішній ринках продукцію. Причому відкладати початок відбудови економіки немає куди – це потрібно починати робити вже зараз, не чекаючи закінчення війни і повної перемоги.

Список використаних джерел:

1. Українська економіка під час війни. Що далі? 2022. URL: https://eba.com.ua/ukrayinska-ekonomika-pid-chas-vijny-shho-dali/.

2. Як війна вплинула на різні галузі економіки України. 2024. URL: https://ua.korrespondent.net/articles/4731998-yak-viina-vplynula-na-rizni-haluzi-ekonomiky-ukrainy.

УДК 330.338.1

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Роман Креховецький, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Руслана Магійович**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасних умовах питання ефективного використання потенціалу сільського господарства набуває особливої актуальності. Практика як вітчизняних, так і зарубіжних аграрних підприємств свідчить, що найбільш успішними та конкурентоспроможними в однакових умовах стають ті господарства, які не лише модернізують продукцію та оптимізують бізнес-процеси, але й активно формують та розвивають свої внутрішні ресурси в умовах змінного зовнішнього середовища.

Під потенціалом підприємства розуміється його здатність досягати запланованих цілей фінансово-господарської діяльності й одночасно зберігати можливості для подальшого розвитку. Його визначення нерозривно пов'язане зі структурою наявних ресурсів. Більшість науковців розглядає економічний потенціал саме з ресурсного підходу – як систему ресурсів, взаємодія яких дозволяє досягти поставлених цілей підприємства.

Економічний потенціал підприємства – це узагальнена характеристика його можливостей, які закладені в наявних ресурсах, та здатність реалізовувати ці можливості для досягнення економічних результатів [1]. Він виступає рушійною силою, що дозволяє раціонально добирати та ефективно використовувати ресурсний потенціал. Під економічним потенціалом слід розуміти рівень здатності підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища, використовуючи наявні матеріально-технічні, організаційно-економічні та трудові ресурси.

Важливою характеристикою економічного потенціалу підприємств галузі є взаємозамінність і збалансованість його складових. Збалансованість компонентів потенціалу, яка забезпечує ефективне функціонування підприємства, потребує системного підходу як у часовому, так і в просторовому вимірі. Водночас взаємозамінність елементів є відносною, обмеженою і визначається економічною ситуацією, рівнем розвитку підприємства та специфікою його господарювання.

Складові економічного потенціалу, кожна з яких має власну внутрішню структуру, функціонують у взаємозв'язку через численні прямі та зворотні матеріальні й інформаційні потоки, що свідчить про його комплексний характер. Поглиблення взаємозв'язків між елементами потенціалу та їх інтеграція виступають ключовими умовами розвитку підприємства і критеріями його прогресу.

Раціональне використання економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств в умовах нестабільності національної та глобальної економіки вимагає забезпечення гармонійного розвитку всіх його елементів. Це повинно відбуватись із урахуванням основних показників економічного зростання: стабільного підвищення темпів розвитку, приросту обсягів виробництва, структурних змін у випуску продукції та підвищення її якості.

Формується економічний потенціал з врахуванням відповідних особливостей:

- природно-кліматичні умови, які визначають можливість вирощування певних культур або ведення тваринництва; несприятливі умови (посуха, заморозки) можуть знижувати врожайність;

- обмеженість і сезонність ресурсів (обробіток землі, посів, збір врожаю відбуваються у визначені періоди; потреба раціонального використання техніки й робочої сили);

- структура і обсяг виробничих ресурсів (земля, техніка, добрива, насіння, робоча сила формують матеріальну основу потенціалу; їх ефективне поєднання впливає на результативність діяльності);

- рівень інновацій та технічного оснащення (використання GPS, дронів, автоматизованої техніки дозволяє зменшити витрати та підвищити якість продукції);

- кадровий потенціал (наприклад, дефіцит кваліфікованих агрономів, механізаторів, технологів, що обмежує розвиток та впровадження інновацій);

- доступ до фінансування та державної підтримки (кредити, гранти, субсидії допомагають оновлювати техніку, закуповувати насіння, покривати збитки внаслідок стихійних лих);

- економічна стійкість та диверсифікація виробництва (підприємства, які вирощують кілька видів культур або займаються і рослинництвом, і тваринництвом, краще витримують ринкові коливання);

- логістика і ринки збуту (віддаленість від споживачів і погані дороги збільшують витрати; доступ до ринків збуту визначає дохідність продукції);

- правове та інституційне середовище (законодавча база, податкові умови, земельні відносини, підтримка кооперації мають суттєвий вплив на розвиток);

- екологічна складова (перевага надається екологічним методам виробництва: органічне землеробство, зменшення використання хімікатів, охорона ґрунтів).

Отже, підприємство повинно формувати свій економічний потенціал таким чином, щоб постійно збільшувати можливості ефективного вирішення виробничо-господарських проблем і покращувати своє становище стосовно ринку та конкуренції [2].

Список використаних джерел:

1. Березін О.В., Плотник О.Д. Економічний потенціал аграрних підприємств: механізми формування та розвитку. Полтава: Інтер Графіка, 2012. 221 с.

2. Васьківська К. В., Лозінська Л. Д. та Галімук Ю. О. Економічний потенціал підприємства в умовах змін: суть та характерні особливості. Ефективна економіка [online]. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/9.pdf.

УДК 606: 330.341

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК БІОЕКОНОМІКИ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Вікторія Кривов'яза, студентка 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Зіновій Березівський,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Біоекономіка і глобалізація — це дві взаємопов'язані сфери, що відіграють важливу роль у сталому розвитку сучасного світу.

Біоекономіка — це модель економіки, заснована на використанні біологічних ресурсів, інноваційних біотехнологій і екологічно чистих рішень для виробництва товарів, енергії та послуг. Вона охоплює такі сектори, як:

- сільське і лісове господарство;
- харчова промисловість;
- біоенергетика (біопаливо, біогаз);
- промислова біотехнологія.

Мета біоекономіки — зменшити залежність від викопних ресурсів, мінімізувати шкідливий вплив на довкілля і створити нові робочі місця.

Глобалізація — це процес інтеграції національних економік у світову економіку через торгівлю, інвестиції, технології та обмін знаннями. Вона впливає на біоекономіку у кількох напрямах:

1. **Розширення ринків збуту**: біопродукція може продаватися на світовому ринку, що стимулює розвиток сектору.
2. **Міжнародне співробітництво**: країни можуть обмінюватися науковими досягненнями, технологіями, ресурсами.
3. **Гармонізація стандартів**: створюються загальні правила щодо біопродукції (сертифікація, екологічні вимоги).
4. **Екологічні виклики**: глобалізація посилює конкуренцію, що іноді змушує компанії ігнорувати сталий розвиток заради прибутку.

Біоекономіка в умовах глобалізації має величезний потенціал для сталого розвитку, але потребує чіткої політики, інвестицій у науку та освіту.

Взаємозв'язок між біоекономікою та глобалізацією є досить складним і багатогранним. Наукові, економічні, культурні та екологічні впливи глобалізації формують нові перспективи для розвитку біоекономіки, одночасно ставлячи перед нею нові виклики. Для досягнення сталого розвитку важливо знайти баланс між використанням біоресурсів та їх збереженням в умовах глобалізації. Розробка міжнародних стандартів та зміцнення співпраці можуть стати ключовими факторами для забезпечення успішного розвитку біоекономіки в глобальному контексті.

Список використаних джерел:

1. Байдала В. В. (2013). Біоекономіка в Україні: сучасний стан та перспективи. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки), №1(3), с. 22–28

2. Талавиря М. П., Клименко А. М., Жебка В. В. та ін. (2012). Розвиток біоекономіки та управління природокористуванням в умовах глобалізації: монографія. Київ, 339 с

3. Гонта Д., Кирилюк Є., Прощаликіна А., Риженко Н. (2020). Формування складників національної біоекономіки України в умовах прискорення науково-технічного прогресу: монографія. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 233 с.

УДК 606:33]:633.1(438)

БІОЕКОНОМІКА ВИРОЩУВАННЯ ЗЕРНОВИХ:ДОСВІД ПОЛЬЩІ

Денис Кушина, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Георгій Черевко,** д.е.н., професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Зернові злаки належать до групи культурних рослин родини злаків. Їхні плоди характеризуються високим вмістом крохмалю. Їхні плоди – це зерна, з яких отримують переважно борошно, крупу, олії, сиропи та висівки. Вони відіграють фундаментальну роль у харчуванні населення. Окрім продовольчого зерна, вирощують фуражне зерно (корм для тварин) та промислове зерно, наприклад. для виробництва спирту, крохмалю або олії (з кукурудзи). Зерно є основною сировиною в багатьох галузях промисловості, таких як борошномельна, фармацевтична, пивоварна та винокурна.

Частка зернових культур у структурі калорійності продуктів харчування, що споживаються на душу населення за день: зерно та зернопродукти – 45,2%; інші – 54,8% [1].

Найважливішими культурами у світовому споживанні є: пшениця, кукурудза, ячмінь та рис, а в регіональному масштабі: жито, овес, просо та сорго [1].

Біоекономічне значення пшениці. Як сировина для хліба та кормів, вона має стратегічне значення. Площа посівів у світі становить приблизно 230 мільйонів гектарів, з яких 2,5 мільйона – це орні поля в Польщі. Найвищі врожаї отримані в Нідерландах (8,5 т/га), а також у Великій Британії та Франції. У Польщі середня врожайність зернових становить 3,5 т/га. Вирощують переважно озиму пшеницю, оскільки озимі форми краще приживаються, навесні використовують воду із зимових запасів, і вони краще врожають, даючи більші врожаї. Найбільша частка у структурі посівів припадає на так званий «пшеничний басейн» – Валбжицький та Легницький регіони, де вона сягає 42%, потім на Жулавський, Замостський, Хелмнський

та Опольський регіони. Найбільші врожаї отримують у Поморському воєводстві, Жулавах та Вармії, а також в Опольському регіоні. Найважливішими видами сьогодні є: звичайна пшениця (Triticum vulgare), яка зараз широко поширена по всьому світу у величезній кількості культивованих сортів, та тверда пшениця (Triticum durum), яку також називають макаронною пшеницею (оскільки її борошно найкраще підходить для виробництва макаронних виробів), також зустрічається у великій кількості сортів.

Біоекономічне значення ячменю Ячмінь займає близько 10% світових площ посівів зернових культур (68-71 млн. га), середня врожайність з гектара низька, близько 2,1-2,3 тонни. Найбільшим виробником цього зерна є Росія, тоді як найвищі врожаї отримані в Ірландії (6,0 т/га) та Бельгії (6,2 т/га). Площа посівів ячменю в Польщі становить приблизно 1,1-1,2 млн. гектарів, з яких озимі форми займають лише 110-190 тис. гектарів. Це пов'язано з легким вимерзанням ячменю в нашій країні. Урожайність озимого ячменю вища, ніж ярого, і коливається від 3,05 до 3,3 т/га. Внутрішній збір зерна ячменю становить 3,3-3,7 млн. тон, з яких 75% використовується на корм, по 5% для споживання у вигляді крупи та пластівців, для пивоварного солоду, близько 10% на насіннєвий матеріал, а решта – втрати та виснаження.

Біоекономічне значення жита У світі вирощується близько 11 мільйонів гектарів жита, що становить близько 1,5% площі, засіяної всіма зерновими культурами. Основними виробниками є: Росія, Швеція, Польща, Німеччина та Білорусь. У Польщі жито вирощують приблизно на 2350 тисячах гектарів. га, що становить понад 26% усіх зернових культур, і в середньому з гектара отримують близько 23 ц зерна. В середньому, у Польщі отримують приблизно 5,500 тис.т на рік., що становить приблизно 23% світового врожаю.

Біоекономічне значення вівса Овес вирощують приблизно на 17,9 мільйонах гектарів у світі, що становить 3% площі, зайнятої зерновими культурами. Середня врожайність з гектара становить близько 2 тонн, найвищі врожаї з гектара отримані в

Ірландії (6 тонн), Нідерландах (5,8 тонни) та Англії (5,5 тонни). У Польщі середня врожайність становить близько 2,53 т/га. До війни площа вівса в Польщі становила близько 1 мільйона гектарів, але з розвитком механізації та зменшенням поголів'я коней його частка в структурі посівів зернових культур займає близько 6% (570 тис. гектарів).

Біоекономічне значення тритикале. Воно не є головним конкурентом для інших видів зернових, хоча площі його вирощування збільшуються в Північній Америці та Центральній Австралії, в Європі – Польщі, Франції, Німеччині, Чехії. Урожайність зерна тритикале у виробничих умовах становить близько 3,1 т/га, тоді як у дослідних посівах середня врожайність становить близько 6,87 т/га, що означає, що воно потенційно стає найпродуктивнішою зерновою культурою.

Таким чином, спектр застосувань зерна є дуже широкий - у харчовій промисловості, пивоварінні, для виробництва кормів для сільськогосподарських тварин та домашніх улюбленців, також використовується у фармацевтиці, паперовій промисловості та енергетиці як біомаса. Економічне значення зернових є величезне: зерно є найважливішим сільськогосподарським продуктом, оскільки його можна використовувати для виробництва багатьох продуктів харчування і кормів, а супутні продукти – в промисловості. Вирощування зернових та переробка його продукції стають дедалі більш важливим напрямом розвитку такої важливої галузі біоекономіки, якою є сільське господарство.

Список використаних джерел:

1. Wykorzystanie gospodarcze zbóz. 2020. URL: https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/D17UdCpC7.

2. Znaczenie godpodarcze zbóż. 2020. URL: https://sciaga.pl/tekst/36365-37-znaczenie_gospodarcze_zboz.

УДК 330.35:630.3

РОЗВИТОК БІОЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Мар'ян Кушнір, студент 5-го курсу ФУЕП
Андрій Коляса, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ганна Сиротюк**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Сучасні глобальні екологічні та продовольчі виклики негативно впливають як на розвинені, так і на країни, що розвиваються. Зростання населення, виснаження природних ресурсів, забруднення довкілля та поширення індустрії 4.0 загострюють проблему нестачі продовольства і потребують нових рішень. Невпинне споживання ресурсів та накопичення відходів вимагають пошуку механізмів для збереження екологічного балансу. Важливу роль у подоланні цих викликів відіграє біоекономіка, яка базується на використанні природного потенціалу на засадах відновлюваності та сталого розвитку.

О. Кучер зауважує, що біоекономіка – це економічна стратегія спрямована на виробництво й переробку біологічної сировини (біомаси) для виробництва нового продукту (біопаливо, харчові продукти), на основі застосування біотехнологій, з одночасною мінімізацією негативного впливу на довкілля [1].

Трактування біоекономіки в різних країнах залежать від їхнього технологічного рівня, наявності природних ресурсів, а також економічної та торговельної політики. Водночас усі держави, що мають офіційні визначення біоекономіки, сприймають її як комплексну програму, яка охоплює кілька секторів економіки в цілому або частково. Зазвичай країни розглядають біоекономіку через три основні підходи: бачення біотехнології, бачення біоресурсів і біоекологічне бачення.

До основних глобальних викликів, що впливають на розвиток біоекономіки, належать:

1. Зміна клімату – біоекономіка сприяє зменшенню викидів парникових газів шляхом розвитку біоенергетики та зменшення споживання викопного палива.

2. Виснаження природних ресурсів – біоекономіка забезпечує відновлювані рішення через сталий менеджмент біоресурсів.

3. Зростання населення та продовольча безпека - застосування біотехнологій у сільському господарстві підвищує продуктивність культур і стійкість до кліматичних змін [2].

4. Енергетична безпека – біоенергетика, як частина біоекономіки, зменшує енергетичну залежність від імпортованих ресурсів.

Таким чином, біоекономіка є відповіддю на одночасні економічні, екологічні та соціальні виклики.

Стратегія біоекономіки Європейського Союзу спрямована на перехід від моделі простої заміни ресурсів до моделі циркулярності та стійкості. Основою для побудови стійкої біоекономіки виступають положення Цілей сталого розвитку.

Біоекономіка сприяє досягненню Цілей сталого розвитку (ЦСР) завдяки оптимізації використання природних ресурсів, зниженню рівня забруднення, розвитку відновлюваної енергетики та створенню робочих місць. Вона підтримує продовольчу безпеку (ЦСР 2), доступ до чистої енергії (ЦСР 7), сприяє сталому економічному зростанню (ЦСР 8), інноваціям (ЦСР 9), відповідальне споживання (ЦСР 12) та збереженню екосистем (ЦСР 15), водночас допомагаючи боротися зі зміною клімату (ЦСР 13) [3].

В Україні біоекономіка набуває актуальності у зв’язку з інтеграцією до Європейського Союзу, реалізацією цілей сталого розвитку та необхідністю відновлення економіки після війни.

Серед перспективних напрямів розвитку біоекономіки в Україні можна виділити:

- ✓ розвиток біоенергетики на основі аграрних відходів;
- ✓ виробництво біорозкладних матеріалів;
- ✓ розвиток біотехнологічних кластерів;
- ✓ стимулювання інвестицій у біоінновації.

Разом із потенціалом існують і численні бар’єри: низький рівень інвестицій у наукові дослідження та розробки; недосконала законодавча база щодо управління біоресурсами; обмежений доступ до інноваційних технологій; недостатній рівень екологічної культури та обізнаності населення.

Подолання цих бар'єрів потребує консолідації зусиль держави, бізнесу, науки та громадськості.

Біоекономіка є важливою складовою сталого розвитку в умовах глобальних викликів. Її впровадження дозволяє поєднувати економічне зростання з екологічною відповідальністю та соціальним прогресом. Для України розвиток біоекономіки є стратегічною можливістю для підвищення конкурентоспроможності, забезпечення енергетичної незалежності та інтеграції у глобальні ринки.

Необхідним є формування цілісної державної політики підтримки біоекономіки, активізація наукових досліджень, створення стимулів для бізнесу та освіти.

Список використаних джерел:

1. Kucher O.V. Bioeconomy as the modern paradigm of economic development. *Bioeconomy and agrarian business*. 2021. 12 (2): 18-28.

2. Albinelli, I., Gomez San Juan, M., Lester, G., Nijmeijer, M. & Neretin, L. 2024. *Bioeconomy for food and agriculture: A global stocktaking study*. Environment and Natural Resources Management Working Paper, №. 101. Rome, FAO. https://doi.org/10.4060/cd2490en

3. Цілі сталого розвитку. URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku (дата звернення: 25.04.2025).

УДК 635:338.439.5

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТУ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Михайло Лагоднюк, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник**: Орися Василина,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Дубляни, Україна

Важливим аспектом корпоративної соціально-економічної відповідальності у сфері виробництва та переробки є забезпечення випуску якісної й безпечної продукції. Нераціональне й необдумане використання природних ресурсів призводить до щорічного погіршення екологічної ситуації у світі, що стимулює швидкий розвиток ринку органічної продукції. Нині особливий акцент робиться на виробництві здорової продукції, яка не шкодить організму. Практика показує, що сучасний ринок органічного виробництва в світових масштабах демонструє зростаючу тенденцію в діапазоні збільшення 10-15%, при цьому попит на таку продукцію випереджає пропозицію. Аграрний напрям в аспекті розгляду ключових секторів економіки України є пріоритетним та займає (в тому числі й з сільськогосподарськими угіддями) близько 43 млн гектарів. В Україні виробляється органічна продукція як для внутрішнього ринку, так і на експорт, зокрема в органічному сегменті. Після початку широкомасштабного вторгнення країни-агресора 24 лютого 2022 року, органічний сектор, як і весь аграрний, зазнав значних втрат, що призвело до змін у розвитку ринку органічної продукції. [2]

До початку повномасштабного вторгнення Україна активно підтримувала глобальні органічні тенденції. Наприкінці 2020 року до закону «Про державний напрям підтримки/розвитку сільського господарства України» були сформовані/внесені зміни, що вперше надали виробникам органічної сільськогосподарської продукції можливість отримувати державну підтримку. У Національній економічній стратегії України до 2030 року також були визначені конкретні

цілі щодо розвитку органічного виробництва. Внаслідок війни ринок органічної продукції в Україні скоротився майже на 35%. Однак, попри всі труднощі, галузь поступово відновлюється і продовжує розвиватися. У серпні 2023 року запрацював Державний реєстр органічних операторів. На сьогодні понад 170 сертифікованих операторів діють відповідно до чинних вимог українського законодавства/бази у сфері регулювання функціонування ринку органічного виробництва, його динаміки обігу та маркування про склад і походження товарів

Розвиваючи внутрішній ринок, Україна все більше утверджується на міжнародній арені органічної продукції, стаючи одним із світових лідерів за обсягами сільськогосподарських угідь, відведених під її вирощування, і постійно розширює асортимент пропонованої продукції. Щоб досягти доброї обізнаності споживачів про органічну продукцію і створити попит на неї важливо вивчити успішний досвід провідних країн ЄС і проводити інтенсивну рекламну кампанію через ЗМІ, підкреслюючи переваги органічних продуктів для людського здоров'я, пов'язання їх з позитивними атрибутами, такими як "добробут", "тривалість життя", "традиційна кухня", "народна культура". Недостатність ефективної діяльності зі створення внутрішніх рішень в Україні очевидна, а експорт у країни ЄС концентрується у рамках кількох агроінвестуючих компаній. Збутом органічної продукції закордон займаються такі компанії - трейдери як Укрaгрофін, Топфер Інтернешнл та інші. Невеликі органічні виробники намагаються збути свої продукти споживачам головним чином через ринки традиційного виробництва. На відміну від європейських країн в Україні не існує магазинів органічної здорової продукції або хоча б спеціалізованих вітрин у супермаркетах та гастрономах. Переробні структури також не достатньо розвинуті. Інтенсивний маркетинг органічних продуктів в Україні через мережі гуртової торгівлі та супермаркетів має значний потенціал для розвитку внутрішнього ринку органічних продуктів і може створювати, а в подальшому і стимулювати попит споживачів. Це може сприяти створенню позитивного ставлення громадськості до

органічного сектора в цілому і, в основному, буде стимулювати споживання органічної продукції, розвиток органічного агровиробництва та переробки в Україні.

Для розширення збуту органічної продукції можна також використовувати інші успішні приклади з-за кордону. Так свого часу Голландія надала допомогу Чеській Республіці у промоції споживання органічної продукції, як найбільш здорового харчування через створення спеціальних ресторанів, в яких кухарі із Голландії готували страви із сертифікованих органічних продуктів. В організації збуту та переробки органічної продукції дуже важливою є кооперація фермерів.

Важливим каналом реалізації органічної продукції повинен стати прямий збут, основними перевагами якого є виключення посередників, скорочення витрат на рекламу та транспортування продукції і в результаті збільшення прибутку фермера. Прямий продаж потрібно супроводжувати придорожніми рекламними стендами, торговельними павільйонами, застосовувати продаж продукції з використанням електронної та звичайної пошти, телефону тощо.

Розвиток органічного виробництва забезпечує екологічні, економічні, соціальні вигоди. Невеликі та середні виробники в Україні, особливо у Львівській області та західних регіонах, дедалі активніше займаються вирощуванням органічної продукції, а торгові мережі створюють спеці-альні полиці та відкривають відділи, присвячені органічним товарам. Суспільство все більше замислюються про своє здоров'я і прагнуть бути соціально відповідальними. Проте основними причинами повільного розвитку внутрішнього ринку органічної продукції виступає низький рівень купівельної спроможності споживачів, оскільки екологічно чисті продукти, такі як овочі, фрукти, м'ясо та молочні вироби зазвичай значно дорожчі.

Попри значні труднощі, Україна має великий потенціал для виробництва органічної продукції, що може бути реалізовано через ефективне державне стимулювання. Це включає фінансову та пільгову підтримку, державне страхування, популяризацію органічної продукції серед

споживачів і виробників, а також підготовку кваліфікованих кадрів. Крім того, важливо посилити політичний діалог для залучення іноземних інвестицій і впровадження передових інноваційних технологій, що сприятиме розвитку органічного виробництва та просуванню української органічної продукції на міжнародному ринку.

Список використаних джерел:

1. Vashchenko, V. V. (2023). Rozvytok rynku orhanichnoi produktsii v Ukraini [The development of the market of orhanichnoi produktsii in Ukraine]. Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal - Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal, (3), 24–32. DOI: https://doi.org/10.32782/2786-765x/2023-3-4 [in Ukrainian].

2. Сичук, О. В. (2024). Діагностика розвитку ринку органічної продукції в Україні. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління, (15). https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-15-03-02

3. Nehoda, Yu., & Huz, M. (2023). Rynok orhanichnoi produktsii v Ukraini [Organic products market for in Ukraine]. Ekonomika ta suspilstvo - Economy and Society, (54), 1–7. Doi: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-34 [in Ukrainian].

УДК 366:502.131.1:60

БІОЕКОНОМІКА ЯК СУЧАСНА МОДЕЛЬ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Денис Лисак, студент 4-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Зіновій Березівський,** к.е.н., доцент
Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У XXI столітті перед людством постають нові виклики, пов’язані зі зміною клімату, вичерпанням природних ресурсів, поглибленням глобалізації та необхідністю переходу до сталого розвитку. Однією з відповідей на ці виклики стала концепція біоекономіки — нової моделі господарювання, що базується на

раціональному використанні біологічних ресурсів, інноваційних технологіях та принципах сталого розвитку.

Біоекономіка визначається як економічна діяльність, що використовує біологічні ресурси — рослини, тварин, мікроорганізми та біотехнології — для виробництва продуктів, енергії та послуг у спосіб, який зменшує негативний вплив на довкілля. Вона охоплює такі сектори, як сільське господарство, лісове господарство, рибальство, продовольча промисловість, енергетика на основі біомаси, фармацевтика та екологічні технології.

Умови глобалізації зумовлюють тісніші економічні, наукові та технологічні зв'язки між країнами, що сприяє швидшому поширенню біоекономічних практик. Розвинені країни активно інвестують у біотехнології та зелений бізнес, розробляють національні стратегії розвитку біоекономіки. Наприклад, Європейський Союз у своїй Біоекономічній стратегії визначає біоекономіку як один із ключових чинників сталого економічного зростання.

Біоекономіка має таку низку переваг:

- ✓ сприяння збереженню довкілля шляхом скорочення викидів парникових газів і зменшення залежності від викопних ресурсів;
- ✓ стимулювання інновацій у сфері біотехнологій, енергетики та аграрного виробництва;
- ✓ створення нових робочих місць у «зеленій» економіці;
- ✓ забезпечення продовольчої безпеки шляхом підвищення ефективності аграрного виробництва.

Однак розвиток біоекономіки супроводжується і певними викликами. Серед них — необхідність великих інвестицій у наукові дослідження та інфраструктуру, забезпечення етичних норм у використанні біотехнологій, а також запобігання надмірній експлуатації біоресурсів. У країнах, що розвиваються, виникають додаткові труднощі через нестачу технологій, фінансів та належного правового регулювання.

У сучасних реаліях важливим аспектом розвитку біоекономіки стає інтеграція цифрових технологій. Такі

напрями, як біоінформатика, цифрове моделювання біопроцесів, використання великих даних для оптимізації аграрного виробництва та застосування штучного інтелекту у сфері екологічного моніторингу, відкривають нові можливості для підвищення ефективності біоекономічних систем.

Важливо підкреслити, що перехід до біоекономіки також передбачає зміну суспільних цінностей: зростання свідомості щодо захисту довкілля, популяризацію етичного споживання та підвищення екологічної відповідальності серед громадян. Освіта і просвітницька діяльність у сфері біоекономіки мають стати одним із пріоритетів державної політики.

Успішна реалізація принципів біоекономіки може забезпечити не лише зростання національної економіки, а й зміцнення її конкурентоспроможності на міжнародній арені. Країни, що раніше почнуть інвестувати в біоекономічний розвиток, отримають стратегічні переваги у глобальній економіці майбутнього.

Таким чином, біоекономіка виступає не лише як модель сталого господарювання, але й як фундамент для формування нового типу суспільства — суспільства знань, інновацій та екологічної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Біоекономіка для Європи: стратегія для сталого зростання. – Європейська Комісія, 2018. URL: https://ec.europa.eu/research/bioeconomy (дата звернення 28.04.2025 р.)

2. Біоекономіка: концепції, напрями розвитку та роль у глобалізованому світі; за ред. О. В. Бородіна. Київ: НАН України, 2020. 312 с.

3. Стискович, М.І. Біоекономіка як фактор інноваційного розвитку: монографія. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2019. 248 с.

УДК 338.10

ОПТИМІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Дмитро Маймескул студент 2-го курсу ФУЕП
Науковий керівник**: Ігор Іваніцький,** к.е.н, доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Сільське господарство як одна із важливих галузей народногосподарського комплексу має низку специфічних особливостей, які сприяють більш глибокому застосуванню економіко-математичних методів. До цих особливостей можна віднести:

- невелику кількість продуктів, які виробляються, порівняну однорідність аграрних підприємств;
- використання основних виробничих ресурсів сільського господарства (землі, техніки, добрив, тощо) для отримання різноманітної продукції, що збільшує кількість можливих варіантів виробництва;
- вплив різноманітних чинників на результати виробництва, врахувати які без застосування персональних комп'ютерів неможливо;
- виявлення резервів аграрного виробництва за допомогою економіко-математичних методів.

Вказані особливості характеризують сільське господарство як галузь, де економіко-математичні методи у поєднанні з ЕОМ знаходять якнайширше застосування.

Основною умовою розвитку тваринництва є створення в господарствах міцної кормової бази, яка б забезпечувала сільськогосподарських тварин достатньою кількістю повноцінних кормів. До останніх відносяться продукти рослинного і тваринного походження, а також мінеральні речовини, які використовуються для годівлі сільськогосподарських тварин. Існує різноплановий асортимент кормів, який відрізняється між собою фізичними властивостями, хімічним складом, вмістом вітамінів. Біологічна цінність того чи

іншого корму залежить від вмісту в ньому поживних речовин, їх перетравності.

Організація науково обгрунтованої кормової бази в господарствах повинна забезпечити одержання такої кількості збалансованих кормів, які необхідні для повного задоволення потреб тваринництва при мінімальних затратах.

У господарствах повинні вироблятися всі види кормів: концентровані, соковиті, грубі і зелені. Заміна того чи іншого виду кормів не може бути проведена без впливу на продуктивність тварин. Тому при плануванні виробництва потрібно враховувати найбільш економічно ефективний набір кормів для кожного виду тварин, при найнижчій собівартості кормових одиниць. Таким чином, набір культур, які вирощуються в господарствах конкретної зони, повинен відповідати наступним вимогам:

1) необхідність найбільш повного забезпечення тварин кормами різного виду з відповідним співвідношенням поживних речовин;

2) забезпечення найповнішого виходу кормів з одиниці площі при мінімальних затратах на одиницю продукції.

Як відомо, необхідність поєднання різних галузей, в тому числі рослинницьких і тваринницьких, в кожному сільськогосподарському підприємстві обумовлена специфікою аграрного виробництва. В кожному господарстві необхідно розвивати ті галузі, які в даних умовах забезпечують найбільшу ефективність. Однак ефективність кожної галузі необхідно розглядати у поєднанні з іншими, оскільки в сільськогосподарських підприємствах вони між собою тісно пов’язані. Ефективність кожної з них залежить від цього взаємозв’язку. Разом з тим, оптимальне поєднання галузей дозволяє повніше використовувати наявну матеріально-технічну базу, трудові ресурси, сприяє рівномірному розвитку виробництва. Тому розвиток одних галузей у відриві від інших не може бути визнаний правильним. В таких випадках тільки комплексна задача, в яку введені всі галузі і виробничі ресурси

сільськогосподарського підприємства, дозволяє знайти оптимальний план його розвитку.

Критерій оптимальності в економіці – це показник, який характеризує з певних економічних позицій ефективність здійснення чи проходження певного економічного процесу, стан чи функціонування певної економічної системи. В складі оптимізаційної економіко-математичної моделі він виражає мету оптимізації об'єкта планування та управління і в процесі вирішення задачі приймає екстремальне значення. Математичний вираз критерію оптимальності в економіко-математичній моделі задачі прийнято називати цільовою функцією задачі. Необхідно зазначити, що проблема вибору критерію оптимальності виробництва на всіх рівнях народногосподарського комплексу є дуже складною.

Одним із цих критеріїв є максимум товарної продукції. У збільшенні товарної продукції зацікавлені як держава, так і кожне господарство, тому що збільшення виробництва товарної продукції буде сприяти, з одного боку, підвищенню рівня постачання продуктами харчування населення і збільшенню поставок сировини для переробної промисловості.

Список використаних джерел:

1. Гатаулін А.М., Гаврилов Г.В., Харитонова Л.А. Економіко-математичні методи в плануванні сільськогосподарського виробництва. – К.:Вища школа, 1989. – 456с.

2. Глущенко Д.П. Оптимізація організаційно-економічних параметрів кормовиробництва в умовах Степу України // Економіка АПК.- 2006.- №2.- С.35-37.

3. Попова В.В. Економіко-математичне обгрунтування виробничих можливостей АПК // Економіка АПК.- 2006.- №1.- С.72-82.

УДК 330.16(477):[355.4(470+57):(477)

ЕКОНОМІКА І ПРИРОДА УКРАЇНИ: НАСЛІДКИ ВІЙНИ

Інна Модна, студентка 6-го курсу ЦППК ОПП Економіка
Науковий керівник: **Георгій Черевко,** д.е.н., професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Війна в Україні вже забрала життя тисяч людей. Матеріальні збитки також величезні. Загалом з початку війни було знищено близько 24 тис. км доріг, 643 заклади охорони здоров'я, 1123 заклади освіти та 115 культових споруд. Усі втрати України, в тому числі: падіння ВВП, відтік робочої сили, призупинення інвестицій чи додаткових витрат на оборону вже складають 560-600 млрд. доларів. [5]. В значній мірі війна спричинила також знищення природних ресурсів і погіршення якості природного середовища.

Зрозуміло: чим довше триває війна, тим більше шкоди вона завдасть довкіллю, і тим більше негативних наслідків буде в майбутньому [2]. При цьому вже сьогодні можна оцінити, що найбільше забруднення буде в місцях, де фіксують більше випадків потенційної шкоди довкіллю внаслідок війни. Росіяни як варвари знищують усе, навіть не усвідомлюючи, що навколишнє середовище не визнає кордонів, а знищене – практично не відновлюється. Держекоінспекція зафіксувала уже більше 2500 злочинів проти довкілля та відповідних випадків завданої довкіллю шкоди. На сьогодні розрахунки ведуться за чотирма напрямками. Страждають повітря, вода, земля, рослини і тварини. Сума збитків через забруднення та засмічення земель на початок 2023 р. склала понад 845 млрд. грн, атмосферного повітря – 998 млрд. грн, водних об'єктів – 56 млрд. грн. Загальна сума – близько 1,9 трлн. грн [3].

За даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Екологічні збитки України від повномасштабної агресії РФ становлять 3 трильйони грн, частину природних ресурсів втрачено назавжди. Унаслідок дій

рф шкода природному розмаїттю України вже становить 600 видів фауни і 750 видів флори [1].

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну призвело до викидів майже 230 мільйонів тонн еквівалента вуглекислого газу. Тільки за останні дванадцять місяців ця сума зросла більш ніж на третину (31 відсоток) і тепер становить стільки ж, скільки річні викиди Австрії, Угорщини, Чехії та Словаччини разом узятих.

У 2024 році територію країни покривали пожежі, спричинені в основному війною. Площа, яка згоріла за останні дванадцять місяців, більш ніж удвічі перевищила середньорічну площу за попередні два роки й досягла 92100 га. Викиди від усіх пожеж, включно з лісами, зросли більш ніж удвічі до 25,8 мільйонів тонн CO2-еквіваленту, що на 118 відсотків більше середньорічного показника часів війни за попередні роки. Більшість цих пожеж виникли на лінії фронту або поблизу неї, або в прикордонних районах країни.

Неконтрольовані пожежі, спричинені погодними умовами, пов'язаними зі зміною клімату, призвели до величезного сплеску викидів вуглекислого газу, а також до знищення рослинності та інших поглиначів вуглецю. У новому аналізі говориться, що минулий рік був «тривожним прикладом» того, як зміна клімату та збройний конфлікт підсилюють один одного, підживлюючи цикл руйнування, спричинений глобальним потеплінням.

Оскільки бойові дії тривають, викиди від військових операцій неухильно зростали протягом останніх дванадцяти місяців, випереджаючи іншу основну категорію кліматичних витрат: відновлення зруйнованих будівель та інфраструктури. Після трьох років війни воєнні дії стали найбільшим джерелом викидів у навколишнє середовище шкідливих забруднюючих речовин.

Викопне паливо, що спалюється такими транспортними засобами, як танки та винищувачі, – основними споживачами дизельного палива та гасу – спричиняє більшість цих викидів у 74 мільйони тонн CO2-еквівалента. Хоча використання безпілотників стало більш помітним за останні дванадцять місяців, це не замінило використання артилерійських снарядів із високим вмістом вуглецю,

які мало сприяють зменшенню викидів, пов’язаних зі споживанням боєприпасів [4].

Посилення атак на енергетичну інфраструктуру призвело до 16-відсоткового збільшення викидів від цієї категорії конфлікту. Особливо сильно постраждала нафтова інфраструктура: за останні дванадцять місяців викиди зросли до 2,1 мільйона тонн CO2-еквівалента порівняно з 1,1 мільйона тонн CO2-еквівалента за попередні 24 місяці.

Не слід забувати і про кліматичні втрати війни. Враховуючи «соціальну вартість вуглекислого газу» в 185 доларів (178 євро) на тонну CO2-еквіваленту, відповідальність Росії після трьох років війни склала понад 42 мільярди доларів (40,3 мільярда євро) [4].

Виходячи з оцінки ситуації, отримати від Росії компенсацію за завдану шкоду буде не так просто…

Список використаних джерел:

1. Корогодський Ю. Екологічні збитки України від агресії РФ становлять 3 трлн грн. 2023. URL: https://lb.ua/society/2023/03/05/547928_ekologichni_zbitki_ukraini_vid.html

2. Омельчук О. Садогурська С. Природа та війна: як військове вторгнення Росії впливає на довкілля України. 2023. URL: https://ecoaction.org.ua/pryroda-tavijna.html?gclid=CjwKCAjwlJimBhAsEiwA1hrp5lLQ2ewae9GxWHwd6DqwtOx5sengLXBizoukg7DZ4fCLDvNRV HWkGBoCYT4QAvD_BwE.

3. Фінансовий клуб. Збитки довкіллю через війну сягають 1,9 трлн грн. 2023. URL: https://finclub.net/ua/news/zbytky-dovkilliu-cherez-viinu-siahaiut-1-9-trln-hrn.html.

4. Trzy lata wojny w Ukrainie: "Szkody środowiskowe nie znają granic". 2025. URL: https://pl.euronews.com/green/2025/02/24/trzy-lata-wojny-w-ukrainie-szkody-srodowiskowe-nie-znaja-granic.

5. Ukraina: Bezpośrednie szkody w wyniku wojny przekraczają już 105 mld dolarów. 2022. URL: https://www.wnp.pl/rynki/ukraina-uczelnia-bezposrednie-szkody-w-wyniku-wojny-przekraczaja-juz-105-mld-dolarow,585562.html.

УДК 606:33]:330.341.1

БІОЕКОНОМІКА ЯК ІНОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ЕКОНОМІКИ

Марта Небораць, студентка 6-го курсу ЦППК ОПП Економіка
Науковий керівник: **Ірина Черевко,** д.е.н., професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Гостра актуальність розвитку біоекономіки як інноваційної моделі економіки в Україні, як і в інших країнах не викликає жодних сумнівів. Тому, питання інноваційної економіки, в т.ч. біоекономіки активно досліджується українськими та зарубіжними вченими, серед яких: А.Абаєв, Ю.Бажал, В. Байдала, І.Баланюк, Д.Белл, В.Геєць, І.Лукінов, А.Чухно, Л.Федулова, О. Кучер, Л.Лимар, І.Макаренко, А.Поручник, В.Соловйов, М.Талавиря, О.Талавиря, Е.Тофлер, Дж.Філд, Ф.Фукуяма, Л.Яременко, Ф.Шарп, О.Шубравська, К.МакКормік, Т.Чайка, О.Яворська, М.Яремова та ін. Але проблеми та перспективи біоекономіки як моделі інклюзивного економічного розвитку з огляду на їх важливість і масштабність досліджені і висвітлені поки що явно недостатньо, що формує широке поле для подальших досліджень [2].

Хоча на сьогодні ще відсутня усталена єдина теоретико-методологічна концепція біоекономіки, дана стратегія розглядається в країнах ЄС як шлях до більш інноваційної, ресурсоефективної та конкурентоспроможної унікальної соціально-економічної моделі. Формуючи власну стратегію розвитку біоекономіки, варто за орієнтир брати європейську Стратегію біоекономіки, котра враховує досягнення економічних, соціальних та екологічних параметрів. В даному випадку необхідною є інноваційна політика, яка сприяє трансферу знань та технологій; впливає на напрями досліджень та визначення можливостей; управляє підприємницькими ризиками; впливає на формування ринку; мобілізує ресурси; формує правове поле; розвиває позитивні екстерналії, які

включають широке застосування зовнішніх ефектів при вирішенні екологічних проблем [1, с.31].

Правові та економічні умови для розвитку біоенергетики в Україні ще не створені. Основні напрямки державного регулювання біоенергетики, які могли б дати поштовх її розвитку: організаційно-правовий - має забезпечити формування довгострокової стратегії розвитку біоенергетики, створити досконалу законодавчу базу, прийняти довготривалу державну програму розвитку галузі, спрощення ліцензійного порядку, створення технічних умов та стандартів виробництва; фінансово-економічний - має включати заходи щодо формування привабливого інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій для будівництва заводів, створення податкових канікул як для виробників, так і для споживачів біопалива протягом певного періоду, надання їм інших преференцій на початкових етапах; техніко-технологічний - має бути направлений на обґрунтування схем територіального розміщення та встановлення оптимальних потужностей з виробництва енергії з біомаси, виявлення найкращих технологічних схем виробництва біопродукції, формування відповідного потенціалу сировинної бази [3, с. 133].

Список використаних джерел:

1. Баланюк І.Ф. Вплив розвитку біоекономіки на національну економіку. Інноваційна економіка. 2017, № 3-4. С.29-32.

2. Будякова О.Ю. Біоекономіка як вектор інклюзивного економічного розвитку в формуванні людського капіталу. Цифрова економіка та економічна безпека. 2023, Випуск 9(09) С.68-77.

3. Лимар В. В. Розвиток біоекономіки в Україні: інституціональний аспект.Виклики соціально-орієнтованої економіки в євроінтеграційних умовах: Матеріали міжнародної науковопрактичної конференції 23-24 квітня 2015 р., Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2015. С. 131-134.

УДК 637.1(100):[606:33

СВІТОВЕ ВИРОБНИЦТВО МОЛОКА І БІОЕКОНОМІКА

Андрій Пастернак, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Георгій Черевко,** д.е.н., професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

В контексті інтенсивного переходу людства на біоекономічний шлях розвитку особливий інтерес викликають тенденції у виробництві молока у світі як однієї із найбільш об'єктивно біоекономічних галузей економіки.

Деякі країни, що розвиваються, мають давні традиції виробництва молока, і молоко та молочні продукти відіграють важливу роль у харчуванні. Інші країни лише нещодавно значно збільшили виробництво молока. Більшість з перших зустрічаються в Середземномор'ї та на Близькому Сході, на Індостанському субконтиненті, у саванних регіонах Західної Африки, нагір'ї Східної Африки та в частині Південної та Центральної Америки. Навпаки, країни без давніх традицій виробництва молочної продукції розташовані в Південно-Східній Азії (включаючи Китай) і тропічних регіонах з високими температурами навколишнього середовища [1]. За останні три десятиліття світове виробництво молока зросло більш ніж на 59 відсотків. Зараз найбільшим у світі виробником молока є Індія з 22%. світового виробництва, за яким йдуть Сполучені Штати, Пакистан, Китай, і Бразилія.

Індія є найбільшим виробником молока у світі з виробництвом 208 984 429,87 тонн на рік. Сполучені Штати Америки займають друге місце з річним виробництвом 102 654 613,74. З виробництвом 59 666 000 тонн на рік, як не дивно - Пакистан є третім за величиною виробником молока [2].

Починаючи з 1970-х років, найбільше зростання виробництва молока відбувалося в Південній Азії, яка є основним фактором зростання виробництва молока в країнах, що розвиваються. Виробництво молока в Африці зростає повільніше, ніж в інших регіонах, що розвиваються, через

бідність і несприятливі кліматичні умови в деяких регіонах.[1]. Країни з найбільшим надлишком молока в порівнянні до внутрішніх потреб - Нова Зеландія, США, Німеччина, Франція, Австралія та Ірландія. Країни з найбільшим дефіцитом молока – Китай, Італія, Російська Федерація, Мексика, Алжир та Індонезія [2]. Основними чинники, які обмежуватимуть подальше зростання виробництва молока в Новій Зеландії, будуть наявність землі та зростаючі екологічні вимоги[3].

За останні десятиліття країни, що розвиваються, збільшили свою частку світового виробництва молока. Цей приріст здебільшого пов'язаний із збільшенням поголів'я сільськогосподарських тварин, а не збільшенням одиничної продуктивності. У багатьох країнах, що розвиваються, молочна продуктивність обмежена низькою якістю кормів, хворобами, обмеженим доступом до ринків і послуг, а також низьким генетичним потенціалом молочного стада та несприятливим для молочного скотарства кліматом[1].

Згідно з останніми прогнозами OECD-FAO, світове виробництво молока зростатиме в середньому на 1,6% на рік у 2020-2029 роках і досягне 997 мільйонів тонн у 2029 році. Це означає, що світове виробництво молока зростатиме швидше, ніж виробництво більшості інших сільськогосподарських продуктів [3].

Список використаних джерел:

1. Chmielewski Ł. Gdzie produkuje się najwięcej mleka na świecie? 2021. URL: https://www.farmer.pl/produkcja-zwierzeca/bydlo-i-mleko/gdzie-produkuje-sie-najwiecej-mleka-na-swiecie,103396.html

2. Światowa produkcja mleka według krajów. URL: https://pl.atlasbig.com/krajow-wedlug-produkcji-mleka

3. W 2029 r. światowa produkcja mleka zbliży się do miliarda ton. 2020. URL: https://foodfakty.pl/w-2029-r-swiatowa-produkcja-mleka-zblizy-sie-do-miliarda-ton

УДК 639.3/639.6:[606:33

АКВАКУЛЬТУРА В БІОЕКОНОМІЦІ

Назар Проць, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ірина Черевко,** д.е.н., професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Аквакультура — це контрольоване вирощування або розведення риби, ракоподібних і водних рослин. Мета полягає в тому, щоб створити джерело водної їжі та комерційних продуктів таким чином, щоб підвищити доступність, одночасно зменшуючи шкоду навколишньому середовищу та захищаючи різноманітні водні види. Існує кілька різних типів аквакультури, кожен з яких має різний ступінь стійкості [3]. Зростання світового населення та доходів продовжуватимуть збільшувати попит на рибу. І оскільки рівень вилову диких морепродуктів залишається практично незмінним, усе зростання виробництва морепродуктів відбувається завдяки аквакультурі. Хоча аквакультура стикається з такими проблемами, як морські воші та забруднення, багато учасників галузі активно працюють над вирішенням цих проблем [3].

Наразі існують чотири основні підходи до аквакультури: прибережні відкриті загони, експериментальні офшорні відкриті загони, «закриті» наземні системи та «давні» відкриті системи [3].

Існує кілька типів аквакультури, кожна з яких має власний вплив на навколишнє середовище, починаючи від стійких і закінчуючи дуже проблемними. Морська аквакультура (яку часто називають аквакультурою відкритого океану або аквакультурою відкритої води) розглядається як нове джерело економічного зростання, але вона ігнорує низку екологічних та етичних проблем кількох компаній, які контролюють величезні ресурси шляхом приватизації. Морська аквакультура може поширювати хвороби, сприяти нестійким методам годівлі риби, спричиняти вивільнення біологічно небезпечних матеріалів, заплутувати дику природу та призводити до втечі риби. Втеча

риби відбувається, коли вирощена риба втікає в навколишнє середовище, завдаючи значної шкоди популяціям дикої риби та всій екосистемі. Історично такого не було, якщо відбувалися втечі, але коли справа доходить до спілкування та мотивації, вони трапляються. Одне нещодавнє дослідження показало, що 92% усіх втеч риби походять із морських рибних ферм [2]. Морська аквакультура є капіталомісткою та фінансово нерентабельною у своїй нинішній формі.

У прибережній аквакультурі також існують проблеми з утилізацією відходів і стічних вод. В одному прикладі було виявлено, що прибережні споруди щодня викидають 66 мільйонів галонів стічних вод, включаючи сотні фунтів нітратів, у місцеві гирла рік [3].

Зрівноважена аквакультура може стати ключем до прогодування нашого зростаючого населення. Наразі 42% морепродуктів, які ми споживаємо, надходять із ферм, але ще немає правил щодо того, що вважається «хорошою» аквакультурою [3]. Аквакультура виробляє 52% споживаної продукції водних тварин, тоді як марикультура генерує 37,5% цієї продукції та 97% світового врожаю водоростей. Однак збереження нижчих викидів парникових газів (ПГ) залежатиме від ретельно продуманої політики, оскільки аквакультура морських водоростей продовжує розширюватися. Пов’язуючи доставку продуктів марикультури з можливостями скорочення викидів парникових газів, автори стверджують, що галузь аквакультури може розробити кліматично розумні практики, які створюють стійкі екологічні, соціальні та економічні результати в довгостроковій перспективі [3].

Аквакультура робить значний внесок у постачання продовольства, і тому вона повинна здійснюватися стійким способом. Зокрема, Oceanic Food розглядає різні технології закритих систем, включаючи рециркуляційні резервуари, канали, проточні системи та внутрішні ставки. Ці системи використовуються для багатьох видів риб, ракоподібних і водних рослин. Незважаючи на те, що замкнуті системи аквакультури мають очевидні переваги (для здоров’я та інші),

ми також підтримуємо зусилля, спрямовані на уникнення недоліків аквакультури з відкритим циклом для навколишнього середовища та харчової безпеки [4].

За останні п’ять років галузь аквакультури зменшила свій вуглецевий слід шляхом поступового освоєння нових виробничих систем, які зменшили викиди парникових газів, скоротили споживання прісної води на одиницю продукції, удосконалили практику управління кормами та запровадили нові методи ведення сільського господарства [1]. Це дослідження доводить, що хоча аквакультура все ще зазнає певної шкоди навколишньому середовищу, загальна тенденція спрямована на більш стійку галузь.

Список використаних джерел:

1. Boyd, C., D'Abramo, L., Glencross, B., David C. Huyben, D., Juarez, L., Lockwood, G., McNevin, A., Tacon, A., Teletchea, F., Tomasso Jr, J., Tucker, C., Valenti, W. 2020. Osiągnięcie zrównoważonej akwakultury: perspektywy historyczne i obecne oraz przyszłe potrzeby i wyzwania. Dziennik Światowego Towarzystwa Akwakultury. Wiley Biblioteka internetowa. URL: https://doi.org/10.1111/jwas.12714**.**

2. Føre, H. i Thorvaldsen, T. Analiza przyczynowa ucieczki łososia atlantyckiego i pstrąga tęczowego z norweskich hodowli rybnych w latach 2010-2018. Akwakultura, tom. 532. 2021. URL:https://doi.org/10.1016/j.aquaculture.2020.736002.

3. Jones, R., Dewey, B. i Seaver, B. Akwakultura: dlaczego świat potrzebuje nowej fali produkcji żywności. Światowe Forum Ekonomiczne. 2022. URL: https://www.weforum.org/agenda/2022/01/aquaculture-agriculture-food-systems/.

4. Zrównoważona akwakultura. 2022. URL: https://oceanfdn.org/pl/zr%C3%B3wnowa%C5%BCona-akwakultura/.

УДК 330.15:620.9(477)

БІОЕКОНОМІКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Роман Римар, аспірант 1-го року навчання ФУЕП
Науковий керівник: **Ганна Сиротюк**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Сучасний геополітичний ландшафт зумовлений екстраординарними зовнішньополітичними викликами, військовим станом та структурними деформаціями економіки надає значний імпульс руху в сторону альтернативних джерел енергії та диверсифікації її постачання. Військові дії та спричинене ними руйнування централізованої енергетичної інфраструктури виводять забезпечення енергетичної безпеки, незалежності та сталості розвитку на першочергове стратегічне значення для України. Трансформація традиційних енергетичних систем у напрямку сталого розвитку з систематичним використання біологічних ресурсів дозволяє говорити про важливе місце біоенергетики, як складової більш ширшого поняття біоекономіки, в економічній системі.

Останніми роками значний поштовх в розвитку отримали сонячна генерація електроенергії, вітрогенерація та біоенергетичні технології. Попри значну конкуренцію з боку перших двох в частині виробництва електроенергії – саме біоенергетика, як невід'ємна частина більш широкого поняття біоекономіки, дозволяє забезпечити комплексне, стабільне, системне та передбачуване постачання палива, теплової, електричної енергії інтегруючись у вже існуючу інфраструктуру, а за умов функціонування економіки в умовах військового стану різні види біоенергії слід розглядати як важливий стратегічний ресурс [1].

Використання біоенергетичних технологій, які широко використовують місцеву сировину біологічного походження, а саме відходи тваринництва, побічну продукцію рослинництва,

спеціалізованих енергетичних культур та відходів харчової промисловості вже сьогодні дозволяє оцінити енергетичний потенціал України на рівні 26 млн. т. н.е. на рік, а до 2050 року це значення може збільшитись до 44 млн. т. н.е. При цьому найбільшими складовими енергетичного потенціалу біомаси є залишки сільськогосподарського виробництва – 42%, деревна біомаса та енергетичні рослини – 20%, а також біогаз з різних видів біомаси – 25% [2].

Варто зазначити, що попри руйнівний вплив воєнного конфлікту на всі рівні виробництва енергії, Україна має високий потенціал не лише в постачанні біомаси, але і створенні додаткової вартості шляхом виробництва біоетанолу, біодизелю, біогазу, біометану та твердого біопалива. Так, наприклад, замістити до 9 млрд. $м^3$ природного газу на рік можна тільки за рахунок відходів аграрного сектору [1].

Таким чином ефективне використання біомаси може дати значний поштовх для створення нової моделі енергогенерації, яка може формуватись вже на рівні громад та матиме розподілений характер, що сприятиме створенню децентралізованої енергетичної та економічної системи з високими показниками стійкості. Проте повне та всебічне розкриття потенціалу біоенергетичного сектору можливе лише за рахунок усунення перепон та повної та різносторонньої підтримки держави. Одним з проявів такої підтримки є прийнята “Енергетична стратегія України до 2050 року”, яка серед іншого передбачає ряд заходів з поглиблення диверсифікації джерел і шляхів постачання енергоресурсів, зниження рівня імпортозалежності до 30%, кліматичну нейтральність енергетичного сектору, забезпечення можливості експорту біометану та сприяння його виробництву, покращення можливостей для торгівлі енергоресурсами [3].

Аналізуючи поточний стан та міжнародний досвіт впровадження принципів біоекономіки в сфері енергетики слід згадати і деякі перешкоди: необхідність подальшого врегулювання законодавчої бази, забезпечення відповідності міжнародним стандартам кінцевих продуктів, необхідність

подальших досліджень та вдосконалення технологічної бази, а також збільшення інвестицій.

Отже розвиток біоенергетики має розглядатись водночас як важлива галузь енергетики, так і органічна частина економіки в цілому. Посилення ролі біомаси у виробництві енергії сприятиме становленню біоекономіки в Україні через підвищення використання біоресурсів, формування замкнених виробничих циклів з використанням міждисциплінарних інновацій, зменшення шкідливого впливу на довкілля, збільшення кількості робочих місць, зростання економічної диверсифікації. Наразі біоекономічний підхід до забезпечення енергетичної незалежності перебуває у стадії формування і Україна перебуває лише на початку цього шляху. Попри досить велику кількість біомаси та перспективи збільшення її кількості необхідне впровадження біотехнологічних інновацій, подальше спрощення ведення діяльності в цій галузі та збільшення кількості фахівців, які зможуть забезпечити сталий поступ у впровадженні принципів біоекономіки в енергетичній сфері.

Список використаних джерел:

1. Коломієць Т.В. Розвиток виробництва біопалива в Україні під час військового стану. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 63. С. 139–144. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-55

2. Гелетуха Г.Г., Желєзна Т.А., Кучерук П.П., Драгнєв С.В. Аналіз перспективних напрямків використання енергетичного потенціалу біомаси України. *Теплофізика та теплоенергетика*. 2023. Т. 45, №2. С. 77–85. DOI: https://doi.org/10.31472/ttpe.2.2023.9

3. Звіт про стратегічну екологічну оцінку. Міністерство економіки України. URL: https://mev.gov.ua/sites/default/files/2024-12/zvit-seo.pdf (дата звернення: 26.04.2025).

УДК 330.35:338.439

ДОСЛІДЖЕННЯ БІОЕКОНОМІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Ігор Стахів, аспірант 2-го року навчання ФУЕП
Науковий керівник: **Ганна Сиротюк**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Сучасний розвиток економічних систем зумовлює необхідність переорієнтації на моделі сталого зростання. Тут визначальну роль відіграє біоекономіка, яка поєднує в собі використання біологічних ресурсів, інноваційних технологій та екологічних підходів до виробництва і споживання. Її пріоритети визначають напрямки реформування господарської діяльності, спрямованої на збереження природних ресурсів, підвищення економічної ефективності та зміцнення продовольчої безпеки.

Біоекономіка, згідно з визначенням на Глобальному саміті з біоекономіки – це виробництво, використання, збереження та регенерацію біологічних ресурсів, включаючи відповідні знання, науку, технології та інновації для забезпечення стіи ких рішень (інформація, продукти), процеси та послуги) всередині та в усіх секторах економіки, а також забезпечення переходу до стійкої економіки [1].

Метою біоекономічної трансформації соціально економічних систем є перехід до інноваційної економіки з низьким рівнем викидів CO_2, узгодження вимог щодо розвитку сталого сільськогосподарського виробництва, забезпечення продовольчої безпеки та сталого використання відновлюваних біологічних ресурсів для промислових цілей, забезпечуючи при цьому збереження біорізноманіття та охорону навколишнього природного середовища. Традиційно до біоекономічного сектору відносять сільське та лісове господарство, рибальство та харчову промисловість разом із традиційними галузями, пов’язаними з використанням біомаси, такими як паперова та

целюлозна промисловість, а також частину хімічної, біотехнологічної та енергетичної промисловості [2].

До ключових принципів біоекономіки можна віднеси:

- раціональне використання ресурсів;
- інноваційність;
- збереження біорізноманіття;
- економічна і соціальна стійкість.

У сучасних економічних системах біоекономіка стає фактором, що забезпечує зменшення залежності від викопних ресурсів та адаптацію до кліматичних змін.

Аналізуючи досвід країн Європейського Союзу та інших провідних держав, можна виділити такі біоекономічні пріоритети [3]:

1. Стимулювання сталого сільського господарства. Розвиток органічного землеробства, впровадження прецизійного сільського господарства, використання біодобрив і біопестицидів забезпечують підвищення врожайності без шкоди для довкілля.

2. Розвиток біоенергетики, яка є важливою альтернативою традиційним енергоносіям. Використання біомаси як джерела енергії сприяє зменшенню викидів парникових газів і енергетичній безпеці.

3. Впровадження біотехнологій, що дозволяють створювати нові види продуктів, матеріалів та лікарських засобів з меншим екологічним слідом. Генетичні модифікації, ферментаційні процеси та синтетична біологія відкривають нові можливості для промисловості.

4. Формування політик циркулярної економіки. Економічні системи орієнтуються на мінімізацію відходів і максимальне використання ресурсів. Біоекономіка підтримує цей підхід, створюючи продукти, які легко переробляються та повертаються в біологічний цикл.

5. Інвестиції в дослідження і розвиток. Інноваційна діяльність є рушійною силою біоекономічного розвитку. Підтримка наукових досліджень і розробок у сфері

біотехнологій, аграрних інновацій та екологічних рішень є необхідною умовою сталого зростання.

Україна має значний потенціал для розвитку біоекономіки завдяки природним ресурсам, розвиненому аграрному сектору та науковій базі. Основними напрямками реалізації біоекономічних пріоритетів в Україні є: розвиток біоенергетичних проектів (біогазові установки, біомасові котельні); стимулювання органічного виробництва; підтримка стартапів у сфері біотехнологій; інтеграція принципів циркулярної економіки у виробничі процеси; формування системи підготовки кадрів для біоекономічних галузей.

Враховуючи євроінтеграційні прагнення України, орієнтація на європейські підходи до розвитку біоекономіки відкриває нові можливості для залучення інвестицій та підвищення конкурентоспроможності на світових ринках.

Біоекономічні пріоритети є визначальними для формування ефективних і стійких економічних систем майбутнього. Вони сприяють екологізації виробництва, посиленню продовольчої безпеки, збереженню довкілля та економічному зростанню. Для України важливим є активне впровадження біоекономічних принципів, орієнтованих на інновації, сталий розвиток та інтеграцію у світові економічні процеси.

Список використаних джерел:

1. Bioeconomy is a catalyst for agrifood systems transformation to greater sustainability. FAO. URL: https://www.fao.org/newsroom/detail/FAO-bioeconomy-agrifood-systems-science-innovation-forum2023/en (дата звернення 20.04.2025).

2. European Commission. Directorate-General for Research and Innovation. Review of the 2012 European Bioeconomy Strategy. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2018.

3. Рогач С.М. Європейський досвід розвитку аграрного сектору на біоекономічних засадах. *Приазовський економічний вісник*. DOI: https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-4-35.

УДК 330.322:631

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Соломія Степчук, студентка 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Руслана Магійович**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

На макроекономічному рівні інвестиції відіграють ключову роль в розвитку національної економіки, сприяють зростанню її потенціалу та позитивно впливають на: оновлення матеріально-технічної бази підприємств, зокрема й у невиробничій сфері, що забезпечує їхню сучасність та ефективність; прискорення науково-технічного прогресу, завдяки впровадженню інновацій і новітніх технологій; формування потужної сировинної бази, необхідної для сталого функціонування виробництва; підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, що дозволяє займати стабільні позиції на внутрішньому та зовнішньому ринках; зменшення витрат на виробничі процеси та логістику, що підвищує економічну ефективність діяльності; сприяння розв'язанню соціальних питань, зокрема зниження рівня безробіття та покращення добробуту населення [3].

Інвестиційна привабливість сільськогосподарських підприємств – це сукупність характеристик і умов, які визначають доцільність та вигідність вкладення інвестицій у ці підприємства з точки зору потенційних інвесторів. Вона відображає здатність підприємства забезпечити прибутковість інвестицій, мінімізувати ризики та гарантувати стабільний розвиток у майбутньому. Тобто, інвестиційна привабливість – це показник того, наскільки сільськогосподарське підприємство є перспективним, надійним та вигідним для вкладення коштів [1].

Але на сьогодні аграрний сектор економіки України гостро потребує значних обсягів інвестицій. Війна спричинила негативні наслідки: руйнування виробничого потенціалу галузі,

погіршення стану земельних ресурсів і зниження продуктивності аграрного виробництва. Вихід із цієї ситуації можливий лише за умови не просто відновлення інвестиційної активності, а її значного посилення – з метою не тільки надолуження втрат, але й покриття поточних потреб у фінансових ресурсах. Складність і багатовимірність проблеми інвестування в аграрному секторі зумовлені тим, що вона охоплює інтереси всіх учасників господарського процесу [4].

До основних чинників, що формують інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств, належать: фінансова стійкість (прибутковість, ліквідність, платоспроможність); ефективне використання ресурсів (земельних, трудових, технічних); технічна та технологічна оснащеність; рівень управлінської компетентності; ринкові перспективи збуту продукції; наявність державної підтримки або програм розвитку аграрного сектору; прозорість ведення бізнесу та звітності; стабільність зовнішнього середовища (законодавча, економічна, політична). Як зазначає Я.І. Костецький, "роль інвестиційного розвитку в структурі аграрного сектору полягає в капіталізації та удосконаленні основних чинників виробництва шляхом покращення виробничих процесів, технологій та організації праці" [2].

Отже, підвищення інвестиційної привабливості підприємств галузі охоплює комплекс заходів, спрямованих на створення сприятливого середовища для залучення капіталу. До основних напрямів підвищення привабливості інвестування належать:

- підвищення ефективності управління. Саме оптимізація організаційної структури, впровадження сучасних методів менеджменту та цифрових технологій дозволяють підвищити прозорість і контроль над діяльністю підприємства, що важливо для потенційних інвесторів;
- фінансова стабільність і прозорість звітності. Забезпечення стабільного фінансового стану, ведення відкритої та достовірної фінансової звітності сприяє формуванню довіри з боку інвесторів;

- модернізація матеріально-технічної бази. Оновлення сільськогосподарської техніки, впровадження енергоефективних технологій та автоматизація виробництва підвищують продуктивність і знижують витрати, що позитивно впливає на інвестиційну привабливість;

- диверсифікація джерел фінансування. Використання альтернативних джерел фінансування (грантів, програм державної підтримки, аграрних розписок тощо) знижує залежність від банківського кредитування і відкриває нові можливості для розвитку;

- поліпшення екологічної та соціальної відповідальності. Дотримання принципів сталого розвитку, екологічна безпека виробництва та участь у соціальних проєктах формують позитивний імідж підприємства в очах інвесторів;

- маркетингова стратегія та бренд. Активне просування продукції на внутрішніх і зовнішніх ринках, розвиток бренду підприємства, участь у виставках і галузевих форумах сприяють зростанню його конкурентоспроможності;

- правова та інституційна підтримка. Встановлення прозорих і стабільних правових умов для інвестування, сприяння органів влади у розвитку аграрного сектору створює сприятливе середовище для інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Івахненко І. С. Інвестиційна діяльність в Україні: сучасний стан та можливості її активізації. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 2. С. 7–9.

2. Костецький Я. І. Новітня парадигма розвитку аграрного сектору України: дис. д-ра екон. наук : 08.00.03. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 473 с.

3. Мацибора Т. В. Інвестиційний потенціал аграрного сектору України: формування та розвиток. Економіка АПК. 2020. № 6. С. 49–58.

4. Нечипорук О. В. Проблема залучення іноземних інвестицій в Україні під час війни. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 54. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-6

УДК 606:33]:633.85

БІОЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ВИРОЩУВАННЯ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР

Ігор Тарасов, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Георгій Черевко,** д.е.н., професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Приблизно 73% рослинних жирів, що виробляються у світі, отримують з однорічних олійних рослин, до яких належать види сільськогосподарських рослин, що накопичують у своїх органах щонайменше 15-20% жиру. Жир, отриманий з рослин, переробляється для харчових цілей або використовується в різних галузях техніки. Харчові жири використовуються як харчові олії або є сировиною для виробництва маргарину, кондитерських виробів, хлібобулочних виробів та консервів.

Діпазон технічного застосування рослинних жирів є ще ширший [1]. Вони є основною сировиною для виробництва мила та мийних засобів, а також лаків, олійних фарб та емаль, у виробництві лінолеуму та клейонки, для змащування пряжі та просочення тканин, застосовують у косметичній промисловості, для для прання, фарбування та обробки тканин, для дублення шкіри, для виробництва клеїв, шпаклівок, пластмас та ізоляційних мас, а також гнучких та м'яких гум. Вони використовуються в металургії та ливарному виробництві при загартуванні сталі, прокатці листового металу та формуванні металургійних виливків, для очищення різних мастильних матеріалів та виробництва мийних засобів (детергентів), для виробництва мазей та лосьйонів, а також у медицині як ліки. Вони входять до складу багатьох засобів захисту рослин як речовини, що підтримують дію деяких пестицидів. Наразі рослинні олії набувають найбільшого технічного значення як альтернативне, екологічно чисте паливо для двигунів внутрішнього згоряння (біодизель, біопаливо).

Після віджиму олії з олійного насіння отримують макуху, а після екстракції олії за допомогою органічних розчинників –

шрот. Якість олійного насіння оцінюється на основі загального вмісту жиру та жирних кислот, загального вмісту та складу органічного азоту, вмісту інших органічних сполук, складу глюкозинолатів та мінерального складу золи.

Макуха та шрот з олійних рослин, вирощених у нашій країні, є інгредієнтами у виробництві концентрованих кормів для сільськогосподарських тварин, з високим вмістом білка - біля 30% та жиру - біля 10%, або як сировина для деяких секторів харчової та фармацевтичної промисловості. Як кулінарні спеції використовуються насіння гірчиці, насіння чорної гірчиці та бруски білої гірчиці. У свою чергу, мак використовується для безпосереднього вживання або як добавка до хлібобулочних та кондитерських виробів [3].

Окрім жиру, олійні рослини також містять інші цінні інгредієнти для різних цілей: мак - алкалоїди, льон і пальма — віск різних видів. Ерукова кислота, небажана в харчових оліях, у вигляді своїх похідних використовується як компонент мийних засобів, поверхнево-активних речовин, пластифікаторів, фотоматеріалів, магнітних стрічок. Крім того, похідні цієї кислоти є добавками до косметики, фармацевтичних препаратів, чорнила, паперу, мастильних матеріалів та текстилю. Тому ведеться робота з виведення сорту ріпаку з високим вмістом ерукової кислоти та низьким вмістом глюкозинолатів [3].

Солома більшості олійних рослин не підходить для корму чи підстилки, оскільки вона дерев'яниста та тверда або містить отруйні алкалоїди (прикладом є мак). На фермах її можна переробляти на компост. Він також підходить для виробництва паперу, будівельних, ізоляційних та меблевих плит, а в хімічній промисловості — для виробництва фурфуролу.

Багато олійних рослин вирощують на зелений корм як озимі проміжні культури (ріпак, ріпа) або стерньові культури (соняшник, біла гірчиця, редька олійна).

Наразі ріпакова олія, окрім своєї найвищої цінності для здоров'я, має дуже високу корисну цінність, зокрема: вона дуже довго залишається свіжою та довше стабільна, ніж інші олії, при смаженні за високих температур.

З понад 200 видів олійних рослин, що культивуються у світі, лише невелика частина має більше економічне значення для виробництва рослинних жирів: пальми (олійні та кокосові), соєві боби, ріпак, соняшник, арахіс та оливкове дерево, бавовник, льон, кунжут, рицина, сім'янок сафлору та зародки кукурудзи. Менше економічне значення у виробництві рослинних жирів мають пальма бабассу, какао-дерево, тунгове дерево та коноплі. Жири отримують і з іншої сировини [2], наприклад, гарбузове насіння.

Сфера діяльності олійно-жирових заводів включає: закупівлю та переробку олійного насіння на олії, рафінування олій та виробництво маргарину та інших затверділих жирів. Пропозиція галузі для домогосподарств включає харчові олії у пляшках, різні види маргарину та кулінарні жири.

Таким чином, рослинні жири є важливим компонентом їжі людини, відновлюваною сировиною для промисловості, зокрема для виробництва технічних масел та палива, тобто в цілому вирощування олійних культур і переробка його продукції є важливими галузями сучасної біоекономіки і джерелом формування продовольчої безпеки.

Список використаних джерел:

1. Jasińska Z., Kotecki A. (red.). Szczegółowa uprawa roślin. T. 2, WAR, Wrocław, 1999. S.365-366.

2. Kapusta F. Przemiany bazy surowcowej przemysłu olejarskiego w Polsce. Prace Naukowe, 917, Technologia, 8, Wrocław, Wyd. AE, 2001. S.33-40.

3. Kapusta Fr. Znaczenie roślin oleistych dla człowieka, rolnictwa i kraju. 2012. URL: https://www.portalspozywczy.pl/zboza/artykuly/znaczenie-roslin-oleistych-dla-czlowieka-rolnictwa-i-kraju,77835. html

УДК 338.43.02:[606:33(438)

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ГАЛУЗІ БІОЕКОНОМІКИ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ

Ростислав Тимоч, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Георгій Черевко,** д.е.н., професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Підтримка фермерів у Польщі реалізується через різноманітні програми, спрямовані на допомогу розвитку фермерських господарств та підвищення їх конкурентоспроможності. Ці програми фінансуються з державного бюджету та фондів ЄС і включають як гранти, так і позики на пільгових умовах. Завдяки їм фермери можуть модернізувати свої господарства, інвестувати в нові технології та дбати про довкілля.

Агентство з реструктуризації та модернізації сільського господарства (APiMP) (Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa - ARiMR) є ключовим гравцем у сфері підтримки фермерів у Польщі. Її завданням є реалізація програм підтримки, спрямованих на покращення фінансового стану та конкурентоспроможності фермерських господарств. ARiMR також забезпечує навчання та інформацію для фермерів, що є важливим елементом для забезпечення форми підтримки. У рамках своєї діяльності ARiMR організовує конкурси, які оголошуються на сайті агентства. Варто зазначити, що сільськогосподарські субсидії, які надає ARiMR, часто пов’язані з конкретними цілями, такими як модернізація ферм або проекологічна діяльність.

Сільськогосподарські субсидії різноманітні та пристосовані до різних потреб фермерів. У Польщі існує кілька основних типів субсидій, які можуть бути призначені на основі конкретних критеріїв. Ці програми є частиною ширшої політики підтримки аграрного сектору в рамках Спільної аграрної політики Європейського Союзу.

Серед найпопулярніших програм підтримки – субсидії на модернізацію ферм, премії для молодих фермерів та підтримка органічних ферм. Кожна з цих програм має свої особливі вимоги до заявки та критерії прийнятності, тому для фермерів важливо уважно ознайомитися з умовами, щоб успішно подати заявку на доступні кошти.

Субсидії для молодих фермерів є одним із найважливіших елементів підтримки, спрямованої на заохочення молоді до сільськогосподарської діяльності. За цією програмою молоді фермери можуть отримати фінансування до 200 тис. злотих. злотих, що є значним фінансовим вливанням для початку бізнесу. Ця підтримка особливо важлива в контексті зменшення кількості молоді, яка працевлаштовується у сільському господарстві. Ця програма орієнтована в основному на людей віком до 40 років, які ведуть сільськогосподарський бізнес не менше 5 років. Окрім фінансової підтримки, молоді фермери можуть розраховувати на консультації та навчання.

Модернізація ферм – ще один ключовий напрямок, де фермери можуть претендувати на отримання дотацій. Програми підтримки модернізації спрямовані на підвищення конкурентоспроможності фермерських господарств через інвестиції в сучасні технології та інфраструктуру. Фермери можуть отримати фінансову підтримку для реалізації проектів, які сприяють підвищенню ефективності виробництва та зниженню операційних витрат.

У рамках дотації на модернізацію ферм фермери можуть подати заявку на отримання фінансування для придбання нового обладнання, будівництва нових об’єктів або модернізації існуючих. Варто зазначити, що ця програма користується великим інтересом, що часто призводить до сильної конкуренції під час прийому заявок.

Підтримка органічних господарств стає все більш важливим елементом сільськогосподарської політики в Польщі. Ці програми спрямовані на сприяння сталому розвитку та захисту навколишнього середовища шляхом підтримки екологічних практик у сільськогосподарському виробництві.

Органічні фермери можуть розраховувати на фінансування до 65% допустимих витрат, що суттєво знижує витрати на виробництво.

Органічні господарства, які вирішують брати участь у програмах підтримки, повинні відповідати певним стандартам щодо органічного виробництва, що особливо важливо в контексті зростаючого інтересу споживачів до органічної продукції. Завдяки цьому фермери можуть розраховувати на кращі ціни на свою продукцію та більший інтерес з боку ринку.

Інвестиції у відновлювані джерела енергії (ВДЕ) – ще один напрямок, куди спрямована фінансова підтримка фермерів. Ці програми спрямовані на підвищення енергоефективності ферм і зменшення їх впливу на навколишнє середовище.

З огляду на мінливий сільськогосподарський ринок і зростаючі вимоги до захисту навколишнього середовища, підтримка фермерів у формі програм субсидій стає важливою для забезпечення стабільності сектора. Ці програми не лише допомагають модернізувати ферми, а й сприяють сталому розвитку та технологічним інноваціям у сільському господарстві.

Майбутнє програм підтримки виробників сільськогосподарської продукції, безумовно, буде пов’язане з подальшим розвитком екологічної політики та прагненням до підвищення енергоефективності ферм. Фермери, які скористаються наявними субсидіями, матимуть можливість розвивати свої господарства та краще адаптуватися до мінливих умов ринку.

Список використаних джерел:

1. Tymon M. Jakie są najpopularniejsze programy wsparcia dla rolników? URL: 2024 https://poradnik-row.pl/jakie-sa-najpopularniejsze-programy-wsparcia-dla-rolnikow/.

УДК 606:33]:574.4

БІОМАСА В БІОЕКОНОМІЦІ: ПЕРЕВАГИ І ПРОБЛЕМИ

Михайло Федорів, студент 5-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Ірина Черевко,** д.е.н., професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Біомаса, в принципі, є відновлюваною. Рослини відростають, тому їх спалювання можна вважати відновлюваною енергією за визначенням. Якщо подивитися на баланс викидів CO2, він також виглядає як нульовий: рослина видобуває вуглекислий газ шляхом фотосинтезу, вивільняє кисень назад в атмосферу, щоб тварини могли дихати, і накопичує вуглець у своєму тілі – у листі або стовбурі дерева. Зрізаючи та спалюючи цю рослину, ми повертаємо в атмосферу атом вуглецю у формі CO2, який був там до того, як рослина його поглинула. Здається, що все гаразд.

Але справжня проблема криється в деталях. Уявімо, що у нас є гектар лісу, повний столітніх дерев. Скільки тонн вугілля застрягло в цьому лісі? Ми визначимо, що деревина з цих дерев є відновлюваною, тому ми її зрубаємо та спалимо, а заодно посадимо нові дерева. Але знадобиться ще 100 років, перш ніж цей резервуар вуглецю заповниться до такої ж або подібної міри. Тим часом, протягом цих 100 років, у нас в атмосфері та океанах стало більше вуглекислого газу. Тож якщо ми думаємо про захист клімату на горизонті 20-30 років, це точно не джерело енергії без викидів.

Так, за деякими оцінками, біомаса, на одиницю енергії, може бути такою ж вуглецевоємною, як і вугілля, або навіть більшою [1]. Що це передбачає? У нас є ліс, який росте вже багато років і є резервуаром вуглецю. Приходить чоловік і вирубує ліс, бо йому потрібні дрова, паливо або місце для вирощування корів чи щось інше. На цьому етапі тонни вуглецю, що зараз замкнені в цих деревах, повинні бути спрямовані кудись ще. Тобто, в атмосфері та океанах. Таким чином, ми насичуємо інші резервуари вуглецю в

навколишньому середовищі. Крім того, вуглець міститься не лише в деревах та рослинності. Коли ми знищуємо ліс, вуглець у ґрунті також окислюється. Чим більше цих лісів ми вирубуємо, тим більше вуглекислого газу потрапляє в атмосферу, тим самим прискорюючи зміну клімату.

Окрім викидів, ми також повинні пам’ятати про кризу біорізноманіття та необхідність захисту лісових та водно-болотних екосистем. Значну їх частину слід повністю виключити з господарського використання. Але деревина потрібна, і ніхто не каже, що ми повинні взагалі припинити її використовувати.

Ми також можемо використовувати біомасу як беземісійну та відновлювану сировину для хімічної промисловості, замінюючи невідновлювані та викидонебезпечні нафту та природний газ. Ми також можемо використовувати рослини для захоплення вуглецю з атмосфери, а потім виведення його з обігу, відомого як технологія BECCS (біоенергія з уловлюванням та зберіганням вуглецю). Ми також можемо використовувати біомасу як джерело енергії. Останнє можна зробити дуже безглуздо, тупо або мудро. У Польщі ми почали дуже нерозумно, спалюючи біомасу разом із вугіллям. Я не буду тут критикувати цю технологію, лише зазначу, що ми маємо поєднану енергетичну неефективність (спалювання часто вологої деревини), економічну неефективність (спалювання деревини, яка приносить прибуток лише завдяки субсидіям, і яку слід використовувати для чогось із вищою доданою вартістю, наприклад, для меблів чи паперу), технічну неефективність (спалювання біомаси в котлах, не пристосованих для цієї мети), брак інновацій та шкоду для навколишнього середовища (від вирубки лісів до змішування органічної речовини, яку слід переробляти, з ртуттю, кадмієм та багатим на миш'як попелом від спалювання вугілля).

З іншого боку, енергію можна розумно отримувати на біогазових установках, які можуть виробляти біогаз/біометан, а з них (доступно!) електроенергію та тепло. Більше того, виробляючи добрива, вони служать для замикання циклу

поживних речовин у навколишньому середовищі. Інші методи отримання енергії з біомаси дуже безглуздо та мудро знаходяться між цими полюсами. Ви можете кинути його в домашній котел і опалювати свій будинок, ви можете побудувати електростанцію на біомасі та виробляти енергію, або ж виготовляти з нього біопаливо та використовувати його в транспорті. Зверніть увагу, скільки у нас є ідей для використання цієї біомаси. Усі ці ідеї конкурують одна з одною: від сировини для меблів, підлогових покриттів, будівельних матеріалів та паперу, через ресурси для хімічних процесів, «негативні викиди CO2» за моделлю BECCS до різних методів виробництва енергії.

Коли нам потрібно менше енергії для надання енергетичних послуг, ми можемо виробляти її менше. Якби ми хотіли зберегти поточну енергоємність економіки, ми могли б ставити вітряки скрізь, де це можливо, займати величезні площі фотоелектричними системами та енергетичними культурами, будувати реактори і цього все одно було б недостатньо для зведення викидів до нуля до 2050 року [1]. Енергоефективність є ключем до системного мислення про енергію, її виробництво та використання. Ми не можемо вирішити одну проблему, погіршуючи інші. Ми не можемо сказати: давайте спалювати природний газ, не буде смогу, і спалювати зміни клімату. Потрібно шукати рішення, які покращать ситуацію загалом.

Список використаних джерел:

1. Kojza K. Biomasa w przemyśle, w transporcie i energetyce? „Wycięlibyśmy wszystkie lasy w cztery lata”. 2021. URL: https://smoglab.pl/biomasa-mamy-jej-za-malo-wywiad/?gad_source=1&gbraid=0AAAAApkgqJGIlMxzeG41T7QrcAlb7rBQ5&gclid=EAIaIQobChMIhbG0trH_jAMVCFFBAh303xaPEAAYASAAEgLBmvD_BwE

УДК 338.2

БІОЕКОНОМІКА ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Анна Шкурко, студентка 3-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Зіновій Березівський,** к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

У сучасних умовах глобалізації світова економіка стикається з численними викликами: змінами клімату, виснаженням природних ресурсів, поглибленням екологічних проблем. У відповідь на ці виклики формується нова модель господарювання – біоекономіка, яка базується на раціональному використанні біологічних ресурсів і сприяє сталому розвитку.

Біоекономіка – це економічна система, що використовує біологічні ресурси, знання біотехнологій і екологічні інновації для виробництва енергії, матеріалів, харчових продуктів і медичних засобів. Вона орієнтується на відновлюваність ресурсів і мінімізацію негативного впливу на довкілля.

Серед основних сфер біоекономіки виділяють: біоенергетику (виробництво біопалива та біогазу), агробіотехнології, виробництво біоматеріалів (наприклад, біопластиків), розвиток фармацевтичних біотехнологій і переробку відходів на основі біологічних процесів.

Глобалізаційні процеси сприяють об'єднанню зусиль різних країн у сфері досліджень і впровадження біотехнологій. Водночас глобалізація стимулює поширення стандартів сталого розвитку, полегшує доступ до інноваційних рішень і формує нові ринки для біопродуктів.

Біоекономіка сприяє зменшенню викидів парникових газів, поліпшенню продовольчої безпеки, збереженню біорізноманіття та створенню нових високотехнологічних робочих місць. Вона дозволяє економікам країн переходити від моделі виснаження ресурсів до моделі їх відновлення та відповідального використання.

Попри значний потенціал, розвиток біоекономіки супроводжується певними труднощами: нестачею інвестицій у наукові дослідження, слабкою інституційною підтримкою, необхідністю удосконалення законодавчої бази та ризиками нерівного доступу до біотехнологій.

Україна має сприятливі передумови для розвитку біоекономіки: великі площі сільськогосподарських угідь, багаті природні ресурси, розвинену аграрну галузь та науковий потенціал. Для реалізації цього потенціалу необхідне активне залучення інвестицій, модернізація технологій та підтримка інноваційних стартапів.

Біоекономіка є важливою складовою сучасної моделі господарювання, яка поєднує економічний розвиток із екологічною відповідальністю. Вона сприяє збереженню природних ресурсів, розвитку інноваційних галузей і формуванню стійких економічних систем.

В умовах глобалізації біоекономіка виступає інструментом забезпечення продовольчої безпеки, боротьби зі змінами клімату та зростання конкурентоспроможності національних економік.

Для ефективного впровадження біоекономічних принципів необхідні системні реформи, державна підтримка інновацій та активна міжнародна співпраця. Україна має значний потенціал для розвитку біоекономіки, що може стати основою її сталого економічного зростання у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Біоекономіка в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку : монографія, за ред. Ю. О. Лупенка. Київ : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2020. 272 с.

2. Карпінський Б.А. Біоекономіка: нові економічні реалії сталого розвитку. Економіка України. 2021. № 9. С. 50–59.

3. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD). The Bioeconomy to 2030: Designing a Policy Agenda. — OECD Publishing, 2009. 326 p.

4. Сталий розвиток та біоекономіка: глобальні виклики і національні рішення; за ред. В.Я. Шевчука. Київ : КНЕУ, 2017. 400 с.

УДК 330.15:631.147:504.03(100

БІОЕКОНОМІКА ЯК СУЧАСНА МОДЕЛЬ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Богдан Юрчик, студент 4-го курсу ФУЕП
Науковий керівник: **Зіновій Березівський,** к.е.н., доцент
Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни, Україна

Сучасні тенденції глобалізації, зокрема інтеграція світових ринків, стрімкий розвиток інформаційних технологій та зростаючий тиск на природні ресурси, актуалізували потребу у формуванні нових моделей господарювання. За даними ООН, світова економіка до 2050 року потребуватиме удвічі більше ресурсів, ніж сьогодні, що створює надзвичайний виклик для сталого розвитку. Водночас глобальні екологічні виклики, такі як зміна клімату, втрата біорізноманіття та деградація земель, вимагають системних змін у підходах до використання ресурсів. У цьому контексті біоекономіка розглядається як інноваційна модель розвитку, що дозволяє поєднати економічне зростання з раціональним природокористуванням. Біоекономіка орієнтується на перехід до циркулярних систем виробництва, де пріоритет надається поновлюваним ресурсам та мінімізації відходів.[1]

Основні засади біоекономіки полягають у використанні біоресурсів, які здатні регенеруватися, замість обмежених викопних ресурсів. Сьогодні частка біоекономіки у ВВП ЄС становить понад 8 %, забезпечуючи понад 18 мільйонів робочих місць. Ключову роль відіграють також розвиток екологічно чистих технологій, створення нових біоматеріалів, біоенергетики та біотехнологій. У сучасних умовах глобалізації співпраця між країнами стає критично важливою для створення глобальної інноваційної біоекономіки. Необхідно забезпечити

узгодженість політик, стимулювання міжнародних інвестицій та обмін знаннями для сталого розвитку на глобальному рівні.

Розвиток біоекономіки охоплює широкий спектр галузей: сільське господарство з орієнтацією на органічне виробництво, лісове господарство із застосуванням принципів сталого управління лісами, рибальство з акцентом на збереження морських екосистем, біоенергетику як альтернативу традиційним джерелам енергії, а також фармацевтичну та харчову промисловості через розвиток біотехнологічних інновацій. Світовий ринок біоенергетики у 2023 році оцінювався у понад 500 млрд. доларів США і прогнозується його щорічне зростання на 7–8%. Важливими умовами успішного розвитку біоекономіки є інвестиції у науково-дослідницькі розробки, підтримка стартапів, що працюють у сфері зелених технологій, і стимулювання міждисциплінарної взаємодії науки, бізнесу та держави. Соціальна інклюзія також відіграє важливу роль, оскільки впровадження біоекономічних рішень має враховувати інтереси всіх верств населення.[2]

Запровадження принципів біоекономіки сприяє зменшенню залежності світової економіки від ресурсів фосильного походження, що позитивно впливає на екологічну ситуацію, стимулює розвиток нових секторів економіки та створення високооплачуваних робочих місць. За оцінками Європейської комісії, біоекономіка може забезпечити до 1 трильйона євро додаткового економічного зростання до 2030 року. Біоекономіка також сприяє зміцненню продовольчої безпеки, покращенню якості життя населення та зменшенню впливу на довкілля. Для ефективного впровадження біоекономічних підходів необхідне формування інтегрованих стратегій на національному та регіональному рівнях із залученням різноманітних зацікавлених сторін.

Україна володіє значним потенціалом для розвитку біоекономіки завдяки родючим ґрунтам, багатству водних ресурсів, розвитку аграрного сектору та наявності потужної науково-дослідницької бази. На сьогодні близько 70% території України придатні для сільськогосподарського використання, що

створює сприятливі передумови для формування власної біоекономічної стратегії. Для реалізації цього потенціалу важливо створити сприятливі умови для інвестування у зелений бізнес, підтримувати розвиток біотехнологічних кластерів, активізувати міжнародну співпрацю та забезпечити навчання кадрів для нової біоекономічної парадигми. Інтеграція України у глобальні біоекономічні процеси сприятиме не лише економічному зростанню, але й покращенню екологічного стану країни.[3]

Значну роль у розвитку біоекономіки відіграють цифрові технології, зокрема штучний інтелект, Інтернет речей, великі дані та блокчейн. Вони дозволяють оптимізувати виробничі процеси, зменшувати витрати ресурсів, забезпечувати простежуваність продуктів та підвищувати ефективність управління ланцюгами поставок. Наприклад, використання точного землеробства дозволяє підвищити врожайність на 20–30% при одночасному зменшенні витрат води та добрив до 40%.

Отже, біоекономіка в умовах глобалізації виступає не лише як сучасна модель господарювання, але й як стратегічна відповідь на глобальні виклики, спрямована на досягнення сталого розвитку, економічної безпеки та екологічної рівноваги для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Гонта Д., Кирилюк Є., Прощаликіна А., Риженко Н. Формування складників національної біоекономіки України в умовах прискорення науково-технічного прогресу: монографія. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 233 с.

2. Крамар І. Деякі аспекти розвитку біоекономіки в Україні. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 2023. С. 135–137.

3. Федина С. М., Ковальов Б. Л., Ігнатченко В. М. Біоекономіка: сутність поняття, стратегії, стан та перспективи розвитку підприємницьких форм в Україні. Mechanism of Economic Regulation. 2019. № 3. С. 16–27.

Дні студентської науки
у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького
Львів, 14–15 травня 2025 р.
тези доповідей студентської конференції
факультету управління, економіки та права

Затверджено до друку вченою радою факультету управління, економіки та права Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького № 10/2 від 7 травня 2025 року.

Редакційна колегія:
Володимир Ковалів, Михайло Лизак

Коректор Михайло Лизак

Комп’ютерний набір Михайло Лизак

Авторська редакція